Mario Vargas Llosa

AND DAĞLARINDA TERÖR

ÖZELKİTAPGRUBU

CAN

Ispanyolca aslından
çeviren
İNCİ KUT

Mario Vargas Llosa

AND DAĞLARINDA TERÖR

CAN

Latin Amerika edebiyatının yaşayan en büyük ustalarından Peru'lu *Mario Vargas Llosa*'nın son romanı. *And Dağlarında Terör*, Mao'cu 'Aydınlık Yol' gerillalarının And Dağları çevresinde yarattıkları çılgınca terör ortamı içinde, görevli iki insanın, *Çavuş Lituma* ile yardımcısı *Er Tomás*'ın iz sürme serüveninin öyküsü. *Er Tomás*'ın başından geçen eski bir aşk serüveni, yazarın ustaca geriye dönüşlerle aralara soktuğu bir ezgi gibi romana ayrı bir renk katıyor. Bu ilginç öykünün içinde, 'Aydınlık Yol' militanlarının yakalayıp öldürdüğü insanların aranması süresince sık sık beliren eski İnka Uygarlığının kalıntıları olan şaşırtıcı inanç ve gelenekler de, mitolojik bir esinti olarak romana gizemli bir zenginlik katıyor.

Kapaktaki resim: AKIYOSHI SERIKAWA

ISBN 975-510-683-9

9 789755 106830

KDV İÇİNDEDİR

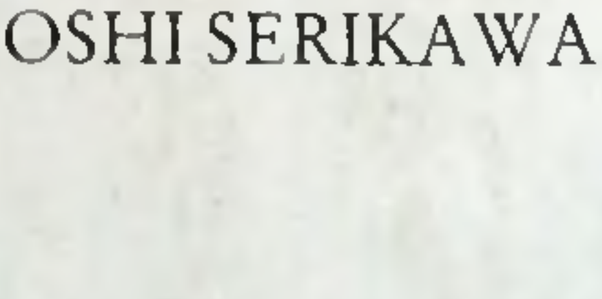

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-683-9
© Mario Vargas Llosa, 1993 / Can Yayınları Ltd. Şti. (1994)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevinde basıldı. (1996)

Mario Vargas Llosa

AND DAĞLARINDA TERÖR

ROMAN

İspanyolca aslından
çeviren
İNCİ KUT

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Lituma en los Andes
(1993)

MARIO VARGAS LLOSA'NIN CAN YAYINLARI'NDAKİ ÖBÜR KİTAPLARI

PALOMINO MOLERO'YU KİM ÖLDÜRDÜ / *roman*
JULIA TEYZE / *roman*
MAYTA'NIN ÖYKÜSÜ / *roman*
ELEBAŞILAR / HERGELELER / *öykü*
ÜVEYANNEYE ÖVGÜ / *roman*
YEŞİL EV / *roman*
KENT VE KÖPEKLER / *roman*

Mario Vargas Llosa, 28.3.1936'da Arequipa'da (Peru) doğdu. Lima'da eğitim gördü, Madrid'de oturdu. Yirmi altı yaşında kaleme aldığı *Kent ve Köpekler*'le bir anda ünlendi. 1966'da yazdığı *Yeşil Ev* ününe ün kattı. Bu iki kitapla çok sayıda ödül aldı. Çeşitli Avrupa ve Kuzey Amerika üniversitelerinde ders verdi. 1987 yılında ülkesinde politikaya atıldı. 1990 yılında başkanlık seçimlerine katıldıysa da kazanamadı. 1995 Kasımında İspanyol dilinde yazılmış eserlere verilen en önemli ödül olan Cervantes Ödülünü kazandı. Şimdi karısı ve üç çocuğuyla Avrupa'da yaşamaktadır.

Çok sevgili dostum,
örnek yayıncı Beatriz de Moura'ya

Cain's City built with Human Blood,
not Blood of Bulls and Goats.

WILLIAM BLAKE,
The Ghost of Abel[1]

---

[1] *Kabil'in İnsan Kanı'yla kurulmuş Kenti,*
Boğaların ve Keçilerin Kanlarıyla değil.

WILLIAM BLAKE
Habil'in Hayaleti (Çev.)

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Yerli kadın, kulübenin kapısında görününce, Lituma onun ne söyleyeceğini tahmin etmişti. Kadın gerçekten söyledi de, ama salyasını dişsiz ağzının kenarından incecik akıta akıta, sözü ağzında geveleyerek, *Quechua*[1] dilinde konuşmuştu.

– Ne diyor, Tomasito?[2]

– Pek iyi anlayamadım, çavuşum.

Jandarma eri, kulübeye gelen kadınla yine *Quechua* dilinde konuşarak, elleriyle tane tane söylemesini işaret etti. Yerli kadın, Lituma'da ilkel bir müzik etkisi bırakan, o birbirinden ayırt edilemez sesleri yineledi. Lituma, birdenbire sinirlendiğini hissetmişti.

– Neler söyleyip duruyor?

– Kocası kaybolmuş –diye mırıldandı yardımcısı–. Galiba dört gün olmuş.

– Etti üç kişi –diye homurdandı Lituma, yüzüne ter bastığını hissederek–. Anasını sattığımın.

– Öyleyse ne yapıyoruz, çavuşum?

– İfadesini al. –Lituma'nın belkemiğinden bir ürperti geçti–. Bildiklerini anlatsın.

– Yahu burada neler oluyor? –diye şaşkınlıkla söylendi jandarma eri–. İlk önce o zavallı dilsiz çocuk, sonra o albino[3]. Şimdi de yol inşaatındaki ustabaşılardan biri. Olacak şey değil, komutanım.

---

[1] *Quechua* ('keçua' okunur):Peru, Ekvador, Bolivya ve kuzeydoğu Arjantin'in And Dağları yöresinde yaşayan ve birbirlerine yakın diller konuşan yerli kabilelerin oluşturduğu bir grubun adı. Bugün Peru yerlilerinin büyük bir bölümü Quechua'lardan oluşmaktadır. Çoğu kentlerde yaşayan yerlilerin geri kalanları kırsal alanlarda hayvancılıkla uğraşmaktadır. İnka kökenli olan bu yerliler, Hıristiyanlığı kabul etmiş olmakla birlikte eski dinlerini de unutmamışlardır. (Çev.)

[2] Tomasito: Tomás adının küçültme takısı almış hali. (Çev.)

[3] albino: Saçları ve tüyleri doğuştan ak olan kimse. (Çev.)

Olacak şey değildi, ama oluyordu işte, üstelik de üçüncü kez. Lituma, bu kadının kocasının nerede olduğunu bilip bilmediklerini sorduğunda, Naccos halkının, şantiyedeki işçilerin ve yöredeki yerlilerin kendisine buz gibi soğuk gözlerle boş boş bakacak olan yüzlerini gözünün önüne getirdi, onları ortadan kaybolan öteki insanlarla ilgili olarak sorguya çekmeye çalıştığı zamanlardaki aynı umutsuzluğu ve çaresizliği duydu içinde: olumsuz anlamda kafa sallamalar, tek heceli yanıtlar, gözlerini kaçırmalar, ağızlarını büzüp kaşlarını çatmalar, tehdit önsezileri. Bu kez de aynı şeyler olacaktı.

Tomás, kadını sorguya çekmeye başlamıştı; ara sıra diliyle ıslattığı, ucu kötü açılmış bir kurşunkalemle bir deftere notlar alıyordu. "Teröristler yakında tepemize binerler," diye düşündü Lituma. "Bu gecelerden birinde geleceklerdir." Albinonun kaybolduğunu haber veren de bir kadın olmuştu: anası mıydı, karısı mıydı, bir türlü anlayamamışlardı. Adam, ya işe gitmek üzere ya da işinden çıkmış, gideceği yere varamamıştı. Pedrito[1] ise, jandarmalar için bir şişe bira almaya köye inmiş, bir daha geri dönmemişti. Onları gören olmamış, ortadan kaybolmadan önce hiç kimse onlarda bir korku, kaygı ya da hastalık belirtisi sezinlememişti. Öyleyse onları dağlar mı yutmuştu? Aradan üç hafta geçtiği halde, çavuş Lituma'yla jandarma eri Tomás Carreño, bu konuda ilk gündeki kadar bilgisizdiler. Şimdi de bir üçüncüsü çıkmıştı. Hay anasını sattığım. Lituma, ellerini pantolonuna sildi.

Yağmur yağmaya başlamıştı. Koca koca damlalar, çok güçlü, temposuz patırtılarla damın çinkosunu sarsıyordu. Saat henüz üç olmamıştı, ama fırtına gökyüzünü karartmış, sanki gece olmuştu. Uzaklardan gökgürültüleri duyuluyor, bu dağlıların boğalar, yılanlar, akbabalar ve ruhlarla dolu olduğuna inandıkları toprağın ta içlerinden yükselen kesik kesik homurtularla dağlarda yankılanıyordu. Yerliler buna gerçekten inanıyorlar mı? Elbette çavuşum, onlara dua edip adaklar bile adıyorlar. Sıradağlardaki mağaralara onlar için bıraktıkları yiyecek kâselerini görmediniz mi? Lituma, bunları ona Dionisio'nun meyhanesinde ya da bir futbol maçı sırasında anlattıklarında, ciddi mi söylüyorlar, yoksa kendisi gibi bir kıyı insanıyla alay mı edi-

[1] Pedrito: Pedro adının küçültme takısı almış hali. (Çev.)

yorlar, hiç anlayamıyordu. Sanki sarımtırak küçük bir yılan, ara sıra kulübenin duvarlarından birindeki bir yarıktan bulutlara doğru hamle yapıyordu. Acaba dağlılar, şimşeğin göklerin kertenkelesi olduğuna mı inanıyorlardı? Barakalar, betoniyerler, greyderler, jipler ve köylülerin karşı tepedeki okaliptüs ağaçları arasından görünen kulübeleri, gökten inen su perdesinin ardında gözden silinmişti. "Sanki hepsi yok olup gitmiş," diye düşündü Lituma. Orada iki yüze yakın işçi çalışıyordu, Ayacucho'dan, Apurímac'tan gelenler vardı, ama en çok Huancayo ve Concepción'dan, Junín'den ve Huancavelica'daki Pampas'dan geliyorlardı. Oysa, bildiği kadarıyla, deniz kenarından gelen hiç yoktu. Kendi yardımcısı bile kıyı insanı değildi. Ama Sicuani'de[1] doğmuş olduğu ve Quechua dilini konuştuğu halde, Tomás daha çok bir Kreol'e[2] benziyordu. Kaybolanların ilki olan dilsiz Pedro Tinoco'yu Naccos'a yanında getiren de o olmuştu.

Jandarma eri Carrasco'nun içi dışı birdi, ama biraz kederli bir tipti. Geceleri Lituma'yla samimileşir, dostluk karşısında içini açmayı bilirdi. Çavuş, geldikten kısa bir süre sonra bunu ona söylemişti: "Senin yaradılışında bir insanın kıyıda doğmuş olması gerekirdi. Hattâ Piura'da[3], Tomasito." "Siz söyleyince bunun çok anlamlı olduğunu artık biliyorum, çavuşum." Yanında o olmasaydı, Lituma'nın bu ıssız yerlerde hayatı çok kasvetli olabilirdi. Lituma içini çekti. And dağlarındaki bu yüksek yaylâların ortasında, politika uğruna birbirlerini öldüren, bu yetmiyormuş gibi bir de ortadan kaybolan bu nobran ve kimseye güvenmez dağlıların arasında ne işi vardı onun? Neden kendi memleketinde değildi? Kendini, valsler çalınan, keçilerin ve keçiboynuzu ağaçlarının kokularıyla dolu, yıldızlı, ılık bir Piura gecesinde, bütün ömrünce tanıdığı o yaman arkadaşlarıyla birlikte, Río-Bar'da bira şişelerinin arasında oturur hayal etti. İçinden yükselen bir hüzün dalgası, dişlerini sızlatmıştı.

– Tamam, çavuşum –dedi jandarma eri–. Bu hatun gerçekten pek bir şey bilmiyor. Hem de korkudan ölecek hallerde, dikkat etmediniz mi?

---

[1] *Sicuani*: Peru'da, And dağlarının yükseklerinde, Canchis eyaletinin merkezi. (Çev.)

[2] *Kreol*: Güney Amerika'da doğup büyümüş, Avrupa kökenlilere verilen ad. (Çev.)

[3] *Piura*: Peru'nun kuzeyinde, aynı adı taşıyan ırmağın kıyısında, yine aynı adı taşıyan eyaletin merkezi ve İspanyolların 1532'de Peru'da kurdukları ilk kent. (Çev.)

– Söyle ona, kocasını bulmak için elimizden geleni yapacağız.

Lituma, gülümsemeye çalışarak, yerli kadına eliyle gidebileceğini işaret etti. Kadın, hiç istifini bozmadan ona bakmayı sürdürüyordu. Yaşı belli olmayan, ufacık tefecik bir şeydi, kuş gibi incecik kemikleri vardı, kat kat etekliklerin ve hafif yana yatmış hırpani bir şapkanın altında gözden kayboluyordu. Ama yüzünde ve kırışıklıklar arasındaki minik gözlerinde, boyun eğmez bir ifade vardı.

– Anlaşılan kocasının başına gelen, beklenen bir şeymiş, çavuşum. "Öyle olacaktı, olması gerekiyordu," diyor. Ama tabii o, ne teröristlerden söz edildiğini duymuş, de ne 'Aydınlık Yol' militanlarından.

Kadın, veda etmek için başını bile sallamadan arkasını dönüp, sağanak yağmura aldırmadan dışarı çıktı. Birkaç dakika sonra, kurşuni ıslaklığın içinde, şantiyeye doğru uzaklaşarak eriyip gitmişti. Çavuşla jandarma eri, uzunca bir süre konuşmadan durdular. Sonunda, yardımcısının sesi, Lituma'nın kulaklarında sanki bir ölüm haberi verir gibi yankılandı:

– Size bir şey söyleyeyim mi? Siz ve ben, buradan sağ çıkamayacağız. Çevremizi sardılar, ne diye aldatalım kendimizi?

Lituma, omuzlarını silkti. Genelde onun morali bozuldukça, yardımcısı ona moral verirdi; bugün ise rolleri değişmişlerdi.

– Kafanı bozma, Tomasito. Yoksa geldiklerinde bizi yarı fıttırmış bulurlar, kendimizi bile savunamayız.

Rüzgâr çatının çinkolarını tıngırdatıyor, şiddetli yağmur kulübenin içini ıslatıyordu. Ortasından tahta bir paravanayla ayrılmış, araları toprak ve taşlarla doldurulmuş sıra sıra kazıklarla korunan tek göz bir kulübeydi burası. Bir yanı, iki ayak üzerine yatırılmış büyük bir tablanın –yani yazı masasının– ve içinde kayıt defteriyle hizmet bildirilerinin saklandığı bir sandığın bulunduğu Jandarma Karakoluydu. Öte yanda da, yersizlikten bitiştirilmiş olarak iki portatif yatak duruyordu. Gaz lâmbalarıyla aydınlanıyorlardı, hava muhalefeti yoksa Ulusal Radyo'yla Radyo Junín'i alabilen bir de pilli radyoları vardı. Çavuşla jandarma eri, akşamlarını ve gecelerini, Lima'dan ya da Huancayo'dan haberleri dinlemeye çalışarak, bu cihaza yapışık geçiriyorlardı. Çiğnenmiş toprak zeminde, keçi ve koyun postla-

rı, hasırlar, küçük bir ocak, bir ispirto ocağı, su kabakları, kap kacak, Lituma'yla Tomás'ın bavulları, bir de tüfekleri, fişeklikleri ve mitralyözü koydukları, dibi çıkmış bir dolap –silâhlık– vardı. Tabancalarını hep üzerlerinde taşıyorlar, geceleri de yastık altına koyuyorlardı. Rengi solmuş bir İsa'nın Kalbi tablosunun altına oturarak –Inca Cola'nın bir reklâmıydı bu–, dakikalarca yağmuru dinlediler.

– Onları öldürdüklerini sanmıyorum, Tomasito –diye düşüncesini açıkladı sonunda Lituma–. Alıp kendi kamp yerlerine götürmüşlerdir. Belki üçü de teröristti. Aydınlıkçılar hiç insanları ortadan yok ederler mi? Onları öldürürler olur biter, sonra da bilinsin diye pankartlarını bırakırlar.

– Pedrito Tinoco mu terörist? Yok canım, öyle olmadığına kalıbımı basarım, çavuşum –dedi jandarma eri–. Aydınlıkçılar kapımıza dayandılar demektir. Teröristler bizi kendi kuvvetlerine katmazlar, kıyma gibi doğrarlar. Bazen düşünüyorum da, sizi ve beni buraya sırf kurbanlık diye mi gönderdiler acaba?

– Bu kadar kafamızı bozmak yeter –diye toparlandı Lituma–. Bu bok gibi havada bari kalk da bir kahve yap. Sonra o herifle uğraşırız. Neydi bu sonuncunun adı?

– Demetrio Chanca, çavuşum. Delgicilerin ustabaşısı.

– Allahın hakkı üçtür dememişler mi? Belki de bunun sâyesinde üçünün de esrarını çözeriz.

Jandarma eri, kalktı, pirinçten kupaları indirip ispirto ocağını yaktı.

– Andahuaylas'dayken teğmen Pancorvo beni dünyanın bu ucuna atadıklarını söylediğinde, "Oh ne âlâ," diye düşünmüştüm, "Naccos'ta teröristler senin işini bitirirler Carreñito[1], hem ne kadar önce olursa, o kadar iyi" demiştim –diye mırıldandı Tomás–. Yaşamaktan bıkmıştım. Ya da hiç değilse öyle olduğumu sanıyordum, çavuşum. Ama şimdi duyduğum korkuyu düşünürsek, ölmek istemediğim anlaşılıyor.

– Ancak ahmaklar vaktinden önce ölmeyi isterler –dedi Lituma–. Bu yörelerde pek bulunmaz ama hayatta harika şeyler vardır. Sahi ölmek mi istiyordun? Hem de bu genç yaşında. Nedenini sorabilir miyim?

---

[1] *Carreñito*: Carreño soyadının küçültme takısı eklenmiş biçimi. (Çev.)

– Neden olacak yahu –diye güldü jandarma eri, çaydanlığı ispirto ocağının mavimtırak kırmızı küçük alevinin üzerine yerleştirerek.

Sıska, kemikli bir delikanlıydı, ama güçlü kuvvetliydi, kapkara, canlı gözleri, solgun bir teni, bembeyaz, çıkıntılı dişleri vardı; Lituma, uykusuz gecelerinde, onların kulübenin karanlığında pırıl pırıl parladığını görürdü hep.

– Bir dilbere vurulmuş olmalısın –diye tahminde bulundu çavuş, dudaklarını yalayarak.

– Başka kime vurulur insan? –diye gevşedi Tomasito–. Üstelik gurur duyabilirsiniz, o da Piura'lıydı.

– Küçük bir taşralı, ha? –diye keyifle gülümsedi Lituma–. Şu işe bak.

Petite[1] Michèle'e yükseklik dokunuyordu –şakaklarında, o bayıldığı korku filimlerinin kendisinde uyandırdıklarına benzer bir basınçtan ve ne olduğu belirsiz genel bir rahatsızlıktan yakınırdı– ama yine de manzaranın ıssızlığından ve eldeğmemişliğinden son derece etkilenmişti. Oysa Albert, kendini harika hissediyordu. Sanki bütün ömrünü üç dört bin metre yükseklikte, yer yer karlı o sipsivri tepelerin ve ara sıra tozlu yolu aşan lâma sürülerinin arasında geçirmişti. Köhne otobüs öyle sarsılıyordu ki, bazen o tekerlek izlerinde, o çukurlarda ve eski püskü karoserisine meydan okurcasına ikide bir karşısına çıkan o taşlarda dağılıverecekmiş gibi oluyordu. Otobüste kendilerinden başka yabancı yoktu, ama bu genç Fransız çift, yol arkadaşlarının dikkatini çekmemiş görünüyordu. Yabancı bir dilde konuştuklarını duyduklarında bile dönüp bakmıyorlardı. Şallarına, pançolarına sarınmış, kimilerinin kafalarında kulakhklı yün takkeler, az sonra bastıracak olan gece için sıkı sıkı giyinmişlerdi; yanlarında da çıkınları, paketleri, teneke bavulları vardı. Kadınlardan biri, gıdaklayan tavuklarını bile yanında getirmişti. Ama ne koltukların rahatsızlığı, ne sarsıntı, ne de o sıkışıklık umurlarındaydı Albert'le *petite* Michèle'in.

– *Ça va mieux*?[2] –diye sordu Albert.

---

[1] *petite*: (Fransızca) Küçük anlamında dişil sıfat. (Çev.)

[2] (Fransızca) Nasıl gidiyor, daha iyice misin? (Çev.)

– *Qui, un peu mieux.*[1]

Bir dakika sonra *petite* Michèle, Albert'in de düşündüğü şeyi yüksek sesle söyledi: Lima'da El Milagro pansiyonunda, Cusco'ya[2] yapacakları bu yolculuğu karadan mı, yoksa uçakla mı yapsalar diye tartışırlarken, Albert haklıydı. Kendisi, büyükelçilikteki o görevlinin öğütlerine uyup uçak diye tutturmuş, ama Albert otobüs diye o kadar çok diretmişti ki *petite* Michèle de razı olmuştu. Şimdi hiç pişman değildi, tam tersine. Bunu kaçırmaları yazık olacaktı.

– Elbette yazık olurdu –diye heyecanla bağırdı Albert, pencerenin çizik çizik camından dışarıyı işaret ederek–. Ne harika, değil mi?

Güneş kendini gizlemiş, ufukta görkemli bir tavus kuyruğu belirmişti. Yolun solunda, ağaçsız, evsiz, ne insan ne de hayvan görünen, sanki sarımtırak ot kümeleri arasında küçük dereler ya da göletler varmış gibi ıslak ışıltılarla kıpır kıpır, koyu yeşil, geniş bir yayla uzanıyordu. Oysa sağında, sarp kayalar, uçurumlar ve yarıklardan oluşan dimdik, engebeli bir arazi yükseliyordu.

– Tibet de böyle olsa gerek –diye mırıldandı *petite* Michèle.

– Emin ol burası Tibet'ten daha ilginç –diye karşılık verdi Albert–. S[a]na daha önce de söylemiştim: *Le Pérou, ça vaux le Pérou*![3]

Köhne otobüsün önünde gece olmuştu bile, hava da soğumaya başlamıştı. Çivit mavisi gökyüzünde birkaç yıldız parlıyordu.

– Brrr... –diye büzüldü *petite* Michèle–. Şimdi anlıyorum herkesin neden böyle sıkı sıkı giyindiğini. Andlar'da hava nasıl da değişiyor. Sabahleyin boğucu bir sıcak, gece ise buz gibi.

– Bu yolculuk, ömrümüzün en önemli yolculuğu olacak, göreceksin bak –dedi Albert.

---

[1] (Fransızca) Evet, biraz daha iyiyim. (Çev.)

[2] Cusco: Peru'nun güneyinde, 3.650 m. yükseklikte, aynı adı taşıyan eyaletin merkezi. İspanyolların fethinden önce İnka İmparatorluğunun başkenti olan Cusco, 'Güney Amerika'nın arkeolojik merkezi' olarak ün yapmıştır.(Çev.)

[3] (Fransızca) Peru, ancak Peru'yla kıyaslanabilir! (Çev.)

Yolculardan biri, radyosunu aç:nıştı, kesik kesik bir dizi metalik sesten sonra hüzünlü, tekdüze bir müzik yayıldı ortalığa.

– Bunlar *charango*'larla[1] *quena*'lar[2] –diye çalgıları tanıdı Albert–. Cusco'da kendimize bir quena alırız. *Huayno*[3] yapmayı da öğreniriz.

– Okulda bir parti veririz –diye hayal kurdu *petite* Michèle–. *La nuit péruvienne!*[4] *Tout*[5] Cognac gelir.

– Biraz uyumak istersen, bana yaslanabilirsin –dedi Albert.

– Seni hiç bu kadar mutlu görmemiştim –diyerek gülümsedi Michèle.

– İki yıllık rüyamdı bu benim –diye kabullendi Albert–. Para biriktirerek, İnka'larla[6] Peru hakkında okuyarak, bunun hayalini kurarak geçirdiğim iki yıl.

– Hayal kırıklığına da uğramadın –diye güldü kız arkadaşı–. Eh, ben de öyle. Beni gelmeye heveslendirdiğin için sana minnettarım. Galiba koramin glikoz etkisini gösterdi. Yükseklik daha az dokunuyor, daha rahat soluk alabiliyorum.

Az sonra Albert, onun esnediğini duydu. Kolunu omuzlarına dolayarak başını kendi omzuna yasladı. Çok geçmeden, aracın tüm sarsıntılarına ve atlayıp sıçramalarına rağmen, *petite* Michèle uykuya dalmıştı. Albert ise, gözünü kırpmayacağını biliyordu. Her şeyi sonradan hatırlamak ve Cognac istasyonunda trene bindiklerinden beri her gece karaladığı günlüğüne yazmak üzere aklında tutmak, daha sonra da hepsini, gönlünce ayrıntılar ve bazı abartılar da katarak, *copain*'lerine[7] anlatmaya öylesine hevesliydi, öylesine can atıyordu ki. Michèle'in babasının projeksiyon makinesini ödünç alarak, okuldaki öğrencilerine derste diya gösterisi yapacaktı. Ah, Peru! İşte oradaydı: uçsuz

---

[1] *charango*: Çok küçük boyutlarda bir tür gitar. (Çev.)

[2] *quena*: Peru'ya özgü bir tür flavta. (Çev.)

[3] *huayno*: Quechua ve Aymara yerlileriyle Peru, Bolivya ve Ekvador'da melezlerin yaptıkları bir dans. (Çev.)

[4] (Fransızca) Peru gecesi! (Çev.)

[5] (Fransızca) Bütün. (Çev.)

[6] İnkalar, Peru'nun güneydoğu bölgesinde, Quechua dilleri konuşan bir yerli halkıydı. XV. yüzyılda Ekvador'un kuzeyinden Şili'ye kadar uzanan bir imparatorluk kurmuşlardı. Tarımla uğraşan bu ileri uygarlık, 1533'te İspanyolların Cusco'yu fethetmeleriyle yıkıldı. (Çev.)

[7] (Fransızca) Arkadaş. (Çev.)

bucaksız, gizemli, gri-yeşil, yoksul mu yoksul, zengin mi zengin, eski, sımsıkı kapalı. İşte aya benzeyen bu manzaraydı, kadınlarla erkeklerin bakır rengi, asık yüzleriydi çevrelerini kuşatan. Duyguları gerçekten anlaşılmaz yüzlerdi bunlar. Lima'da gördüklerinden öyle değişiktiler ki, oradaki beyazlarla, zencilerle, melezlerle iyi kötü iletişim kurabiliyorlardı. Ama dağ halkıyla aralarına aşılamaz bir şey giriyordu. Pek çok kez yanındakiyle o kötü İspanyolcasıyla konuşmayı denemiş, en küçük bir başarı elde edememişti. "Aramıza giren, ırk değil, kültür farkı," diye hatırlatmıştı ona *petite* Michèle. Bunlar, Lima halkı değil, İnkaların gerçek çocuklarıydı; bunların ataları, Machu Picchu'da,[1] üç güne kadar kız arkadaşıyla birlikte gezecekleri o tapınak-kalenin dev gibi kayalarındaki kartal yuvalarına kadar tırmanmışlardı.

Artık gece olmuştu, uyanık kalma isteğine rağmen tatlı bir baş dönmesiyle içinin geçtiğini hissetti. "Uyursam boynum tutulacak," diye düşündü. Sağ tarafta üçüncü koltukta oturuyorlardı; Albert, artık uykuya yenik düşerken, şoförün ıslık çalmaya koyulduğunu duydu. Daha sonra, sanki soğuk suda yüzüyormuş gibi geldi ona. Kayan yıldızlar, yüksek yaylânın uçsuz bucaksızlığı içine düşüyorlardı. Boynundaki o ağrının ve başını yumuşak bir şeye dayayamamanın verdiği rahatsızlığın, tıpkı güzel bir yüzdeki tüylü bir etbeni gibi, manzarayı bozmasına üzüldüğü halde mutluydu. Birdenbire şiddetle sarsıldı.

– Andahuaylas'a mı vardık? –diye sordu şaşkın şaşkın.

– Ne olduğunu anlayamadım --diye kulağına fısıldadı *petite* Michèle.

Gözlerini ovuşturdu, otobüsün içinde ve dışında gidip gelen ışık huzmeleri vardı. Alçak sesle konuşmalar, fısıldaşmalar, hakarete benzer bir haykırma duydu ve çevrede ne olduğu belirsiz hareketler hissetti. Ortalık zifiri karanlıktı, çizik çizik camın ötesinde binlerce yıldız parlıyordu.

– Şoföre sorayım ne olduğunu.

Ama *petite* Michèle kalkmasına izin vermedi.

---

[1] *Machu Picchu*: ('maçu piçu' okunur) Cusco'nun bu yöresinde, kalıntıları 1911 yılında bulunan bir İnka kalesiyle kutsal bir kent bulunmaktadır. (Çev.)

– Kim bunlar? –diye sorduğunu duydu Michèle'in–. Ben askerler olduğunu sanmıştım, ama değiller, baksana, ağlayanlar var.

Fenerlerin gidip gelmeleri arasında yüzler belli belirsiz görünüp kayboluyorlardı. Sayıca kalabalık gibiydiler. Otobüsün çevresini sarmışlardı; artık sonunda iyice uyanmış olan Albert, gözleri karanlığa alışınca, pek çoklarının, yalnızca gözlerini açıkta bırakan dağ başlıklarıyla yüzlerini örtmüş olduklarını seçebildi. O yansımalar da silâhtı, başka ne olabilirdi ki.

– Büyükelçiliktekinin hakkı varmış –diye mırıldandı kız, tepeden tırnağa titreyerek–. Uçağa binmeliydik, sana neden uydum bilmem ki. Bunların kim olduklarını tahmin ediyorsun, değil mi?

Biri, otobüsün kapısını açtı, soğuk bir esinti saçlarını dağıtmıştı. Yüzleri görünmeyen iki siluet girdi içeri; Albert, fenerlerin birkaç saniye gözlerini kamaştırdığını hissetti. Anlamadığı bir emir vermişlerdi. Sonra daha canlı bir ses tonuyla emri yinelediler.

– Sakın korkma –diye fısıldadı *petite* Michèle'in kulağına–. Bizim bu işle bir ilgimiz yok, biz turistiz.

Yolcuların hepsi ayağa kalkmışlar, elleri başlarında, otobüsten inmeye başlamışlardı.

– Hiçbir şey olmayacak –diye yineledi Albert–. Biz yabancıyız, ben onlara anlatırım. Gel, inelim.

O kargaşa içinde şaşkın şaşkın aşağı indiler, dışarı çıkar çıkmaz buz gibi rüzgâr yüzlerini bıçak gibi kesmişti. Birbirlerine sokularak, kolkola, kalabalığın arasında durdular; Albert, ne dediklerini anlayamıyordu, ama konuştukları dil Quechua değil, İspanyolcaydı.

– Señor, bir dakika lütfen –diye tane tane konuştu, pançosuna sarınmış yanında duran adama seslenerek; ama ânında gök-gürültüsü gibi bir ses duyuldu: "Sus!" Ağzını hiç açmasa daha iyi olacaktı. Kim olduklarını ve neden burada bulunduklarını açıklamasının zamanı gelecekti nasıl olsa. *Petite* Michèle, iki eliyle koluna sarılmıştı; Albert, kalın kazağının üzerinden onun tırnaklarını hissediyordu. Birinin dişleri –yoksa kendininkiler miydi?– takırdıyordu.

Otobüsü durduranlar, aralarında pek az konuşuyorlardı. Aracın çevresini sarmışlardı; çok kalabalıktılar; yirmi, otuz, belki daha fazla. Acaba ne bekliyorlardı? Fenerlerin durmadan kırmıldayan ışıkları altında, Albert'le *petite* Michèle, saldırganların arasında kadınlar da olduğunu gördüler. Kimilerinin yüzleri başlıklarla örtülüydü, kimilerininki açıktı. Bazılarının elinde ateşli silâhlar, bazılarında da sopalar, satırlar vardı. Hepsi gençtiler.

Gölgeler içinde ansızın yeni bir buyruk duyuldu, Albert onu da anlamamıştı. Yol arkadaşları, ceplerini, çantalarını karıştırıp kâğıtlarını ya da kimliklerini çıkarmaya başlamışlardı. Fransızlar da, bellerine bağlı çantalarından pasaportlarını çıkardılar. *Petite* Michèle'in titremesi gitgide artıyordu, ama Albert, onları huylandırmamak için kızı yatıştırmaya, şimdi pasaportlarını açıp da onların Fransız turistler olduklarını görür görmez tehlike kalmayacağına inandırmaya cesaret edemiyordu. Belki dolarlarını alırlardı. Neyse ki çok fazla yoktu. Seyahat çekleri ise, Albert'in çift astarlı kemerinde gizliydi, talihleri yaver giderse belki de onları bulamazlardı.

İçlerinden üçü, sıra sıra yolcuların arasına girerek, belgeleri toplamaya başladılar. Sıra kendilerine geldiğinde, Albert, iki pasaportu da tüfeği boynunda asılı kadın siluetine uzatırken tane tane konuştu:

– Biz Fransız turistleriz. İspanyolca bilmiyor musunuz, señorita?

– Sus! –diye haykırdı kız, pasaportları elinden kaparak. Tiz ve öfkeli bir kız çocuk sesiydi bu–. Şişt!

Albert, her şeyin yukarda, yıldızlarla bezeli o derin gökyüzünde ne kadar dingin ve temiz olduğunu, burada, aşağıdaki korkutucu gerilimle nasıl bir tezat oluşturduğunu düşündü. Bütün korkusu uçup gitmişti. Bunların hepsi bir anı olduğunda, birahanedeki *copain*'lerine ve Cognac'taki okulda öğrencilerine defalarca anlattıktan sonra, *petite* Michèle'e soracaktı: "O otobüsü uçağa tercih etmekte haklı mıydım, değil miydim? Yolculuğun en güzel deneyimini kaçırmış olacaktık."

Başlarında, makineli tüfekli yarım düzine kadar adam kalmıştı, fenerlerden çıkan ışık huzmelerini durmadan gözlerine çeviriyorlardı. Geri kalanlar birkaç metre öteye çekilmişlerdi,

toplantı halinde gibiydiler. Albert, belgeleri inceledikleri ve hepsini titizlikle gözden geçirdikleri sonucuna varmıştı. Hepsini okuyabilecekler miydi acaba? Onların buralı değil, sırt çantalarıyla otobüs yolculuğu yapan, beş parasız Fransızlar olduklarını anladıklarında, kendilerinden özür dileyeceklerdi. Soğuk, kemiklerine işliyordu. *Petite* Michèle'e sarılarak, "Büyükelçiliktekinin hakkı varmış," diye düşündü. "Uçağa binmeliymişiz. Konuşabildiğimizde senden özür dileyeceğim."

Dakikalar, saatler gibi geçmek bilmiyordu. Birkaç kez soğuktan ve yorgunluktan bayılacağını sandı. Yolcular yere oturmaya başlayınca, *petite* Michèle'le o da, birbirlerine iyice yaklaşıp aynı şeyi yaptılar. Sokulup birbirlerini ısıtarak, hiç ses çıkarmadan oturuyorlardı. Otobüsü durduranlar, uzun bir süre sonra geri döndüler ve yolcuları birer birer yerlerinden kaldırıp fenerleri gözlerine soka soka yüzlerine bakarak ve onları itip kakarak otobüse geri bindirdiler. Gün ışıyordu. Dağların yer yer beliren dış çizgilerinin üzerinden mavimsi bir kuşak görünüyordu. *Petite* Michèle o kadar hareketsizdi ki sanki uyuyordu. Ama gözleri hâlâ faltaşı gibi açıktı. Albert, kemiklerinin çatırdadığını hissederek güçlükle toparlandı, *petite* Michèle'i iki kolundan tutarak kaldırmak zorunda kalmıştı. Her yanının uyuştuğunu, kramplar girdiğini hissetti, başında da bir ağırlık vardı; kız arkadaşının da, sıradağları tırmanırlarken ilk saatlerde onu öylesine rahatsız eden o yükseklik hastalığına bir kez daha tutulmuş olacağı geldi aklına. Görünüşe bakılırsa, karabasan sona ermekteydi. Yolcular tek sıra olmuşlar, otobüse biniyorlardı. Sıra kendilerine geldiğinde, aracın kapısında duran, yüzleri başlıkla örtülü iki genç, tüfeklerini onların göğsüne dayayarak, tek kelime söylemeden çekilmelerini işaret ettiler.

– Neden? –diye sordu Albert–. Biz Fransız turistleriz.

İçlerinden biri, tehditkâr bir tavırla ona doğru ilerleyip, yüzünü yüzüne iyice yaklaştırarak gürledi:

– Sus! Şişt!

– İspanyolca bilmiyor ki! –diye bağırdı *petite* Michèle–. Turistiz! Turist!

Çevreleri sarılmış, kollarından tutularak, itile kakıla, öteki yolculardan uzaklaştırılmışlardı. Neler olup bittiğini anlamalarına fırsat kalmadan, otobüsün motoru hırıldamaya, hantal ka-

roserisi canlanarak motor titreşim yapmaya başlamıştı. Otobüsün, And plâtosunda yitip giden o tozlu yolda, sarsıla sarsıla uzaklaştığını gördüler.

– Biz ne yaptık ki? –diye sordu Michèle, Fransızca olarak–. Bizi ne yapacaklar?

-- Büyükelçilikten fidye isteyeceklerdir –diye kekeledi Albert.

-- Şu adamı burada fidye için bırakmış olamazlar. –*Petite* Michèle artık korkmuyor gibiydi; daha çok öfkeli, isyankâr bir hali vardı.

Onlarla birlikte alıkoydukları yolcu, kısa boylu, şişko biriydi. Albert, adamın şapkasını ve milimetrik kesilmiş bıyığını hatırladı. Otobüste ilk sırada, hiç durmadan sigara içerek, ara sıra öne eğilip şoförle konuşarak yolculuk ediyordu. Kafasını, ellerini sallayarak, el kol hareketleriyle yalvarıyordu. Çevresini sarmışlardı. Albert'le *petite* Michèle'i unutmuşlardı.

– Şu taşları görüyor musun? –diye inledi Michèle–. Bak, görüyor musun?

Gün ışığı, plâtoda hızla ilerliyor, bedenler ve profiller net bir biçimde seçilebiliyordu. Hepsi gençtiler, yeniyetmeydiler, yoksuldular, bazıları çocuktu. Tüfeklerin, tabancaların, satırların ve sopaların dışında, pek çoğunun elinde koca koca taşlar vardı. Şapkalı adamcağız, dizleri üzerine düşmüş, iki parmağıyla haç işareti yaparak, başını gökyüzüne kaldırmış yeminler ediyordu. Sonunda çevresindeki halka iyice kapanıp onu gözden gizledi. Haykırdığını, yalvardığını duydular. Birbirlerini itip kakarak, bağrışarak, birbirleriyle yarışarak, taşlar ve eller kalkıp iniyor, kalkıp iniyordu.

– Biz Fransızız –dedi *petite* Michèle.

– Yapmayın bunu, señor –diye bağırdı Albert–. Bizler *Fransız turistleriz*, señor.

Evet, neredeyse çocuktular. Ama yüzleri soğuktan kavrulmuş, kupkuru olmuştu; tıpkı bazılarının giydikleri lâstik sandaletlerden görünen kaskatı ayakları gibi; o koca taşları tutan ve onlara vurmaya başlayan çatlak çatlak elleri gibi.

– Bizi tek kurşunda öldürün –diye Fransızca bağırdı Albert, gözü hiçbir şey görmeden, *petite* Michèle'e sarılıp, kendini

onunla o vahşi kolların arasına koyarak–. Biz de genciz, señor. Señor!

– Herifin kadına vurduğunu, onun da ağlayıp sızlandığını duyunca, tüylerim diken diken oldu –dedi jandarma eri–. Tıpkı geçen seferki gibi, diye düşündüm, Pucallpa'dakinin eşi. Sendeki şansa bak, salak herif.

Lituma, Tomás Carreño'nun, aynı sahneyi yeniden yaşayarak öfkelenip kaygılandığını fark etti. Kendisinin orada olduğunu, onu dinlediğini unutmuş muydu acaba?

– Vaftiz babam beni ilk kez Chancho'ya koruma olarak yolladığında çok gurur duymuştum –diye anlattı delikanlı, sâkinleşmeye çalışarak–. Düşünsenize bir kere. Bir büyük patronun o kadar yakınında olmak, cangılda onunla birlikte yolculuk etmek. Ama Pucallpa'da o geceyi çok kötü geçirmiştim. Şimdi Tingo María'da da aynı şey olacaktı.

– Demek hayatın pisliklerle dolu olduğu aklından bile geçmedi –dedi Lituma–. Daha önce nerede yaşamıştın, Tomasito?

– Hayatta her şeyi biliyordum, ama böyle bir sadizm hiç hoşuma gitmedi. Allah kahretsin, gerçekten hiç hoşlanmadım. Anlayamadım da. Beni öfkelendiriyor, hattâ korku veriyordu. İnsan nasıl hayvandan beter olabilirdi? İşte o zaman anladım neden ona Chancho[1] dediklerini.

Islık çalan bir kırbaç sesi duyulmuş, kadın bir çığlık atmıştı. Al bakalım, diye indiriyordu adam. Lituma gözlerini yumarak gözünün önüne getirdi. Kadın toplucaydı, çizgileri kıvrımlı, göğüsleri yuvarlaktı. Büyük patron ona çırılçıplak diz çöktürmüş, indirdiği kayış darbeleri sırtında mor izler bırakıyordu.

– Hangisinin beni daha fazla tiksindirdiğini bilmiyorum, adam mı, kadın mı. Bu kadınların para için yapmayacakları yok, diye düşünüyordum.

– İyi ama sen de para için oradaydın, öyle değil mi? Sen Chancho'yu beklerken, o herif, yosmanın canını çıkararak keyifleniyordu.

– Ona öyle demeyin –diye itiraz etti Tomás–. Öyle olsa bile, çavuşum.

---

[1] *chancho*: (İspanyolca, 'çanço' okunur) 'pis' ya da 'domuz' anlamına gelir. (Çev.)

– Bu da öylesine bir sözcük, Tomasito –diye kendini mazur gösterdi Lituma.

Delikanlı, karanlıkta dolaşan böceklerin üzerine öfkeyle tükürmüştü. Gece geç vakitti, hava sıcaktı, çevresindeki ağaçlar fısıldaşıyorlardı. Ayışığı yoktu, Tingo María'nın bulanık ışıkları, ormanla tepelerin arasından hayal meyal seçilebiliyordu. Ev, kentin varoşlarında, Aguatía ve Pucallpa'ya giden karayolunun yüz metre ötesindeydi; incecik bölmeleri, gürültü ve sesleri olduğu gibi geçiriyordu. Bir kırbaç sesi duymuş, kadın çığlık atmıştı.

– Daha fazla vurma, abicim –diye yalvarmıştı kısık bir sesle–. Dövme beni artık.

Adam gülüyor gibi gelmişti Carreño'ya; bir önceki kez Pucallpa'dayken duyduğu aynı cüretkâr gülüştü bu.

– Büyük patron gülüşüdür o, buyurgan, dediği dedik kimsenin gülüşü, sol'leriyle[1] dolarları ceplerinden taşan çılgın bir pezevengin gülüşü --diye açıkladı çavuş, içinde duyduğu eski bir kinle.

Lituma, sadistin çekik gözlerini gözünün önüne getirdi: yağ torbalarından dışarı taşıyor, kadının her inleyişinde şehvetle ışıldıyordu. Böyle şeyler kendisine heyecan vermezdi, ama anlaşılan bazılarına veriyordu. Tabii, yardımcısı gibi şoke de olmuyordu. Bu kahpe dünya böyleyse elden ne gelirdi ki? Teröristler de devrim masalıyla sağda solda herkesi öldürmüyorlar mıydı? Onların da kan görmek hoşlarına gidiyordu.

– Artık bitir şu işi, anasını sattığımın Chancho'su, diye düşünüyordum ben –diye devam etti Tomás–. Zevklen, boşal, zıbarıp yat. Ama o, devam ediyordu.

– Yeter artık, abicim. Vurma artık –diye ara sıra yalvarıyordu kadın.

Delikanlı ter içinde kalmıştı, boğulur gibi oluyordu. Karayolundan gürültüyle bir kamyon geçmiş, sarımtırak ışıkları ağaçların yapraklarını, gövdelerini, ırmağın taşlarıyla çamurlarını bir an için aydınlatmıştı. Karanlıkta fosforlu gibi parlıyorlardı. Tomás, ömründe hiç ateşböceği görmemişti, onları uçan mi-

[1] *sol*: Peru'nun para birimi.

nik fenerler gibi hayal ediyordu. Hiç değilse şişko İskariyot[1] yanında olsaydı. Onunla sohbet ederek, şakalaşarak, oburluklarını anlatmasını dinleyerek vakit geçerdi. Şimdi duyduklarını duymaz, tahmin ettiklerini de tahmin etmezdi.

– Şimdi de şu demiri gırtlağına kadar sokacağım –diye homurdandı adam, keyiften çılgın bir halde–. Anan seni doğururken nasıl bağırdıysa sen de öyle bağır diye.

Lituma, Chancho'nun sakin gülüşünü duyar gibi oldu, talihi hep yaver giden, hayatta hep her istediğini elde eden birinin kahkahasıydı bu. Onun nasıl olduğunu kolaylıkla tahmin edebilirdi, ama kadını hayır; kadın, yüzü olmayan bir şekildi, bir türlü belirleyemediği bir siluetti.

– İskariyot yanımda olup benimle konuşsaydı, evin içinde olup bitenleri unuturdum –dedi Tomás–. Ama o şişko, yolu bekliyordu, ben de onu hiçbir şeyin yerinden kımıldatamayacağını, bütün gece yiyeceklerin hayalini kurarak orada kalacağını biliyordum.

Kadın yeniden çığlıklar atmış, bu kez ağlamayı da sürdürmüştü. Acaba o tok sesler tekmeleme sesleri miydi?

– Hayatta en sevdiğinin hatırı için –diye yalvarıyordu kadın.

– İşte o zaman tabancamın elimde olduğunu fark ettim –dedi delikanlı, biri duyabilirmiş gibi sesini alçaltarak–. Onu kılıfından çıkarmış oynuyor, horozunu kaldırıp, topunu çeviriyordum. Hiç farkına varmadan, çavuşum, yemin ederim.

Lituma, ona bakmak için başını yana çevirdi. Bitişik yatakta, Tomasito'nun profili, yıldızlarla ayın pencereden giren hafif aydınlığında bulanıklaşarak, zorlukla seçilebiliyordu.

– Ne yapmayı düşünüyordun, budala?

Tahta merdiveni ayaklarının ucuna basa basa tırmanmış, sonunda sürgünün direncini hissedene kadar evin kapısını usulca itmişti. Elleriyle bacakları, kafasından bağımsız hareket eder gibiydiler. "Vurma artık, abicim," diye tekdüze yalvarıyordu kadın. Yumruklar, daha hafiflemiş olarak, arada bir iniyor, delikanlı, artık Chancho'nun soluduğunu duyuyordu. Kapı kilitli değildi. Bedeniyle şöyle bir yaslanınca bel vermeye başlamıştı: tahtanın çatırtısı yumruk sesleriyle yalvarmalara karışıyordu.

[1] İskariyot, Hz. İsa'nın havarilerinden Yahuda'ya verilen lâkaptır. (Çev.)

Kapı, çivilerin fırlamasıyla ardına kadar acılınca, inlemelerle yumruklamalar kesilip, bir küfür duyuldu. Tomás, adamın küfür ederek yarı karanlıkta çırılçıplak kendisine doğru döndüğünü gördü. Duvardaki bir çivide bir gaz lâmbası sallanıyordu. Odanın içinde deli gibi debelenen gölgeler vardı. Cibinliğe dolanan herif, ellerini kollarını sallayarak kurtulmaya çabalıyordu; Tomás korku içindeki kadınla göz göze gelmişti.

– Artık dövmeyin onu, señor –diye yalvarmıştı–. Buna izin veremem.

– Bu salakça lâfı ona söyledin mi? –diye onu alaya aldı Lituma–. Üstelik ona señor diye hitap ederek, ha?

– Beni duyduğunu sanmıyorum –dedi delikanlı–. Belki sesim çıkmıyordu, belki de içimden konuşuyordum.

Adam, aradığı şeyi bulmuş, cibinliğe dolanmış haliyle yarı doğrulup, kadının engellemeleri arasında, kendi kendine cesaret vermek ister gibi avazı çıktığı kadar bağırarak, elindekini doğrultmuştu. Tomás'a, kurşunlar kendisi tetiğe dokunmadan önce patlamış gibi gelmişti, ama hayır, ilk ateş eden kendi eli olmuştu. Adamın haykırdığını duymasıyla, elindeki tabancayı bırakıp büzülerek arkaya doğru düştüğünü görmesi bir olmuştu. Chancho'nun bedeninin yarısı, yatağın öte yanından sarkıyordu. Bacakları hâlâ çarşafların üzerinde cibinliğe dolanmış haldeydi. Kımıldamıyordu. O değil, kadındı çığlıklar atan.

– Beni öldürme! Beni öldürme! –diye korku içinde haykırıyordu, yüzünü örtüp kıvrılarak, elleri ve ayaklarıyla kendini korumaya çalışarak.

– Neler söylüyorsun, Tomasito? –Lituma, şaşırmıştı–. Onun işini bitirdiğini mi söylemek istiyorsun?

– Kes sesini! –diye emretmişti delikanlı. Artık soluk alabiliyordu. Göğsündeki sıkıntı yatışmıştı. Adamın bacakları, cibinliğin bir bölümünü de birlikte sürükleyerek yere doğru kaymıştı. Onun alçak sesle inlediğini duyuyordu.

– Yani onu öldürdün mü? –diye ısrarla sordu Lituma. Dirseğine dayanmış, karanlıkta hâlâ yardimcısının yüzünü arıyordu.

– Yoksa sen korumalardan biri değil misin? –Kadın, hiçbir şey anlamadan, gözlerini kırpıştırarak ona bakıyordu. Gözlerin-

de hayvansı bir korku vardı, ama şimdi buna bir de şaşkınlık eklenmişti–. Neden yaptın bunu?

Örtünmeye çalışıyor, olduğu yerde büzülerek kan lekeleri içindeki battaniyeyi yukarı kaldırıyordu. Battaniyeyi Tomás'a da göstererek onu suçlamıştı.

– Ona daha fazla dayanamıyordum –demişti Tomasito–. Kendi zevki için sizi böyle dövmesine. Sizi neredeyse öldürüyor olmasına.

– Hay Allah seni kahretsin –diyerek gülmeye başladı Lituma.

– Sen ne söylüyorsun? Ne demek bu? –Kadın, korkusunu yenmeye başlamıştı, sesi daha sert çıkıyordu. Tomás, onun yataktan fırlayarak sendelediğini, çıplak siluetinin gaz lâmbasının altından geçerken bir an için pembeleştiğini, artık kendine hâkim ve enerji dolu bir biçimde, hiç durmadan konuşarak, yerden topladığı giysilerini alelacele üstüne geçirdiğini görmüştü–: Bunun için mi ona ateş ettin? Beni dövdüğü için mi? Peki kim karıştırdı seni bu işe, sorabilir miyim? Hem sen kim oluyorsun, sorabilir miyim? Kim istedi senden bana gözkulak olmanı, sorabilir miyim?

Ona yanıt vermesine fırsat kalmadan, Tomás, İskariyot'un koşmasını ve şaşkın sesini duymuştu: "Carreño? Carreñito?" Merdiven basamakları onun atlamalarıyla sarsılmış, kapı ardına kadar açılmıştı. O fıçı gibi bedeniyle bütün girişi kaplayarak orada duruyordu işte. Bir ona bakıyordu, bir kadına, bir de altüst olmuş yatağa, battaniyeye ve yere düşmüş cibinliğe. Elindeki tabancayı sallayıp duruyordu.

– Bilmiyorum –diye mırıldanmıştı delikanlı, paslanıp sertleşmiş diliyle yutkunmaya çalışarak. Adamın bedeni, pislik içindeki ahşap zeminde kımıldıyor, ama artık inlemiyordu.

– Orospu, nedir bu? –diye soludu şişko İskariyot, gözleri evinden uğrayarak–. Ne oldu, Carreñito?

Kadın, giyinmeyi bitirmişti, ayakkabılarını, önce birini, sonra ötekini, ayağına geçirdi. Tomás, o öğle vakti, İskariyot'la birlikte onu alıp Chancho'ya getirmek üzere Tingo María havaalanına gittiklerinde, Lima uçağından inerken üzerinde gördüğü çiçekli beyaz giysisini hayal meyal hatırlamıştı.

– Neler olduğunu buna sor. –Gözlerinde şimşekler çakıyor, eliyle bir yerdekini, bir onu, sonra yine yerdekini gösteriyordu.

– Öyle öfkeliydi ki, üstüme atılıp beni tırmalayacağını sandım –dedi delikanlı. Sesi tatlılaşmıştı.

– Patronu sen mi öldürdün, Carreño? –Şişko, şaşkınlık içindeydi–. Onu sen mi öldürdün?

– Evet, evet –diye haykırdı kadın, kendinden geçerek–. Ne olacak şimdi bizim halimiz?

– Lânet olsun –diye robot gibi yineleyip duruyordu şişko İskariyot. Hiç durmadan gözlerini kırpıştırıyordu.

– Öldüğünü sanmıyorum –diye kekelemişti delikanlı–. Kımıldadığını gördüm.

– Ama bunu neden yaptın, Carreñito. –Şişko, cesedi incelemek için yere eğilmiş, aynı anda doğrulup çekilerek geriye doğru bir adım atmıştı–. Sana ne yaptı ki? Neden?

– Onu dövüyordu. Öldürecekti onu. Sırf zevk için. Boğulacak gibi oldum, şişko, kendimi kaybettim. Bu pisliğe daha fazla dayanamadım.

İskariyot, aydede gibi yüzsüyuvarlak suratını ona doğru çevirmiş, aynı zamanda koklamak, hattâ yalamak ister gibi kafasını ileri doğru çıkararak incelemişti onu. Hiçbir şey söylemeden ağzı açık kalmıştı. Bir kadına bakıyordu, bir Tomás'a, terliyordu, soluk soluğaydı.

– Bunun için mi onu öldürdün? –demişti sonunda, bir karnaval maskesi gibi aptal bakışlı, kıvırcık saçlı kafasını sallayarak.

– Evet onun için! Onun için! –diye haykırmıştı kadın da, isterik bir tarzda–. Şimdi ne olacak bizim halimiz, Allah kahretsin.

– Orospusuyla keyif çatıyor diye mi öldürdün onu? –Şişko İskariyot'un gözleri, yerlerinde duramıyormuş gibi göz çukurlarının içinde dönüyordu–. Sen ne yaptığının farkında mısın, zavallı budala?

– Bana ne oldu bilmiyorum. Sen merak etme, şişko, senin bir kabahatin yok. Vaftiz babama ben açıklarım.

– Koca ahmak, acemi çaylak. –İskariyot, başını elleri arasına almıştı–. Hayvanoğlu hayvan. Erkekler orospularıyla ne yaparlar sanıyorsun sen, salak.

– Polis gelecek, her şeyi öğrenecek –diyordu kadın–. Benim bu işle bir ilgim yok, ben buradan çekip gitmeliyim.

– Ama yerinden kımıldayamıyordu –diye hatırladı delikanlı, kadınsı ses tonunu büsbütün tatlılaştırarak; Lituma da, "Demek ona abayı yakmıştın bile, Tomasito," diye düşündü–. Kapıya doğru birkaç adım attı, ama sonra durup geri döndü, sanki ne yapacağını bilemez gibiydi. Zavallıcık, öyle korkmuştu ki.

Delikanlı, şişko İskariyot'un elini kolunun üzerinde hissetmişti. Artık öfke duymadan, üzülerek, acıyarak bakıyordu kendisine. Sonra kararlı bir tavırla şöyle demişti:

– Ortadan yok ol, vaftiz babana da bir daha görünmesen daha iyi olur, arkadaş. Seni kurşun yağmuruna tutar, kimbilir neler yapar. Uç git, ortadan kaybol, inşallah seni enselemezler. Bu işin sana göre olmadığını biliyordum zaten. Sana söylememiş miydim, bizi tanıştırdıklarında?

– Çok dürüst bir dosttu –diye Lituma'ya açıkladı delikanlı–. Yaptığım şeyle onu da gözden düşürebilirdim. Buna rağmen kaçınama yardım etti. Koskoca bir şişkoydu, peynir tekerleği gibi yusyuvarlak bir yüzü, araba lâstiği gibi bir göbeği vardı. Ona ne oldu acaba?

O tombul, dost elini kendisine uzatmış, Tomás da onu kuvvetle sıkmıştı. Teşekkürler şişko. Kadın, bir dizini yere dayamış, hareketsiz yatan adamın giysilerini karıştırıyordu.

– Bana her şeyi anlatmıyorsun, Tomasito –diye onun sözünü kesti Lituma.

– Beş param yok, nereye gideceğimi bilmiyorum –diye kadının İskariyot'a açıkladığını duymuştu delikanlı; kendisi ağaççıklarla dalları çatırdatan ılık rüzgârın içinde yok olup gitmek üzere dışarı çıkmaya hazırlanıyordu–. Beş param yok, ne yapacağımı bilmiyorum. Onun parasını çalıyor değilim.

Tomás, karayoluna doğru koşmaya başlamış, ama birkaç metre sonra yürümeye koyulmuştu. Nereye gidecekti? Tabancayı hâlâ elinde tutuyordu. Onu, pantolonunun kayışına bağlı, gömleğinin altında belli olmayan kılıfına koydu yeniden. Ya-

kınlarda araba yoktu, Tingo María'nın ışıkları da çok uzaklarda görünüyordu.

– İnanmayacaksınız ama kendimi sâkin, rahatlamış hissediyordum, çavuşum –dedi delikanlı–. Harii insan uyanır da karabasanın yalnızca bir karabasan olduğunu anlar ya.

– İyi ama öykünün en güzel yanını neden kendine saklıyorsun, Tomasito –diye yeniden güldü Lituma.

Böceklerle ormanın mırıltısı arasında, delikanlı, kadının kendisine yetişmeye çalışan telâşlı ayak seslerini duymuş, onu yanında hissetmişti.

– Ama ben sizden bir şey saklamıyorum ki, çavuşum. Gerçek tamamı tamamına bu. Aynen böyle oldu.

– O şişko tek kuruş bile almama izin vermedi –diye yakınmıştı kadın–. O koca göbekli bok herif. Ben onun parasını çalmıyordum ki, yalnızca Lima'ya kadar varabilmek için birazcık borç alıyordum. Tek kuruşum yok. Ne yapacağımı bilmiyorum.

– Ben de ne yapacağımı bilmiyorum –demişti Tomás.

Kuru yapraklarla kaplı kıvrım kıvrım ince yolda, yağmurların açmış olduğu çukurlarda sendeleyerek, yüzlerine ve kollarına yapraklarla örümcekağlarının sürtündüğünü hissederek, düşe kalka ilerliyorlardı.

– Kim dedi sana burnunu sok diye? –Kadın, hemen o anda pişmanlıkla sesini alçaltmıştı. Ama bir dakika sonra, kendini biraz tutarak da olsa, onu paylamayı sürdürmüştü–: Kim seni benim korumam yaptı, kim söyledi sana beni savunmanı. Yoksa ben mi söyledim? Hem kendi başını derde soktun, hem de benimkini, hiç kabahatim olmadığı halde.

– Bana anlattıklarına bakılırsa, daha o gece ona vurulmuşsun –diye düşüncesini belirtti Lituma–. Tabancanı, ona yaptığı iğrençlikler seni tiksindirdiği için çekip ateş etmedin. Onu kıskandığını itiraf et. En önemlisini bana anlatmadın, Tomasito.

II

"Bütün bu ölümler dağlıların umurunda değil," diye düşündü Lituma. Bir gece önce Dionisio'nun meyhanesindeyken, Andahuaylas otobüsüne yapılan saldırı haberi duyulmuş, orada yiyip içmekte olan işçilerden bir tanesi bile en küçük bir yorumda bulunmamıştı. "Burada olan bitenlerden hiçbir zaman bir bok anlayamayacağım," diye düşündü. Kaybolan o üç kişi, ailelerinden kaçmamışlardı, kamp yerindeki herhangi bir makineyi çalıp kaçmış da değillerdi. Ya teröristlerin militan güçlerine katılmaya gitmişlerdi, ya da onlar, bunları öldürüp, bu dağlardaki bir çukura gömmüşlerdi. İyi ama Aydınlıkçılar buralara geldilerse, işçiler arasında suçortakları da varsa, neden karakola saldırmamışlardı? Neden kendisiyle Tomasito'yu çoktan ölüm cezasına çarptırmamışlardı? Belki de sadistlik olsun diyeydi. Onları dinamitle parça parça etmeden önce sinirlerini bozmak istiyorlardı. Tüfeklerin durduğu giysi dolabına koşmak şöyle dursun, tabancalarını yastığın altından çıkarmalarına bile fırsat vermeyeceklerdi. Onlar her geceki karabasanlarla dolu uykularını uyurlarken, ya da Tomás aşk serüvenlerini hatırlar, kendisi de ona gözyaşlarını kurulayacağı bir mendil görevi yaparken, kulübenin dört bir yanından usulca yaklaşacaklardı. Bir gümbürtü, bir patlama, gece vakti ortalık gündüz gibi olacaktı: elleriyle bacaklarını ve kafalarını aynı anda koparacaklardı. Tıpkı Túpac Amaru'ya[1] yaptıkları gibi parça parça edeceklerdi onları. Her an olabilirdi, belki de hemen o gece. Dionisio'yla o cadının meyhanesindeki dağlılar da, bir önceki gece Andahuaylas oto-

[1] Túpac Amaru: (Asıl adı *José Gabriel Condorcanqui*, 1740?-1781) Son İnka hükümdarının soyundan gelen Perulu yerli devrimci ve Peru köylülerinin İspanyol egemenliğine karşı giriştiği başarısız ayaklanmanın önderi. Krallık birlikleri tarafından yenilgiye uğratılıp, bedeni parçalanarak idam edilmişti. (Çev.)

büsünde olanları duydukları zamanki aynı hiçbir şeyden habersiz yüz ifadesini takınacaklardı.

Lituma, içini çekerek kepini gevşetti. O dilsiz çocuk, bu saatlerde hep Lituma'yla yardımcısının çamaşırlarını yıkardı. Hemen oracıkta, birkaç metre ötede, tıpkı yerli kadınlar gibi yapardı bu işi: her bir çamaşırı bir kayaya çarpa çarpa, sonra da leğenin içinde uzun uzadıya durulayıp suyunu sıkarak. Gömleklerle donları tekrar tekrar sabunlayarak doğru dürüst iş görürdü. Sonra, her işte gösterdiği aynı titizlikle, kendini bedensel ve ruhsal olarak işine verip, çamaşırları kayaların üzerine sererdi. Çavuşla göz göze geldiğinde, vereceği emri bekleyerek pür dikkat kesilirdi. Bütün günü de herkese selâm vererek geçirirdi. Teröristler Allahın bu zavallısını kaçırıp ne yapacaklardı ki?

Çavuş, öteki kayıp olaylarından sonra da yaptığı gibi, –mühendis, ustabaşılar, muhasebeciler, ekip şefleri ve söz konusu kişinin vardiya arkadaşları arasında– iki saat boyunca zorunlu turunu atıp bitirmişti. Sonuç aynıydı. Tabii hiç kimse, Demetrio Chanca'nın hayatıyla ilgili pek bir şey bilmiyordu. Şimdi bulunduğu yeri bilen de yoktu elbette. Bu kez karısı da ortadan kaybolmuştu. Tıpkı albino Casimiro Huarcaya'nın kaybolduğunu ihbar etmeye gelen kadın gibi. Naccos'dan nereye, ne zaman, ne için gittiklerini kimse bilmiyordu.

– Bu kaybolmalar size garip gelmiyor mu?

– Evet, çok garip.

– Üstünde düşünmek gerek, öyle değil mi?

– Evet, düşünmek gerek.

– Yoksa onları hayaletler mi alıp götürdü?

– Tabii ki hayır, çavuşum, kim inanır buna?

– Peki kadınların ikisi de neden yok oldu acaba?

– Evet, acaba neden?

Kendisiyle alay mı ediyorlardı? Zaman zaman, bu ifadesiz yüzlerin, kendisine bir lütuf yapar gibi gönülsüzce söylenen bu tek heceli sözcüklerin, güvenmeyerek, boş boş bakan o minik gözlerin ardında, dağlıların, kendisi gibi deniz kıyısından gelen birinin bu yüksek yaylâlarda yolunu şaşırmış haline, yüksekliğin kendisinde hâlâ yarattığı huzursuzluğa, bu olayları çözümlemekteki acizliğine gülüyorlarmış gibi geliyordu ona. Yoksa korkudan ölüyorlar mıydı? Panik halinde bir korku, teröristle-

re karşı duyulan bir ceylân ürkekliğiydi bu. Açıklaması bu olabilirdi. Çevrelerinde bunca olup bitenden sonra, nasıl oluyordu da şimdiye kadar onların Aydınlık Yol hakkında tek bir yorumda bile bulunduklarını duymamıştı? Sanki hiç yokmuş gibi, sanki o bombalamalar, o kıyımlar hiç olmamış gibi. "Ne insanlar yahu," diye düşündü. Bunca aydır işçilerle birlikte olduğu halde, üstelik şantiyeyi izlemek üzere karakolu iki kez taşımış olmasına rağmen, onların arasında bir tek dost bile edinememişti. Bunlar bile yeterli olmamıştı. Sanki Mars'tan gelmiş gibi davranıyorlardı ona. Ta uzaktan yaklaşmakta olan Tomás'ı gördü. Jandarma eri, hem yöredeki köylüler, hem de Naccos'a bir kilometre uzaklıkta Huancayo'ya doğru bir tünel açmakta olan ekibin üyeleri arasında soruşturma yapmaktan geliyordu.

– Ee? –diye sordu, onun olumsuz bir el işareti yapacağından emin olarak.

– Bir şey öğrendim –dedi jandarma eri, yanına, yamaçtan çıkan kayalardan birinin üstüne oturarak. Günün birinde bitirecek olurlarsa karayolunun geçeceği, o kesik boyunca yayılan şantiyeyle karakolun arasında kalan bir çıkıntının üzerindeydiler. Dediklerine göre, Naccos vaktiyle zengin bir maden kasabasıydı. Şimdi ise, yol çalışmaları olmasa yaşayamazdı. Öğle vakti hava ılıktı, gökyüzünde de koca göbekli, pamuk gibi bulutların arasında göz kamaştırıcı bir güneş parlıyordu–. O ustabaşı, birkaç gece önce cadıyla kavgaya tutuşmuş.

Cadı, Dionisio'nun karısı Bayan Adriana'ydı. Kırklık mıydı, ellilik miydi, yaşı belli değildi, geceleri meyhanede bulunur, kocasının insanları içirmesine yardım ederdi; anlatılanlar doğruysa, Mantaro ırmağının öte yanından, dağlıkla ormanlık arası bir bölge olan Parcasbamba yöresinden geliyordu. Gündüzleri bazı işçilere yemek hazırlardı, akşamları ve geceleri de, iskambiller ve astroloji kartlarıyla geleceklerini okur, el fallarına bakar, ya da koka yapraklarını havaya atıp yere düşünce oluşturdukları şekilleri yorumlardı. Işıl ışıl yanan, kocaman, patlak gözleri, yürürken sallanan iri kalçaları vardı. Görünüşe göre vaktiyle gerçek bir dişiydi, geçmişiyle ilgili pek çok fanteziler de anlatılıyordu. Koca burunlu bir madencinin karısı olduğu, hattâ bir gulyabaniyi öldürdüğü söyleniyordu. Lituma, onun

aşçı ve falcı olmasının dışında, geceleri başka bir şey olduğundan da kuşkulanıyordu.

– Cadının da terörist çıktığını söylemıe bana, Tomasito.

– Demetrio Chanca ona koka yapraklarıyla fal baktırmış. Kehanetleri hoşuna gitmemiş olsa gerek, çünkü parasını ödemek istememiş. Birbirlerine bağrışmışlar. Doña Adriana ateş püskürüyormuş, onu tırmıklamaya kalkışmış. Bir görgü tanığı anlattı bunu bana.

– Parasının üstüne yatmasının intikamı olarak, cadı da sihirli değneğini oynatıp onu yok etmiş –diye içini çekti Lituma–. Kadını sorguya çektin mi?

– Onunla burada buluşmak üzere sözleştik, çavuşum.

Lituma, Demetrio Chanca'yı tanımış olduğunu sanmıyordu. Albinoyu hayal meyal hatırlıyordu, çünkü ihbarı yapan kadının kendilerine bıraktığı fotoğraftaki yüzü, Dionisio'nun yerinde bir keresinde üç beş söz ettiği birini hatırlatıyordu ona. Oysa ilk kaybolan, yani Pedrito Tinoco, aynı kulübede onlarla birlikte yaşamıştı; çavuş onu bir türlü aklından çıkarıp atamıyordu. Jandarma eri Carreño, onu And yaylâlalarında dilenirken bulmuş, boğaz tokluğuna; üç beş kuruş bahşişle karakolda çalışsın diye alıp getirmişti. Çok da yararlı olmuştu. Kulübenin çatısındaki asmayı sağlamlaştırmasına, çinkoları tutturmasına, dağılmak üzere olan tahta bölmeyi çivilemesine, yanlardaki korkuluk duvarını bir saldırı olasılığına karşı yükseltmesine yardım etmişti. Sonunda bir gün onu bira almaya göndermişler, o da hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolmuştu. "Bu bokluk işte böyle başladı," diye düşündü Lituma. Bakalım nasıl sona erecekti.

– İşte Doña Adriana yukarı geliyor –diye haber verdi yardımcısı.

Ta uzakta, beyaz ışığın içinde yarı bulanık bir siluet seçiliyordu. Güneş, orada, aşağılardaki çinkoların üzerinde yansıyor, şantiye bir dizi göleti, parça parça bir aynayı andırıyordu. Evet, cadıydı gelen. Hafifçe soluyarak yanlarına vardı, dudaklarını oynatmadan, kuru bir selâmla çavuşla jandarma erinin selâmına karşılık verdi. Kocaman, anaç göğsü düzenli aralıklarla inip kalkıyor, iri gözlerini kırpmadan bir ona bir öbürüne bakıyordu. Karşısındakini rahatsız edecek kadar sabit bu bakışlarda hiçbir

tedirginlik yoktu. Nedense o da, o sarhoş kocası da, Lituma'yı hep huzursuz ederlerdi.

– Geldiğiniz için teşekkürler, hanımefendi –dedi–. Herhalde biliyorsunuzdur, burada Naccos'da insanlar ardı ardına kayboluyorlar. Etti üç. Bu çok fazla, size de öyle gelmiyor mu?

Kadın, yanıt vermedi. Üstünden dökülen, onarılmış, bol süveterinin ve kalın bir tokayla tutturulmuş yeşilimsi etekliğinin içinde, şişman ve sâkin haliyle, kendinden ya da gücünden çok emin görünüyordu. Koca koca erkek ayakkabılarının içinde yere sıkı basarak, hiç istifini bozmadan bekliyordu. Vaktiyle, anlattıkları kadar güzel olabilir miydi? Bu korkunç görüntüsü karşısında bunu hayal etmek bile zordu.

– Geçen gece Demetrio Chanca'yla kavganızı bize anlatmanız için çağırdık sizi. Hani şu ortadan kaybolan ustabaşı.

Kadın başını salladı. Yuvarlak, somurtkan bir yüzü, yara izini andırır bir ağzı vardı. Yüz hatları yerlilerinkine benziyordu, ama teni beyaz, gözleri çok açık renkti; Lituma'nın bir keresinde Ayacucho'nun içlerinde, alçacık, tüylü atların sırtında rüzgâr gibi dörtnal giderken gördüğü o güçlü kuvvetli kadınlarınki gibiydi. Acaba geceleri orospuluk ediyor muydu?

– Ben onunla kavga falan etmedim –diye kestirip attı kadın.

– Tanıklar var, hanımefendi –diye söze karıştı jandarma eri Carreño–. Onu tırmalamak istemişsiniz, inkâr etmeyin.

– Bana olan borcunu almak için başından şapkasını çıkarmaya çalıştım –diye söylediğini düzeltti kadın, hiç oralı olmadan–. Beni bedavaya çalıştırdı, buna da hiç kimsenin hakkı yoktur.

Hırıltılı bir sesi vardı, sanki konuşurken bedeninin derinliklerinden diline doğru çakıl taşları tırmanır gibiydi. Lituma, orada kuzeyde, Puira'da, Talara'da, ne büyücülere ve cadılara inanırdı, ne de büyücülüğe, ama burada, dağlarda, artık pek emin değildi bundan. Acaba neden kendini bu kadının yanında tedirgin hissediyordu? Gece geç vakit, Lituma'yla yardımcısı yatmaya gittiklerinde, Dionisio'yla karısı, meyhanede sarhoş işçilerle ne haltlar karıştırıyorlardı acaba?

– Koka yapraklarında okuduklarınız hoşuna gitmemiş olsa gerek –dedi Tomás.

– Elinde okuduğum –diye onu düzeltti kadın–. Ben el falından ve astrolojiden de anlarım. Ama bu yerliler ne iskambillere güvenirler, ne de yıldızlara, kendi ellerine bile güvenmezler. Varsa yoksa koka yaprağı. –Tükrüğünü yutup ekledi–: Yapraklar da her zaman açık söylemezler.

Güneş gözüne vuruyordu ama kadın gözünü bile kırpmıyordu; yuvalarından dışarı uğramış gözleriyle onları büyülüyordu sanki; Lituma, o gözlerin konuşabileceklerini bile düşündü. Geceleri kendisiyle Tomás'ın kuşkulandıkları şeyi yapıyorsa, üstüne binenlerin karanlıkta o koca gözlere katlanmaları gerekiyor demekti. Kendisi dünyada yapamazdı bunu.

– Peki adamın elinde ne gördünüz, hanımefendi?

– Başından geçenleri –diye yanıt verdi kadın, doğal bir tavırla.

– Onu ortadan kaldıracaklarını da okudunuz mu? –Lituma, onu dikkatle inceledi. Sağında Carreño, kulak kesilmişti.

Kadın, hiç istifini bozmadan başını salladı.

– Bu yürüyüş beni biraz yordu –diye mırıldandı–. Biraz oturayım.

– Demetrio Chanca'ya ne dediğinizi anlatın bize –diye üsteledi Lituma.

Bayan Adriana, derin bir soluk aldı. Kendini bir kayanın üstüne bırakmış, başından çıkardığı hasır şapkayla yelpazeleniyordu. Akları olmayan dümdüz saçlarını, yerlilerin lâmaların kulaklarına taktıkları türden rengârenk bir kurdeleyle ensesinde bağlamıştı.

– Ne gördüysem onu söyledim. Yöreye onca zarar veren kötü ruhları yatıştırmak için onu kurban edeceklerini. Ve kanı bozuk olduğundan onu seçtiklerini.

– Neden kanı bozukmuş sorabilir miyim, Doña Adriana?

– Adını değiştirmişti de ondan –diye açıkladı kadın–. Kendisine doğduğunda verilen adı değiştirmek korkaklıktır.

– Tevekkeli Demetrio Chanca paranızı ödemek istememiş –diye gülümsedi Tomasito.

– Peki kimler kurban edeceklerdi onu? –diye sordu Lituma.

Kadın, bıkkınlık ya da küçümseme olabilecek bir el hareketi yaptı. Soluk soluğa, ağır ağır yelpazeleniyordu.

– Size "teröristler, Aydınlıkçılar" diye yanıt verıemi isterdiniz, öyle değil ıni? –Yeniden derin derin soluyup, ses tonunu değiştirdi–: Orası elinde görünmüyordu.

– Böyle bir açıklamayla yetineceğimi mi sanıyorsunuz?

– Siz soruyorsunuz, ben de yanıtlıyorum –dedi kadın, son derece sâkin bir tavırla–. Elinde gördüğüm buydu. Gerçekleşti de. Yoksa ortadan kaybolmadı mı? Onu kurban ettiler işte.

"Bu kadın herhalde deli," diye düşündü Lituma. Bayan Adriana, körük gibi soluyordu. Tonıbul eliyle etekliğinin kenarını yüzüne kadar kaldırıp, şişman, bembeyaz baldırlarını açıkta bırakarak, burnunu temizledi. Gürültüyle bir kez daha sümkürdü. Çavuş, keyifsizliğine rağmen gülmesini tutamamıştı: sümüğünü temizleyişe bak hele.

– Pedrito Tinoco'yla albino Huarcaya'yı da mı şeytana kurban ettiler?

– Onların ne iskambil falına baktım, ne ellerini gördüm, ne de astroloji kartlarını. Gidebilir miyim?

– Bir dakikacık –diye durdurdu onu Lituma.

Kepini çıkarıp alnının terini sildi. Güneş, yusyuvarlak, pırıl pırıl, gökyüzünün tanı ortasındaydı. Kuzeydeki gibi sıcaktı hava. Ama dört beş saate kadar hava soğumaya başlayacak, gece saat on sıralarında soğuktan insanın kemikleri çatırdayacaktı. Böylesine ters bir iklimi dağlılar kadar kim anlayabilirdi? Yeniden Pedrito Tinoco gelmişti aklına. Çamaşırı yıkayıp durulamayı bitirince, bir kayanın üzerine oturur, hiç hareketsiz, boşluğa bakardı. Çamaşır kuruyana kadar da, Allah bilir neler düşünerek, kıpırdamadan, içine dönük, öylece kalırdı. Kuruyunca, çamaşırları dikkatle katlayıp, durmadan eğilip selâmlar vererek, çavuşa teslim etmeye gelirdi. Hay içine ettiğimin. Orada aşağıda, şantiyede, çinkoların ışıltıları arasında işçiler gidip geliyorlardı. Minicik karıncalar gibiydiler. Tüneli dinamitlemeyenler ya da toprağı küremeyenler şimdi dinlenmedeydiler; kumanyalarını yiyor olmalıydılar.

– Ben işimi yapmaya çalışıyorum, Doña Adriana –dedi birden, ses tonundaki gizlilik ifadesine kendi de şaşarak–. Üç adam kayboldu. Aileleri gelip haber verdiler. Onları teröristler öldürmüş olabilir. Teröristlerin militan güçlerine zorla katılmış olabilirler. Onları kaçırmışlardır. Bunu öğrenmek gerek. Biz

bunun için burada, Naccos'tayız. Bu Jandarıma karakolu bunun için burada. Siz ne sanıyordunuz?

Tomás, yerden küçük küçük taşlar alıp, korkuluk duvarının yanına nişan alarak atıyordu. İsabet ettirdiğinde, âhenksiz bir ses çıkıyordu.

– Kabahati bana mı yüklüyorsunuz? Andlar'da teröristlerin olması benim suçum mu?

– Siz, Demetrio Chanca'yı en son görenlerden birisiniz. Onunla kavga etmişsiniz. Adını değiştirmiş olması da neymiş? Bize bir ipucu verin. Sizden çok şey mi istiyorum?

Kadın, hırıltılı bir sesle yeniden soludu.

– Size bildiğimi anlattım. Ama sizler duyduklarınıza inanmıyorsunuz, size cadı masalı gibi geliyor. –Lituma'nın gözlerinin içine baktı, o da bu bakışın kendisini suçladığını hissetti–. Yoksa size söylediklerime biraz olsun inanıyor musunuz?

– Deniyorum, hanımefendi. Öte yana kimileri inanır, kimileri inanmaz. Şu anda bunun önemi yok. Ben yalnızca şu üçünü meydana çıkarmak istiyorum. Aydınlık Yol, Naccos'a geldi mi? Bunu bilmekte yarar var. Onların başına gelen, başka birinin başına da gelebilir. Sizin ve kocanızın başına da, Doña Adriana. Teröristlerin kötü alışkanlıkları cezalandırdıklarını duymadınız mı hiç? Ya ayyaşları kırbaçladıklarını? İnsanları sarhoş ederek hayatını kazanan Dionisio'yla size neler yaparlar, artık siz hesap edin. Biz, sizleri korumak için de buradayız.

Bayan Adriana, alayla gülümsemeye çalıştı.

– Onlar bizi öldürmek isterlerse, buna kimse engel olamaz –diye mırıldandı–. Tabii sizleri ölüm cezasına çarptırmak isterlerse de aynı şey, bunu çok iyi biliyorsunuz, çavuş. Siz de biz de bu işte eşitiz, sırf mucize eseri olarak hayattayız.

Tomasito, bir taş daha atmak için elini havaya kaldırmıştı, ama atmadı. Kolunu indirerek kadına şöyle dedi:

– Biz onları karşılamaya hazırız, hanımefendi. Dağın yarısını dinamitleyerek. Bir tanesi bile karakola ayak basmadan, Naccos'un üzerinde Aydınlıkçılardan havai fişekler patlar. – Lituma'ya göz kırparak yeniden Doña Adriana'ya döndü–: Çavuş sizinle kuşkulandığı biriymişsiniz gibi konuşmuyor, daha çok bir dost olarak konuşuyor. Öyleyse onun güvenine karşılık verin.

Kadın, razı olmadan önce yeniden derin derin soluyup yelpazelendi. Elini ağır ağır kaldırarak, mavi gökkubbenin altında, karlı başlıklarıyla birbirlerini izleyen, kimi sivri, kimi küt, kurşuni, yeşilimtırak, masif, ıssız dorukları işaret etti.

– Bütün bu dağlar düşmanlarla dolu –dedi yavaşça–. Oralarda yaşarlar. Gece gündüz kötülüklerini tezgâhlamakla vakit geçirirler. Kötülük üstüne kötülük yaparlar. Onca kaza olmasının nedeni de budur. Galerilerde çökmeler. Frenleri patlayan ya da virajlarda yolu alamayan kamyonlar. Patlayarak kolları, bacakları alıp götüren dinamit sandıkları.

Ayin yürüyüşlerindeki upuzun dualar ya da cenaze nöbetlerinde yas tutanların ağıtları gibi, sesini yükseltmeden, mekanik bir edayla konuşuyordu.

– Her kötülük şeytanın işiyse, dünyada rastlantı diye bir şey yok demektir –diye alaylı bir yorumda bulundu Lituma–. Andahuaylas'a gitmekte olan o iki genç Fransızı da mı İblis taşa tutarak öldürdü, hanımefendi? Çünkü o sözünü ettiğiniz düşmanlar, şeytanlar, öyle değil mi?

– *Huayco*'ları yuvarlayanlar da onlar –diye sözünü tamamladı kadın, dağları göstererek.

Huayco'lar! Lituma, onlardan söz edildiğini duymuştu. Neyse ki oralarda hiç olmamıştı. Her şeyi önüne katarak, yerlerinden söktüğü yamaçlarla birlikte büyüyerek, taşları sürükleyerek, ekili tarlaları, hayvanları, köyleri, yuvaları, aileleri mezara gömerek, sıradağların yükseklerinden bir ölüm girdabı gibi kopup gelen o kar, kaya ve çamur selini gözünün önüne getirmeye çalıştı. Onlar da mı şeytanın kaprisleriydi?

Bayan Adriana, yeniden dağların doruklarını işaret etti:

– O kayaları başka kim sökebilir yerinden? *Huayco*'yu tam da en büyük hasara neden olabileceği yere başka kim indirebilir?

Susarak yeniden derin derin soludu. Öyle inandırıcı bir ifadeyle konuşuyordu ki Lituma ara sıra şaşkınlıkla irkiliyordu.

– Ya o kaybolanlar, hanımefendi? –diye üsteledi.

Tomás'ın küçük taşlarından biri yerine isabet etmiş, çıkan metalik gürültünün yankısı dağdan aşağı uzayıp gitmişti. Lituma, yardımcısının bir avuç dolusu mermi daha toplamak üzere yere eğildiğini gördü.

– Onlara karşı pek az şey yapılabilir –diye devam etti Doña Adriana–. Ama yapılabilecek bir şey var: onları yatıştırmak, oyalamak. Yerlilerin mağaralara bıraktıkları sunularla değil. O küçük taş yığınları, o minik çiçekler, küçük hayvancıklar hiçbir işe yaramaz. Ne de onlar için bol bol döktükleri mısır rakısı. Buradaki topluluklarda bu sunuların yanı sıra bazen bir koç ya da bir vikunya[1] kurban ederler. Saçmalık bunlar. Normal zamanlar için işe yarayabilir, ama şimdi olmaz. Onların hoşuna giden, insandır.

Lituma'ya, yardımcısı gülmesini tutuyormuş gibi geldi. Kendisinin ise, cadının söylediklerine gülecek hali yoktu. Bir komedyenin aptallıkları ya da bir delinin saçmalıkları da olsa, bu sözleri duymak, onu şaşırtıyordu.

– Ve sizin Demetrio Chanca'nın elinde gördüğünüz şey...

– Onu lâf olsun diye uydurdum –diye omuz silkti kadın–. Orada yazılı olan şey nasıl olsa gerçekleşir.

Şantiyenin telsizinden olay hakkında şu raporu yollasa, acaba Huancayo'daki üstleri ne derlerdi?: "Andlar'ın kötü ruhlarını yatıştırmak için henüz belirlenemeyen bir biçimde kurban edilmiştir, stop. Tanık, bunun elindeki çizgilerde yazılı olduğunu söylemektedir, stop. Dosya kapanmıştır, stop. Saygılarımla, Karakol Amiri, stop. Çavuş Lituma, stop."

– Ben konuşuyorum, siz gülüyorsunuz –dedi kadın, alaylı bir ifadeyle ve alçak sesle.

– Bana yaptığınız açıklamayı Huancayo'daki âmirlerime iletseydim ne derlerdi diye gülüyorum –dedi çavuş–. Yine de teşekkürler.

– Artık gidebilir miyim?

Lituma, gitmesine razı oldu. Doña Adriana, tombul bedenini güçlükle yerinden kaldırdı, jandarmaları selâmlamadan, yamaçtan inip şantiyeye doğru uzaklaşmaya başladı. Arkadan bakıldığında, biçimsiz ayakkabıları, iri kalçalarını yeşil etekliğini havalara kaldıracak kadar çalkalaması, sallanan kocaman hasır şapkasıyla, bir korkuluğu andırıyordu. O da mı bir şeytandı yoksa?

– Sen hiç *huayco* gördün mü, Tomasito?

---

[1] *vikunya*: Güney Amerika'da devegillerden, lâmanın hörgüçsüz bir akrabası olan memeli hayvan. (Çev.)

– Hayır, çavuşum, görmeyi hiç istemezdim. Ama çocukken, Sicuani'nin varoşlarında, birkaç gün önce, arkasında kocaman bir iz bırakarak düşmüş bir tane görmüştüm. Bütün bir dağın bir kaydırak gibi aşağı indiği gözle görülüyordu. Evleri, ağaçları, ve tabii insanları ezmişti. Koca koca kayalar aşağı inmişti. İnen kar bulutu, günlerce her şeyi bembeyaz örtmeyi sürdürdü.

– Sence Doña Adriana teröristlerin suçortağı olabilir mi? Dağlardaki şeytanlar masalıyla bizi gönlünce uyutuyor mu dersin?

– Ben neye olsa inanırım, çavuşum. Hayat beni dünyanın en kolay inanır insanı yaptı.

Pedrito Tinoco'ya çocukluğundan beri kaçık, gerzek, kafadan kontak, ahmak, hep ağzı açık dolaştığı için de ayran budalası derlerdi. Bu lâkaplara bozulmazdı, çünkü o hiçbir zaman hiçbir şeye ve hiç kimseye bozulmazdı. Abancay'lılar[1] da ona asla bozulmazlardı, çünkü o tatlı gülümsemesi, yardımseverliği ve içtenliğiyle hepsinin gönlünü kazanırdı. Söylendiğine göre, Abancay'lı değildi; doğduktan birkaç gün sonra annesi onu oraya getirmiş, kentte, istenmeyen bu çocuğu, küçük bir çıkın içinde Virgen del Rosario kilisesinin kapısına bırakmasına yetecek kadar kalmıştı yalnızca. Söylenti miydi, gerçek miydi bilinmez, Abancay'da hiç kimse Pedrito Tinoco hakkında bundan başka bir şey öğrenememişti. Komşular, çocukluğundan başlayarak, rahibin köpekleri ve tavuklarıyla birlikte uyuduğunu (bazı dedikoducular, rahibin onun babası olduğunu da söylüyorlardı), iyi kalpli rahip ölene kadar da kiliseyi süpürdüğünü, ona zangoçluk ve çömezlik ettiğini hatırlıyorlardı. O zaman, artık ergenlik çağındaki Pedrito Tinoco, Abancay sokaklarına taşınmış, orada hamallık, ayakkabı boyacılığı, sokak süpürücülüğü, gece bekçisi yardımcılığı ve yedek gece bekçiliği, çöpçülük, pazar yeri bekçiliği, sinemada ve ulusal bayramlarda kurulan sirklerde yer göstericiliği yapmıştı. Dertop olarak ahırlarda, kiliselerin kutsal eşya odalarında ya da Silâhlar Meydanındaki bankların altında uyur, hayırsever komşular sâyesinde karnını doyururdu.

[1] *Abancay*: Peru'nun Apurímac eyâletlerinde, Abancay ilinin merkezi. (Çev.)

Üzerinde beli iple bağlı, yağ içinde, bol bir pantolon, lime lime bir pançoyla yalınayak dolaşır, başından hiç çıkarmadığı tepesi sivri, kulaklıklı şapkasının kenarlarından, asla makas ya da tarak yüzü görmemiş birkaç tutam dümdüz saç çıkardı.

Pedrito Tinoco'yu askere alıp götürdüklerinde, komşulardan bazıları, bunun haksızlık olduğunu askerlere anlatmaya çalışmışlardı. Geri zekâlı olduğu ilk bakışta anlaşılan, konuşmasını bile bilmeyen, ne kendisine söyleneni anlayan, ne kim olduğunu, ne de nerede bulunduğunu bilen o koca bebek suratıyla yalnızca gülümseyen biri, nasıl olur da askerlik yapardı? Ama askerler Nuh demiş peygamber dememişler, kantinlerde, meyhanelerde, sinemalarda, kentin stadyumunda kementle yakalanan gençlerle birlikte onu da alıp götürmüşlerdi. Kışlada onu tıraş etmişler, çırılçıplak soyup hortumla hayatının ilk banyosunu yaptırmışlar, haki bir üniforma ile bir türlü alışamadığı potinler giydirmişlerdi; çünkü orada bulunduğu üç hafta boyunca arkadaşları sanki topal ya da felçli gibi yürüdüğünü görmüşlerdi hep. Acemi er olarak dördüncü haftası başladığında, firar etmişti.

Ayacucho'da kuş uçmaz kervan geçmez Apurímac ve Lucana dağlarında, yollardan ve köylerden uzak durarak, ot yiyip, geceleri ortalığı kasıp kavuran dondurucu rüzgârdan korunmak için *vizcacha*[1] kovukları arayarak, başıboş dolaşmıştı. Çobanlar onu bulduklarında, açlık ve korkudan gözlerinde çılgın bir bakışla, bir deri bir kemik kalacak kadar zayıflamıştı. Birkaç avuç haşlanmış tane mısır, bir lokma kurutulmuş et ve bir yudum mısır rakısı, onu canlandırmıştı. Çobanlar onu alıp, yüksek yaylâların, sürülerin, rengi kararmış birkaç patatesle cılız birkaç *olluco*'dan[2] başka bir şey yetişmeyen verimsiz küçücük tarlaların bulunduğu eski bir yöre olan Auquipata'ya götürmüşlerdi.

Pedrito, Auquipata'ya alışmış, yöre halkı da orada kalmasına izin vermişti. Kentte olduğu gibi orada da, yardımsever ruhu ve yaşantısındaki sadelik, insanların onu kabul etmelerini sağlamıştı. Sessizliği, ezeli ve ebedi gülümsemesi, her istenileni yapmaya her an hazır olması, çoktan dünyadan elini eteğini çekmiş

[1] *vizcacha*: Peru, Bolivya, Şili ve Arjantin dağlarında yaşayan, yabani tavşan büyüklüğünde, kemirici bir hayvan. (Çev.)

[2] *olluco*: Peru'da yetişen ve yumrulu kökü yenen bir bitki. (Çev.)

havası, onu bir ermişlik aşamasına ulaştırmıştı. Yöre halkı, işlerini ve bayramlarını ne kadar paylaşırsa paylaşsın, onun içlerinden biri olmadığının bilinciyle, mesafeli bir saygı gösteriyorlardı Pedrito'ya.

Aradan bir süre geçtikten sonra –Pedrito bunun ne kadar olduğunu söylemeyi beceremezdi, çünkü onun yaşantısında zaman, öteki insanlarınkinde olduğu gibi akıp gitmiyordu–, yöreye bir yabancı akını oldu. Geldiler, gittiler, yine geldiler ve önerileri tartışmak üzere saatler süren bir kent meclisi toplantısı yapıldı. Yeni gelenler, Pedrito'nun bulanık belleğinin, başkalarının orada eskiden giyindiklerini hatırladığı biçimde giyiniyorlardı. Kabile şefleri, hükümetin vikunyalar için kurmak istediği koruma alanının tapulu arazilere taşmayacağını, hattâ Auquipata'nın daha fazla yararına olacağını, çünkü yöre halkının, ürünlerini, vikunyaların çekeceği turistlere satabileceklerini anlattılar.

Vikunyaları, yöre merkezinden bir günlük uzaklıkta, Tambo Quemado ile San Juan ırmaklarının ortasında, dağlar arasında yarı kaybolmuş yüksek bir yaylâya götürmeye başladıklarında, oranın bekçiliğini yapsın diye bir aile de tutmuşlardı. Orada *ichu*,[1] göletler, dereler, dağlarda mağaralar vardı; vikunyalar çok geçmeden bu yeri benimsemişlerdi. Hayvanları, sıradağların uzak bölgelerinden alıp, San Juan, Lucanas ve Puquio'ya doğru ayrılan yol kavşağına kadar kamyonlarla getiriyorlar, oradan sonra da Auquipata'lı çobanlar onları güdüyorlardı. Pedrito Tinoco da bekçilerle birlikte kalmaya oraya gitmişti. Onların bir barınak inşa etmelerine, küçük bir patates tarlası açıp, hintdomuzları için bir ağıl yapmalarına yardım etti. Belirli zamanlarda yetkililerin gelip, onlara erzakla barınak için eşya getirecekleri ni ve maaş ödeyeceklerini söylemişlerdi. Gerçekten de ara sıra kırmızı bir kamyonet içinde bir yetkili çıkageliyordu. Onlara sorular soruyor, para ve malzeme bırakıyordu. Daha sonra artık kimse gelmez oldu. Koruma alanında o kadar uzun bir süre kimsecikler görünmedi ki, günün birinde bekçiler eşyalarını bir çıkında toplayarak Auquipata'ya geri döndüler. Pedrito Tinoco, vikunyaların yanında kalmıştı.

[1] *ichu*: Güney Amerika'da yetişen, buğdaygillerden bir bitki. (Çev.)

O narin hayvanlarla, kendi hemcinsleriyle kurduğundan çok daha candan bir ilişki kurmuştu. Günlerini onları seyretmekle, alışkanlıklarını, hareketlerini, oyunlarını, meraklarını hayranlık dolu, neredeyse mistik denebilecek bir dikkatle öğrenmeye çalışmakla geçiriyor, onların oradan oraya koşuştuklarını, birbirlerini ısırdıklarını, çalılıklar arasında atlayıp sıçradıklarını gördükçe kahkahadan kırılıyor, içlerinden biri yardan aşağı düşüp bacaklarını kırdığında ya da bir dişi hayvan zor bir doğumda kan kaybından ölünce hüzünleniyordu. Tıpkı eskiden Abancay'lıların ve Auquipata yöresi halkının yaptıkları gibi, vikunyalar da onu benimsemişlerdi. Onu iyilik dolu bir varlık, aileden biri gibi görüyorlardı. Ürkmeden yanlarına kadar sokulmasına izin veriyorlar, en sevdiği dişiler, ara sıra ona boyunlarını uzatarak, o zeki gözleriyle, kulaklarını çekiştirsin, böğürlerini ya da karınlarını kaşısın, ya da (en çok hoşlarına giden biçimde) burunlarını ovuştursun diye gözünün içine bakıyorlardı. Erkekler bile, kızışma dönemlerinde, öylesine hırçınlaşıp dört ya da beş dişilik küçük haremlerine kimseyi yaklaştırmadıklarında, bir tehlike ânında araya girmeye hazır bir halde, o iri gözlerini Pedrito'nun üzerinden ayırmadan da olsa, onun dişilerle oynamasına göz yumuyorlardı.

Koruma alanına ara sıra yabancıların geldiği oluyordu. Bunlar uzaklardan geliyorlar, ne Quechua, ne de İspanyolca değil, Pedrito Tinoco'ya, giydikleri botlar, atkılar, paltolar ve şapkalar kadar garip gelen birtakım seslerle konuşuyorlardı. Fotoğraflar çekiyorlar, vikunyaları inceleyerek uzun yürüyüşler yapıyorlardı. Ama Pedrito'nun tüm çabalarına rağmen, vikunyalar onları yanlarına yaklaştırmıyorlardı. Pedrito, yabancıları barınağına buyur ederek ağırlıyordu. Onlar da giderlerken ona konserve kutuları hediye ederek, biraz para veriyorlardı.

Bu ziyaretler, Pedrito Tinoco'nun, doğanın temposuna ve –akşamları ve geceleri yağan yağmur ve dolu, sabahları çıkan acımasız güneş gibi– doğa olaylarına bağlı gündelik işlerden oluşan yaşantısında, tek sıradışı olgulardı. *Vizcacha*'lara tuzak kuruyor, ama çoğunlukla küçük tarlasındaki patatesleri yiyordu, arada bir de bir hintdomuzu öldürüp pişiriyordu. Ölen vikunyalardan kestiği et parçalarını da tuzlayıp açık havada kurutuyordu. Vakit vakit, patatesleriyle *olluco*'larını biraz tuz ve kü-

çük bir torba koka yaprağıyla değiş tokuş etmek üzere, vadilerdeki panayırlardan birine iniyordu. Arada bir yörenin çobanları, koruma alanının sınırlarına kadar geliyorlardı. Pedrito Tinoco'nun sığınağında mola veriyorlar, ona Auquipata'dan haberler getiriyorlardı. Pedrito, neden ve kimden söz ettiklerini hatırlayabilmek için çaba harcayarak, onları büyük bir dikkatle dinliyordu. Geldikleri yer, silik bir düş gibiydi onun için. Çobanlar, belleğinin yitip gitmiş derinliklerini, aklından kaçıvermiş hayalleri, başka bir dünyadan ve artık kendisi olmayan bir kişiden kalan izleri deşiyorlardı. Ülkenin altüst olduğunu, bir lânete uğradığını, insanların öldürüldüğünü de anlamıyordu.

O günün gecesinde bir dolu fırtınası olmuştu. Böyle kötü havalarda genç vikunyalar hep telef olurdu. Hemen hemen bütün gece, çatıdaki çatlaklardan avuç avuç yağmur suyu içeri sızarken, sığınağında pançosunun altında büzülmüş, soğuktan donarak ya da yıldırımdan kavrularak ölecek olan hayvanları düşünüyordu. Ortalık yatışmaya başlarken uyuyakalmıştı. Sesler duyarak uyandı. Kalkıp dışarı çıktı, işte oradaydılar. Yirmi kişi kadar vardılar; Pedrito, koruma alanına bir arada bu kadar insan geldiğini hiç görmemişti. Erkekler, kadınlar, gençler, çocuklar vardı. Kafasında onları, hayal meyal hatırladığı kışlayla bağdaştırmıştı, çünkü bunlar da tüfekler, mitralyözler ve satırlar taşıyorlardı. Ama askerler gibi giyinmemişlerdi. Kocaman bir ateş yakmışlar, yemek pişiriyorlardı. O bön bakışlı yüzüyle gülümseyerek, selâmlar vererek, başını saygı işareti olarak eğerek onlara hoşgeldiniz demek istedi.

Onunla önce Quechua dilinde, sonra da İspanyolca konuştular.

– Böyle eğilmemelisin. Köle gibi davranmamalısın. Bizi sanki 'efendilerin'mişiz gibi selâmlamamalısın. Biz seninle eşitiz. Bizler de senin gibiyiz.

Çok acı çekmiş, çok nefret eden birinin ifadesini taşıyan, sert bakışlı bir gençti bu. Neredeyse bir çocuk olduğu halde, nasıl oluyordu bu? Onu gücendirecek bir şey mi söylemiş ya da yapmıştı? Pedrito Tinoco, kabahatini onarmak için sığınağına koşup ona küçük bir torba kurutulmuş patatesle birkaç dilim kuru et getirdi. Eğilerek elindekileri uzattı.

– Konuşmayı bilmiyor musun? –diye sordu kızlardan biri, Quechua dilinde konuşarak.

– Unutmuş olsa gerek –dedi bir başkası, onu tepeden tırnağa inceleyerek–. Bu ıssız yerlere hiç kimse gelmez. Hiç değilse sana söylediklerimizi anlıyor musun?

Pedrito, söylenenlerden tek bir sözcük kaçırmamak, özellikle de onlara nasıl hizmet edebileceğini önceden bilebilmek için çaba harcıyordu. Ona vikunyalar hakkında sorular soruyorlardı. Kaç tane vardı, koruma alanı buralarda, şuralarda ve oralarda nerelere kadar uzanıyordu, nerede su içiyorlar, nerede uyuyorlardı? Pek çok el kol hareketleri yaparak, her bir sözcüğü iki, üç, on kez yineleyerek, kendilerini onların yanına götürmesini, onları bir araya toplamalarına yardım etmesini anlattılar. Pedrito, atlayıp sıçrayarak, hayvanların sağanak yağmur yağdığı zamanki hareketlerine öykünerek, onların mağaralarda olduklarını anlattı. Dertop olup birbirlerinin üstüne çıkarak, birbirlerini ısıtarak, gökgürültüleri ve şimşeklerle titreyerek, bütün geceyi orada geçirmişlerdi. Bunu iyi biliyordu; onların arasına karışarak, onlara sarılarak, onların korkularını duyumsayarak, onlar gibi soğuktan titreyip, aralarında konuştukları aynı sesleri gırtlağından çıkararak, orada pek çok saatleri paylaşmıştı vikunyalarla.

– Şu dağlarda –diye sonunda anladı içlerinden biri–. İnleri orada olsa gerek.

– Götür bizi oraya –diye buyurdu, sert bakışlı genç–. Sen de bizimle gel, senin de çorbada tuzun olsun, küçük dilsiz.

Pedrito, grubun önüne düşüp, onları açık araziden geçirdi. Yağmur artık yağmıyordu. Gökyüzü tertemiz, masmaviydi; güneş, dağların dış çizgilerini altın rengine boyamıştı. Islak havada, kuru otlardan ve su birikintileriyle kaplı çamurlu topraktan, Pedrito'yu sevince boğan keskin bir koku yükseliyordu. Burun deliklerini açarak, o mis gibi su, toprak ve kök kokusunu içine çekti; bir fırtınanın ardından dünyanın dertlerini hafifletiyor, kasırgayla gökgürültüleri altındayken kıyamet gününün geldiğinden korkanları yatıştırıyordu sanki bu koku. Uzun bir süre yürümek zorunda kalmışlardı, çünkü yer kaygandı, ayakları bileklerine kadar gömülüyordu. Ayakkabılarını, çarıklarını,

sandaletlerini çıkarmaları gerekmişti. Oralarda askerler, jandarmalar görmüş müydü acaba?

– Anlamıyor ki –diyorlardı–. Geri zekâlı.

– Anlıyor, ama meramını anlatamıyor –diyorlardı–. Vikunyalar arasında bunca yalnızlıktan sonra yabanileşmiştir.

– Öyle olsa gerek –diyorlardı.

Dağların yamacına ulaştıklarında, Pedrito Tinoco, işaretler yaparak, atlayıp sıçrayarak, el kol işaretleri ve yüz hareketleriyle, hayvanları ürkütmemek için çalıların arasında hiç kıpırdanmadan durmaları gerektiğini anlattı onlara. Hiç konuşmadan, hareket etmeden durmalıydılar. Hayvanların burunları duyarlı, gözleri keskindi, güvensiz ve ürkektiler, yabancıların kokusunu alır almaz titremeye başlarlardı.

– Burada bekleyelim, sessiz olalım –dedi o sert bakışlı çocuk–. Gürültü etmeden dağılın.

Pedrito Tinoco, onların durup, yelpaze gibi açılarak bir kavis oluşturduklarını, birbirlerinden iyice ayrılarak *ichu*'ların başakları arasında çömeldiklerini gördü.

Yerlerine yerleşmelerini, gizlenmelerini, yaptıkları gürültülerin sona ermesini bekledi. Ayaklarının ucuna basa basa, mağaralara doğru ilerledi. Çok geçmeden hayvanların iri gözlerinin pırıltısını algılamıştı. Mağaraların eşiğinde gözcülük yapan hayvanlar, onun yaklaşmasını izliyorlardı. Kulaklarını dikmiş, erkekler ve dişiler, yetişkinler ve yavrular için hiçbir tehlike taşımayan o bildik kokuyu doğrulamak için minik burunlarını oynatarak, onu ölçüp biçiyorlardı. Pedro Tinoco, onların bu hastalık derecesindeki duyarlılığını telâşa vermemek için sakınımı artırıp büsbütün yavaş yürüyerek, onlara öykünüp, onlardan öğrendiği o dili konuşarak, dilini şaklatmaya, damağında hafifçe titretmeye başlamıştı. Onları yatıştırıyor, orada olduğunu haber veriyor, onları çağırıyordu. Tam o sırada, bacaklarının arasından grimtırak renkli bir şey geçiverdi: bir *vizcacha*'ydı bu. Yanında sapanı vardı, onu avlayabilirdi, ama vikunyaları ürkütmemek için bunu yapmadı. Sırtında yabancıların bakışlarının ağırlığını hissediyordu.

Hayvanlar dışarı çıkmaya başlamışlardı. Birer birer değil, her zamanki gibi aileler halinde. Erkekler, kendilerine gözkulak olan dört beş dişisiyle birlikte, anneler, ayaklarının üzerinde ye-

ni yeni doğrulmaya başlayan yavrularıyla. Havadaki nemi kokluyorlar, altüst olmuş toprağı, yana yatmış otları inceliyorlar, güneşin kurutmaya başladığı ve şimdi gidip otlayacakları çayırların kokusunu içlerine çekiyorlardı. Kulakları dikili, bedenleri yaradılışlarının en belirgin özelliği olan o ürkeklikle titreyerek, kafalarını sağa sola, yukardan aşağıya sallıyorlardı. Pedro Tinoco, onların yanından geçip kendisine sürtündüklerini, sıcacık kulaklarını çektiğinde ya da çekiştirmek için parmaklarını tüylerinin arasına soktuğunda, gevşediklerini görüyordu.

Silâhlar patladığında, gök gürlüyor sandı, yaklaşmakta olan yeni bir fırtınaydı sanki. Ama en yakınındaki hayvanların gözlerinde beliren dehşet derecesindeki korkuyu gördü, nasıl allak bullak olup, oldukları yerde dönerek telâşa kapıldıklarını, yere düştüklerini, panikten gözleri bir şey görmez olup vahşileşerek, açık araziye mi kaçsalar yoksa mağaralara geri mi dönseler bilemeyerek, birbirlerine girdiklerini gördü; açılan böğürleriyle, kırılan kemikleriyle, mermilerin parçaladığı burunları, gözleri, kulaklarıyla, inleyerek kan revan içinde düşen ilk hayvanları da gördü. Bazıları düşüyor, yerlerinden kalkarak yeniden düşüyorlardı, bazıları ise, sanki havaya yükselip uçarak kaçmak ister gibi boyunlarını uzatarak taş kesilmişlerdi. Kimi dişiler, eğilmişler, yaralı yavrularını yalıyorlardı. Pedrito da, çevresine bakınarak, anlamaya çalışarak, kafasını bir o yana bir bu yana çevirip gözlerini faltaşı gibi açarak, ağzı aşağı sarkmış, kulakları, silâh sesleriyle ve dişilerin doğururken çıkardıklarından bin beter inlemelerle sağırlaşmış bir halde, felce uğramış gibiydi.

– Sakın onu vurmayın –diye bağırıyordu ara sıra o çocuk-adam–. Dikkat edin, dikkat edin!

Onlara ateş etmenin dışında, bazıları, kaçmaya çalışanların koşup önlerini kesiyor, çevrelerini kuşatıp köşeye sıkıştırarak, dipçik ve satır darbeleriyle işlerini bitiyorlardı. Pedro Tinoco, sonunda bir tepki gösterebildi. Atlamaya, bağrından ve midesinden kopan bir sesle kükremeye, kollarını pervane gibi sallamaya başladı. Bir ilerliyor, bir geri dönüyor, kendini onların silâhlarıyla vikunyaların arasına atıyor, elleriyle, çığlıklarıyla, gözlerindeki dehşetle yalvarıyordu onlara. Onlar ise onu görmüyorlardı sanki. Ateş etmeyi, kaçıverip otlaklardan uçurumla doğru uzaklaşmayı becerenleri kovalamayı sürdürüyorlardı.

Pedrito, çocuk-adamın yanına varınca, diz çökerek elini öpmeye çalıştı, ama o, öfkeyle itti onu:

– Yapma –diye azarladı–. Git burdan, çekil.

– Yönetimin emri bu –dedi, öfkeli olmayan bir başkası–. Bu bir savaş. Sen anlamazsın, zavallı dilsiz, senin aklın ermez.

– Sen asıl kardeşlerin için ağla, acı çekenler için ağla –diye onu avutmaya çalışarak öğüt veriyordu kızlardan biri–. Öldürülenler, işkence görenler için ağlasan daha iyi olur. Hapislere girenler için, eziyet çekerek ölenler için, kendilerini feda edenler için.

Pedrito, birinden ötekine giderek hep ellerini öpmeye çalışıyor, yerlere diz çökerek yalvarıyordu. Kimileri onu iyilikle itiyorlardı, kimileri ise tiksintiyle.

– Biraz gururlu ol, ağırbaşlı ol– diyorlardı ona–. Vikunyalardan önce sen kendini düşün.

Hayvanlara ateş etmeyi, peşlerinden oradan oraya koşmayı, can çekişenleri öldürmeyi sürdürdüler. Pedro Tinoco'ya sanki hiç gece olmayacakmış gibi geliyordu. İçlerinden biri, bir dinamit lokumunu patlatarak, ölen annelerinin yanında kıpırdamadan kalakalmış iki yavruyu havaya uçurdu. Ortalığa barut kokusu yayılmıştı. Pedro Tinoco'nun daha fazla ağlayacak hali kalmamıştı. Yere yığılmış, ağzı bir karış açık, hâlâ anlamaya çalışarak, bir berikine bakıyordu, bir ötekine. Bir süre sonra, o zalim bakışlı çocuk, yanına yaklaştı.

– Bunu yapmak benim de hoşuma gitmiyor– dedi, sesini yumuşatıp, bir elini omzuna koyarak–. Yönetimin emri bu. Burası düşmana ait bir koruma alanı. Bizim düşmanımız, senin düşmanın. Emperyalizmin buluşu olan bir koruma alanı burası. Bütün dünyada geçerli stratejileri içinde, biz Perululara verdikleri rol de bu işte: vikunya yetiştirmek. Onların bilim adamları hayvanları incelesinler, turistleri fotoğraflarını çeksinler diye. Onların gözünde senin değerin, bu hayvanlarınkinden daha az.

– Burdan çekip gitmelisin, kardeş –diye öğüt verdi Quechua yerlisi kızlardan biri, onu kucaklayarak–. Herhalde jandarmalar gelir, askerler de geleceklerdir. Seni itip kakacaklar, kafana bir kurşun sıkmadan önce erkeklik organını keseceklerdir. Uzaklara git, iyice uzaklara.

– Şimdi anlayamadığını belki o zaman anlarsın –diye yeniden açıkladı çocuk–adam, ölü vikunyaları seyrederken sigarasını içerek–. Bu bir savaş, kimse beni ilgilendirmez diyemez. Herkesi ilgilendirir bu, dilsizlerle sağırlar ve gerzekler de dahil. 'Efendiler'in işini bitirme savaşı bu. Kimse ne diz çöksün, ne de kimsenin elini ayağını öpsün diye.

Akşamın ve gecenin geri kalanını orada geçirdiler. Pedrito Tinoco, onların yemek hazırladıklarını, yola bakan yamaçlara nöbetçiler yerleştirdiklerini gördü. Dağdaki mağaraların içinde, pançolarına sarınıp, tıpkı vikunyaların yaptığı gibi birbirlerine sokularak uyuduklarını duydu. Ertesi sabah, askerlerin kendisini öldürmelerini istemiyorsa oradan uzaklaşması gerektiğini yineleyerek çekip gittiklerinde, üzerlerinde yırtıcı kuşlarla sürüngenlerin karınlarını doyurdukları ölü vikunyalarla çevresi sarılı, ağzı bir karış açık, sabah çiyiyle ıslanmış bir halde, akıl sır ermez bu yeni olayı bir türlü anlayamayarak, hâlâ aynı yerde duruyordu.

– Kaç yaşındasın? –diye ansızın sormuştu ona kadın.

– Bunu ben de merak ediyorum –deyiverdi Lituma–. Bana hiç söylemedin. Sahi, kaç yaşındasın, Tomasito?

İçi geçmeye başlamış olan Carreño, bütün bütün uyanmıştı. Artık o kadar çok sallanmıyorlardı, ama motor, çıktıkları yokuşun herhangi bir kıvrımında dağılıverecekmiş gibi hırıldıyordu hep. Sıradağları tırmanmayı sürdürüyorlardı; sağlarında yüksek bir bitki örtüsüyle kaplı dağlar, sollarında ise, eteklerinde Huallaga'nın[1] homurdandığı yarı çıplak yamaçlar vardı. Yağmurdan koruyacak brandası olmayan hurda bir kamyonun kasasında, üzerleri naylon parçalarıyla örtülü *mango, lúcuma, chirimoya, maracuyá*[2] çuvallarıyla sandıkları arasında oturuyorlardı. Ama Huánuco'ya doğru Andlar'ı tırmanarak cangıldan uzaklaştıkları o iki üç saat içinde, sağanak yağmanmıştı üstlerine. Gece, yükseklere çıkıldıkça serinliyordu. Gökyüzünde yıldız kaynıyordu.

[1] Huallaga: Peru'da 1.126 km. uzunluğunda bir ırmak. (Çev.)

[2] Güney Amerika'ya özgü tropikal meyveler. (Çev.)

– Tanrım, onlar bizi öldürmeye gelmeden, bir kadına bir kerecik daha attırayım, ne olur –diye yalvardı Lituma–. Anasını sattığımın, Naccos'a geldiğimden beri haremağası gibi yaşıyorum be. Senin o Piura'lıyla serüvenlerini dinledikçe üstüm başım batıyor, Tomasito.

– Herhalde hâlâ çocuk yaştasındır –diye eklemişti kadın, bir an durakladıktan sonra, sanki kendi kendine konuşur gibi–. Bu yüzden de, eli silâhlı bir haydut da olsan, senin hiçbir şey bildiğin yok, Carreño. Adın böyleydi, değil mi? O şişko sana Carreñito diyordu.

– Benim tanıdığım kadınlar çekingendi, içi geçmişti, ama bu, o ne cerbezeydi öyle –diye heyecanla konuştu yardımcısı–. Tingo María'da geçirdiği korkudan sonra, hemencecik kendini toparlamıştı. İnanın benden daha çabuk kendine gelmişti. Kamyoncuyu bizi Huánuco'ya götürmeye razı eden de o olmuştu, üstelik de bizden istediğinin yarısına. Onunla altta kalmadan tartışarak.

– Konuyu değiştirdiğim için kusura bakma, Tomasito, ama bu gece tepemize binecekler gibime geliyor –dedi Lituma–. Şu anda dağdan indiklerini görür gibiyim. Dışarda bir şey duyuyor musun? Kalkıp bir göz atsak mı?

– Yirmi üç yaşımdayım –demişti çocuk–. Bilinmesi gereken her şeyi de biliyorum.

– Erkeklerin zevklenmek için ara sıra bazı numaralara ihtiyaçları olduğunu bilmiyorsun –diye karşılık vermişti kadın, meydan okur gibi bir ses tonuyla–. Mideni bulandıracak bir şey anlatayım mı sana, Carreñito?

– Merak etmeyin, çavuşum. Kulağım çok keskindir, dağdan kimsenin yaklaşmadığından emin olun.

Delikanlıyla kadın, meyve çuvallarının arasına sıkışmışlar, yanyana oturuyorlardı. Mangoların mis gibi kokusu geceleyin artıyordu. Motorun hırıltılarıyla ıspazmozları, böceklerin vızıltısını bastırmıştı; kuru yaprakların hışırtısıyla ırmağın şarkısı da duyulmuyordu.

– Kamyonun sarsıntıları bizi birbirimizin üstüne savuruyordu –diye anlatmayı sürdürdü yardımcısı–. Onun bedenini her hissedişimde, tir tir titriyordum.

– Buna şimdi titremek mi diyorlar? –diye şakalaştı Lituma–. Eskiden sulanmak denirdi. Haklısın, hiçbir şey duyulmuyor, benim kuruntumdan başka bir şey değildi. Biliyor musun, seni dinlerken dikilmeye başlamıştı, şu hafif ses onu indirdi yine.

– Beni sahiden dövmüyordu ki –diye mırıldanmıştı kadın, Carreño şaşkınlıkla irkilmişti. Kadın gülümsüyor gibi gelmişti, çünkü dişlerinin parıldadığını görüyordu–. Ettiği küfürlerden ve benim yalvarmalarımla ağlamalarım yüzünden bana dayak attığını sandın. Bunların kendi kendini tahrik etmek için olduğunu fark etmedin mi? Benim de onu heyecanlandırmak için yaptığımı. Amma da safsın, Carreñito.

– Kes sesini, yoksa seni kamyondan atarım –diye onun sözünü kesmişti çocuk, bozularak.

– İyi ki "Kes sesini, yoksa seni pataklarım" ya da "Kes sesini, yoksa seni gebertirim" dememişsin –diye sözünü kesti Lituma–. Ne komik olurdu, Tomasito.

– O da bana öyle dedi, çavuşum. İkimizi de bir gülmedir aldı. Birbirimize baktıkça gülmekten katılıyorduk. Ciddileşiyorduk, arkasından yine gülmemiz geliyordu.

– Evet, seni dövmem çok komik olurdu –demişti Mercedes'e–. Ara sıra içimden geliyor, itiraf edeyim, sana iyilik yapmak istedim diye beni azarlamaya başlayınca. Sana bir şey söyleyeyim mi? Şimdi hayatım ne olacak bilmiyorum.

– Ya benimki? –diye karşılık vermişti kadın–. Hiç değilse sen bu aptallığı canın istediği için yaptın. Fikrimi bile sormadan benim de başımı derde soktun. Bizi arayacaklar, kimbilir belki de öldürecekler. Gerçekten ne olup bittiğine de kimseyi inandıramazsın. Senin polis için çalıştığını söyleyecekler, benim de senin suçortağın olduğumu.

– Yani o senin jandarma olduğunu bilmiyor muydu? –diye şaşırdı Lituma.

– Adını bile bilmiyorum –diye hatırlamıştı çocuk.

Sanki motor durmuş gibi bir sessizlik olmuş, ama ânında yine hırıldamaya, fokurdamaya başlamıştı. Orada, aşağılardaki o minicik ışıklar sanki bir uçakmış gibi gelmişti Tomás'a.

– Mercedes.

– Bu gerçek adın mı?

– Bir tane adım var –diye kızmıştı kadın–. Hem, şunu da bil ki, ben orospu değilim. Onun kız arkadaşıydım ben. Beni bir revüden alıp çıkarmıştı.

– Vacilón'dan, hani Lima'nın göbeğindeki şu *boîte*'tan[1] –diye açıkladı jandarma eri–. Oradaki bir sürü kızdan biriydi o da. Zaten Chancha'nın sürüyle sevgilisi vardı. İskariyot beş altı tanesini tanımıştı.

– Kime nasip olur? –diye içini çekti Lituma–. Beşi birden! Her gün, her gece karı değiştirmek, don ya da gömlek değiştirir gibi. Seninle ben de burada yutkunup duralım, Tomasito.

– Sırtımın kemikleri ağrıyordu –diye devam etti yardımcısı, anılarına gömülerek–. Kamyoncuyu bizi öne bindirmeye razı etmenin yolu yoktu. Onu soyacağımızdan korkuyordu. Her yanımız yara bere içinde kalmıştı. Üstelik Mercedes'in söylediklerini düşündükçe içimi bir kuşku kemiriyordu. Bütün o ağlayıp sızlanmaların onu tahrik etmek için rol kesmek olduğu doğru muydu acaba? Siz ne dersiniz, çavuşum?

– Ne diyeceğimi bilemiyorum, Tomasito. Belki de öyleydi. Adam onu dövüyormuş gibi yapıyordu, kadın da ağlayıp sızlıyordu, o zaman da adam zevklenip boşalıyordu. Dediklerine göre böyle tipler varmış.

– Ne boktan iş yahu –diye homurdandı yardımcısı–. İyi ki geberdi pezevenk.

– Ama her şeye rağmen Mercedes'e vurulmuşsun. Şu aşk denen şey ne kadar da karmaşık, Tomasito.

– Ne bileyim? –diye mırıldandı jandarma eri–. Aşk yüzünden olmasaydı, anasını sattığımın fanatikleri lütfedip gelsinler de bizi öldürsünler diye bekleyerek bu dağ başında ne işim vardı benim?

– Bir şey duyuyor musun? Ne olur ne olmaz, kalkıp bir göz atayım –diye kulak kesildi Lituma. Elinde tabancasıyla yerinden kalkıp kulübenin kapısına gitti. Her yöne doğru dışarıyı gözetledi. Sonra gülerek yatağına döndü–. Hayır, onlar değilmiş. Sanki küçük dilsizi gördüm gibi geldi, ayışığına doğru sıçarken.

---

[1] *boîte*: (Fransızca) gece kulübü. (Çev.)

Ne olacaktı şimdi ona? En iyisi düşünmemekti. Hele bir Lima'ya varsınlar, orada bir çaresine bakardı. Bu olandan sonra vaftiz babasıyla yüz yüze gelebilecek miydi? Elbette işin en zor yanı bu olacaktı. O, kendisine hep efendice davranmış, kendisi ise ne biçim karşılık vermişti. Ahmaklığın daniskası denir buna, Carreño. Evet, ama umurunda bile değildi. O sarsıntılarla sallanarak, ara sıra kadına sürtünerek, şimdi kendini çok daha mutlu hissediyordu; Tingo María'da o evin duvarlarına yapışıp, herifin iğrençliklerini dinlerken tir tir titrediği, terlediği, boğulur gibi olduğu zamankinden çok daha iyiydi. Bütün o inlemeler, yalvarmalar, vurma sesleri, tehditler, rolden, yalandan başka bir şey değildi, ha? Olamaz. Ya da, evet pekâlâ olur.

– En küçük bir pişmanlık duymuyordum, çavuşum, işin doğrusu bu –diye kabullendi Tomás–. Bana ne olursa olsundu. Çünkü ona vurulmuştum bir kez, sizin de tahmin ettiğiniz gibi.

Sallantıdan ve mangoların iç bayıltıcı kokusundan ikisine de uyku bastırmıştı. Mercedes, başını çuvallardan birine dayamaya çalışıyor, ama kamyonun sarsıntısından yapamıyordu. Carreño, onun homurdandığını, yüzünü elleri arasına alıp, rahat bir pozisyon aranarak durmadan kıpırdandığını görmüştü.

– Seninle bir anlaşma yapalım –dediğini duydu sonunda, doğal görünmeye çalışarak–. Sen bir süre benim omzuma yaslan. Sonra da ben seninkine. Biraz uyuyamazsak Huánuco'ya ölü gibi varacağız.

– Vay canına, işler ilginçleşiyordu demek –diye yorumda bulundu Lituma–. Ona ilk geçirmeni bir an önce anlatsana, Tomasito.

– Hemen kolumu uzatıp ona birazcık yer açtım –dedi Tomás, keyiflenerek–. Bedeninin benimkine değdiğini, başının omzuma dayandığını hissettim.

– Ve, tabii, seninki kalktı– dedi Lituma.

Çocuk, bu kez de üstüne alınmadı.

– Kolumu doladım, elimi ona dayadım –diye anlattı–. Mercedes terlemişti. Ben de öyle. Saçları yüzüme değiyor, burnuma giriyordu. Kalçasının yuvarlaklığını benimkine iyice yapışık olarak hissediyordum. Konuştuğunda dudakları göğsüme dokunuyor, gömleğimin üstünden sıcacık soluğunu duyuyordum.

– Ulan anasını sattığımın, kalkan benimki –dedi Lituma–. Peki ben şimdi ne yapayım, Tomasito? Çekeyim mi?

– Dışarı çıkıp işeyin, çavuşum, dışarının soğuğuyla iner.

– Sen çok mu dindarsın? Koyu Katolik misin? Bir erkekle bir kadının bazı şeyler yapmalarını kabul edemez misin? Günah diye mi öldürdün onu, Carreñito?

– Ona böylesine yakınken kendimi mutlu hissediyordum –diye anlatıyordu yardımcısı–. Ağzımı sımsıkı kapamış, hiç kıpırdamadan, kamyonun sıradağlara tırmanırken nasıl çabaladığına kulak vererek, onu öpmemek için kendimi tutuyordum.

– Sorduğum için kusura bakma –diye üsteliyordu Mercedes–. Onu neden öldürdüğünü anlamaya çalışıyorum, bir türlü bulamıyorum.

– Sen uyu, bunu düşünme –demişti çocuk–. Sen de benim gibi yap. Ben hatırlamıyorum bile, Chancho'yu da Tingo María'yı da unuttum gitti. Dini bu işlerin içine karıştırma.

Yolun her bir kıvrımında gitgide daha da yüksek görünen Andlar'ın kütlelerini kopkoyu bir gece örtmüştü. Ama aşağılarda, giderek geride bıraktıkları cangılda, mavimsi beyaz küçücük bir yarık uç vermişti ufukta.

– Duydun mu? Duydun mu? –Lituma, birden kalkıp yatakta oturmuştu–. Tabancanı al, Tomasito. Dağda ayak sesleri var, yemin ederim.

III

– Casimiro Huarcaya'yı belki de gulyabanilik etmeye kalkıştığı için ortadan yok etmişlerdir –dedi meyhaneci Dionisio–. Başına buyruk delinin tekiydi. Şimdi şu sizin durduğunuz yerde, ben kendim onun danalar gibi böğürdüğünü bin kere duymuşumdur: "Ben gulyabaniyim, ne varrnış yani. Topunu kıtır kıtır kesip kanlarını içeceğim" diye. Herhalde kafayı bulmuştu, ama sarhoşların doğruyu söylediklerini herkes bilir. Bütün meyhane duydu onu. Ha, aklıma gelmişken, Piura'da da gulyabaniler var mı, sayın çavuşum?

Lituma, meyhanecinin daha yeni doldurduğu küçük *anisado*[1] kadehini kaldırdı, yardımcısına "Sağlığına" diyerek bir dikişte içip bitirdi. Karnına kadar inen tatlı bir sıcaklık, bütün gün yerlerde sürünen keyfini yerine getirmişti.

– En azından ben hiç duymadım Piura'da gulyabani olduğunu. Cinciler dersen, evet vardı. Ben Catacaos'ta bir tanesini tanımıştım. Ruhların acı çektiği evlerden çağırıyorlardı onları, cinlerle anlaşsın da çekip gitsinler diye. Tabii, bir gulyabaniyle kıyaslandığında, bir cinci beş para etmez.

İşçilerin yattıkları büyük barakalarla çevrili olan meyhane, şantiyenin tam göbeğindeydi. Çatısı basık bir yapıydı, masa ve iskemle yerine sıralarla sandıklar vardı, zemini topraktı, kerestelerden yapılmış duvarlara çıplak kadın resimleri çivilenmişti. Geceleri tıklım tıklım dolu olurdu, ama vakit henüz erkendi –güneş daha yeni batmıştı–, Lituma'yla Tomás'dan başka, boyun atkılarına sarınmış, ikisi kasklar giymiş, dört kişi daha vardı; masalardan birine oturmuşlar, bira içiyorlardı. Çavuşla jandarma eri, ellerinde ikinci birer *anisado* kadehiyle, gidip yanlarındaki masaya oturdular.

[1] *anisado*: Anasonlu bir içki. (Çev.)

– Görüyorum ki benim bu gulyabani açıklamam size pek inandırıcı gelmedi –diye güldü Dionisio.

Sanki kömür sürmüş gibi kapkara suratlı, şişko, löp löp bir adanıdı; kıvırcık, yağ içinde saçları vardı. Sırtından hiç çıkarmadığı mavi kazağının içinde patlayacakmış gibiydi; gözleri içkiden hep kıpkırmızı, çakmak çakmaktı, çünkü o da müşterileriyle birlikte içerdi. Gerçi hiçbir zaman tam olarak sarhoş olmazdı, orası doğruydu. En azından Lituma, Cumartesi geceleri pek çok işçinin alkol duvarını aştıkları o duruma onun düştüğünü hiç görmemişti. Radyo Junín'i hep sonuna kadar açardı, ama bu gece henüz açmamıştı radyoyu.

– Sizler gulyabanilere inanıyor musunuz? –diye sordu Lituma, yan masadakilere. Atkılarıyla yarı örtülü olarak kendisine doğru dönen yüzler, birbirinden güçlükle ayırdedebildiği, aynı kalıptan çıkma o her zamanki yüzlerdi: yakıcı güneşten ve ısırıcı soğuktan kavrulmuş bu yüzlerde anlamsız, kaçamak bakışlı minicik gözleri, açık havada çalışmaktan morarmış burunları ve dudakları, tarağa gelmez saçları vardı.

– Kimbilir? –diye yanıt verdi sonunda, içlerinden biri–. Olabilir.

– Ben inanıyorum –dedi az sonra, kasklılardan biri–. O kadar çok sözünü ettiklerine göre, var olsalar gerek.

Lituma, gözlerini yarı yumdu. İşte oradaydı. Bir yabancı. Yarı *gringo*.[1] İlk bakışta belli olmuyordu, bu dünyadaki herhangi bir Hıristiyana tıpatıp benziyordu. Mağaralarda yaşıyor, akşam hava kararırken yapıyordu bütün melanetini. Yollarda kayaların ardında pusuya yatarak, çalıların arasına ya da köprülerin altına sinerek, tek başlarına olan yolcuları beklerdi. Onlara dostluk göstererek hileyle yaklaşırdı yanlarına. Ölü kemikleri tozunu hazır tutar, en küçük bir dikkatsizliklerinde yüzlerine savuruverirdi. İşte o zaman bedenlerindeki yağları emip bitirirdi. Sonra da içleri boşalmış, bir deri bir kemik, saatler ya da günler geçtikçe tükenip gitmeye mahkûm bir halde salıverirdi onları. Bunlar iyi gulyabanilerdi. Kiliselerin çanları daha iyi ses çıkarsın, traktörler rahatçacık yürüsün, hattâ şimdi bu son zamanlarda, hükümet dış borçlarını onunla ödesin diye insan ya-

[1] *gringo*: Güney Amerika'da İspanyolca bilmeyen yabancılara, özellikle de Kuzey Amerikalılara verilen lâkap. (Çev.)

ğına ihtiyaçları vardı. Kötüler ise daha da beterdiler. Kurbanlarını gırtlakladıktan başka, sığır, koç ya da domuz keser gibi dilim dilim doğrayıp yerlerdi. Kanlarını damla damla akıtır, onların kanıyla sarhoş olurlardı. Hay anasını sattığımın, dağlılar bütün bunlara inanıyorlardı. Acaba o cadı Doña Adriana'nın bir gulyabaniyi öldürmüş olduğu doğru muydu?

– Casimiro Huarcaya bir albinoydu –diye mırıldandı, o ilk konuşan işçi–. Dionisio'nun söylediği doğru olabilir. Onu gulyabani sanmışlardır, o onların yağını doğramadan önce, onlar onu haklayıvermişlerdir.

Masadaki arkadaşları, mırıltılar ve gülüşmelerle doğruladılar onu. Lituma, nabzının hızlanmakta olduğunu hissetti. Huarcaya, yarısı tamamlanmış yol inşaatında bunlarla birlikte taş kırmış, kürek sallamış, ter dökmüştü; şimdi ise ölmüş ya da kaçırılmıştı. Bu bok herifler de alay etme cesaretini buluyorlardı kendilerinde.

– Bu haber konusunda hepiniz aynı kaba sıçıyorsunuz –diye payladı onları–. Albinonun başına gelen, sizlerin de başına gelebilir. Ya teröristler bu gece Naccos'a düşüp de, Andamarca'da yaptıkları gibi toplu yargılamalar yapmaya kalkışırlarsa? Sizleri vatan haini ya da ibne diye taşa tutarak gebertseler hoşunuza gider mi? Ya da sarhoş diye kamçılasınlar ister misiniz?

– Ne sarhoş, ne vatan haini, ne de ibne olmadığıma göre, hoşuma gitmezdi –dedi, daha önce konuşan.

Masa arkadaşları, gülüşmeler ve dirseklemelerle bu sözleri için onu kutladılar.

– Andamarca'da olanlar çok üzücü –dedi, daha önce hiç konuşmamış olan biri, ciddileşerek–. Hiç değilse oradakilerin hepsi Peruluydular. Andahuaylas'da olan bence daha da kötü. Şu genç Fransız çifti. Baksanıza bana, bu kavgaya onları neden soktular ki? Yabancılar bile paçayı kurtaramıyor.

– Ben küçükken gulyabanilere inanırdım –diye onun sözünü kesti jandarma eri Carreño, çavuşa dönerek–. Büyükannemi kızdırdığında beni onlarla korkuturdu. Sicuani'den geçen her acayip kişiye kuşkuyla bakardım.

– Peki sence o küçük dilsizi, Casimiro Huarcaya'yı ve ustabaşını da gulyabaniler mi içlerini kurutup kıtır kıtır kestiler?

Jandarma eri, dudaklarını *anisado* kadehiyle ıslattı.

– Size söyledim ya, bütün olan bitenlerden sonra önüme ne koysalar inanacak haldeyim, çavuşum. Ama doğrusu, teröristlerle karşılaşmaktansa gulyabanileri tercih ederim.

– Bu kadar saf olmakta haklısın –diye kabullendi çavuş–. Burada olup bitenleri anlayabilmek için şeytanlara inanmak en iyisi.

Örneğin Andahuaylas'daki o genç Fransızlar. Radio Junín'in haberine göre, onları otobüsten indirip, suratlarını papara haline gelene kadar ezmişlerdi. Nedendi bu kadar öfkeye kapılmak? Neden tek bir kurşunla öldürüvermemişlerdi onları?

– Barbarlığa alıştık artık –dedi Tomasito; Lituma, yardımcısının yüzünün solduğunu fark etti. Birkaç kadehcik *anisado*'yla gözleri çakmak çakmak olmuş, sesi yumuşamıştı–. Doğrusunu isterseniz, bunu kendim için söylüyorum. Siz hiç teğmen Pancorvo'dan söz edildiğini duydunuz mu?

– Hiç duymadım.

– Pampa Galeras'taki şu vikunya olayında, ben onun devriye kolundaydım. İçlerinden birini enselemiştik, ötmek istemiyordu. "Masum pozuna geçip bana anlamıyormuş gibi bakmayı bırak," diyordu teğmen ona. "Bak haberin olsun, seninle ilgilenmeye bir başlarsam, bülbül gibi ötersin." Sonra da onunla ilgilendik.

– Ne biçim bir ilgiydi bu? –diye sordu Lituma.

– Onu kibrit ve çakmaklarla yakmak biçiminde –diye açıkladı Carreño–. Ayaklarından başlayıp, yavaş yavaş yukarı çıkarak. Doğru duydunuz, kibritler ve çakmaklarla. Son derece yavaş bir biçimde. Eti pişiyordu, ortalığa kebap kokusu yayılmaya başlamıştı. Benim henüz bu işlerden haberim yoktu, çavuşum. Midem bulandı, neredeyse bayılacaktım.

– Düşünsene bir kere, teröristler bizi diri diri éle geçirirlerse, sana ve bana artık neler yapmazlar –dedi Lituma–. Peki sen de ilgileniyor muydun onunla? Ondan sonra da kalkmış kıyameti koparıyorsun, Chancho, Tingo María'da o Piura'lıya birkaç tokat attı diye, ha?

– Daha da kötüsünü henüz dinlemediniz –artık benzi iyice solmuş olan Tomasito'nun dili de biraz dolaşıyordu–. Meğer terörist bile değilmiş de, geri zekâlıymış. Konuşamadığı için konuşmuyormuş. Konuşmayı bilmiyormuş. Abancay'lı biri tanıdı

onu. "Dinleyin, teğmenim, bu benim köyümün delisi, Pedrito Tinoco'nun ağzından ömründe 'mu' çıkınamıştır, şimdi nasıl konuşsun?" dedi.

– Pedrito Tinoco mu? Şu bizim Pedrito Tinoco mu yani? Şu küçük dilsiz? –Çavuş, bir kadehcik *anisado*'yu daha bir dikişte bitirdi–. Benimle dalga mı geçiyorsun, Tomasito? Hay anasını sattığımın.

– Meğer koruma alanının bekçisiymiş –diye doğruladı Tomás, o da içkisini içerek; kadehi titrek elleriyle tutuyordu–. Elimizden geldiğince iyileştirdik onu. Devriyedekiler aramızda para topladık onun için. Hepimiz fena olmuştuk, teğmen Pancorvo bile. Ben, onların hepsinden de fazla. Bu yüzden onu buraya getirmiştim. Ayaklarındaki, bileklerindeki yara izlerini hiç görmediniz mi? Masumluğumun sonu olmuştu bu. O olaydan beri beni hiçbir şey ne korkutur, ne de üzer. Herkes gibi benim de yüreğim nasırlaştı. Bunu şimdiye kadar size anlatmamıştım, çünkü utanıyordum. Şu *anisado* olmasaydı, bu gece de anlatacağım yoktu.

Lituma, küçük dilsizi düşünmemek için, kayıp o üç kişinin yüzlerini, o genç Fransızlar gibi gözleri patlayıp kemikleri un ufak olmuş, ya da Pedrito Tinoco gibi ağır ateşte pişirilmiş, kan içinde bir külçe olarak gözünün önüne getirmeye çalıştı. Hay anasını sattığı, başka bir şey nasıl düşünebilirdi?

– Artık gitsek iyi olacak. –*Anisado*'nun geri kalanını içip ayağa kalktı–. Soğuk daha fazla bastırmadan.

Onlar çıkınca, Dionisio arkalarından eliyle bir öpücük yolladı. Meyhaneci, artık işçilerin doldurduğu masaların arasında dolaşarak, her geceki maskaralıklarını yapıyordu: dans adımları atıyor, konyak kadehlerini ya da bira bardaklarını müşterilerinin ağzına eliyle vererek, kadınlar olmadığına göre erkek erkeğe dans etsinler diye heveslendiriyordu onları. Onun bu arsızlıklarıyla ibnelikleri Lituma'nın sinirine dokunuyor, meyhaneci numaralarını döktürmeye başlayınca, kalkıp gidiyordu. Tezgâhta duran Doña Adriana'ya veda etmişler, kadın onlara, biraz da alaylı, abartılı bir selâm vermişti. Az önce Radyo Junín'i ayarlamış, Lituma'nın *Rayito de luna*[1] diye tanıdığı bir boleroyu dinliyordu. Uzun bacaklı sarışın Ninón Sevilla'nın dans ettiği,

[1] *rayito de luna*: (İspanyolca) hafif ayışığı. (Çev.)

aynı adı taşıyan bir filim seyretmişti Lituma. Dışarda, barakalara ışık veren motoru az önce çalıştırmışlardı. Kazaklı ya da pançolu birtakım siluetler çevrede dolaşıyor, jandarmaların iyi geceler diye selâmlamalarına bir homurtu ya da bir baş eğmesiyle karşılık veriyorlardı. Lituma'yla Carreño, atkılarıyla ağızlarını burunlarını örtüp, rüzgâr savurmasın diye keplerini kafalarına iyice geçirdiler. Rüzgâr, dağlarda yankılanan hüzünlü bir ıslıkla esiyor, jandarmalar, kafalarını içeri çekip hafif öne eğilerek yürüyorlardı. Lituma ansızın duruverdi:

– Midem bulanıyor, anasını sattığımın! –diye bağırdı, öfkeyle.

– Neden çavuşum?

– Orada, Pampa Galeras'da o zavallı dilsize işkence etmelerinden. –Fenerin ışığıyla yardımcısının yüzünü arayarak, sesini yükseltti–. Bu vahşet vicdanını rahatsız etmiyor mu?

– İlk günler çok rahatsız ediyordu –diye mırıldandı Carreño, başını önüne eğerek–. Onu neden Naccos'a getirdiğimi sanıyorsunuz? Burada o vicdan azabım yavaş yavaş yok oldu. Olanlardan ben mi kabahatliydim sanki? Biz de ona burada iyi davranıyorduk, ona yiyecek ve kafasını sokacak bir yer vermiştik, öyle değil mi çavuşum? Belki de beni bağışlamıştır. Belki de orada, yaylâda kalmış olsaydı onu çoktan öldürmüş olacaklarının farkına varmıştır.

– Doğrusunu istersen, bana Mercedes'le olan serüvenlerini anlatmanı tercih ederim, Tomasito. Küçük dilsizin öyküsü ağzıma sıçtı.

– Emin olun ben de onu kafamdan silebilmeyi isterdim.

– Naccos'da öğrendiğim şeyler yok mu –diye homurdandı Lituma–. Piura'da ve Talara'da jandarma olmak, çocuk oyuncağıydı. Dağların ise cehennemden farkı yok, Tomasito. Bunca dağlıyla, buna hiç şaşmamak gerek.

– Neden dağlılardan bu kadar nefret ediyorsunuz, sorabilir miyim?

Karakola doğru yokuşu çıkmaya başlamışlardı; öne eğilmek zorunda olduklarından, tüfeklerini omuzlarından çıkarmışlar, ellerinde taşıyorlardı. Şantiyeden uzaklaştıkça, karanlığa gömülüyorlardı.

– Sen de dağlısın ama senden nefret etmiyorum. Pekâlâ hoşuma gidiyorsun.

– İltifatınıza teşekkürler –diye güldü jandarma eri; az sonra da devam etti–: Şantiyedekilerin size kıyı yöresinden geliyorsunuz diye soğuk davrandıklarını sanmayın. Jandarma olduğunuz için öyle davranıyorlar. Cusco'lu olduğum halde bana da uzak duruyorlar. Üniformalılardan hoşlanmazlar onlar. Bize yakınlık gösterirlerse, teröristlerin onları ihbarcı diye ölüm cezasına çarptırmalarından korkuyorlar.

– Doğrusunu istersen insanın jandarma olması için kafasız olması gerek –diye mırıldandı Lituma–. Sana karşı herkes gönülsüzdür, kimse iplemez seni, dinamitle uçurmaları için de en ön saftasındır.

– Bazıları üniformalarını kötüye kullanırlar, bu da hepimizin saygınlığını lekeliyor.

– Naccos'da üniformayı kötüye kullanmanın bile yolu yok –diye yakındı Lituma–. Zavallı Pedrito Tinoco, Allah kahretsin. Üstelik kaybolduğu hafta ona henüz bahşişini bile vermemiştik.

Sigara çıkarmak için durdu. Bir tane de yardımcısına verdi. Sigaralarını yakmak için kendi bedenleriyle keplerini siper etmeleri gerekmişti, çünkü kuvvetli rüzgâr, kibritleri söndürüyor, aç kurtlar gibi oradan oraya koşup uluyordu. Jandarmalar, ayaklarını basmadan önce botlarının ucuyla kaygan taşları yoklayarak, yeniden yavaş yavaş yürümeye koyuldular.

– Eminim, senle ben gittikten sonra, meyhanede her tür ibnelik yapılıyordur –dedi Lituma–. Sence de öyle değil mi?

– Bana öyle iğrenç geliyor ki, bu yüzden buraya gelmek hiç hoşuma gitmiyor –diye karşılık verdi yardımcısı–. Ama insan ara sıra bir yudum içmeden karakolda kapalı kalsa sıkıntıdan patlar. Tabii kimbilir ne rezaletler oluyordur. Dionisio onları keyfince sarhoş ediyordur, sonra da hepsi birbirlerine göt veriyorlardır. Ben size bir şey söyleyeyim mi, çavuşum? Aydınlıkçılar bir ibneyi ölüm cezasına çarptırdıklarında acımıyorum ben.

– İşin tuhafı, ben o dağlıların hepsine biraz acıyorum, Tomasito. Bütün o düzülmüşlüklerine rağmen, acıyorum onlara. Hayatları çok hüzünlü, öyle değil mi? Eşşek gibi çalışıp kürek

sallıyorlar, karınlarını zar zor doyuracak kadar kazanıyorlar. Teröristler taşaklarını doğramadan ya da bir teğmen Pancorvo çıkagelip onlarla ilgilenmeden önce, ellerinden geliyorsa, bırak da birazcık eğlensinler.

– Ya bizim hayatımız hüzünlü değil mi, çavuşum? Ama biz ne hayvan gibi içip sarhoş oluyoruz, ne de o rezil herifin bizi düzmesine izin veriyoruz.

Akşamki yağmurdan sonra toprak su birikintileriyle dolmuştu. Çok ağır ilerliyorlardı. Uzunca bir süre hiç konuşmadan yürüdüler.

– Şimdi bana üstüme vazife olmayan şeye burnumu sokmamam gerektiğini söyleyeceksin, Tomasito –dedi Lituma, birden–. Ama seni sevdiğimden, *anisado* da dilimi çözdüğü için, bunu sana söyleyeceğim. Dün gece ağladığını duydum.

Çocuğun, sanki sendelemiş gibi, adımlarının temposunu değiştirdiğini fark etti. Fenerlerin aydınlığında yürüyorlardı.

– Gerektiğinde erkekler de ağlarlar –diye devam etti Lituma–. Onun için sakın utanma. Gözyaşları kimseyi ibne yapmaz.

Genç jandarma eri ağzını açmadan, tepeyi tırmanmayı sürdürdüler. Çavuş, ara sıra yeniden konuşuyordu.

– Kimi zaman, "Naccos'dan asla sağ çıkamayacaksın, Lituma" diye düşündüğümde, içimi bir umutsuzluk kaplıyor. Ben de bağıra bağıra ağlamak isterdim. Sakın utanma. Seni tedirgin etmek için söylemedim, seni ilk kez ağlarken duydum da ondan. Şilteyle ağzını tıkayarak ağlıyordun ama geçen gece de duydum seni. Bu şekilde acı çekmen karşısında bir tuhaf oluyorum. Bu boktan kasabada ölmek istemediğin için mi ağlıyorsun? Bu yüzdense, seni anlarım. Yoksa Mercedes'i onca kez hatırlamak mı seni kötü ediyor? Bana aşkını anlatıyorsun, bir süre senin sırdaşın oluyorum, ama sonra sen perişan oluyorsun. Belki de artık bana ondan söz etmesen, onu unutsan daha iyi olacak, Tomasito.

– Tersine, size Mercedes'den söz etmek beni rahatlatıyor –dedi sonunda, yardımcısının şaşkın sesi–. Yani uykumda mı ağlıyorum? Vay canına, demek pek de o kadar nasırlaşmamışım.

– Fenerleri söndürelim –diye fısıldadı Lituma–. Bize pusu kurmayı isteseler yolun şu küçük kıvrımında olur, diye düşünmüşümdür hep.

Andamarca'ya, –Negromayo ırmağından çıkanlarla, Chipao'ya bulaşmadan Pumarangra'yı aşanların geçtikleri olmak üzere– yöreye ulaşılabilen iki yoldan, bir de şarkı söyleyen derenin (yörede konuşulan eski Quechua dilinde ırmağın adı bu anlama geliyordu) sarp geçidinden tırmanarak rakip Cabana beldesinden gelenlerin geçtiği üçüncü bir yoldan girmişlerdi. Köylüler tarlalarında işe koyulmadan, çobanlar sürülerini otlatmaya çıkarmadan ve gezgin satıcılar güneyde Puquio ya da San Juan de Lucanas'a, ya da Huancasancos ve Querobamba'ya doğru yollarına devam etmeden önce, daha günün ilk ışıklarıyla ulaşmışlardı oraya. Bütün gece yolculuk etmişler, ya da kasabayı işgal etmek için ortalığın birazcık ışımasını bekleyerek o yakınlarda gecelemişlerdi. Ellerindeki listede yazılı olanlardan herhangi birinin karanlıktan yararlanarak kaçmasını engellemek istiyorlardı.

Ama kaçan biri oldu, hem de ölüm cezasına çarptırmayı en çok istedikleri biri: Andamarca'nın kaymakamıydı bu. Üstelik öyle olmayacak bir biçimde kaçmıştı ki, sonradan insanlar buna inanmakta zorluk çekmişlerdi. Müthiş bir ishal, Don Medardo Llantac'ı, bütün gece, Jorge Chávez sokağının ilerisindeki, karısı, annesi ve çocuklarının altısıyla paylaştığı evinin tek yatak odasından koşa koşa çıkarak, evin dışında mezarlığa bitişik küçük duvarın önünde çömelmek zorunda bırakmıştı. İşte orada, pis kokular arasında içini su gibi boşaltıp, barsaklarına lânetler yağdırırken duymuştu onları. Kapıyı bir tekmede açmışlar, bağırarak kendisini sormuşlardı. Kim olduklarını, ne istediklerini biliyordu. Vali yardımcısı, onu hani neredeyse zorla Andamarca kaymakamı yaptığından beri bekliyordu bunu. Don Medardo, pantolonunu bile yukarı çekemeden kendini yere atıp, solucan gibi sürüne sürüne mezarlığa kadar giderek, bir gün önce kazılmış olan bir mezarın içine girivermiş, mezartaşı yerine geçen taşı da çekip çukurun üstünü örtmüştü. Kuzeni Don Florisel Aucatoma'nın buz gibi cenazesinin üzerinde büzülüp, hiçbir

şey göremeden, ama kuramsal olarak en yüksek siyasal yetkilisi olduğu bu kasabada olan bitenleri olduğu gibi duyarak, bütün sabahı ve öğle sonrasını orada geçirmişti.

Militanlar kasabayı iyi tanıyorlardı, ya da yöredeki yandaşları tarafından iyi bilgilendirilmişlerdi. Kasabanın bütün çıkışlarına nöbetçiler yerleştirmişler, o arada eşzamanlı hareket eden devriye kolları da, kiliseyle kasaba meydanının çevresinde dikdörtgen bloklar halinde dağılmış kulübelerle küçük evlerin arasındaki birbirine koşut beş sokağı tarıyorlardı. Kimileri çarıklar, kimileri sandaletler giymişlerdi, kimileri ise yalınayaktı ve Andamarca'nın, düzletilmemiş parke taş döşeli anacaddesi Lima Bulvarı dışında, hepsi asfalt ya da toprak olan sokaklarında adımları duyulmuyordu. Üç dört kişilik gruplar halinde dosdoğru gidip, listelerindekileri uykularından kaldırıyorlardı. Belediye başkanını, sulh yargıcını, posta müdürünü, kasabadaki üç meyhanenin sahipleriyle karılarını, ordudan terhis olmuş iki kişiyi, eczacı ve rehinci Don Sebastián Yupanqui'yi, bir de çiftçileri sulama ve gübreleme konularında bilgilendirmek üzere Tarım Bankası tarafından gönderilmiş olan iki teknisyeni yakalamışlardı. Onları itip kakarak, geri kalan militanların halkı topladığı kilise meydanına götürdüler.

Artık o zamana kadar gün ışımıştı ve yüzleri görülebiliyordu. Dağ başlıklarını kafalarından çıkarmayan üçü ya da dördü dışında, hepsinin yüzleri açıktı. Militanların saflarında gençlerle erkekler çoğunluktaydı, ama kadınlarla çocuklar da vardı, bunların kimileri on iki yaşında bile görünmüyordu. Mitralyözleri, tüfekleri ya da tabancaları olmayanlar, eski av tüfekleri, sopalar, satırlar, bıçaklar, sapanlar ve, madenciler gibi omuzlarında asılı dinamit lokumları taşıyorlardı. Orak çekiçli kızıl bayrakları da vardı; bunları kilisenin çan kulesine, kaymakamlığın bayrak direğine, bir de kasabaya hâkim bir yerdeki kırmızı çiçekli bir *pisonay* ağacının tepesine çekmişlerdi. Yargılamalar sürerken –sanki daha önce de pek çok kez yapmış gibi, son derece düzenli hareket ediyorlardı–, kimileri de Andamarca'nın duvarlarını, boyayla yazdıkları, silâhlı mücadeleye, halk savaşına, Başkan Gonzalo'nun rehberi olan Marksist-Leninist düşünceye 'yaşasın'larla, emperyalizme, revizyonizme, hainlere, soykırımcı ve işçi düşmanı rejimin muhbirlerine 'ölüm'lerle doldurmuşlardı.

İşe başlamadan önce, İspanyolca ve Quechua dilinde proleter devrim marşları söyleyerek, halkın zincirlerini kırmakta olduğunu duyurmuşlardı. Yöre halkı güfteleri bilmediğinden, militanlar aralarına karışarak, dizeleri onlara yineletiyor, melodileri ıslıkla çalıyorlardı.

Daha sonra yargılamalar başladı. Listedekilerin dışında, hırsızlıkla, zayıflarla yoksulları istismar etmekle, zina yapmakla ve bireysel kötü alışkanlıkları olmakla suçlanan daha başkaları da, tüm kasaba halkından oluşan mahkemenin karşısına çıkmak zorundaydı.

Militanlar, İsparıyolca ve Quechua dilinde sırayla konuşuyorlardı. Devrimin bir milyon gözü, bir milyon kulağı vardı. Kimse halktan gizli bir şey yapamaz, cezadan kurtulamazdı. Bu köpek herifler bunu denemişlerdi ve işte şimdi orada, dizleri üzerine çökmüş, sırtlarından bıçakladıkları kişilerden merhamet dileniyorlardı. Bu sırtlanlar, köylüleri katleden, işçileri kurşuna dizen, yurdu emperyalizme ve revisyonizme satan, zenginler daha zengin, yoksullar daha yoksul olsun diye gece gündüz çalışan hükümetin kuklalarıydılar. Bu bok herifler, yetkililerden sözde Andamarca'yı korusun diye Jandarmayı göndermelerini istemek üzere kalkıp Puquio'ya gitmemişler miydi? Yöre halkını, Devrim sempatizanlarını askerî devriyelere ihbar etmeye özendirmemişler miydi?

Sırayla söz alıyorlar, iliklerine kadar kana bulanmış bir hükümetin bu uşaklarının, baskı ve işkence rejiminin bu yardakçılarının, herkese, burada hazır bulunanların her birine, onların çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına karşı işledikleri gerçek ya da olası suçları, büyük bir sabırla anlatıyorlardı. Kasabalıları aydınlatıyorlar ve aralarına katılmaya, halkın silâhlı kolu onları koruduğundan misillemeden korkmadan konuşmaya özendiriyorlardı.

Konu komşu, yavaş yavaş çekingenlikleri ve şaşkınlıkları geçtikçe, kendi içlerindeki korkuyla, o coşkulu atmosferle ve –eski kavgalar, gizli kalmış alınganlıklar, içten içe duyulan kıskançlıklar, aile içi nefretler gibi– bazı karanlık gerekçelerle şevke gelerek, söz isteme cesaretini buluyordu kendinde. Doğruydu, Don Sebastián, ilâçların parasını nakit olarak tıkır tıkır ödeyemeyenlere kötü davranıyordu. Parayı aynı gün geri ödemeye-

cek olurlarsa, ne kadar yalvarırlarsa yalvarsınlar, rehin malın üstüne yatıyordu. Örneğin, hani bir keresinde... Öğle saatlerinde, Andamarca'lıların pek çoğu, şikâyetlerini bildirmek, suçlamalarda bulunarak kötü komşularını, kötü dostlarını, kötü ebeveynlerini ele vermek üzere meydanın ortasına çıkma cesaretini artık bulmuşlardı kendilerinde. Konuşmalarını yaparken coşuyorlar, yitirdikleri çocuklarını, kuraklık ya da salgında telef olan hayvanlarını, her geçen gün nasıl daha az satın alma gücü, daha fazla açlık ve hastalık, mezarlıkta daha fazla çocuk olduğunu hatırladıkça sesleri titriyordu.

Sanıkların hepsi, havaya kalkan bir sürü el tarafından mahkûm edilmişlerdi. Akrabalarından pek çoğu, oylama sırasında ellerini kaldırmamışlar, ama gitgide artan umutsuzluk ve düşmanlık havasından korkuya kapılarak, onların lehinde konuşmaya da cesaret edememişlerdi.

Militanlar, ölüm cezalarını, sanıkları diz çöktürüp, kafalarını kuyunun korkuluğuna dayatarak kasabalılara infaz ettirdiler. Kendileri onları sımsıkı tutarlarken, konu komşu, sırayla önlerinden geçerek, kaymakamlığın yanındaki inşaattan aldıkları taşlarla kafalarını eziyordu. Militanlar infazlara katılmamışlardı. Tek bir kurşun bile atılmamış, tek bir bıçak saplanmamış, tek bir satır darbesi inmemişti. Yalnızca eller, taşlar ve sopalar kullanılmıştı; halkın cephanesi bu farelerle akrepler uğruna boşa harcanabilir miydi hiç? Andamarca'lılar, harekete geçerek, harekete katılarak, halkın adaletini yerine getirerek, gitgide kendi güçlerinin bilincine varacaklardı. Dönüşü olmayan bir yoldu bu. Onlar artık kurban olmaktan çıkmışlar, kurtarıcı olmaya başlıyorlardı.

Daha sonra, kötü yurttaşların, kötü kocalarla kötü karıların, toplumsal asalakların, yozlaşmış kişilerin, orospularla ibnelerin, Andamarca'daki uygunsuz kişilerin, kitlelerin mücadele ruhunu uyutmak amacıyla Amerikan emperyalizmiyle Sovyet revizyonizminin desteklediği feodal kapitalist rejim tarafından özendirilen kokuşmuş molozların yargılanmalarına geldi sıra. Bütün bunlar da değişecekti. Büyük bir çayırda arıtıcı bir yangın demek olan Devrim sırasında, bencil burjuva bireyciliği yanıp kül olacak, onun yerine kollektivizm ruhuyla sınıf dayanışması çıkacaktı ortaya.

Kasabalılar, dinlediklerinden daha fazlasını dinliyor, anladıklarından daha fazlasını anlıyor görünmeye çalışıyorlardı. Ama o sabah olanlardan sonra, Andamarca tarihindeki en acı verici tören olarak hem kendi, hem de çocuklarıyla torunlarının belleklerine kazınacak olan bu ikinci törene gönülden katılabilmek için yeterince heyecanlanmışlar, sersemlemişler, zıvanadan çıkmışlardı.

Söz almak için birbirlerini izleyen bu silâhlı kadınlarla erkeklerin öğütlerinden heveslenerek, suçlayıcı parmağını ilk kaldıran, Bayan Domitila Chontaza olmuştu. Kocası ne zaman içki içse, "şeytanın boku" diyerek onu tekmelerle yerden yere atıyordu. Kafasında bir tutam kirpi saçıyla ufacık bir kambur olan kocası ise, bunun yalan olduğuna yeminler etti. Daha sonra da, kendi kendini yalanlayarak, içki içtiğinde kötü bir ruhun bedenine girdiğinden, içinde bir öfke kabardığından, yumruklayarak onu içinden çıkarmak zorunda olduğundan yakındı. Yediği kırk kırbaç, kambur sırtını şişirip kan revan içinde bırakmıştı. Bir daha ağzına tek damla alkol koymayacağına yeminler edip komşuları onu deriden, barsaktan yapılmış kırbaçlarla kamçılarlarken, onursuzca "teşekkürler, çok teşekkürler" demesinde, fiziksel acıdan çok, duyduğu korku belli ediyordu kendini. Karısı, arkasına yakı koymak için onu sırtlayıp eve götürdü.

Yirmi kadar erkekle kadın yargılanmışlar, hüküm giymişler, kırbaç ya da para cezasına çarptırılmışlar, haksız bir biçimde elde ettiklerini geri vermek, gerektiğinden fazla çalıştırdıkları ya da boş vaatlerle aldattıkları kimselerin zararını karşılamak zorunda bırakılmışlardı. Acaba bu suçlamaların kaçı doğruydu, kaçı, kurbanı oldukları acımasızlıkları ve haksızlıkları ortaya koyarak, herkesin kendini yarışa girmek zorunda hissettiği o coşku havasının bir ürünü olan kıskançlığın ve kinin etkisiyle uydurulmuştu? İkindi sıralarında, Don Crisóstomo'yu yargıladıklarında, kendileri bile bu soruları yanıtlayabilecek durumda değillerdi; ihtiyar zangoç –yani vakti zamanında Andamarca'daki küçük kilisenin kulesinde çan, kilisede de rahip varken zangoçtu–, bir kadın tarafından, kasabanın varoşlarında küçük bir çocuğun pantolonunu indirirken yakalanmış olmakla suçlanıyordu. Bu ihbarı daha başkaları da doğruladılar. Evet, el atmadığı kitnse kalmamıştı, oğlan çocukları elleyip onları evine

götürmeye çalışırdı hep. Sesi heyecandan çatlak çatlak çıkan bir adamı, elektrik yüklü bir sessizliğin içinde, çocukken Don Crisóstomo'nun kendisini bir kadın gibi kullandığını itiraf etti. Utancından bunu açıklamaya hiçbir zaman cesaret edememişti. Başkaları da hemen oracıkta benzer öyküler anlatabilirlerdi. Zangoçun ölüm cezası, taşlar ve sopalarla infaz edilmiş, cesedi, listedekilerin cesetleri arasına karışıp kalmıştı.

Yargılamalar sona erdiğinde hava kararıyordu. İşte Don Medardo Llantac da bu andan yararlanarak, kuzeni Florisel'in mezar taşını itip, sürüne sürüne mezarlıktan usulca çıktı, kırlarda Puquio yönüne doğru, cin çarpmışçasına koşmaya başladı. Bir buçuk gün sonra, Andamarca'da olup bitenleri anlatmak üzere, bitkin bir halde, gözleri hâlâ dehşetle dolu olarak, il merkezine varmıştı.

Komşular, yorgun, şaşkın, birbirlerinin yüzüne bakamaz haldeydiler; kasabanın koruyucu aziz yortusunun sonunda, üç gün üç gece boyunca hiç uyumadan, ne varsa yiyip içip, dans edip, tepinip, dövüşüp, dua ettikten sonra, bu büyük coşku patlamasının ve gerçekdışıhğın sona erdiği ve gündelik işlere yeniden uyum sağlamak zorunda oldukları düşüncesini kabullenmenin öylesine zor geldiği zamanlardaki gibi hissediyorlardı kendilerini. Ama bu kez, daha gömülmeden burunlarının dibinde çürümeye başlayan, üzerlerine sinekler üşüşmüş bütün o cesetlerin ve kamçıladıkları kişilerin yara bere içindeki sırtlarının görüntüsü karşısında, daha da büyük bir şaşkınlık, daha derin bir rahatsızlık duyuyorlardı. Herkes, Andamarca'nım bir daha asla eskisi gibi olamayacağını sezinliyordu.

Militanlar ise, hiç yorulmak bilmeden, sırayla söz almayı sürdürüyorlardı. Şimdi örgütlenme zamanı gelmişti. Kitlelerin demir gibi sağlam ve yıkılmaz katılımı olmadan bir halk zaferinden söz edilemezdi. Andamarca, bir dayanak noktası, tüm And sıradağlarını dolaşarak kıyıda ve cangılda da dallanıp budaklanan zincirin yeni bir halkasını oluşturacaktı. Dayanak noktaları, öncülerin artçıları olacaktı. Bu önemli, yararlı, vazgeçilmez dayanak noktalarının var olmaları, adından da anlaşılacağı gibi, savaşçılara destek olmak içindi: yani onları beslemek, tedavi etmek, saklamak, giydirmek, silâhlandırmak, düşman hakkında bilgilendirmek ve sonunda özverinin bedelini ödeyenle-

rin yerlerini almak için. Hepsinin yerine getirecekleri bir işlevleri, çorbada bir tutamcık tuzları vardı. Mahallelere bölünmeli, sokaklar, bloklar, aileler halinde çoğalmalı, Partinin zaten var olan bir milyon gözüyle kulağına, koluyla bacağına ve beynine yenilerini eklemeliydiler.

Komşular, örgütlenmeyle görevli beş erkekle dört kadını seçtiklerinde artık gece olmuştu. Kasaba halkına danışmanlık yapmak ve yönetimle ilişkilerinde aracı olmak üzere yoldaş Teresa'yla yoldaş Juan, Andamarca'da kalmışlardı. Onlarla özdeşleşmeliler, sanki kendileri de burada doğmuşlar, sanki ölüleri bu kasabada gömülüymüş gibi davranmalıydılar.

Daha sonra yemek pişirip yediler ve evlere dağılarak konu komşuyla birlikte uyudular; kasabalıların pek çoğu ise, yaptıkları, gördükleri ve duyduklarından korku içinde, huzursuz, şaşkın, güvensiz, gözlerini kırpmadılar o gece.

Şafak sökünce, kasaba halkını bir kez daha topladılar. Militan güçlere katılmaları için, en gençleri arasından birkaç delikanlıyla genç kız seçtiler. Marşlarını söylediler ve zafer çığlıkları atarak kızıl bayraklarını dalgalandırdılar. Sonra, geldikleri zamanki kollara bölündüler ve kasaba halkı, onların birbirlerinden ayrılarak uzaklaştıklarını, kimilerinin Negromayo ırmağını aşarak, kimilerinin de Chipao ve Pumarangra yönüne doğru giderek, kurşuni dağların altındaki set set yeşilimtırak tarlaların arasında kaybolduklarını gördü.

Cumhuriyet muhafızlarının devriye koluyla jandarmalar, Andamarca'ya Aydınlıkçıların ayrılmasından kırk sekiz saat sonra ulaştılar. Başlarında kıyı bölgesinden, kafası tıraşlı, kasları kuvvetli, kara gözlüklü, genç bir asteğmen vardı; adamları onu yalnızca Tırmık lâkabıyla çağırıyorlardı. Onlarla birlikte, kaymakam Don Medardo Llantac da gelmişti; yaşlanmış, zayıflamıştı.

Cesetler, gömülmeden hâlâ meydanda bekliyordu. Akbabaları kaçırmak için, kasaba halkı kocaman bir ateş yakmıştı, ama alevlere rağmen düzinelerle hindi akbabası çevrede bekleşiyordu; sığır kesildiği günlerde mezbahadakinden çok fazla sinek de vardı. Don Medardo'yla asteğmen, ölüleri neden gömmediklerini sorduklarında, ne yanıt vereceklerini bilemediler. Hiç kimse, kurbanların akrabaları bile, ilk adımı atma cesaretini göstereme-

miş, kafalarını, yüzlerini, kemiklerini, sanki can düşmanlarıymışçasına daha yeni ezdikleri bu komşularına, defnetmek için bile olsa dokunurlarsa, militanları yeniden oraya çekecekleri ya da başlarına başka bir felâket geleceği biçiminde boş bir korkuyla felce uğramışlardı.

Sulh yargıcı olmadığı için –o da ölüm cezasına çarptırılanlardan biriydi–, asteğmen, kaymakama zabıt tutturup, komşulardan birkaçına tanık olarak imza attırdı. Sonra ölüleri mezarlığa taşıdılar, mezar kazarak hepsini gömdüler. İşte ancak o zaman akrabalar, bekleneceği biçimde acı ve öfkeyle bir tepki gösterebildiler. Dul kadınlar, evlâtlar, kardeşler, yeğenler, üvey çocuklar ağlaşıyorlar, birbirlerine sarılıyorlar, lânetler yağdırarak yumruklarını göğe kaldırıp, intikam istiyorlardı.

Olay yeri, kova kova ilâçlı sularla bir kez dezenfekte edildikten sonra, asteğmen soruşturma yapmaya başladı, ama herkesin ortasında değil, kaymakamlığa kapanıp her aileyi teker teker çağırtarak. Andamarca'nın çıkışlarına nöbetçiler yerleştirmiş ve kendi izni olmadan kimsenin kasabadan uzaklaşmaması için sıkı emir vermişti. (Ama yoldaş Juan'la yoldaş Teresa, devriyenin Puquio yolundan yaklaşmakta olduğu görünür görünmez kaçmışlardı.)

Akrabalar, içeri girip, sanki gereken şeyleri aşağı yukarı söylemişler de pişman olmuşlar gibi, kafaları önlerinde, ağlamaklı, şaşkın, rahatsız bir halde on beş dakikada, yarım saatte dışarı çıkıyorlardı.

Kasabaya hüzünlü bir hava, kasvetli bir sessizlik çökmüştü. Komşular, korkularını ve belirsizliklerini, somurtkan suratlarıyla suskunluklarının ardına gizlemeye çalışıyorlar, ama Andamarca'nın daracık dümdüz sokaklarında geç vakitlere kadar dolaşırken uykuda gibi yürüme biçimleri onları ele veriyordu. Kadınların pek çoğu, bütün günü, meydandaki, çatısı son depremle yerle bir olmuş yıkık kilisede, uzun uzun dualar okuyarak geçirmişlerdi.

Asteğmen, bütün gün ve gecenin de bir bölümü boyunca, hiç dinlenmeden, ağzına bir şey koymadan insanları sorguya çekmiş –getirttiği bir kâse kurutulmuş etli çorbayı soruşturmayı sürdürürken içmişti– ve bu olağandışı ikinci gün boyunca, komşuların anlayabildikleri pek az şeyden biri, Don Medardo

Llantac'ın da subayın yanında kalarak, öfkeden kudurmuş bir halde, ifade vermek üzere içeri girenler hakkında ona bilgi verdiği ve soruşturmaya burnunu sokarak, adlar ve ayrıntılar sorduğu olmuştu.

O gece, Andamarca'nın o sahte dayanışması dağılmıştı. Evlerde, köşelerde, sokaklarda, herkesin kaymakamlık salonundan kimlerin çıktığını gözetlemeye geldiği meydanın yakınlarında, tartışmalar, kavgalar, suçlamalar, hakaretler, tehditler patlak vermişti. İtişip kakışmalar, tırmıklaşmalar, yumruklaşmalar oldu. Cumhuriyet muhafızlarıyla jandarmalar, ya talimat almadıkları için, ya da ellerinde herhangi bir emir olmadığından herkesin herkese karşı olan bu zincirden boşanmış düşmanlığı karşısında nasıl tepki göstereceklerini bilmedikleri için, araya girmiyorlardı. Komşuların birbirlerine katiller, yardakçılar, teröristler, müfteriler, hainler, korkaklar diye bağırarak yumruk yumruğa gelmelerini, onları ayırmak için parmaklarını bile kıpırdatmadan, kâh ayıplayarak, kâh kayıtsız kalarak seyrediyorlardı.

Sorguya çekilenler, kendi sorumluluklarını ellerinden geldiğince mazur göstererek –yani başkalarının sorumluluğunu abartarak–, her şeyi anlatmak zorunda kalmışlar, asteğmen de, yargılamalarda olanları anahatlarıyla kafasında canlandırabilmişti, çünkü dayanak noktasının yöneticiliğine atanmış olan o beş erkekle dört kadın, ertesi gün kaymakamlık binasına hapsedilmişlerdi.

Kuşluk vakti, asteğmen, kasaba halkını Andamarca'nın küçük meydanında topladı –infazların yapıldığı köşede hâlâ dolaşan hindi akbabaları vardı– ve onlara bir konuşma yaptı. Subayın, kıyı bölgesine özgü kısaltmalı ve hızlı İspanyolcasını hepsi anlamıyordu, ama konuşmasının büyük bir bölümünü kaçıranlar bile kendilerini azarlamakta olduğunu anlamışlardı. Teröristlerle işbirliği ettikleri için, yargılama dedikleri o parodiye katıldıkları için, o garip ve caniyane katliamı gerçekleştirdikleri için.

"Tüm Andamarca'nın yargılanıp cezalandırılması gerekir," demişti tekrar tekrar. Daha sonra, ipe sapa gelmez birtakım mazeretleri dile getirmeye cesaret edebilen komşuları, acıma belirtileri göstermese de, sabırla dinledi: öyle olmamıştı, hiçbiri bir

şey yapmamıştı, hepsi teröristlerin marifetiydi. Kendilerini tehdit ederek yaptırmışlardı, efendim. Mitralyözlerle tabancaları kafalarına dayayarak, taşları ellerine almazlarsa çocukları domuz keser gibi boğazlayacaklarını söyleyerek, onları böyle davranmak zorunda bırakmışlardı. Birbirlerini yalanlıyorlar, birbirlerinin sözünü kesiyorlar, bir türlü anlaşamayarak sonunda karşılıklı suçlamalar ve hakaretler yağdırıyorlardı. Asteğmen, acıyarak bakıyordu onlara.

Devriye kolu, o gün Andamarca'da kaldı. Öğle sonrasında ve geceleyin, cumhuriyet muhafızlarıyla jandarmalar, arama tarama yaptılar, ziynet ve süs eşyalarına, değerli gibi görünen nesnelere, şiltelerin içine, sandıkların iki kat dibine ve giysi dolaplarına gizlenmiş para çantalarıyla keselere el koydular. Ama hiçbir kasabalı, bu gasp olaylarını asteğmene ihbar etmedi.

İkinci günün sabahında, devriye kolu, tutukluları da birlikte götürmek üzere hazırlanırken, Don Medardo Llantac, kasabalıların önünde subayla tartıştı. Kaymakam, devriye kolundan birkaç adamın kasabada kalmasını istiyordu, ama asteğmen, il merkezine onların hepsiyle birlikte geri dönme emrini almıştı. Kasabalılar kendileri, nöbetleşe devriyeler oluşturarak bu koruma işini düzenlemeliydiler.

– Hangi silâhlarla, asteğmen –diye avaz avaz bağırıyordu Medardo Llantac–. Bizler sopalarla, onlar tüfeklerle mi? Böyle mi dövüşelim istiyorsunuz?

Asteğmen, üstleriyle konuşacağı karşılığını verdi. Yaklaşık bir yıldan beri çalışmayan Jandarma karakolunun yeniden açılması için onları ikna etmeye çalışacaktı. Daha sonra, tek sıra halinde birbirlerine bağlı olan tutukları da yanına alarak, çekip gitti.

Bir süre sonra, dokuz mahpusun akrabaları, kalkıp Puquio'ya kadar gittiler, ama yetkililer onlara en küçük bir ipucu veremediler. Hiçbir polis karakolunda, hattâ siyasî-askerî komando birliklerinde bile, Andamarca'dan bir grup tutuklunun geldiği kaydı bulunmuyordu. Tırmık lâkaplı genç asteğmene gelince, herhalde görev yeri değişmişti, çünkü oradaki subayların arasında yoktu ve Puquio'da kimse onu tanımıyordu. O zamana kadar Don Medardo Llantac'la karısı da, anneleriyle çocuk-

larına bile nereye taşındıklarını söylemeden, ortadan yok olmuşlardı.

– Uyanık olduğunu ve bana anlatmak için kıvrandığını biliyorum –dedi Lituma–. Pekâlâ, Tomasito, anlat bakalım.

Kamyon, Tingo María'dan ayrılmalarından yirmi saat sonra, akşam olurken Huánuco'ya girmişti. Yağmurlardan delik deşik olmuş yolda lâstiği iki kez patlamış, Tomás, yersiz sorular sormaya kalkışmayan bir Huancayo'lu olan kamyoncuya yardım etmek için kamyonun kasasından aşağı inmişti. Acomayo'nun dışındaki bir barikata ulaştıklarında, saklandıkları meyve denklerinin arasından, onun, kendisine kaç yolcu taşıdığını soran jandarmaya "Hiç" yanıtını verdiğini duymuşlardı. Yol kenarındaki konak yerlerinde kahvaltı ve öğle yemeği için iki kez daha durmuşlardı; Tomás'la Mercedes de aşağı inmişler, ama şoförle birbirlerine tek söz etmemişlerdi. Adam onları Merkez Hali'nin karşısında bırakmıştı.

– Acomayo'daki barikatta bizi ele vermediği için ona teşekkür ettim –dedi Tomás–. Kıskanç bir kocadan kaçmakta olduğumuza inandırmıştık onu.

– Onun dışında daha başka bir şeyden de kaçıyorsanız, buralarda pek durmayın –diye tavsiyede bulunmuştu şoför, vedalaşırken–. Cangılın bütün kokası bu yoldan geçtiği için, Huánuco uyuşturucu kaçakçılarının peşindeki ihbarcılarla doludur.

Onlara el sallayarak çekip gitmişti. Hava kararmıştı, ama sokak ışıkları henüz yanmıyordu. Haldeki dükkânların çoğu kapalıydı; açık olanlarda, ölü gözü gibi yanan mumların ışında yemek yiyen insanlar vardı. Yağ, kızartma ve at pisliği kokuyordu ortalık.

– Sanki kemiklerimle kaslarım ezilmiş gibi. –demişti Mercedes–. Her yanıma kramplar giriyor, uykum da var. Ama, hepsinden beteri, acıktım.

Kollarını ovuşturarak esniyordu. Çiçekli giysisi toz toprak içinde kalmıştı.

– Yatacak bir yer arayalım –demişti Carreño–. Ben de neredeyse ölü gibiyim.

– Vay be, oh ne âlâ –diye fısıldadı Lituma–. Yatacak yer mi, yoksa başka bir şey yapacak yer mi, Tomasito?

Dumanı tüten çorbalarını kaşıklamakta olan insanlara sorarak, bir pansiyonla küçük bir otelin adresini öğrenmişlerdi. Adımlarını dikkatli atmaları gerekiyordu, çünkü yerler uyuklayan dilenciler ve serserilerle doluydu, karanlık sokaklardan da azgın köpekler çıkıp onlara havlıyordu. Bir karakolun yakınında olduğu için Pansiyon Lucinda'yı es geçmişlerdi. Üç blok daha ötedeki bir köşede Hotel Leoncido Prado çıkmıştı karşılarına. Duvarları kerpiçten, çatısı çinko kaplı olan bu iki katlı yapının oyuncak gibi minicik balkonları vardı. Alt katı da bar-restorandı.

– Resepsiyondaki kadın benden seçmen kartımı istedi, ama Mercedes'ten hiçbir şey istemedi, parayı da bizden peşin aldı –dedi Tomás, ayrıntılara girerek–. Yanımızda bagaj olmaması dikkatini çekmemişti. Odayı hazırlarken koridorda bekletti bizi.

– Tek bir oda mı? –diye heyecanlandı Lituma–. Her ikiniz için tek bir yatakçık mı?

– Bar-restoran bomboştu –diye devam etti çocuk, ona kulak asmadan, öyküyü uzatarak–. Madensuyu getirttik, bir de çorba. Mercedes durmadan esniyor, kollarını ovuşturuyordu.

– Teröristler bizi bu gece öldürecek olurlarsa, en çok neye yanarım biliyor musun, Tomasito? –diye onun sözünü kesti Lituma–. Bir kerecik daha çırılçıplak bir yosma görmeden bu dünyadan göçüp gittiğime. Naccos'a ayak bastığımdan beri kendimi iğdiş edilmiş gibi hissediyorum. Senin pek umurunda değil gibi görünüyor, Piura'hyla olan anıların yetiyor sana, öyle değil mi?

– Bir de hasta olursam tamam olacak –diye yakınmıştı Mercedes.

– O da bahanesi –diye itiraz etti Lituma–. Herhalde ona inanmamışsındır.

– Kamyonun rahatsızlığındandır. Çorbayla güzel bir uyku seni kendine getirir –diye onu yüreklendirmişti çocuk.

Kadın, "İnşallah" diye mırıldanmıştı. Yemekleri gelene kadar da, tir tir titreyerek, gözlerini yumup öylece oturmuştu.

– Böylece ben de istediğim gibi bakabiliyordum ona –dedi Tomasito.

– Şimdiye kadar hayal edebilmiş değilim onu –dedi Lituma–. Bir türlü gözümün önüne getiremiyorum. Senin "Nefis bir şey," "Müthiş bir kadın" demen bir işe yaramıyor. Hiç değilse nasıl olduğu hakkında biraz ayrıntıya gir.

– Dolgunca bir yüz, elma gibi iki yanak, kalın dudaklar, kalemle çizilmiş gibi bir burun –diye tanımladı Tomás–. Konuşurken seğiren, kuçu kuçular gibi ortalığı koklayan minicik bir burun. Yorgunluktan, upuzun kirpikli gözlerinin altında mavi halkalar oluşmuştu.

– Yahu sen de amma abayı yakmışsın ha –diye şaştı Lituma–. Hâlâ da öylesin, Tomasito.

– Saçı dağılıp makyajı silinmiş olduğu halde ve yolculuğun bütün toz toprağına rağmen çirkinleşmemişti –diye ısrar etti çocuk–. Hâlâ çok güzeldi, çavuşum.

– Senin hiç değilse Mercedes'le olan bu anıların var avunmak için –diye yakındı Lituma–. Benimse Piura'dan getirdiğim hiçbir anım yok. Ne beni özleyen tek bir Piura'lı ya da Talara'lı var, ne de bu dünyada benim özlediğim tek bir kadın.

Sessizce çorbalarını içmişler, sonra da onlara, ısmarlamadıkları halde pane etle pilav getirmişlerdi, ama yine de yemişlerdi hepsini.

– Birdenbire, ağlamamak için bütün çabasına rağmen, gözleri yaşlarla dolmuştu –dedi Tomás–. Tir tir titriyordu, ben de bunun, başımıza gelebilecekler yüzünden olduğunu biliyordum. Onu avutmak istiyor, ama bunu nasıl yapacağımı bilemiyordum. Gelecek, bana da karanlık görünüyordu.

– O bölümü atla da bir an önce yatak faslına gelelim –dedi Lituma.

– Kurula gözyaşlarını –diye ona mendilini uzatmıştı Carreño–. Sana bir şey olmasına izin vermem, yemin ediyorum.

Mercedes, gözlerini kurulamış, yemek sona erene kadar da sesini çıkarmamıştı. Oda, ikinci katta, koridorun sonundaydı; küçük bir tahta sıra, komodin niyetine iki yatağı birbirinden ayırıyordu. Örümcekağları bağlamış bir kordonun ucunda sallanan ampul, rengi atmış, delik deşik duvarları ve ayaklarının

altında gıcırdayan birkaç döşeme tahtasını güçbelâ aydınlatıyordu.

– Otelci kadın, bize iki havluyla bir kalıp sabun getirdi –diye devam etti Tomasito, sözü döndürüp dolaştırarak–. Yıkanmak istiyorsak bunu hemen yapmamızı söyledi, çünkü gündüzleri su yukarı kata çıkmıyordu.

Kadın dışarı çıkmış, Mercedes de, omzunda havluyla, onun peşinden gitmişti. Uzunca bir süre sonra geri dönmüştü; gitar teli kadar gergin bir halde yatağa uzanmış bekleyen delikanlı, onun odaya girdiğini duyunca irkilmişti. Havluyu türban gibi kafasına sarmıştı, giysisinin düğmeleri açık, ayakkabıları elindeydi.

– Duş harikaydı –dediğini duymuştu onun–. Soğuk su beni kendime getirdi.

O da havlusunu alıp yıkanmaya gitmişti.

– Salak mısın sen? –diye kızdı Lituma–. Ne bekliyordun yahu? Ya senin Piura'lı uyuyakalsaydı?

Basit bir duştu, ama su basınçlı akıyordu, gerçekten soğuktu da. Tomás sabunlanmış, her yanını ovuşturmuştu, yorgunluğunun çıktığını hissediyordu. Kurulanmış, donunu giyip üstüne de havluyu sararak beline tutturmuştu. Odaya döndüğünde karanlıktı. Giysilerini, Mercedes'in kendininkini katlayıp koyduğu konsolun üzerine bırakmıştı. El yordamıyla boş yatağa kadar giderek battaniyenin altına girmişti. Gözleri yavaş yavaş yarı karanlığa alışmıştı. Kaygı ve heyecan içinde kulaklarını dikerek bir şeyler duymaya çalışmıştı. Kadın, uzun aralıklarla derin derin soluk alıyordu. Yoksa uyumuş muydu? Bedeninin kokusu, oracıktan, hemen yakınından geliyordu sanki. Tomás, huzursuzlukla derin bir iç geçirmişti. Gidip vaftiz babasını görecek, ona açıklamaya çalışacak mıydı? "Senin için yaptıklarımın karşılığını böyle mi ödüyorsun, orospu çocuğu." Ne yapıp edip yurt dışına kaçması gerekecekti.

– Hem her şeyi düşünüyordum, hem de hiçbir şey düşünemiyordum, çavuşum –diye yardımcısının sesi titredi–. Canım sigara içmek istiyordu, ama onu uyandırmamak için yerimden kalkamıyordum. Onun yanında yatmak ne garipti. "Elimi uzatsam ona dokunacağım" diye düşünmek ne garipti.

– Devam etsene –diye üsteledi Lituma–. Beni meraktan uyuz ettin, Tomasito.

– Hoşuna gittiğim için mi yaptın bunu? –diye sormuştu birden Mercedes–. O şişkoyla birlikte Tingo María havaalanına beni karşılamaya geldiğinde, beni beğenmiş miydin?

– Seni daha önce de görmüştüm –diye fısıldamıştı Carreño, konuşurken ağzının acıdığını hissederek–. Geçen ay, geceyi Chancho'yla geçirmek üzere Pucallpa'ya gittiğinde.

– Onun Pucallpa'daki koruması sen miydin? Tevekkeli yüzün bana yabancı gelmedi seni Tingo María'da gördüğümde.

– Aslında ilk yolculuğunda da onu karşılayanın ben olduğumu hatırlamıyordu –dedi yardımcısı–. Pucallpa'da ırınakla kereste deposu arasındaki o evde, onu nasıl dövdüğünü, onun da herife nasıl yalvardığını duya duya koruma görevi yaptığımı da hatırlamıyordu.

– Bak bu iş düzüşmeyle bitmezse, dayak yersin ha –diye uyardı onu Lituma.

– Tabii ya, bu yüzden yüzün bana tanıdık gelmişti, elbette –diye devam etmişti Mercedes–. İyi ama, o halde çileden çıkmanın nedeni ne iğrençlikti, ne de dindarlık. Beni zaten beğenmiştin. Hoşuna gittiğim için yaptın bunu. Kıskandın beni. Bunun için mi ateş ettin, Carreñito?

– Utançtan yüzüm alev alev yanıyordu, çavuşum. Böyle konuşmayı sürdürürse ağzının ortasına bir yumruk indirip susturacağım, diye düşünüyordum.

– Bana âşık oldun –diye iddia etmişti Mercedes, kızmakla acımak arası bir duyguyla–. Şimdi anlıyorum. Erkekler âşık olunca, yapmayacakları delilik yoktur. Biz kadınlar daha soğukkanlıyız.

– Sen de onca yer dolaştın ve deneyimlisin diye kendini bir şey sanıyorsun –diye sonunda tepki göstermişti delikanlı–. Bana kısa pantolonluymuşum gibi davranman hoşuma gitmiyor.

– Ama öylesin, Carreñito. Kısa pantolonlu bir tıfılsın sen. –Gülmüş, sonra da ciddileşmişti. Sözcüklerin üstüne basa basa sürdürmüştü konuşmasını–: Ama madem benden hoşlandın, madem bana âşık oldun, neden hiçbir şey söylemedin? Yani şimdi burada yanındayken demek istiyorum.

– Yerden göğe kadar haklıymış –diye bağırdı Lituma–. Neden ona hiçbir şey yapmıyordun? Ne bekliyordun, Tomasito?

Sokaktan gelen delice köpek havlamaları onu susturmuştu. Birinin "Hoşt, lânet olasıca" demesi ve bir taş atma sesi duyulmuştu. Köpekler yatışmışlardı. Delikanlı, tepeden tırnağa terleyerek, onun yerinden kalkıp yatağın çevresini döndüğünü fark etmişti. Birkaç saniye sonra Mercedes'in eli, saçlarının arasındaydı. Yavaşçacık karıştırmaya başlamıştı saçlarını.

– Ne diyorsun yahu? –diye heyecanlandı Lituma.

– Banyodan dönünce neden dosdoğru yatağıma gelmedin, Carreñito? İstediğin bu değil miydi? –Mercedes elini indirip yüzüne değdirmiş, yanaklarına sürtünerek oradan göğsüne kadar inmişti–. Nasıl da çarpıyor! Güm, güm güm! Ne acayipsin. Utanıyor muydun? Yoksa kadınlarla bir sorunun mu var?

– Neymiş, neymiş? –diye yineledi Lituma, karanlıkta toparlanıp Tomasito'yu gözleyerek.

– Ben asla senden yararlanamazdım, seni asla dövemezdim –diye kekelemişti çocuk, Mercedes'in elini tutup öperek–. Üstelik...

– Atıyorsun –deyip duruyordu Lituma, inanamayarak–. Olamaz, olacak şey değil.

– Hiç bir kadınla birlikte olmadım –diye sonunda itirafta bulunmuştu çocuk–. İstersen bana gülebilirsin.

Mercedes gülmemişti. Carreño, onun toparlanıp battaniyeyi kaldırdığını duymuş, ona yer açmak için kenara çekilmişti. Bedeninin kendisininkine değdiğini hissedince de sarılmıştı ona.

– Yirmi üç yaşında bâkirdin, ha? –dedi Lituma–. Jandarmada senin ne işin var bilmem, küçük.

Onu saçlarından, boynundan, kulaklarından öperken, dişlerinin arasından şöyle dediğini duymuştu:

– Sonunda galiba anlamaya başlıyorum, Carreñito.

IV

Şu karayolu inşaatında bir ilerleme var mıydı sanki? Lituma'da, ilerlemiyor da geriye gidiyor izlenimi bırakıyordu. Burada geçirdiği aylar boyunca, inşaat üç kez felce uğramış, hepsinde de olaylar tıpkı çizik bir plâktaki gibi yinelenmişti. İnşaat bu hafta ya da bu ay sonu durdurulacaktı, hükümet müteahhide ültimatomu vermişti bile. Sendika toplanıyordu, işçiler de tesisleri işgal ediyorlar, makineleri ele geçirerek güvence istiyorlardı. Hiçbir şeyin yapılmadığı esnek bir süre geçiyordu. Mühendisler ortadan kayboluyorlar, şantiyeler, grevcilerle kardeşçe geçinen ve barakaların ortasındaki boş alanda akşam olurken hazırlanan karavanayı onlarla paylaşan ustabaşılarla muhasebecinin eline kalıyordu. O zamana kadar hiçbir şiddet olayı yaşanmamış, çavuşla yardımcısı asla müdahale etmek zorunda kalmamışlardı. İnşaat çalışmalarındaki bu kesinti, karayolunun yazgısı belirlenmeden, gizemli bir biçimde sona eriyordu. Şirket, ya da uyuşmazlığı ortadan kaldırmak üzere Bakanlık tarafından gönderilmiş olan temsilci, kimseyi işten çıkarmamayı ve işçilere grev günlerinin ücretini ödemeyi taahhüt ediyordu. İnşaat, ağır çekimle yeniden başlıyordu. Ama Lituma'ya öyle geliyordu ki, işe bıraktıkları yerden yeniden koyulmak yerine, ilk başladıkları yere geri dönüyorlardı. Çavuş, ya dinamitledikleri tepelerde çökmeler olduğundan, ya yağmurlarla gelen seller açılan yolu bozup taş döşemeyi kaldırdığından, ya da başka herhangi bir nedenle, işçilerin, kendisi Naccos'a geldiği zaman çalışmakta oldukları aynı bölümü kazmayı, dinamitlemeyi, düzletmeyi ya da kat kat mucur ve zift dökmeyi sürdürdükleri izlenimine kapılıyordu.

Şantiyeden bir buçuk kilometre uzaklıkta, karlı bir tepenin eteğinde, kayalık bir çıkıntının üzerinde durmuş, sabahın erken

saatlerindeki o tertemiz havada, orada, ta aşağılarda, barakaların günün ilk ışıklarıyla parlayan çinko damlarını seçebiliyordu. O herif, "Terk edilmiş madenin girişinin orada" demişti Tomasito'ya. Madenin ağzı, bir zamanlar galerinin girişini destekleyen kurt yenikli birkaç mertekle yarı örtülü olarak oradaydı işte; ama mertekler yıkılmış, doruktan yuvarlanan taşlar ve kaya parçalarıyla birlikte girişin üçte biri kapanmıştı.

Ya bu buluşma bir pusuysa? Ya onu Carreño'nun yanından uzaklaştırmak için bir hileyse? Üstlerine ayrı ayrı çullanıp silâhlarını alarak, işkenceden geçirdikten sonra öldürürlerdi onları. Lituma, kurşunlarla delik deşik olmuş, ezilip parçalanmış cesedini, üzerinde kırmızı boyayla yazılı bir yaftayla, gözünün önüne getirdi: "Burjuva köpekleri işte böyle geberirler." 38'lik Smith Wesson'unu kılıfından çıkararak çevresine bir göz attı: taşlar, gökyüzü ve ta uzaklarda bembeyaz birkaç küçük bulut. Havada lânet olasıca bir kuş bile yoktu.

O herif, bir gün önce, işçiler arasındaki bir futbol maçını seyrederken Tomás'ın arkasından yanaşmış, oyunla ilgili yorumda bulunuyormuş gibi yaparak şöyle fısıldamıştı: "Kayıplar hakkında bilgi verecek biri var. Ödül varsa, doğrudan çavuşa söyleyecekmiş bildiğini." Ödül var mıydı?

– Bilmiyorum –demişti Carreño.

– Gülümseyin –diye eklemişti adam–, topa bakarak elinizle onu işaret edin, başımı derde sokmayın.

– Pekâlâ –demişti jandarma eri–. Amirime sorarım.

– Yarın sabah güneş doğarken, terk edilmiş madene tek başına gitsin –diye gülümsemişti adam, oyuncuların çahmlarının bir tekini bile kaçırmazmış gibi el kol hareketleri yaparak–. Siz de gülün, topu gösterin. En önemlisi de, beni unutun.

Carreño, heyecan içinde gelip ona haberi vermişti:

– Sonunda tutunacak bir şey bulduk, çavuşum.

– Göreceğiz bakalım, Tomasito, inşallah öyledir. O herifin kim olduğu hakkında bir fikrin var mı?

– İşçiye benziyordu. Onu daha önce görmedim, öyle sanıyorum.

Çavuş, karanlıkta kalkmış, madene giderken güneşin çıktığını görmüştü. Epeydir oradaydı. Heyecanı uçup gitmişti. Bu tuzak değilse, anasını sattığı bir dağlının, eğlenmek için ünifor-

malıya oynadığı bir oyun olabilirdi. Burada, elinde tabancasıyla, bir hayaletin çıkıp gelmesini bekleyerek kendini aptal yerine koydurmuştu.

– İyi günler –diye bir ses duydu arkasında.

Tabancası ateşe hazır bir halde dönüp baktı; meyhaneci Dionisio duruyordu orada.

– Aman, aman –diye gülümseyerek elleriyle onu yatıştırmaya çalıştı–. İndirin şu silâhı, çavuşum, dikkat edin ateş alıverir.

Kısacık boylu, güçlü kuvvetliydi, her zamanki mavi kazağını çenesine kadar çekmişti. O etli, esmer surat, o yeşilimtırak dişler, o bir tutam kır saç, çakırkeyif bir ateşle yanan o minik gözler ve kürek gibi o koca koca eller, Lituma'yı çileden çıkarıyordu. Ne işi vardı bu herifin burada?

– Bu kadar sessizce gelmek doğru değil –diye homurdandı–. Kurşunu yiyebilirdiniz.

– Bu olan bitenlerden hepimiz sinirliyiz –diye ağzının içinde geveledi meyhaneci. Ağzından bal akan, yalakça bir konuşma tarzı vardı, ama kendinden emin, hattâ küçümseyerek bakan, minicik, sulu gözleri onu yine de yalanlıyordu–. En çok da siz jandarmalar. Tabii haksız da değilsiniz.

Dionisio, Lituma'nın içinde, bastıramadığı ve şu anda da her zamankinden fazla hissettiği bir huzursuzluk uyandırırdı hep. Ama belli etmeyerek yanına gidip elini sıktı:

– Birini bekliyorum –dedi–. Buradan gitseniz iyi olur.

– Siz beni bekliyorsunuz –diye karşılık verdi Dionisio, eğlenerek–. Geldiğim için de işte buradayım.

– Dün Tomasito'yla konuşan siz değildiniz ki.

– Siz onu unutun, benim adımı ve yüzümü de –dedi meyhaneci, yere çömelerek–. Otursanız daha iyi olacak, aşağıdan bizi görebilirler. Size söyleyeceklerim gizli.

Lituma, onun yanındaki yassı bir taşın üzerine oturdu.

– Yani bana o üçü hakkında bilgi verebilecek misiniz?

– Bu buluşma için kelleyi koltuğa aldım, çavuşum –diye mırıldandı Dionisio.

– Hepimizin kellesi koltukta, hem de her gün –diye mırıldandı Lituma da. Ta yukarda bir gölge belirmişti. Gözle görülmez, hafifçecik bir hava akımının itmesiyle, havada asılı gibi,

kanat çırpmadan süzülüyordu; o yükseklikte olsa olsa bir kondor olabilirdi–. Zavallı hayvanların bile. Huancapi'deki o ailenin başına geleni duydunuz mu? Dediklerine göre köpeklerine varana kadar ölüm cezasına çarptırmışlar.

– Dün gece, teröristler köye girdiklerinde orada olan biri geldi meyhaneye –diye karşılık verdi Dionisio, Lituma'ya oldukça hoşnut, neredeyse iyimser gibi gelen bir ses tonuyla–. Her zamanki gibi o halk mahkemelerini kurmuşlar. Talihli olanları kırbaçlamışlar, talihsizlerin kafalarını ezmişler.

– Bir tek insanların kanını emip, etlerini çiğ çiğ yemedikleri kaldı.

– O günleri de göreceğiz –diye iddia etti meyhaneci; Lituma, minik gözlerinin huzursuzlukla ışıldadığını gördü. "Şom ağızlı herif," diye düşündü.

– Neyse, biz buradaki olaya dönelim –dedi–. Ne boklar döndüğünü biliyor da bana söylerseniz, size minnettar kalırım. Şu kayıp olayları. Hiçbir şeyden haberim yok. Görüyorsunuz ya, size dürüst davranıyorum. Aydınlıkçılar mıydı? Onları öldürdüler mi? Yoksa alıp götürdüler mi? Siz de Doña Adriana gibi kalkıp gulyabaniler ya da dağların ruhları olduğunu söylemeyeceksiniz, değil mi?

Meyhaneci, az önce ısırıp durduğu bir dal parçasıyla toprağa çizgiler çizmeye koyulmuş, ona bakmıyordu. Lituma onu hep o yağlı mavi kazakla görmüş, o kır saçlı perçemi de hep dikkatini çekmişti. Dağlıların pek ender kır saçları olurdu. İyice ihtiyarlamış olanlar, çocuğa ya da cüceye benzeyecek kadar büzülüp küçülmüş olan o yerliler bile siyah saçlıydılar. Saçları ne dökülür, ne de kırlaşırdı. Herhalde iklimdendi. Ya da çap çap çiğnedikleri onca koka yaprağından.

– Kimse haybeye çalışmaz –diye fısıldadı meyhaneci–. Bendeki bilgi, Naccos'un altını üstüne getirecek, pek çok kişinin kellesi gidecektir. Bu bilgiyi size verecek olursam hayatım tehlikede demektir. Minnettarlığınızı gösterecek herhangi bir şey düşündünüz mü? Ne demek istediğimi anlıyorsunuz.

Lituma, sigara arandı ceplerinde. Bir tane Dionisio'ya verip yaktı.

– Sizi kandırmak istemem –diye itirafta bulundu, sâkin bir tavırla–. Para bekliyorsanız, tek kuruşum yok. Yardımcımla be-

nim hangi koşullar altında yaşadığımızı kim olsa görür. Bırakın ustabaşıları, işçilerden bile beteriz. Sizden haydi haydi kötü durumdayız. Huancayo'daki komutanlığa danışmam gerekir. Yanıt verseler de uzun sürer. Soracağım bu sorunun şirketin telsizinden gönderilmesi gerekir, telsizcinin haberi olur, yani bütün Naccos'un. Sonunda da bana şu yanıtı verirler: "Ödül isteyenin tek taşağını kesin de ötsün. Yine ötmezse, öbürünü de kesin. Yine olmazsa, süngüyü götüne sokun."

Dionisio, löp löp bedeniyle eğilip bükülerek, ellerini birbirine vura vura gülmeye başladı. Lituma da gönülsüzce güldü. O kanatlı karaltı alçalıyor, kafalarının üzerinde muhteşem bir büyük daire çizerek, küçümser gibi bir tavırla uzaklaşmaya başlıyordu. Evet, bir kondordu bu. Junín'in bazı köylerinde, koruyucu aziz yortularmda, bunları canlı olarak yakalayıp, dağlılar boğagüreşi yaparlarken kuşlar boğaları gagalasınlar diye onları hayvanların üzerine bağladıklarını biliyordu. Görülecek şey olsa gerekti.

– Siz iyi bir jandarmasınız –dediğini duydu Dionisio'nun–. Şantiyede herkes bilir bunu. Yetkinizden asla yararlanmazsınız. Böylesi pek bulunmaz. Dağları avucunun içi gibi bilen biri söylüyor bunu size. Bir uçtan öbür uca dolaşmışımdır buraları ben.

– Yani işçiler beni seviyorlar mı? Ya sevmeselerdi nasıl olacaktı? –diye alay etti Lituma–. Çünkü şimdiye kadar şantiyede tek bir dost edinemedim.

– Size saygı duymalarının kanıtı, sizin ve yardımcınızın sağ olmanızdır –dedi Dionisio, doğal bir tavırla, sanki su sıvıdır, gece de karanlık, der gibi. Bir an durakladı, sonra elindeki dal parçasıyla yeri yeniden eşeleyerek ekledi–: Oysa o üçü hakkında, şu Pedrito, Demetrio ve Casimiro hakkında kimse iyi şeyler düşünmüyordu. Demetrio Chanca'nın sahte bir ad olduğunu biliyor muydunuz, siz?

– Peki öyleyse neydi adı?

– Medardo Llantac.

Sustular, sigaralarını içerlerken Lituma'nın tüyleri diken diken olmuştu. Dionisio'nun her şeyden haberi vardı. Şimdi kendisi de gerçeği öğrenecekti. Acaba onlara ne yapmışlardı? Korkunç şeyler olduğundan emindi. Kimler? Ve ne için? Bu ay-

yaş ibne de onların yardakçısıydı, hiç kuşkusu yoktu. Güneş hızla yükseliyordu, şafaktaki serinliğin yerini, insanı canlandıran sıcacık bir hava almıştı. Dağların rengi daha koyulmuş gibi görünüyor, güneşin ışınları ve karla birlikte dorukların bazıları pırıl pırıl parlıyordu. Ta aşağılarda, havanın saydamlığı içinde, Lituma, oradan oraya hareket eden minicik insan figürleri seçebiliyordu.

– Onlara ne olduğunu öğrenmek isterdim –diye mırıldandı–. Bana söyleyebilirseniz size minnettar kalırım. Hepsini, her bir şeyciği. Bu yüzden uykularım kaçıyor. Demetrio Chanca'nın adı Medardo Llantac'tı da ne demek oluyor?

– Adını değiştirmişti, çünkü teröristlerden kaçıyordu. Belki polisten de. Naccos'da onu kimsenin bulamayacağını düşünerek buraya kadar geldi. Dediklerine göre, ustabaşı olarak çok huysuzmuş.

– Öyleyse onu onlar öldürmüşlerdir, daha fazla kafa yormaya gerek yok. Yani öldüler, öyle değil mi? Onları teröristler mi öldürdüler? Şantiyede çok sayıda Aydınlıkçı var mı?

Meyhaneci başını önüne eğmiş, elindeki dal parçasıyla hâlâ yeri eşeliyordu. Lituma, karmakarışık, koyu renkli, kalın saç tellerinin arasında ak perçemini görüyordu onun. Ulusal Bayram günü, kalabalık meyhanede küfelik olmalarını hatırladı. Dionisio, hain bakışlı gözleriyle, körkütük sarhoş bir halde, herkesi erkek erkeğe dansa heveslendiriyordu: her geceki işiydi bu. Sözde dans eder gibi atlayıp sıçrayarak, bardaklardan ve şişelerden otlanıp, küçük kadehlerle konyak dağıtarak, ara sıra da ayı taklidi yaparak, gruptan gruba dolaşıyordu. Birden pantolonunu indirivermişti. Lituma, Doña Adriana'nın gülmesiyle işçilerin kahkahalarını duyar gibi oldu ve meyhanecinin çıplak kolca kıçı geldi gözünün önüne. O geceki tiksintiyi duydu içinde. Kendisiyle Tomasito çekip gittikten sonra ne boklar yemişlerdi acaba? Ak perçemli kafasını salladı meyhaneci. Elindeki dal parçasını kaldırarak yarım bir daire çizdi ve terk edilmiş madenin girişini işaret etti.

– Yani o üç ceset bu galeride mi?

Dionisio, ne doğrulamış, ne de yalanlamıştı. Tombul eli daha önceki konumuna inmiş, o dal parçası, biraz da sabırsız bir

hareketle, taşların üzerine yeniden çizgiler çizmeye koyulmuştu.

– Onları aramak için oraya girmenizi tavsiye etmem –dedi, Lituma'ya dostça olmaktan çok sinsice gelen bir tavırla–. O galerilerin ayakta durması bir mucize. En küçük bir yanlış adımda yıkılıverir. Üstelik tüneller gazla dolu. Evet, hâlâ orada, o labirentte olsalar gerek, eğer onları *muki* yemediyse. Onun kim olduğunu biliyorsunuz, değil mi? Madenlerin küçük şeytanıdır o, insanoğlunun açgözlülüğü yüzünden sönürülen dağların öcünü alır. Yalnızca madencileri öldürür. Size daha fazlasını söylemesem iyi olacak, çavuşum. Öğrendiğiniz anda siz de öldünüz demektir. Bir saat bile dayanamazsınız. Sizi ölüm tehlikesine attığımı bile bile, para karşılığında söyleyecektim bunu size. Buradan çekip gitmek için paraya ihtiyacımız var. Siz de fark etmişsinizdir. Çember gitgide daralıyor, her an gelebilirler. Siz ve yardımcınızdan sonra listelerinde ikinci sırada karımla ben varız. Hattâ belki de birinciyiz. Onlar yalnızca aynasızlardan nefret etmezler. Yalayıp düzenlerden ve başkalarını yalatıp düzdürenlerden de nefret ederler. Bütün felâketlere rağmen eğlenenlerden de. Bizler de taşa tutulmaya mahkûmuz. Buradan çekip gitmek gerek. Ama neyle? Benden bu sırrı satın alacak paranız olmaması büyük şans. Hayatınız kurtuldu, çavuşum!

Lituma, izmariti ayağıyla ezdi. Belki de meyhaneci haklıydı, belki hayatta olmasını bilgisizliğine borçluydu. Nemli tünellerin dibindeki o sonsuz karanlığın, patlayıcı gazlarla, azotlu zehirlerle dolu o geçitlerin içinde, bedenleri parçalanmış olarak gözünün önüne getirmeye çalıştı onları. Bayan Adriana'nın söyledikleri doğru olabilirdi. Belki de onları boş dinsel inançları yüzünden öldürmüşlerdi. Aydınlıkçılar, insanları galerilere atmaz, dünya âlem öğrensin diye cesetleri gün ışığında bırakırlardı. Meyhaneci, olan biteni adı gibi biliyordu. Böyle bir şeyi kimler yapmış olabilirdi? Acaba Smith Wesson'unu ağzına sokup onu zorlasa mıydı? "Konuş itoğlu it, yoksa galerinin dibinde onların yanını boylarsın." Talara'da teğmen Silva olsa yapardı bunu. Gülmesi geldi.

– Komik olan neyse bana da anlatsanıza, çavuşum.

– Sinirli olduğum için gülüyorum –diye açıkladı Lituma–. Unutmayın ki o üçünden birini ben iyi tanıyordum. Pedrito

Tinoco, karakolu düzeltmemize yardım etmişti, yardımcım onu alıp Naccos'a getirdiğinden beri de bizimle birlikte oturuyordu. Kimseye zararı olmayan biriydi.

Ayağa kalkıp, derin derin soluk alarak birkaç adım attı. Daha önce de olduğu gibi, o masif dağların, gökteki o derinliğin ezici, bunaltıcı varlığını hissetmişti. Burada her şey yukarı doğru gidiyordu. Bedeninin tüm hücreleriyle, Piura'nın çöllerini, keçiboynuzu ağaçlarıyla, keçi sürüleriyla, bembeyaz kumullarıyla ucu bucağı görünmeyen düzlüklerini özledi. Ne işin var senin burada, Lituma? Bütün bu aylar boyunca onca kez olduğu gibi, bir kez daha Naccos'dan sağ çıkamayacağından emin oldu. O üçü gibi, bir tünelin dibini boylayacaktı o da.

– Bu işi çözmeyi istemek vakit kaybı, çavuşum –dedi meyhaneci. Daha önce Lituma'nın oturduğu yassı taşın üstüne oturmuştu–. Herkes bu olan bitenler yüzünden sinir içinde dolaşıyor. İnsanlar böyle dolaştıkları zaman da herhangi bir şey olabilir.

– Sizler çok kanıcısınız, çok safsınız –diye karşılık verdi Lituma–. Her yalanı yutuyorsunuz, şu gulyabani ya da *muki* gibi; uygar hiçbir yerde artık kimsenin inanmadığı şeyler bunlar.

– Oysa kıyı insanları çok bilgili oluyorlar, değil mi? –dedi Dionisio.

– Karınızın yaptığı gibi, bu kayıpların suçunu İblis'e yüklemek çok kolay.

– Zavallı İblis –diye güldü Dionisio–. Adriana kendini yalnızca akıntıya bırakıyor. Olan her kötülüğü her zaman ona yüklemezler mi zaten? Öyleyse niye şaşıyorsunuz?

– Vay canına, İblis size o kadar da kötü görünmüyor –dedi Lituma, onu gözleyerek.

– O olmasaydı, insanlar hayatın tadını çıkarmayı öğrenemezlerdi –diye ona meydan okudu Dionisio, o alay dolu minik gözleriyle–. Yoksa o fanatikler gibi siz de mi insanların eğlenmelerine karşısınız?

– Bana göre hava hoş, isterse bütün dünya düzüşüp âlem yaparak vakit geçirsin –diye karşılık verdi Lituma–. Benim de burada yapmak istediğim bu. Ama yapacak kimse yok.

– Yardımcınızı becermek için ne bekliyorsunuz –diye güldü Dionisio–. Çocuk hiç fena değil.

– İbnelikten hiç hoşlanmam– diye sinirlendi Lituma.

– Şaka söyledim, çavuşum, kızmayın –dedi meyhaneci, toparlanarak–. Pekâlâ, mademki bir iş yapamadık, sizi yine bilgisizliğinizle başbaşa bırakıyorum. Tekrar edeyim, sizin için daha iyi. Benim içinse daha kötü. Sizin elinizde olduğumu biliyorum. Bu konuştuklarımızı herhangi birine anlatmaya kalkışırsanız, öldüm demektir.

Çavuşun kendisini ele veremeyeceği konusunda en küçük bir kuşkusu yokmuş gibi, hiçbir huzursuzluk belirtisi göstermeden söylemişti bunu.

– Ben ağzımı açmam –dedi Lituma–. Anlaşamadığımıza üzüldüm, ama benim elimde olan bir şey değil. Üniformalı da olsam, benim sözüm geçmez.

– Size bir tavsiyede bulunabilirim –dedi Dionisio–. Bir güzel kafa çekin ve her şeyi unutun gitsin. Düşünceler çıkıp gidince, insan mutlu olur. Meyhanede emrinize âmadeyim. Görüşmek üzere, çavuşum.

Eliyle belirsiz bir selâm çakarak uzaklaştı, ama şantiyeye inen patikadan değil, galerinin çevresini dolanarak. Lituma yeniden taşın üzerine oturup, terleyen elleriyle o sabahki ikinci sigarasını yaktı. Meyhanecinin söyledikleri, karlı dağlar yönünden görünmüş olan o kara kuşlar gibi kafasının içinde dönüp duruyordu. Hiç kuşku yok, teröristlerin şantiyede pek çok işbirlikçisi vardı. Dionisio bu yüzden korkuyor, para için müşterilerinden bazılarını ele verse de, buradan çekip gitmek istiyordu. Acaba o üçü, bir konuda biriyle işbirliği yapmamakta direnmişlerdi de onun için mi onları aşağıya postalamışlardı? O gecelerden birinde, teröristler karakolu ateşe verip kendisiyle yardımcısını kebap edecek olurlarsa, komutanları ailelerine başsağlığı mesajı yollarlar, onları içtimada anarlardı. Acı bir avuntuydu bu.

Sigaranın dumanını art arda içine çekiyor, duyduğu öfke, moral bozukluğuna ve hüzne dönüşüyordu. Hayır, Aydınlıkçılar olamazdı. Bu bir büyü işi ya da dağlıların bir ahmaklığıydı. Yerinden kalktı, madenin taşlarla yarı kapalı girişine doğru birkaç adım attı. Acaba orada mıydılar? Yoksa Naccos'tan kaçmak için şu ya da bu yoldan birkaç kuruş kazanmak isteyen bir ibne-

nin attığı palavra mıydı bu? Kendisiyle Tomasito'nun ne var ne yok diye bakmak için burunlarını oraya sokmaları gerekecekti.

İznariti fırlatıp, tepeden aşağı inmeye koyuldu. Carreño kahvaltıyı hazırlıyor olsa gerekti. Tomasito'nun da bir sırrı vardı ya. Geceleri birdenbire ağlamaya başlamaklar falan. Yalnızca o Piura'lı yüzünden miydi sanki? Yine de amma matraktı ha. Yargılamalar, kayıplar, şeytanlar, *muki*'ler, gulyabaniler derken ortalığın altı üstüne gelmişti; jandarma eri Tomás Carreño da kalkmış, yosmanın biri kendisini terk etti diye ağlıyordu. Gerçi becerdiği ilk kadın, bekâretini bozan ilk kişi olmuştu. Görünüşe bakılırsa, bu safdilin atladığı tek karı da oydu.

Bayan d'Harcourt, o sabah erkenden, daha önceki yolculuk ya da gezi günlerinde olduğu gibi, saat çalmadan birkaç saniye önce, ortalık henüz karanlıkken kalkmıştı. Yaklaşık otuz yıldır aynı şeyi yapıyor olduğu halde, iş için de olsa, keyif için de olsa (onun için her ikisi de birbirinden farksızdı) kırlara çıktığı her defasındaki aynı iç gıcıklayıcı yenilik duygusunu tadıyordu. Alelacele giyindi, kocasını uyandırmamak için ayaklarının ucuna basa basa, kendine bir kahve yapmaya mutfağa indi. Yol çantasını bir gece önce sokak kapısının yanına koymuştu. Fincanı çalkalarken, üzerinde sabahlığıyla, yalınayak, saçları birbirine karışmış bir halde esneyerek, Marcelo göründü mutfak kapısında.

– Ne kadar kaçınsam, yine de hep gürültü yaparım –diye özür diledi–. Yoksa bilinçaltım bana ihanet ediyor da seni uyandırmayı mı istiyorum?

– Huancavelica'ya gitmemen için ne istersen veririm –diyerek yeniden esnedi kocası–. Pazarlığa var mısın? Çek defterim burada.

– Konuşmaya başlamak için ayla yıldızları isterim –diye güldü karısı, ona bir fincan kahve uzatarak–. Saçmalama Marcelo. Ben orada yukarda, senin büroya giderken olduğundan çok daha güvendeyim. İstatistiklere bakarsan, Lima sokakları Andlar'dan daha tehlikeli.

– İstatistiklere hiç inanmamışımdır –diye esnedi kocası, gerinerek. Fincanları, tabakları, kaşıkları büfeye ne kadar düzenle

yerleştirdiğine bakarak onu seyretmeye koyuldu–. Senin şu yolculukların beni ülser edecek, Hortensia. Tabii daha önce kalp krizinden gitmezsem.

– Sana dağdan taze peynir getiririm –diyerek kocasının alnındaki perçemi kaldırdı–. Hadi git yat, rüyanda da beni gör. Bana bir şey olmaz, saçmalama.

Tam o sırada Bakanlığın jipinin kapının önüne geldiğini duydular ve Bayan d'Harcourt çıkmak üzere acele etti. Telâşlanacak bir şey olmadığı konusunda kocasına bir kez daha güvence vererek onu öptü, Yanaga-Chemillén Ulusal Parkının fotoğraflarının bulunduğu zarfı Smithsonian'a göndermesini de hatırlattı. Marcelo, kapıya kadar çıktı, kendisiyle vedalaşırlarken Cañas'a her zamanki gibi şöyle dedi:

– Onu bana sağ salim geri getirin, mühendis bey.

Lima sokakları ıssız ve nemliydi. Jip, birkaç dakika içinde, trafiğin henüz pek yoğun olmadığı merkez karayoluna ulaşmıştı.

– Yolculuğa çıktığınızda sizin eşiniz de benim kocam gibi sinirleniyor mu, mühendis bey? –diye sordu Bayan d'Harcourt. Lima'nın ışıkları, şafak vaktinin sütbeyaz aydınlığında, gitgide gerilerde kalıyordu.

– Biraz –diye başını salladı mühendis–. Ama Mirta'nın coğrafya bilgisi pek iyi değildir de, kendimizi aslanın ağzına attığımızdan haberi yok.

– Kendimizi aslanın ağzına mı atıyoruz? –dedi şoför; jip şiddetle sarsılmıştı–. Bunu bana daha önce söylemeliydiniz, mühendis bey, o zaman gelmezdim. Bana verdikleri üç kuruş maaşla kelleyi koltuğa aldığıma değmez.

– Bize verdikleri üç kuruş maaş –diye güldü Cañas.

– Sizlere verdikleri –diye düzeltti Bayan d'Harcourt–. Ben tek kuruş almıyorum ki. Bunların hepsini sanat aşkımdan yapıyorum.

– İyi ki severek yapıyorsunuz, hanımefendi. Bu işler için siz üstüne para da verirsiniz.

– Evet öyle, işin doğrusu bu –diye kabullendi kadın–. Bu iş benim hayatımı dolduruyor. Bitkilerle hayvanlar beni asla hayal kırıklığına uğratmadığından olsa gerek. Oysa insanlar, kimi zaman uğratmışlardır. Siz de bu işi seviyorsunuz, mühendis

bey. Şu azıcık maaştan daha ciddi bir neden olmasaydı Bakanlıkta kalmaya devam etmezdiniz.

– Kabahat sizde, efendim. Size dedim ya, *El Comercio*[1] dergisindeki makalelerinizi okurdum hep. Siz heveslendirdiniz beni, Peru'yu gezme, anlattığınız o harikaları görme isteğini siz verdiniz bana. Ziraat Fakültesinde okumamda da kabahatli sizsiniz, sonunda Orman Müdürlüğüne girmemde de. Vicdan azabı çekmiyor musunuz?

– Otuz yıldır inançlarımı yaymaya uğraşıyorum, tek bir müridim var –diye övündü Bayan d'Harcourt–. Artık iç huzuruyla gözümü kapayabilirim.

– Pek çok müridiniz var –diye güvence verdi mühendis Cañas, inançla–. Sahip olduğumuz ayrıcalıklı toprağı siz gösterdiniz bize. Onu ne kadar kötü kullandığımızı da. Bu ülkenin içini dışını sizin kadar iyi tanıyan bir başka Perulu daha olduğunu sanmıyorum.

– Mademki işi resmiyete döktük, ben de iltifatınızı iade edeyim –dedi Bayan d'Harcourt–. Bakanlıkta sizinle birlikte benim de hayatım değişti. Sonunda çevreden anlayan, bürokrasiyle savaşan biri çıktı. Lâf olsun diye söylemiyorum, mühendis bey. Sizin sâyenizde artık kendimi eskisi gibi öksüz hissetmiyorum.

Matucana'ya çıktıklarında, tepelerin arasından güneş kendini belli etmeye başlamıştı. Kuru ve soğuk bir sabahtı; yolun geri kalan bölümünde, La Oroya'nın buzlu doruklarını ve ılık Jauja vadisini aşarlarken, mühendisle Bayan d'Harcourt, FAO[2] ile Hollanda'nın koruyuculuğu altında gerçekleştirilen ve ilk sonuçlarını şimdi görecekleri, Huancavelica dağlarının ağaçlandırılması projesi için yeni sponsorları nasıl bulacakları konusunda plânlar yapıyorlardı. Birkaç ay önce San İsidro'daki Çin lokantasında ikisinin birlikte kutladıkları bir zaferdi bu. Yaklaşık dört yıl süren çalışmalar, bildiriler, konferanslar, makaleler, mektuplar, girişimler, tavsiyelerden sonra başarmışlardı ve proje yürüyordu. Köylüler, geçimlerini sağlamak için zorunlu hayvancılık ve tarımla uğraşmak yerine, ağaçlandırma işinde çalış-

[1] *El Comercio*: Ticaret dergisi. (Çev.)

[2] *FAO* (Food and Agriculture Organization): Birleşmiş Milletler'in Gıda ve Tarım Örgütü. (Çev.)

maya başlıyorlardı. Mali destek sürdürülebilirse, sık yapraklı *queñua* ormanları, barış sağlanır sağlanmaz dünyanın her yanından arkeologların çözümlemeye gelebilecekleri sihirli yazılarla, resimlerle ve uzak atalarından mesajlarla dolu o mağaraların çevresine, birkaç yıl içinde, bir kez daha gölge verecekti. Daha fazla ülkenin ve kuruluşun para vermesi gerekiyordu. Girişimcilerin, köylülere, yemek pişirmek ve ısınmak için odun yerine tezek kullanmayı öğretmeleri, bir deneme istasyonuyla en az on tane fidanlık kurulması gerekiyordu. Bayan d'Harcourt, pratik zekâlı bir kadın olduğu halde, kimi zaman kendini hayal gücüne kaptırıyor, ömrünün yarısını bu iş için savaşım vermekle geçirdiğinden, her şeye rağmen fazlasıyla tanıdığı gerçekleri, gönlünce yeniden canlandırıyordu.

Öğle üzeri Huancayo'ya varmışlar, alelacele bir şeyler atıştırmak için, şoför de benzin alıp jipin motoruyla lâstiklerini gözden geçirsin diye mola vermişlerdi. Meydanın köşesinde bir lokantaya girdiler.

– Bizimle gelmesi için neredeyse İspanya büyükelçisini de kandırıyordum –diye mühendise anlattı Bayan d'Harcourt–. Ama gelemedi, çünkü Madrid'ten bilmemne delegasyonu gelmişmiş. Bir dahaki sefere geleceğine söz verdi. Ispanyol hükümeti bize yardım eder mi diye girişimde de bulunacak. Anlaşılan orada da çevrebilim moda oluyor.

– Avrupa'yı tanımayı ne kadar isterdim --dedi mühendis Cañas–. Annemin büyükbabası Galicia'lıymış. Orada akrabaları olsa gerek.

Yolculuğun ikinci aşamasında, bozuk karayolunda jipin sallanıp sarsılmaları yüzünden, neredeyse hiç konuşamadılar. Acostambo'yla İzcuchaca arasındaki çukurlarla göçükler öyle bir haldeydi ki, az kalsın vazgeçip geri döneceklerdi, koltukları-na ve tavana tutunmalarına rağmen, çukurlar onları birbirlerinin üstüne savuruyor, araçtan fırlatıp atacak kadar tehlikeli bir hal alıyordu. Şoför ise eğleniyor, "Kendinizi kollayın!", "Ufukta azgın boğa göründü!" diye bağırıyordu. Huancavelica'ya karanlıkta vardılar. Hava soğuktu, kazaklarla yün eldivenler giymiş, boyunlarına atkılar sarmışlardı.

Lima'dan talimat almış olan vali, onları Turist Otel'de karşıladı. Yıkanmalarını bekledikten sonra konukları aynı otelde

yemeğe davet etti. Bakanlığın onlara eşlik edecek olan iki teknisyeni de onlarla buluşmak üzere oradaydılar. Kısacık boylu, candan bir adam olan garnizon komutanı da gelmişti. Onları askerce selâmladıktan sonra elini uzattı.

– Sizin gibi önemli bir kişiyi ağırlamak bizim için büyük bir onur, hanımefendi –dedi, şapkasını çıkararak–. *El Comercio*'daki sayfanızı her zaman okurum. Huaylas Çıkmazı hakkındaki kitabınızı da okudum. Ne yazık ki bana bir imzacık atabilmeniz için yanımda getirmedim.

Onlara muhafız kolunun hazır olduğunu da bildirdi; sabah yedide yola çıkabilirlerdi.

– Muhafız mı? –Bayan d'Harcourt, mühendis Cañas'a soru soran gözlerle baktı.

– Koruma istemediğimizi söylemiştim size –dedi mühendis, valiye.

– Ben de bunu komutana iletmiştim –diye karşılık verdi vali, omuzlarını kaldırarak–. Kaptan varken tayfaya söz düşmez. Burası, askerî yönetim altında bir olağanüstü hal bölgesi.

– Kusura bakmayın hanımefendi, ama oralara korumasız girmenize izin veremem –diye onları uyardı komutan. Düzgün kesilmiş minicik bıyıklı, genç bir adamdı; nazik olmak için zorluyordu kendini–. Bölge tehlikeli, isyancılar buraya 'kurtarılmış bölge' diyorlar. Benim için fazlasıyla büyük bir sorumluluk olur. Emin olun muhafız kolu hiçbir şeye karışmayacak.

Bayan d'Harcourt içini çekti; mühendis Cañas'la birbirlerine bıkkın gözlerle baktılar. Komutana açıklaması gerekecekti, tıpkı şiddet hareketlerinin bu dağları ölülerle, korkuyla ve hayaletlerle doldurmaya başladığından bu yana, valilere, vali yardımcılarına, yüzbaşılara, binbaşılara, yarbaylara, jandarmalara, cumhuriyet muhafızlarına ve erlere açıkladıkları gibi.

– Biz ne politikacıyız, ne de politikayla bir ilgimiz var, komutanım. Bizim işimiz doğayla, doğal çevreyle, hayvanlar ve bitkilerle. Biz bu hükümete değil, Peru'ya hizmet veriyoruz. Tüm Peru halkına. Askerlere ve o çılgın adamlara da. Anlamıyor musunuz? Çevremizi askerlerle sarılı görürlerse, kim olduğumuz ve ne yaptığımız hakkında yanlış bir fikre kapılabilirler. İyi niyetinize minnettarım. Bizi korumalarına gerek yok, emin

olun. Bizim için en iyi koruma, yalnız başımıza giderek, gizleyecek hiçbir şeyimiz olmadığını göstermektir.

Komutan yenilgiyi kabul etmek istemiyordu. Pek çok saldırı ve suikast gerçekleştirilmiş olan Huancayo ile Huancavelica arasını, karayolundan aşmış olmaları zaten yeterince cesaret gösterisi olmuştu. Özür dileyerek ısrar ediyordu. Onlara saygısızlık gibi görünebilirdi, ama buna zorunluydu; daha sonra bu yüzden lâf işitmek istemiyordu.

– Sizi bütün sorumluluğunuzdan kurtaracak bir kâğıt imzalayabiliriz –diye öneride bulundu mühendis Cañas–. Bunu bir onur sorunu olarak almayın, komutanım, ama bizim işimiz açısından onlar bizleri sizlerle özdeşleştirmemeli.

Tartışma ancak Bayan d'Harcourt'un, subay daha fazla diretirse geziden vazgeçeceğini söylemesiyle kesilebildi. Komutan bir belge hazırlayıp, tanık olarak valiyle iki teknisyene imzalattı.

– Siz de amma dikkafalıymışsınız –diyerek onunla anlaştı Bayan d'Harcourt, bu iyi haberi alınca–. Yine de nezaketinize teşekkürler. Şuraya bana adresinizi yazın da Colca Vadisi üzerine yeni çıkacak olan küçük kitabımdan size de bir tane yollayayım. İçinde çok güzel fotoğraflar var, göreceksiniz.

Ertesi sabah Bayan d'Harcourt, San Sebastián kilisesindeki âyine gitti ve kilisenin sömürge dönemi stilindeki o görkemli kemerleriyle çipil gözlü başmeleklerin eski mi eski resimlerini uzunca bir süre seyre daldı. Sonra iki arabayla yola çıktılar, biri jip, biri de teknisyenlerle valinin bulunduğu siyah renkli eski bir Ford'du. Santa Bárbara madenlerine doğru giderlerken askerî bir devriye koluyla karşılaştılar; askerler süngü takılı tüfekler taşıyorlar, ateş etmeye hazır görünüyorlardı. Üç beş kilometre sonra karayolu belirsiz bir toprak yola dönüşmüş, jip, Ford'u fazla geride bırakmamaya çalışarak hızını kesmişti. Birkaç saat boyunca yarı ıssız bir manzaranın içinde inip çıkmaya koyulmuşlardı; yamaçlarında bir hayat ve renk göstergesi olarak ara sıra üç beş kulübenin ve dörtköşe patates, arpa, bakla tarlalarıyla kazlar ve ördeklerin görünüverdiği çıplak dağlar birbirini izliyordu. Ford, ortalıklarda yoktu.

– Buralara son geldiğimde bu kadar çok kızıl boya ve bayrak yoktu –diye yorumda bulundu mühendis Cañas–. Komuta-

nın dediği doğru olsa gerek. Görünüşe göre bu bölgeyi kontrol altında tutuyorlar.

– Ağaçlandırmayı mahvetmeseler bari –dedi Bayan d'Harcourt–. Bir bu eksikti. Projenin çıkması için dört yıl çalış, tam çıktığı sırada...

– Şimdiye kadar burnumu sokmadım, bunu biliyorsunuz –diye söze karıştı şoför–. Ama bana sormuş olsaydınız, ben kendimi o muhafızlarla çok daha rahat hissederdim.

– O zaman bizi düşman sanırlardı –dedi Bayan d'Harcourt–. Oysa biz kimsenin düşmanı değiliz. Biz onlar için de çalışıyoruz. Anlamıyor musunuz?

– Ben anlıyorum, efendim –diye homurdandı adam–. İnşallah onlar da anlarlar. Ne korkunç şeyler yaptıklarını televizyonda görmediniz mi?

– Ben hiç televizyon seyretmem –deyiverdi Bayan d'Harcourt–. Belki de bu yüzden kendimi bu kadar rahat hissediyorum.

Akşam olurken, fidanlıklardan birinin kurulu olduğu Huayllarajcra beldesine varmışlardı. Köylüler, tarlalarının çevresine ve göletlerle derelerin kıyılarına dikmek üzere *queñua* fidanları almaya buraya geliyorlardı. Kiremitli küçük kilisesi ve tepesi yıkık küçük kulesi, kerpiçten ufacık okul binası, kaba taş döşeli meydanıyla belde merkezinde pek kimsecikler yoktu. Ama Huayllarajcra belediye başkanıyla meclis üyeleri, ellerine asâlarını alarak, belde sâkinleri tarafından ortaklaşa kurulmuş olan fidanlığı gezdirdiler onlara. Ağaçlandırma programına pek hevesli görünüyorlardı. Dediklerine göre, o zamana kadar tüm beldeliler yükseklerde, birbirlerinden çok ayrı olarak yaşıyorlardı, ama gruplar halinde birleşme plânları gerçekleşecek olursa, elektriğe ve içme suyuna kavuşacaklardı. Gitgide azalan aydınlıkta, kocaman lekeler halinde ekili alanlarla kaplı geniş bir arazi ve bulutlar arasında kaybolana kadar gittikçe sertleşip yükselen topraklar seçilebiliyordu..Mühendis Cañas, kollarını iki yana açarak, havayı derin derin içine çekti.

– Bu manzara, Lima'daki nevroz halimi yok ediyor! –diye bağırdı heyecanla, çevresini göstererek–. Sizin de öyle değil mi, efendim? Soğuğa karşı küçük bir şişe bir şey getirmeliymişiz.

– Bu manzarayı ilk kez ne zaman gördüm biliyor musunuz? Bundan yirmi beş yıl önce. Şimdi sizin durduğunuz aynı yerden. Harika bir şey, öyle değil mi?

Fidanlığın yanında, gelenlere yemek çıkaran bir köy evi vardı. Mühendisle Bayan d'Harcourt, daha önce de orada konaklamışlardı, şimdi de aynı şeyi yapacaklardı. Ama eskiden tanıdıkları o aileden geriye yalnızca yaşlı bir kadın kalmış, o da, yakınlarının nereye, ne için gittiklerini anlatmaya yanaşmamıştı. Kulübe, küçük bir döşek dışında bomboştu. Kadın, ateşi eşeleyip tencereyi karıştırarak ve onlara sırtını dönerek, hiç konuşmadan iş görmeyi sürdürüyordu. Belediye başkanıyla meclis üyeleri evlerine dönmüşler, konuklar, belde merkezinde yalnız kalmışlardı. Fidanlığın iki bekçisi de, kol demirini indirerek, kulübelerine kapanmışlardı. Bayan d'Harcourt'un koyunlar ve tavuklarla dolu olduğunu hatırladığı, kamıştan çitle çevrili küçük ağıl bomboştu, sırıkları yerlerinden sökülmüştü. Çatıdaki saman yığınlarının arasında, bir sopanın ucunda, kenarları sökülmüş kırmızı bir flanel parçası dalgalanıyordu.

Valiyle teknisyenleri taşıyan Ford, Huayllarajcra'ya ulaştığında, kopkoyu bir gökyüzünde yıldızlar ışıldıyordu. Mühendisle Bayan d'Harcourt, eşyalarını açmaktaydılar. Kulübenin bir köşesine uyku tulumlarını yerleştirip, kauçuk yastıklarını şişirmişler, portatif bir ispirto ocağında kahveyi ısıtıyorlardı.

– Kaza geçirdiğinizi sandık –diye onları selâmladı mühendis Cañas–. Neredeyse çıkıp sizleri arayacaktım.

Ama vali, sanki başka bir insandı; Huancavelica'daki nazik ve yardımsever o küçücük adam, ateş püskürüyordu. Gerçekten de bir lâstikleri patlamıştı, ama onu çılgına çeviren bu değildi.

– Derhal geri dönmeliyiz –diye emretti, arabadan inerken–. Geceyi hiçbir şekilde burada geçiremeyiz.

– Kahveyle bir bisküvi buyrun ve panoramanın tadını çıkarın –diye onu yatıştırmaya çalıştı mühendis–. Bu manzara dünyanın hiçbir yerinde bulunmaz. Keyfinizi kaçırmayın yahu.

– Halâ anlayamadınız mı? –diye sesini yükseltti vali; çenesi titriyor, kamaşmış gibi gözlerini kırpıştırıyordu–. Bütün yol boyunca o yazıları, o sloganları görmediniz mi? Tepemizde de kızıl bir bayrak yok mu? Komutanın hakkı varmış. Gereksiz

bir gözüpeklik bu. Kendimizi bu biçimde ortaya atamayız. Hele siz, büsbütün öyle, hanımefendi.

– Biz buraya politikayla hiç ilgisi olmayan bir iş yapmaya geldik –diye onu yatıştırmaya çalıştı kadın–. Ama kendinizi güvensiz hissediyorsanız, kente geri dönebilirsiniz.

– Ben korkak değilim. –Valinin ses tonu değişmişti, sesi çatlak çatlak çıkıyordu–. İhtiyatsızlık bu. Hepimiz tehlikedeyiz. Geceyi burada geçiremeyiz. Ne ben, ne teknisyenler, ne de mühendis. Sözümü yabana atmayın, geri dönelim. Muhafız koluyla birlikte yine geliriz. İnsanları bu şekilde ortaya atmayın, hanımefendi.

Mühendis Cañas, iki teknisyene döndü. Her ikisi de tartışmayı ses çıkarmadan dinliyorlardı.

– Sizler de gitmek istiyor musunuz?

İkisi de oldukça gençti, son derece basit giyimliydiler. Tedirgin görünüyorlardı. Hiçbir şey söylemeden birbirlerine baktılar.

– Kendinizi zorunlu hissetmeyin lütfen –diye araya girdi Bayan d'Harcourt–. Geri dönmeyi tercih ediyorsanız, bunu yapabilirsiniz.

– Siz kalacak mısınız, mühendis bey? –diye sonunda bir tanesi sordu, kuzeyli şivesiyle konuşarak.

– Her ne olursa olsun –dedi mühendis–. Bu projeyi gerçekleştirmek için, FAO'dan ve Hollanda'dan para koparacağız diye fazlasıyla uzun bir savaşım verdik. Tam yoluna girmişken geri adım atmak istemiyorum.

– Öyleyse biz de kalalım –dedi soruyu sormuş olan–. Hayırlısı olsun.

– Kusura bakmayın, ama ben gidiyorum –diye kararını bildirdi vali–. Ben politik bir mevkideyim. Onlar gelirlerse, olacakları anlatmaya gerek yok. Komutandan muhafız kolunu size yollamasını isteyeceğim.

– Hiç gerek yok –diye karşılık verdi kadın, ona elini uzatarak–. Siz gidin, yeter. Birkaç güne kadar Huancavelica'da görüşürüz. Size iyi bir dönüş yolculuğu dilerim. Bizim için de kaygılanmayın, o yukardaki, bizi herhangi bir muhafız kolundan daha iyi korur.

Teknisyenlerin battaniyeleriyle çantalarını indirdiler ve Ford'un karanlıkta uzaklaştığını gördüler.

– Bu saatte bu yollardan geri dönmek delilik –diye mırıldandı teknisyenlerden biri.

Uzunca bir süre, geceyi o küçük binada geçirmeye hazırlanarak, sessizce iş gördüler. Yaşlı kadın, onlara, içinde yuka parçaları olan çok acılı bir çorba servisi yaptıktan sonra kendi döşeğine uzandı. Onlar da, uyku tulumlarıyla battaniyeleri yanyana dizdiler, daha sonra da büyük bir ateş yakarak çevresine oturup, yıldızların ışıldayarak çoğalmasını seyrettiler. Jambonlu, tavuklu ve avokadolu sandviçleri vardı; Bayan d'Harcourt da onlara tatlı olarak çikolata tabletleri dağıttı. Ağır ağır, konuşa konuşa karınlarını doyurdular. Ertesi günün güzergâhından, Lima'daki ailelerinden söz ettiler; Pacasmayo'lu olan o kuzeyli teknisyen de, Trujillo'lu nişanlısını anlattı: geçen yıl *Marinera*[1] Yarışmasında ikinciliği kazanmıştı. Daha sonra söz, geceleyin Andlar'daki bu doruklardan bakıldığında yıldızların ne kadar çok, ne kadar parlak olduklarına geldi. Bayan d'Harcourt, birdenbire söyleşinin yönünü değiştirdi:

– Otuz yıldır Peru'da yolculuk ederim, doğrusu günün birinde böyle şeyler olacağı aklımın ucundan bile geçmemiştir.

Mühendis, teknisyenler ve şoför, onun bu sözleri üzerinde düşünceye dalarak, hiç konuşmadılar. Daha sonra, giyimli olarak uykuya daldılar.

Onlar, gün ışırken geldiler; yolcular, artık kalkmak üzereydiler. Elli kadar erkek, kadın, pek çok genç, birkaç da çocuk gelmişti; çoğunluğu köylüydü, ama aralarında kentli melezler de vardı; ceketler, pançolar, çarıklar ya da sandaletler, kot pantolonlar, Kolomböncesi seramikleri süsleyenlerin taklidi olan kabasaba figürler işlenmiş kazaklar giymişlerdi. Kafalarını kulaklıklı yün külâhlar, takkeler ya da şapkalarla örtmüşler, kimileri yüzlerini dağ başlıklarıyla gizlemişlerdi. Silâh bakımından pek yoksuldular, yalnızca üçü ya da dördünde Kalaşnikovlar vardı; geri kalanlar, tüfekler, tabancalar, av çifteleri ya da yalnızca satırlar ve sopalar taşıyorlardı. Yaşlı aşçı kadın, ortadan yok olmuştu.

---

[1] *marinera*: Şili, Ekvador ve Peru'da yapılan bir halk dansı. (Çev.)

– Silâhlarınızı bize doğrultmanız gerekmez –dedi Bayan d'Harcourt, onlardan önce davranarak–. Silâhımız yok, kaçacak da değiliz. Şefinizle konuşabilir miyim? Ona burada ne yaptığımızı açıklayayım.

Kimse yanıt vermedi ona. Hiçbir emir duyulmamıştı, ama hepsi de ne yapacağını iyi biliyor gibiydi, çünkü kalabalıktan ayrılan ikili ya da üçlü gruplar, o beş kişiden her birinin çevresini sarmış, üstlerini dikkatle arayarak, ceplerinde ne var ne yoksa boşaltmışlardı. Sonra da ipler ya da hayvan barsaklarıyla ellerini arkalarına bağladılar.

– Bizler sizin düşmanınız değiliz, politikacı da değiliz, biz hükümet için değil, Perulular için çalışıyoruz –diyordu Bayan d'Harcourt, kendisini yakalayanların işini kolaylaştırmak için ellerini uzatarak–. Bizim işimiz, çevreyi ve doğal kaynakları korumak. Doğa tahrip olmasın ki gelecekte yiyecek bulunsun ve dağlardaki tüm çocuklar iş sahibi olsunlar.

– Bayan d'Harcourt, bizim bitkilerimiz, bizim hayvanlarımız üzerine pek çok kitap yazmıştır –diye onlara açıklıyordu mühendis Cañas–. O bir idealisttir. O da sizler gibi, köylüler için daha iyi bir yaşam istiyor. Onun sâyesinde bu yöre ağaçlarla dolacak. Bu belde sâkinleri için, Huancavelica için çok büyük bir şey bu. Sizler için, çocuklarınız için. Politik düşünceler ne olursa olsun, bu hepimizin yararına.

Sözlerini kesmeden, konuşmalarına göz yumuyorlar, ama onlara en küçük bir ilgi göstermiyorlardı. Hemen harekete geçerek, geliş yolunun ve karlı dağlara tırmanan toprak yolun gözlenebildiği değişik noktalara nöbetçiler yerleştirmişlerdi. Soğuk ve kuru bir sabahtı, gökyüzü açık, hava ısırıcıydı. Tepelerin yüksek duvarları, yeşilimtırak parlıyordu.

– Bizim mücadelemiz, sizinkine benziyor –diyordu Bayan d'Harcourt, sâkin bir sesle ve en küçük bir telâş belirtisi sezilmeyen bir yüz ifadesiyle–. Bize düşman gibi davranmayın, biz düşman değiliz.

– Şefinizle konuşabilir miyiz? –diye arada bir soruyordu, mühendis Cañas–. Ya da sorumlu herhangi biriyle? İzin verin de açıklayayım.

Uzunca bir süre sonra, içlerinden bir grup, köy evine girmiş, dışarda kalanlar, yolcuları birer birer içeri yollamaya başla-

mışlardı. İçerdekiler, onları yüksek sesle sorguya çekiyorlar, dışardakiler de, aralarındaki konuşmayı bölük pörçük izleyebiliyorlardı. Ağır ve durmadan yinelenen bir sorgulamaydı bu; bireysel veriler, siyasal yorumlara, bazen de kişilerle ve bilmedikleri konularla ilgili sorulara karışıyordu. Önce şoför, sonra teknisyenler, sonra da mühendis Cañas içeri gönderilmişti. Bu sonuncusu dışarı çıktığında artık akşam oluyordu. Bayan d'Harcourt, hiçbir şey yiyip içmeden, ayakta, on saattir orada olduğunu düşündü şaşkınlıkla. Ama ne acıkmış, ne susamıştı, kendini yorgun da hissetmiyordu. Kocasını düşünüyor, kendinden çok ona üzülüyordu. Mühendis Cañas'ın dışarı çıktığını gördü. Sanki onlarla konuşmaya çalışırken bütün gün kendisini yüreklendirmiş olan o güven duygusunu yitirmiş gibi, farklı bir ifade vardı yüzünde.

– Kendilerine söylenenleri duyuyorlar, ama ne dinliyorlar, ne de anlamak istiyorlar –diye mühendisin mırıldandığını duydu, yanından geçerken–. Sanki başka gezegenden gelmişler.

Kulübeye girince onu, içerdeki üç erkekle bir kadının oturduğu gibi yere oturttular. Bayan d'Harcourt, deri ceket giyip boynuna atkı sarmış, tıraşsız, insana dimdik bakan buz gibi soğuk, simsiyah gözlü, genç bir adama yöneltti sözlerini. Biraz da ayrıntılara girerek, hiç tanımadığı o uzak Baltık ülkesindeki doğumundan başlayıp, Avrupa ve Amerika'daki göçebe çocukluğundan ve okullar, diller, ülkeler değiştire değiştire, oradan oraya atlayan eğitim yıllarından geçerek, henüz yirmi yaşına varmadan genç bir diplomatla yeni evli olarak Peru'ya gelmesine kadar, yakında altmış yaşını tamamlayacağı hayatını anlattı ona. Peru halkına ilk görüşte nasıl vurulduğunu, özellikle de artık kendisinin olan bu ülkenin çöllerinin, cangıllarının, dağlarının, ağaçlarının, hayvanlarının, karlarının kendisini nasıl büyülediğini anlattı. Yalnızca pasaportu öyle dediği için değil –Peru uyruğunu kendisine ikinci kocası Marcelo vermişti–, bu ülkenin güzelliklerini gezip görerek incelediği ve uzun yıllardan beri makaleleriyle, konferanslarıyla, kitaplarıyla bunların tanıtılmasına çalıştığı için kendine Perulu deme hakkını kazanmıştı. Ömrünün sonuna kadar da çalışmayı sürdürecekti, çünkü bu iş

hayatına bir anlam kazandırmıştı. Onların düşmanı olmadığını anlıyorlar mıydı?

Sözünü kesmeden, ama yüzlerinde en küçük bir ilgi ifadesi göstermeden dinlediler onu ve ancak Huancavelica'daki ağaçlandırma projesini yoluna koymanın, kendisi ve o yürekli, özverili, genç mühendis Cañas için ne kadar güç olduğunu anlattıktan sonra sustuğunda, ona sorular sormaya başladılar. Bayan d'Harcourt'a, yanıtları zaten bildiklerinden, sanki bütün bu sorular yararsız bir formaliteymiş gibi gelen, duygusuz, alışıldık bir ses tonuyla, herhangi bir kin ya da düşmanlık göstermeden, kupkuru, otomatikleşmiş formüllerle soruyorlardı sorularını. Raporlarını polise, orduya, Haberalma Servisine ne zamandan beri verdiğini sorup, yaptığı yolculuklar ve geziler hakkında bilgi istiyorlardı. O da tüm bilgileri verdi onlara. Askerî Coğrafya Kurumu, Atlas'ı yeniden hazırlayıp eksiklerini tamamlamakta olan Daimi Komisyon'a danışmanlık yapmasını istemiş, Kara ve Deniz Harp Okullarında ya da Harp Akademisi Merkezinde arada bir verdiği konferanslar dışında, Silâhlı Kuvvetlerle olan tek bağı olmuştu bu. Teröristler, yabancı hükümetlerle olan ilişkilerini, hangilerine hizmet ettiğini, hangilerinin kendisine talimat gönderdiğini öğrenmek istiyorlardı. Bayan d'Harcourt, hükümetlerin değil, arada bir küçük çaptaʹ projeler için ("hemen her zaman üç beş kuruşu geçmeyen") fonlar kopardığı, Washington'daki Smithsonian Enstitüsü, Paris'teki İnsan Müzesi, Londra'daki Britanya Müzesi ve daha başka çevreci kuruluş ve merkezler gibi bilimsel kurumların söz konusu olduğunu anlattı. Ama konuşurken, söylenenleri düzeltirken, özellikleri belirtirken, verdiği yanıtlarla bu ilişkilerinin hiçbirinin politik olmadığının, bütün bu bağlarının ve ilişkilerinin bilimsel ve yalnızca bilimsel olduğunun sürekli olarak altını çizerken, kendisini sorgulayanların yüz ifadeleri ve bakışları nedeniyle, alt edemediği bir yanlış anlaşılmanın verdiği bir belirsizlik, sanki kendisi Çince, onlar ise İspanyolca konuşuyorlarmışçasına derin bir iletişimsizlik duygusu kaplıyordu içini.

Bütün bunlar sona erer gibi olduğunda –ağzının içinin kupkuru olduğunu, gırtlağının yandığını hissediyordu–, Bayan d'Harcourt artık çok yorulduğunu anladı.

– Beni öldürecek misiniz? –diye sordu, sesinin ilk kez titrediğini hissederek.

Deri ceketli olan, gözünü kırpmadan, onun gözlerinin içine baktı.

– Bu bir savaş, siz de düşmanın bir neferisiniz –diye açıkladı, bomboş gözlerle ona bakıp, duygusuz bir sesle kendi kendine konuşur gibi–. Siz, emperyalizmin ve burjuva devletin bir maşası olduğunuzun farkında bile değilsiniz. Üstelik bir de vicdanınızın rahat olduğunu söyleme ve Peru'da iyilik meleği kesilme hakkını görüyorsunuz kendinizde. Çok tipik bir vaka sizinki.

– Bana bunu açıklayabilir misiniz? –dedi Bayan d'Harcourt–. İçtenlikle söyleyeyim ki anlayamadım. Hangi konuda tipik bir vakayım ben?

– Halkına ihanet eden aydın olma konusunda –dedi adam, aynı sâkin ve buz gibi soğuk bir güvenle–. Burjuva iktidarına, egemen sınıfa hizmet etme konusunda. Sizin yaptığınızın çevreyle değil, kendi sınıfınızla ve iktidarla ilgisi var. Siz yanınıza o görevlileri alıp geliyorsunuz, gazeteler reklâmınızı yapıyor, hükümet de bir çarpışmayı kazanmış oluyor. Kim demiş burası kurtarılmış bölge diye? Ya Yeni Demokrasi Cumhuriyetinin bir parçasının bu yörede kurulduğu hikâyesi? Hepsi yalan. İşte kanıtı. Fotoğraflara bakın. Andlar üzerinde burjuva barışı egemen. Henüz sizin de haberiniz yok ama burada yeni bir ülke doğmakta. Pek çok kan ve pek çok acıyla. Biz bu kadar güçlü düşmanlar karşısında hoşgörülü olamayız.

– Hiç değilse mühendis Cañas'ın bağışlanmasını dileyebilir miyim? –diye kekeledi Bayan d'Harcourt–. Belki de sizinle aynı kuşaktan bir genç o. Ben ömrümde onun kadar idealist bir Perulu tanımadım, işinde onun kadar...

– Duruşma sona ermiştir –dedi ceketli genç adam, ayağa kalkarak.

Dışarı çıktıklarında güneş dağların ardında batıyor, fidanlık, alevleri havayı ısıtan büyük bir ateşin içinde gözden kaybolmaya başlıyordu. Bayan d'Harcourt'un yanakları cayır cayır ya-

nıyordu. Şoförün jipe binmekte olduğunu gördü; az sonra Huancavelica yoluna doğru uzaklaşıyordu.

– Hiç değilse o kurtuldu –dedi yanıbaşında duran mühendis Cañas–. Buna sevindim, çünkü iyi bir adamdı o melez.

– Çok üzgünüm, mühendis bey –dedi Bayan d'Harcourt–. Sizin için kendimi öyle suçlu hissediyorum ki. Hiç bilmiyorum sizden nasıl...

– Bu, benim için büyük bir onurdur, hanımefendi –dedi mühendis, sesi titremeden–. Yani hayatımızın bu son ânında size eşlik etmekten söz ediyorum. O iki teknisyeni şuraya götürdüler, onlar hiyerarşide daha altta olduklarından, kafalarına birer kurşun sıkacaklarmış. Oysa siz ve ben, ayrıcalıklıymışız. Az önce anlattılar bana. Simgesel bir sorunmuş bu. Siz inanç sahibisiniz, değil mi? Benim için dua edin, bunu sizden rica ediyorum, çünkü ben inançlı değilim. Birbirimize sokulabilir miyiz? Elinizi tutabilirsem daha iyi direnebilirim. Deneyelim, olmaz mı? Yaklaşın bana, hanımefendi.

– Rüyanda neler sayıklıyordun, Tomasito? –diye sordu Lituma.

Delikanlı irkilerek gözlerini açtığında, güneş odanın içinde parlıyor, içerisi, bir gece öncekinden daha küçük ve harap görünüyordu. Mercedes, giyinip taranmış olarak, soru soran kısık gözlerle yatağın bir köşesinden ona bakıyordu. Yüzünde alaylı bir gülümseme seziliyordu.

– Saat kaç? –demişti Tomás, gerinerek.

– Saatlerdir uyumanı seyrediyorum –diye gülmüştü Mercedes.

– Aman neyse –demişti o da, tedirginlikle–. Bu sabah keyfin yerinde.

– Seni uyurken yalnızca seyretmedim, dinledim de. –Mercedes'in esmer yüzünde, minicik bir fareninki gibi bembeyaz dişler parıldıyordu, çavuşum–. Ha babam konuşuyordun. Uyur taklidi yaptığını sandım. Ama yanına yanaştım, mışıl mışıl uyuyordun.

– Peki rüyanda neler saçmalıyordun, Tomasito? –diye üsteledi Lituma.

– Utancımdan yerin dibine geçmiştim, çavuşum.

– Ne de çabuk öğrendin, arayı ne çabuk kapadın –diye bir kahkaha daha savurmuştu Mercedes; o ise, sıkılganlığını belli etmemek için yalandan uzun uzun esnemişti–. Dün geceki o güzel şeyleri söylüyordun yine bana.

– Demek cilveleşme zamanı gelmişti –diye yorumda bulundu Lituma, onunla eğlenerek.

– Eh, uyurken insan her şeyi söyleyebilir –diye kendini savunmuştu Carreño.

Mercedes ciddileşmiş, dosdoğru gözlerinin içine bakmıştı. Elini ona doğru uzatmıştı; parmakları saçlarının içine gömülmüş, Tomás, bir gece önceki gibi saçlarını düzelttiğini hissetmişti.

– Gerçekten bütün gece söylediğin gibi mi hissediyorsun bana karşı? Uyurken durmadan söylediğin gibi mi?

– Mahrem şeyler hakkında öyle dobra bir konuşma tarzı vardı ki, görülmedik şeydi –diye mırıldandı Tomás, duygulanarak–. Bana çok ters geliyordu, çavuşum.

– Hadi be, sana ballı börek gibi gelmiştir, köftehor –diye itiraz etti Lituma–. Anlaşılan benim hemşerim seni tuşa getirmiş.

– Yoksa beni arzu ediyordun da, zevkini aldıktan sonra hevesin geçti mi? –diye eklemişti Mercedes, gözleriyle onu yiyerek.

– İnsanların birbirlerine karanlıkta söyledikleri şeylerden, öyle güpegündüz, hem de duyulacak gibi söz edilmesine benim aklım ermez, çavuşum. Hani neredeyse sinirlendim, emin olun. Ama saçlarımı karıştırmaya başlar başlamaz, sinirim geçti.

– Sana bundan söz etmemden hoşlanmadığını biliyorum –demişti Mercedes, yeniden ciddileşerek–. Ama beni yalnızca birkaç kez görmüş ve benimle iki kelime bile konuşmamış olarak böylesine âşık olmanı da benim kafam almıyor. Kimse bana saatlerce, hem de iş bittikten sonra böyle şeyler söylememişti. Kimse senin gibi *ayaklarımı öpmek* için önümde diz çökmemişti.

– Diz çöküp ayaklarını mı öpmüştün? –diye şaşırdı Lituma–. Artık bu kadarı aşk değil, tapınma.

– Yüzüm kıpkırmızı oldu, nereye gizleneceğimi bilemiyorum, canikom –diye şakalaşmıştı delikanlı.

Bir gece önce yatağın ayakucuna bıraktığını hatırladığı havluyu aranmıştı. Yere düşmüştü havlu. Onu alıp beline sarmış, doğrulmuştu. Mercedes'in yanından geçerken, eğilip öpmüştü onu. Dudaklarını saçlarına değdirerek şöyle mırıldanmıştı:

– Ne dediysem hissediyordum. Sana olan duygularım işte bunlar benim.

– Haydi tumba yatak –diye canlandı Lituma–. Yine mi girdiniz yatağa?

– Aybaşım geldi, yani heveslenme –deyivermişti Mercedes.

– Öyle bir konuşma tarzın var ki, alışmam zor olacak –diye yüzlemişti Carreño, gülerek–. Günün birinde alışacak mıyım, yoksa seni değiştirmem mi gerekecek?

Kadın, göğsüne hafifçecik vuruvermişti.

– Hadi kalk giyin de kahvaltıya inelim. Dün gece yaptıklarından sonra acıkmadın mı?

– Ben bir keresinde aybaşılı bir orospuyla yatmıştım, Piura'daki Yeşil Ev'de –diye hatırladı Lituma–. Bana yarı yarıya indirim yapmıştı. Bizim kafadarlar da firengi kapacaksın diye deli ediyorlardı beni.

Carreño, kahkahalarla gülerek koridora çıkmıştı. Ne duşta, ne de lavaboda su vardı, ama oraya bir leğen bırakmışlardı, o da kediler gibi yıkanabilmişti. Giyinmiş, lokantaya inmişlerdi. Bu kez masalar doluydu, bütün yüzler incelemek için onlara doğru dönmüştü. Herkes öğle yemeği yiyordu, vakit öğleyi geçmişti. Boş olan tek masaya oturmuşlardı. Hizmet eden çocuk, kahvaltı için saatin çok geç olduğunu söylemiş, onlar da kalkıp gitmeye karar vermişlerdi. Otele bir geçelik parayı ödemişler, otelci kadın, otobüs ve dolmuş yazıhanelerinin Silâhlar Meydanında olduğunu söylemişti. Oraya gitmeden önce, Mercedes'e hijyenik ped almak için bir eczaneye uğramışlar, çarşıdan da Alpler'in soğuğuna karşı alpaka yününden birer kazak almışlardı.

– Neyse ki Chancho paramı peşin ödemişti –demişti Tomás–. Düşünebiliyor musun, ya cebimizde metelik olmasaydı?

– O uyuşturucu kaçakçısının adı yok muydu? –diye sordu Lituma–. Neden ona hep herif, Chancho, patron diyorsun?

– Kimse adını bilmiyordu, çavuşum. Galiba benim vaftiz babam bile bilmiyordu.

Küçük bir kahvede krem peynirli birer sandviç yemişler, sonra da bilgi almaya yazıhaneye gitmişlerdi. Akşam saat beşte kalkıp başkente ertesi gün öğle vakti varan bir arabada karar kılmışlardı. Karayolundaki kontrol noktalarında geceleri denetim daha gevşek olurdu. Saat daha bire geliyordu. Koca koca ağaçların gölgesinde ısının daha az hissedildiği Silâhlar Meydanında vakit geçirmişlerdi. Carreño ayakkabılarını boyatmıştı. Geniş meydan, ayakkabı boyacıları, satıcılar, gezgin fotoğrafçılar, banklarda güneşlenen ya da uyuyan serserilerle doluydu. Cangıldan gelen ya da dağlara ve kıyıya doğru yola çıkan meyve yüklü kamyonlardan oluşan yoğun bir trafik de vardı.

– Peki şimdi Lima'ya varınca ne olacak? –diye sormuştu Mercedes.

– Birlikte otururuz.

– Demek sen tek başına karar verdin bile.

– Peki, istersen evleniriz.

– Hızlı olmak diye buna denir –diye sözünü kesti Lituma–. Evlenmek derken ciddi mi söylüyordun?

– Kilisede, mumlarla ve beyaz gelinlikle mi? –diye sormuştu Mercedes, şaşırarak.

– Sen nasıl istersen. Piura'da ailen varsa, seni istemeye annemle oraya kadar giderim. Çünkü babam yok benim. Sen nasıl istersen öyle olur, canikom.

– Bazen sana gıpta ediyorum –diye içini çekti Lituma–. Böylesine abayı yakmak çok kıyak olsa gerek.

– Demek doğru –diye ona sokulmuştu Mercedes; çocuk da, kolunu onun omzuna dolamıştı–. Demek benim için deli oluyorsun, Carreñito.

– Sandığından da fazla –diye kulağına fısıldamıştı o da–. Gerekirse daha bin tane Chancho öldürürünı. Bu belâdan kurtulacağız, göreceksin bak. Lima çok büyüktür. Oraya varabilirsek bizi kimse yakalayamaz. Beni kaygılandıran başka şey. Senin için neler hissettiğimi biliyorsun. Peki ya sen? Sen de bana âşık mısın? Birazcık olsun?

– Hayır, değilim –demişti Mercedes, hemencecik–. Seni hayal kırıklığına uğrattığım için kusura bakma, ama olmadığım bir şeyi söyleyemem.

– Yalan söylemeyi sevmediğini anlatmaya başladı –diye hüzünlendi Tomasito–, öyle ha deyince âşık olanlardan olmadığını falan. Tam bunları konuşurken gökten tepemize o şişko İskariyot iniverdi.

– Sen çıldırdın mı? Ne işin var burada? Daha yeni hakladığın herifin sevgilisiyle herkesin içinde cilveleşmenin sırası mı sanıyorsun, ulan seni gidi...

– Sâkin ol, sâkin ol, şişko –diyordu Carreño.

– Yerden göğe kadar haklıymış –diye doğruladı Lituma–. Tingo María'da, Lima'da, her yanda seni arıyorlardır. Sen ise keyfindesin.

– İnsan dünyaya bir kez gelir, hayatın tadını çıkarmak gerek, çavuşum –dedi Tomás–. Ben de bir gece öncesinden beri aşkımın yanında tüm hızıyla yaşıyordum hayatı.. Umurumda mıydı Chancho? Beni arıyorlarmış, hapse atacaklarmış, vız geliyordu. Bu mutluluğu artık kim alabilirdi ki elimden?

Şişko Iskariyot'un gözleri yuvalarından uğramıştı, öfkesinden elindeki *humita*[1] sepetini sallayıp duruyordu.

– Bu kadar vurdumduymaz olamazsın, Carreño.

– Haklısın, şişko. Sinirlenme. Hem sana bir şey söyleyeyim mi? Seni gördüğüme öyle sevindim ki. Bir daha görüşemeyeceğimizi sanıyordum.

İskariyot kravat takıp ceket giymişti, ama gömleği sıkıyordu; boynunu sürekli oynattığına bakılırsa ondan kurtulmak ister gibi bir hali vardı. Terden parlayan şişkin yüzünde sakal tanecikleri görünüyordu. Telâş içinde çevresine bakınmıştı. Ayakkabı boyacıları merakla seyrediyorlardı onu; bir banka uzanmış elindeki limonu emmekte olan bir serseri, sadaka dilenerek elini uzatmıştı ona. Şişko, Mercedes'in yanına banka çöküvermişti. Ama ânında yeniden ayağa fırlamıştı, sanki elektrik çarpmışçasına.

– Herkes bize bakıyor. –Turist Otel'e doğru işaret etmişti–. Orası daha iyi, 27 numaralı oda. Kimseye bir şey sormadan

[1] *humita*: Peru, Şili ve Arjantin'de, körpe mısır, biber ve domatesle hazırlanıp mısır yaprağına sarılarak pişirilen bir yemek. (Çev.)

yukarı çıkıverin. Zaten ben de *humita* almak için bir dakikacık dışarı çıkmıştım.

Onlara bir daha bakmadan, koca koca adımlarla uzaklaşmıştı. Birkaç dakika beklemişler, meydanın çevresini dönerek arkasından gitmişlerdi. Turist Otel'de, lobide yerleri silmekte olan bir kadın, onlara merdivenin yerini göstermişti. 27 numaralı odanın kapısı kapalıydı; Carreño, parmaklarıyla tıklattıktan sonra açmıştı kapıyı.

– Şişkoydu, hayvan gibi yemek yiyordu ve uyuşturucu babasının korumasıydı –diye özetledi Lituma–. İskariyot'la ilgili tek yorumun bu oldu.

– Polisle herhangi bir biçimde bir bağlantısı vardı –dedi yardımcısı–. Beni ona vaftiz babam tanıştırmıştı, hayatı hakkında hiçbir zaman fazla bir bilgim olmadı. Chancho'nun yanında sürekli çalışıyor da değildi. Yalnızca ara sıra, tıpkı benim gibi.

– Kapıyı kilitle –diye buyurmuştu şişko, bir yandan ağzındakini çiğneyerek. Ceketini çıkarıp, küçük sepeti bacaklarının arasına alarak yatağa oturmuş, *humita*'ları eliyle atıştırıyordu. Mendilini de peçete niyetine boynuna bağlamıştı. Tomás, onun yanına geçmiş, Mercedes de, odadaki tek sandalyeye oturmuştu. Pencereden, meydandaki ağaçların sık yapraklı tepeleri ve rengi atmış korkuluğuyla eski zafer anıtı görünüyordu. İskariyot, tek söz söylemeden, içinde bir çift *humita* kalmış olan sepeti uzatmıştı onlara.

– Eskiden bunları daha iyi yaparlardı –demişti şişko, yarım *humita*'yla ağzını doldurarak–. Huánuco'da ne işin olduğunu sorabilir miyim, Carreñito?

– Bu akşam gidiyoruz, şişko. –Tomás, onun dizine bir şaplak indirmişti–. İyi olmasa bile nasıl da atıştırıyorsun.

– Sinirlendim mi karnım acıkır. Seni meydanda görünce tüylerim diken diken oldu. Doğrusunu istersen, herşey acıktırır beni.

Yemek yemesi bitmişti. Ayağa kalkarak gidip ceketinden bir paket sarı tütünlü sigara çıkarmış, bir tane yakmıştı.

– Adamımla telefonla konuştum, hani şu Memlûk adını taktıklarıyla –demişti, ağzından duman halkaları çıkararak–. Haberi verdim. Patronu kurşun yağmuruna tuttuklarını, seninle küçük yosmanın da ortadan kaybolduğunuzu söyledim. Kü-

çük dilini yutuyordu. Tepkisi ne oldu dersin? "Demek kendini Kolombiyalılara sattı. Herhalde orospu da öyle." – İskariyot'un yüzü hafif gülümser gibiydi, ama birden gülümsemesi acı bir sırıtmaya dönüşmüştü–: Sana Kolombiyalılar mı para verdiler, Carreñito?

– O da biraz sizin gibiydi, çavuşum, birinin sırf aşk uğruna adam öldürebileceğini aklı alınıyordu.

– İskariyot, Memlûk, Chancho –diye güldü Lituma–. Filim kahramanlarının adları sanki.

Şişko, karşısındakine inanmaz bir tavırla başını sallamıştı. Yeniden çıkardığı bir dizi duman halkasının ardından, elmacık kemiklerinin üzerindeki yağ torbaları arasında yarı kaybolmuş, küçücük çekik gözleriyle Mercedes'i.tepeden tırnağa incelemişti.

– Buna daha önceden beri mi atlıyordun? –diye sormuştu, bir hayranlık ıslığıyla.

– Biraz saygılı ol –diye itiraz etmişti Mercedes–. Sen kendini ne sanıyorsun, fil yavrusu...

– O şimdi benimle birlikte, yani dediği gibi davran ona. –Carreño, ona sahipleniyor gibi bir hareketle kadını kolundan tutmuştu–. Bana bak şişko, Mercedes artık nişanlım benim.

– Peki, fazla uzatmayalım –diye özür dilemişti İskariyot, bir birine, bir öbürüne bakarak–. Ben yalnızca bir şeyden emin olmak istiyorum. Bu işin arkasında Kolombiyalılar mı var?

– Benim bu işle hiçbir ilgim yok –diye atılmıştı Mercedes.

– Ben tek başımaydım, şişko –diye yemin etmişti delikanlı–. İnanmakta güçlük çektiğini biliyorum. Ama dediğim gibi oldu. Bir anlık bir taşkınlıktı.

– Hiç değilse daha önce de sevgilin miydi, onu söyle –diye üstelemişti şişko–. Hiç olmazsa bu kadarını söyle, Carreñito.

– Daha önce birbirimizle konuşmamıştık bile. Yalnızca yolda görmüştüm onu, Pucallpa'da ve Tingo María'da onu havaalanından almaya gittiğimizde ve havaalanına götürdüğümüzde. Böyle oldu, şişko, sözüme inanman gerek.

İskariyot, ahmaklığı yüzünden bir türlü toparlayamadığı o koca kafasını sallayarak, sigarasını içmeyi sürdürüyordu.

– Delice bir iş bu –diye mırıldanmıştı–. Öyleyse doğru olsa gerek. Yani onu sırf şey diye öldürdün...

– Tamam, tamam –diye sözünü kesmişti çocuk, gülerek–. Onlar bana Kolombiyalıların para verdiklerini sansınlar, daha iyi.

İskariyot, pencereden fırlattığı izmaritin Silâhlar Meydanındaki yayaların arasında yola düşmeden önce havada zikzaklar çizmesine bakmıştı.

– Chancho onlardan kurtulmak istiyordu, Kolombiyalıların aslan payını götürmelerinden bıkmıştı. Bunu söylediğini kaç kez duymuştum. Onların kulağına gitmiş olabilir, onlar da onu öldürtmüşlerdir. Mantıksal değil mi?

– Öyle –diye kabullenmişti çocuk–. Ama gerçek değil.

Şişko İskariyot, meydandaki ağaçların yaprak kümelerini seyrediyordu.

– Gerçek olabilirdi –demişti sonunda, belirsiz bir el hareketi yaparak–. Üstelik senin işine gelecek bir gerçek. Anlıyor musun beni, Carreñito?

– Tek kelime bile anlamadım –diye şaşırdı Lituma. –Ne biçim bir entrika bu?

– Bu fil yavrusunun da bilmediği yok –demişti Mercedes.

– O anladı bile. –Şişko İskariyot, yeniden yatağa, Carreño'nun yanına oturmuş, bir elini omzuna koymuştu–. O cesedi Kolombiyalılara armağan et gitsin, Tomasito. Chancho onlardan kurtulmak istemiyor muydu? Kendi zamazingosunu kurup yapıma geçmeyi ve onları köprü olarak kullanıp dışarı yollamayı istemiyor muydu? Sen de bu rakibi sırtlarından çekip almakla onlara büyük bir iyilik yapmış oldun. Ulan bunların seni ödüllendirmeleri gerekirdi. Yoksa bu işin kralları başka ne işe yarayacak?

Yeniden ayağa kalkmış, ceketinin ceplerini arayarak bir sigara daha yakmıştı. Tomás'la Mercedes de sigara içmeye başlamışlardı. Sigaralarından üst üste soluklar çekip ağız dolusu dumanlar savurarak, bir an sessiz kalmışlardı. Dışarda kiliselerin çanları çalmaya başlamıştı. Kimi pes, kimi tiz, uzun uzun ya da kısacık yankılanan çan sesleri odanın içine dolmuş, Mercedes ıstavroz çıkarmıştı.

– Lima'ya varınca üniformanı giyip vaftiz babanın karşısına çıkarsın –demişti İskariyot–. "Onu ortadan kaldırıp Kolombiyalıları kurtardım. Onlara hayatlarının en büyük iyiliğini yaptım, babacığım. Artık faturayı onlara gönderebilirsiniz," dersin. Komutan onları tanır. Onlarla ilişki halindedir, çünkü onlara da koruma sağlıyor. Böylece şerden hayır çıkarmış olursun, Carreñito. Vaftiz babanın senin bu yaptığını bağışlamasının tek yolu da budur. özelkitapgrubu

– Senin o şişko da yamanmış –diye şaştı Lituma–. Vay orospu çocuğu, amma da buluş yeteneği varmış.

– Bilmem ki –demişti çocuk–. Bakıyorum da sen haklısın, yapmam gereken şey bu.

Mercedes, şaşkın şaşkın bir ona bakıyordu, bir ötekine.

– Üniforma giymen de ne demek? –diye sormuştu.

– Şişko, herşeyi çok iyi düşünmüştü –diye açıkladı Tomás–. Plânını yapmıştı bile. Kolombiyalıları, benim onlara yaranmak için Chancho'yu öldürmüş olduğuma inandırmak istiyordu. İskariyot'un bütün hayali, uluslararası mafya için çalışmak ve günün birinde New York'a kapağı atmaktı.

– Böylece büyük bir şerden büyük bir iyilik çıkmış olur, hem senin için, hattâ hem de benim için --demişti İskariyot, keyiflenerek–. Vaftiz babana gidip böyle söyleyecek misin, Carreñito?

– Sana söz veriyorum ki gideceğim, şişko. Lima'da teması kaybetmeyelim.

– Tabii eğer oraya varabilirsen –demişti İskariyot–. Bunu daha göreceğiz. Her ahmaklık yaptığında koruyucu meleğin olarak yanıbaşında beni bulacak değilsin.

– O şişko, senin Piuralıyla cilveleşmelerinden daha ilginç olmaya başladı –diye heyecanlandı Lituma–. Onu bana biraz daha anlatsana.

– Harika bir tipti, çavuşum. Hem de iyi bir dosttu.

– Gitme vakti gelene kadar sokak ortasında o edepsizce gösterileri yapmasanız iyi olacak –diye öğüt vermişti İskariyot–. Üniformanı giydiğinde bunu öğretmediler mi sana?

– Bu hangi üniformadan söz ediyor yahu? –diye sormuştu Mercedes yeniden, artık iyice sinirlenerek.

Şişko İskariyot gülmeye başlamış, sonra ansızın şaşırtıcı bir soruyu kadına soruvermişti:

– Sen benim arkadaşıma ne yaptın ki sana böyle vuruldu? Nedir senin sırrın?

– Neymiş sırrı, neymiş? –diye Tomás'ın sözünü kesti Lituma–. Yoksa yatak numaraları mı?

Ama Mercedes, ona aldırış etmeden çocuğu sorguya çekmeyi sürdürüyordu:

– Bu üniforma da neyin nesiymiş, ne demek istiyor bu?

– Bu senin nişanlın, ama sen jandarma eri olduğunu ona hâlâ söylemedin, ha? –diye onu alaya almıştı İskariyot–. Bak gördün mü ne kötü bir alışveriş yaptın, hanım abla. Koskoca bir uyuşturucu babasını basit bir jandarma eriyle değiş tokuş etmiş oldun.

– Orospu çocuğunun hakkı varmış, Tomasito –diye kahkahayı bastı Lituma–. Senin şu Piuralı amma da faka basmış.

V

– Yani tutuklu olduğumuzu mu söylemek istiyorsunuz –diye sordu Bayan Adriana.

Yağmur, bardaktan boşanırcasına yağıyor, koca koca damlaların çatının çinkoları üzerindeki patırtısından kadının sesi zorlukla duyulabiliyordu. Yerde bir koyun postunun üzerine oturmuş, yazı masasının bir ucuna yerleşmiş olan çavuşa dik dik bakıyordu. Dionisio, sanki çevresinde olup bitenler onu ilgilendirmiyormuş gibi yüzünde dalgın bir ifadeyle, yanıbaşında, ayaktaydı. Gözleri kan çanağına dönmüştü, bakışları her zamankinden daha cam gibiydi. Jandarma eri Carreño da ayakta durmuş, silâhlık olarak kullandıkları giysi dolabına dayanmıştı.

– Başka çarem yok, anlayın beni –diye doğrulamıştı Lituma. A..dlar'ın bu şimşekli ve gökgürültülü fırtınaları hiç hoşuna gitmiyordu; bir türlü alışamamıştı bunlara. Sonunda tufana dönüşene kadar, gitgide artacak gibi geliyordu ona hep. O ayyaş meyhaneciyle büyücü karısını orada tutmak da hiç hoşuna gitmiyordu–. İşimizi kolaylaştırsanız iyi olur, Doña Adriana.

– Peki neden tutukluyuz? –diye üsteledi kadın, hiç istifini bozmadan–. Biz ne yaptık ki?

– Siz, Demetrio Chanca, daha doğrusu Medardo Llantac hakkında bana doğruyu söylemediniz. O ustabaşının adı buydu, öyle değil mi? –Lituma, kendi danışma mesajına yanıt olarak Huancayo'dan almış olduğu telsizi çıkarıp kadının burnuna dayadı–. Onun, Aydınlıkçıların katliamından kurtulan Andamarca kaymakamı olduğunu neden söylemediniz bana? O adamın neden buraya saklanmaya geldiğini siz biliyordunuz.

– Onu zaten bütün Naccos biliyordu –dedi kadın, sâkin sâkin–. Talihine küssün.

– Peki geçen sefer sizi sorguladığımda bunu bana neden söylemediniz?

– Sormadınız da ondan –diye karşılık verdi kadın, aynı sâkin tavırla–. Ben, sizin de bildiğinizi sandım.

– Şu işe bakın ki bilmiyordum –diye sesini yükseltti Lituma–. Ama artık biliyorum, ayrıca, sizinle kavga ettiği için, o zavallı ustabaşını teröristlere teslim etmekle ondan öcünüzü kolaylıkla almış olabileceğinizi de biliyorum.

Doña Adriana, yüzüne alaylı bir acıma ifadesi takınıp, patlak gözleriyle inceleyerek uzunca bir süre baktı ona. Sonunda gülmeye başladı.

– Benim Aydınlıkçılarla bir ilişkim yok ki –dedi, acı bir alayla–. Onlar bizi, Medardo Llantac'ı sevdiklerinden de daha az severler. Hem onu öldürenler onlar değil.

– Peki kim öyleyse?

– Size söyledim ya. Kader.

Lituma'nın içinden, kadına da, o sarhoş kocasına da tekme tokat girişmek geldi. Hayır, kendisiyle alay ediyor değildi. Karı, iğrenç delinin tekiydi, ama olan bitenden pekâlâ haberi vardı; hiç kuşkusuz onların yardakçısıydı.

– Hiç değilse, o üçünün cesetlerinin terk edilmiş madenin bir galerisinde çürümekte olduğundan haberiniz vardır, öyle değil mi? Kocanız size anlatmadı mı? Çünkü bana kendisi anlattı. Şu anda da körkütük olmasaydı bunu size doğrulayabilirdi.

– Ben size bir şey anlattığımı hatırlamıyorum –diye konuyu başka yöne çekti Dionisio, yüzünü gözünü oynatıp ayı taklidi yaparak–. Herhalde çakırkeyiftim. Oysa şimdi tam formumdayım ve sizinle konuştuğumu hiç hatırlamıyorum, çavuşum.

Löp löp bedeniyle hafif eğilip bükülerek güldü, sonra küstah bir tavır takınarak dikkatini yeniden başka tarafa yöneltip, odanın içindeki eşyaları ilgiyle incelemeye koyuldu. Carreño, gidip kadının arkasındaki sıraya oturmuştu.

– Naccos'taki bütün eller sizleri gösteriyor –diye doğruladı, ama Bayan Adriana dönüp bakmadı ona–. Herkes, onların başına gelenlerin sizin marifetiniz olduğunu söylüyor.

– Peki ne gelmiş başlarına? –diyerek kışkırtıcı bir kahkaha koyuverdi kadın.

– Benim istediğim de bize bunu anlatmanız, Doña Adriana –dedi Lituma–. Unutun o şeytanları, o kötü ruhları, o kara ve ak büyüleri, işçilere anlattığınız o büyücülük öykülerini. Siz bana o üçüne ne olduğunu söyleyin yeter. Neden şantiyede onların başına gelenlerin sizin yüzünüzden olduğu söylentileri dolaşıyor?

Kadın, küçümseyici bir ses tonuyla, neşelenmeden güldü yeniden. Postun üzerindeki oturma tarzı ve bollaşmış giysileri yüzünden biçimsiz görünen bedeniyle, onun bu halinde uğursuz, insanı tedirgin edici bir şey vardı. Başına gelebileceklerden korkmuşa benzemiyordu. Lituma'ya göre, kadın geleceğini öylesine güvende hissediyordu ki, kendisinin ve yardımcısının körler gibi elyordamıyla yol almaya çalışmalarına acıyarak bakmaya bile hak görüyordu kendinde. Meyhaneciye gelince, onun kadar edepsizi görülmüş müydü? Şimdi de o sırrı satmak istediğini bile hatırlamıyordu; dahası, terk edilmiş madenin yanında konuştuklarını ve kaybolanların galerinin dibinde olduklarını yanılgıya meydan vermez bir biçimde ona ima ettiğini yadsıma yüzsüzlüğünü de gösteriyordu. O günden başlayıp Huancayo'dan o telsiz mesajı gelene kadar, Lituma'yla Tomasito, kayıplardan teröristlerin sorumlu oldukları düşüncesini kafalarından çıkarmışlardı. Ama artık yeniden kuşku duyuyorlardı. Teröristler, takma adlı o Andamarca kaymakamını herhalde arıyor olsalar gerekti, bundan hiç kuşkusu yoktu. Demek oluyordu ki... Her ne olursa olsun, Tomasito'nun dediği gibi, bütün parmaklar bu karı kocayı işaret ediyordu. Çünkü, şu işçinin ağzından biraz, ötekinden biraz daha fazlasını almaları ve şunun ya da bunun ima ettikleri arasında bağlantılar kurmaları sonucu, hiçbir kuşkuya yer kalmamıştı: meyhaneciyle karısının bu işle adamakıllı ilgileri vardı ve, her ne olursa olsun, neler olup bittiğini çok iyi biliyorlardı. Sağanak yağmur gitgide şiddetlenerek devam ediyordu.

– Bu kaybolanlar için bir suçluya ihtiyacınız var sizin –diye birden heyecanla bağırdı Dionisio, sanki Lituma'yla yüzleşmek için gerçek dünyaya geri döner gibi–. Yanlış kapıyı çaldınız, sayın çavuşum. Bizim hiç ilgimiz yok. Adriana insanların kaderlerini okuyor olabilir, ama olacaklara karar veremez.

– Onların başına gelen, sizin de bizim de çok ötemizde –diye sözü onun ağzından aldı karısı–. Size söyledim ya. Kader denir buna. İnsanların hoşuna gitmese de var olan bir şeydir. Dahası, siz de çok iyi biliyorsunuz ki işçiler arasındaki o söylentiler saçmalıktan başka bir şey değil.

– Hiç de saçmalık değil –dedi arkasında duran Carreño–. Demetrio'nun, yani Medardo Llantac'ın karısı, Naccos'tan gitmeden önce bize, kocasını son kez gördüğünde, kendisine sizin meyhanede bir kadehcik bir şey içmeye gittiğini söylediğini bildirmişti.

– Bütün işçiler ve ustabaşılar bizim oraya gelmiyorlar mı? –diye atıldı Dionisio, yeniden kendini toparlayarak–. Başka nereye gitsinler istiyorsunuz? Naccos'ta başka meyhane var mı ki?

– Doğrusunu isterseniz, sizin aleyhinizde kesin kanıtlar yok elimizde –diye kabullendi Lituma–. Ya yarım yamalak biliyorlar, ya da korkuyorlar, orası doğru, ama onlara birazcık baskı yaptığımızda hepsi de bu kayıp olaylarında sizin parmağınız olduğunu hissettiriyorlar.

Bayan Adriana, o acı ve meydan okuyan kahkahasıyla yeniden güldü. Tıpkı büyüklerin çocukları eğlendirmek için yüz göz hareketleri yapmaları gibi, ağzını tümüyle çarpıtan bir hareket yaptı.

– Ben kimsenin kafasına fikirler sokuyor değilim –diye mırıldandı–. Yalnızca onların içindekileri dışarı çıkarıyorum ve gözlerinin önüne seriyorum. Sorun şu ki, o yerlilerden hiçbiri aynaya bakmaktan hoşlanmıyor.

– Ben de onlara demlenecek bir şeyler vererek, üzüntülerini unutmalarına yardımcı oluyorum –diye yeniden onun sözünü kesti Dionisio, o sulu ve titrek gözlerini Lituma'ya dikerek–. Acılarını alkolde boğacak bir meyhaneleri bile olmasaydı, ne olurdu o işçilerin hali?

Uzaklarda bir şimşek çakmasıyla arkasından bir gökgürültüsü duyuldu. Gürültü kesilip yalnızca yağmurun hafif şıpırtısı duyulana kadar dördü de sessiz kaldılar. Şantiyeye inen yamacın tümü, yer yer derelerle yarılmış bir çamur deryası halindeydi. Lituma, yarı aralık kapıdan, gökten inen su perdesini ve ardındaki kocaman kapkara bulutları görüyordu. Şantiye ile çev-

redeki tepeler, grimsi bir lekenin içinde gözden silinmişti. Saat ise öğle sonrası üçtü daha.

– Sizin hakkınızda onca söylenen şey doğru mu, Doña Adriana? –diye birden heyecanla sordu Carreño–. Gençken, siz, şu büyüklükte kocaman burunlu bir madenci olan ilk kocanızla birlikte bir gulyabaniyi öldürmüşsünüz.

Cadı, bu kez jandarma erine bakmak için arkasına döndü. Uzunca bir süre sessizce birbirlerini ölçüp biçtiler, sonunda Tomasito gözlerini kırparak bakışlarını indirdi.

– Ver elini bana, delikanlı –diye mırıldandı Bayan Adriana, yumuşayarak.

Lituma, jandarma erinin gerileyerek gülümser gibi olduğunu gördü, ama hemen ânında ciddileşmişti. Dionisio, alçak sesle bir şarkı mırıldanarak, keyifle inceliyordu onu. Doña Adriana, elini Tomás'a doğru uzatmış, bekliyordu. Arkadan bakıldığında kafası, havaya dikilmiş karmakarışık bir tüy yığını gibiydi. Lituma, omuzlarını silkti. Tomasito da, sağ elini kadının kendi elleri arasına almasına göz yumdu. Çavuş, birazcık ileri uzatmıştı kafasını. Doña Adriana, jandarma erinin elini ovuşturup temizliyor, o kocaman, patlak gözlerine yaklaştırıyordu: Lituma'ya, sanki gözleri yuvalarından dışarı uğrayıp kulübenin zemininde yuvarlanıverecekmiş gibi geldi. Tomasito, solgun yüzüyle ona merakla bakarak, kendini bırakmıştı. "Küfürü basıp bu maskaralığa bir son vermem gerekirdi" diye düşünüyordu Lituma, hiç kımıldamadan. Dionisio, yeniden hayal âlemine dalmış, gözleri yarı kapalı olarak, katırcıların uzun yolculuklarında cansıkıntısından kurtulmak için söyledikleri o türkülerden birini alçak sesle mırıldanıyordu. Sonunda falcı, jandarma erinin elini bırakarak, sanki büyük bir çaba harcamış gibi derin bir soluk verdi.

– Demek aşk acısı çekiyorsun –diye mırıldandı–. Zaten yüzünden belliydi, çocuk.

– Bunu dünyanın bütün falcıları her zaman söylerler –dedi Lituma–. Ciddi şeylere dönelim, Doña Adriana.

– Ve şu büyüklükte bir kalbin var –diye ekledi kadın, sanki Lituma'yı duymamış gibi; ellerini dev gibi bir kalp biçiminde açmıştı–. Böylesine sevildiği için o kız ne kadar şanslı.

Lituma, hafifçe gülmeye yeltendi.

– Seni yumuşatmaya çalışıyor, Tomasito, sakın kanma –diye mırıldandı. Ama jandarma eri gülmüyordu. Onu dinlemiyordu da. Son derece ciddi bir yüzle, büyülenmiş gibi kadına bakıyordu. Kadın, elini yeniden eline alıp ovuşturarak, yuvalarından uğramış gözleriyle iyice yakından bir kez daha inceledi. Meyhaneci, çevresindeki her şeye kayıtsız, ezginin ritmiyle sallanıp yaylanarak, hafif bir sesle aynı şarkıyı söylemeyi sürdürüyordu.

– Sana şanssızlık getiren, acı çektiren bir aşk bu –dedi Doña Adriana–. Kalbin her gece kan ağlıyor. Ama hiç değilse yaşamana yardım ediyor.

Lituma, ne yapacağını bilemiyor, kendini rahatsız hissediyordu. Büyücülere inanmazdı o. Hele şantiyede ve Naccos beldesinde, Adriana'yla ilgili olarak ortalıkta dolaşan, hani şu onun ve madenci olan ilk kocasının bir gulyabaniyi kendi elleriyle öldürdükleri türünden söylentilere ve saçmalıklara hiç inanmıyordu. Ama yine de öte tarafla ilgili bir şey söz konusu olduğunda, kendini şaşkın ve huzursuz hissederdi hep. İnsanların hayatları el çizgilerinden okunabilir miydi acaba? Ya iskambillerden? Ya koka yapraklarından?

– Sonu mutlu bitecek, onun için umutsuzluğa kapılma –diye sözünü tamamladı Bayan Adriana, jandarme erinin elini bırakarak–. Ne zaman olur bilmiyorum. Belki biraz daha acı çekmen gerekecek. Onlar açgözlüdürler, daha fazlasını ve daha fazlasını istemekten asla bıkmazlar. Ama şimdi senin kanını emen şeyin sonu iyi bitecek.

Yeniden derin bir soluk alıp vererek Lituma'ya doğru döndü.

– Kayıpları unutalım diye bize yaranmaya mı çalışıyorsunuz, hanımefendi?

Cadı, o küçük kahkahasını bir kez daha savurdu.

– Bana para verseniz de sizin falınıza bakmam, çavuşum.

– Zaten ben de istemezdim. Hay dinine yandığım, buna ne oluyor yahu?

Kendi hayalleriyle coşarak, söylediği şarkının tonunu yükselten Dionisio, gözlerini yumup kendinden geçmiş bir halde olduğu yerde dans etmeye koyulmuştu. Jandarma eri Carreño onu kolundan tutup sarsınca, meyhaneci, durarak gözlerini açtı,

sanki onları ilk kez görüyormuş gibi şaşkınlıkla bakışlarını üzerlerinde gezdirdi.

– Sarhoş numarası yapmayı bırak, çünkü o kadar da sarhoş değilsin –diye onu tersledi Lituma–. Kaldığımız yere geri dönelim. O adamlara ne olduğunu sonunda bana söyleyecek misiniz? Söylerseniz ben de sizi bırakırım.

– Ne ben, ne de kocam, biz hiçbir şey görmedik –dedi kadın, bakışlarını ve sesini sertleştirerek–. Siz gidin de bizi yardakçılıkla suçlayanlardan öğrenin gerçeği.

– Her ne olursa olsun, olan oldu; artık çaresi yok, sayın çavuşum –dedi Dionisio, şarkı söyler gibi–. Bunun yararsız olduğunu görün artık. Kadere karşı gelmeyin, bunun boşuna olduğunu anlayın.

Yağmur ansızın durmuş, dışarısı bir anda bir öğle güneşiyle aydınlanıvermişti. Lituma, küçük okaliptüs ormanının üzerinde, şantiyenin çevresindeki dağların tepesini bir taç gibi süsleyen gökkuşağını görebiliyordu. Su birikintileri ve dereciklerle ışıldayan toprak tümüyle gümüşü andırıyordu. Ve işte oradaydı: sıradağların kayalarla gökyüzünün birbirine değdiği ufuk çizgisindeki o acayip renklenme; Lituma'nın yerli kadınların etekliklerinde ve şallarında, köylülerin lâmaların kulaklarına astıkları yünlü torbalarında yarattıklarını gördüğü ve ona göre Andlar'ın, öylesine gizemli, öylesine sert olan bu dağların, kendine özgü rengini oluşturan eflâtunla mor arası o renk. Carreño, falcının sözleriyle, sanki orada değilmiş gibi, düşüncelere dalmıştı. Elbette Tomasito: sana duymak istediğin şeyleri söyledi o.

– Peki bizi nereye hapsedeceksiniz? –Bayan Adriana, kulübenin içine küçümseyici gözlerle şöyle bir baktı–. Buraya mı? Dördümüz bir arada, üst üste mi yatacağız?

– Eh, biliyorsunuz ki size lâyık bir karakolumuz yok –dedi Lituma–. Olanla yetinmek zorundasınız. Burası bize de lâyık değil. Ne dersin, Tomasito?

– Evet, çavuşum –diye mırıldandı jandarma eri, kendine gelerek.

– Hiç değilse bırakın da Dionisio gitsin. O olmazsa meyhaneye kim bakar? Her şeyimizi çalarlar, zaten o üç beş süprüntüden başka bir şeyimiz yok.

Lituma, onu bir kez daha merakla inceledi. Herkese onun bir kadın olduğunu yalnızca o çıkıntılı kalçalarıyla hatırlatan, eskici pırtılarına bürünmüş şişman ve biçimsiz bedeniyle cadı karı, olabileceklerin aslında kendisini kaygılandırmadığını belli ederek, sanki bir formaliteyi yerine getiriyormuş gibi en küçük bir heyecan göstermeden konuşuyordu. Dionisio ise, başına gelecekleri karısı kadar da önemsemiyor gibiydi. Gözlerini yeniden yarı kapamış, dış dünyayla ilişkisini kesmişti. Her ikisi de sanki bütün bunların çok üstündeydiler. Vay canına, üstelik bir de büyüklük taslıyorlardı.

– Sizinle bir anlaşma yapalım –dedi sonunda Lituma, ani bir moral bozukluğuyla yenilgiyi kabul ederek–. Şantiyeden ayrılmayacağınıza bana söz vereceksiniz. Yirmi metre bile. Soruşturmayı yürüttüğümüz sürece iş yerinizde yaşamanıza bu koşulla izin veririm.

– Nereye gidebiliriz ki? –diye gözlerini araladı Dionisio–. Gidebilseydik zaten giderdik. Onlar orada, ellerinde taşları hazır olarak, dağlarda saklanmıyorlar mı? Naccos bir hapishane oldu çıktı, siz de biz de mahpuslarız. Bunu hâlâ anlamadınız mı, sayın çavuşum?

Kadın, kocasına tutunarak, büyük çabalarla ayağa kalktı. İkisi de jandarmalara veda etmeden çıktılar kulübeden. Taşları ve daha az çamurlu çıkıntıları aranarak, kısacık adımlarla uzaklaşıp gittiler.

– Falcının sana söyledikleriyle donup kaldın, Tomasito.

Lituma, ona bir sigara uzattı. Dionisio'yla Adriana'nın siluetlerinin yamaçta küçülüp gözden kaybolmalarını seyrederek sigaralarını içtiler.

– O büyük aşk acısı sözü mü etkiledi seni? –diyerek ağzındaki dumanı çıkardı Lituma–. Aman, üç aşağı beş yukarı herkesin aşk acısı vardır. Yoksa küçük bir yosma için acı çeken bir tek sen mi varsın sanıyordun?

– Sizin bunu hiç tatmadığınızı söylemiştiniz bana, çavuşum.

– Evet, ama benim de abayı yaktığım zamanlar olmuştur –dedi Lituma, kendini eksik hissederek–. Yalnız benimki daha ânında geçiverir. Hemen her seferinde de yosmalarla gelmiştir başıma. Bir keresinde Piura'da, sana anlattığım o Yeşil Ev'de,

küçük bir esmere deli gibi vurulmuştum. Ama, doğrusunu istersen, bir kadın uğruna kendimi öldürmeyi düşünecek duruma asla düşmedim.

Uzunca bir süre hiç konuşmadan sigaralarını içtiler. Ta aşağılarda, yamacın eteğinde, küçücük bir insan figürü, karakola doğru patikadan tırmanmaya başlamıştı.

– Öyle sanıyorum ki o üçüne ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz, Tomasito. Aslında, şantiyedekiler Dionisio'yla Doña Adriana'nın bu işle bir bağlantıları olduğunu ne kadar ima ederlerse etsinler, ben bunu bir türlü kabullenemiyorum.

– Bana da inanılması zor geliyor, çavuşum. Ama işçilerin hepsinin birden sonunda onları suçlamaları nasıl açıklanabilir?

– Bütün dağlıların, şeytanlara, gulyabanilere, muki'lere inanan birtakım boş inançlılar oldukları biçiminde açıklanabilir –dedi Lituma–. Dionisio'yla karısı da yarı büyücü olduklarından, onlarla kayıplar arasında bağlantı kuruyorlardır.

– Ben şimdiye kadar bunların hiçbirine inanmazdım –diye şakaya vurmaya çalıştı jandarma eri–. Ama Doña Adriana el falıma baktıktan sonra inansam daha iyi olacak. Şu kocaman kalp konusu pek hoşuma gitti.

Lituma, yukarı tırmanmakta olan kişiyi artık seçebiliyordu: pırıl pırıl, bulutsuz bir gökyüzünün altında şimdi aydınlanmış olan öğle sonrasında ışığı yansıtan bir madenci başlığı vardı kafasında. Daha birkaç dakika önce gökgürültülerinin, hortumların, koca göbekli kapkara bulutların olduğunu kim söyleyebilirdi?

– Hay Allah cezasını versin, o büyücü karı seni satın aldı –diye şakayı sürdürdü Lituma–. Yoksa o üç kişiyi sen mi ortadan yok ettin, Tomasito?

– Kimbilir, çavuşum.

İçten olmayan kıkırtılarla, sinirli sinirli gülüştüler. Lituma, bir yandan o madenci başlıklı adamın artık iyice yaklaşmasını seyrederken, bir yandan da, ayak işlerini yapan, barakaları temizleyen, Pampa Galeras'taki vikunya katliamını kendi gözleriyle görmüş olan Pedrito Tinoco'yu bir türlü aklından çıkaramıyordu. Tomasito kendisine onun öyküsünü anlattığından beri hemen her zaman aklındaydı o. Acaba neden onu hep bu yer-

de, korkuluk duvarıyla o gri kayaların arasında, çamaşır yıkarken hatırlıyordu? O madenci başlıklı adam, belinde bir tabanca, elinde de jandarmalarınkine benzer bir baston taşıyordu. Ama ayağında blucini, üzerinde, sağ kolunda siyah renkli bir pazubent seçilen uzun ceketiyle, sivil giyimliydi.

– Hiç kuşku yok, buradakilerin çoğu, ağızlarını açmak istemeseler de, neler olup bittiğini çok iyi biliyorlar. Hiçbir şeyden habersiz olan tek andavallılar bizleriz. Sen burada, Naccos'ta kendini koca bir avanak gibi hissetmiyor musun, Tomasito?

– Ben kendimi daha çok huzursuz hissediyorum. Elbette, yalan da söyleseler, kabahati meyhaneciyle karısına da yüklemek isteseler, hepsi bir şeyler biliyorlar. Hattâ Dionisio'yla Doña Adriana'nın bu işte bir parmağı olduğunu bize hissettirmek için aralarında anlaşmış olduklarını da sanıyorum. Böylece bizi yanlış tarafa yönlendirip, kendileri her türlü sorumluluktan kurtulmuş olurlar. Bu olayı kapasak daha iyi olmaz mı, çavuşum?

– Olayı aydınlatmanın umurumda olduğundan değil, Tomasito. Yani iş açısından demek istiyorum. Ama ben çok meraklıyımdır. Onlara ne olduğunu öğrenme konusunda içime kurt düştü bir kere. Sen o küçük dilsizi ve teğmen Pancorvo'yu bana anlattığından beri de, gerçeği öğrenemezsem rahat uyku uyuyamayacağımı biliyorum.

– İnsanlar korkuyorlar, dikkat etmediniz mi? Meyhanede olsun, çalışırken olsun, vardiyalar arasında olsun. Henüz buradan ayrılmamış olan yerliler arasında bile. Sanki bir şey olacakmış gibi gergin bir hava esiyor. Karayolu inşaatını durduracakları, hepsinin işsiz kalacağı söylentisinden de olabilir. Her yanda onca katliamdan da. Kimsede dayanacak sinir kalmadı. Hava iyice ısındı. Siz hissetmiyor musunuz?

Evet, Lituma da hissediyordu bunu. İşçilerin yüzlerinde tetikteymiş gibi bir ifade vardı, sanki kendilerini gözleyen bir düşmanı gafil avlamak ister gibi gözlerini bir sağa bir sola çeviriyorlardı; meyhanedeki ya da barakalar arasındaki konuşmalar kesik kesik ve tedirgindi, kendisi gelince kesiliveriyordu. Acaba kayıp olayları yüzünden miydi? Yoksa içlerinden herhangi biri dördüncü olabileceği için mi korkuyorlardı?

– İyi akşamlar, çavuşum –dedi madenci başlıklı adam. Onları eğilerek selâmlamıştı. Sakal bırakmış, uzun boylu, güçlü kuvvetli bir melezdi gelen. Ayaklarında, bileklerine kadar çamura batmış, kalın tabanlı madenci çizmeleri vardı. Kulübeye girmeden önce, eşik tahtasına ayaklarını hızla vurarak çamurları temizlemeye çalıştı–. La Esperanza'dan geliyorum. Sizi almaya geldim, çavuş Lituma.

La Esperanza, Naccos'un doğusunda, yürüyerek yaklaşık dört saatlik yolda bir gümüş madeniydi. Lituma oraya hiç gitmemişti, ama şantiyedeki işçilerden birçoğunun, o şirketten gelen madenciler olduğunu biliyordu.

– Dün gece teröristler bize baskın yaptılar, büyük kayıp verdik –diye anlattı, başlığını çıkarıp, yağ içindeki uzun saçlarını sallayarak. Ceketiyle pantolonu sırılsıklamdı–. Adamlarımdan birini öldürdüler, ötekini de yaraladılar. Ben, La Esperanza'da güvenlik şefiyim. Patlayıcıları, işçilere ödenecek olan maaşları, daha bin türlü şeyi de alıp gittiler.

– Çok üzüldüm, ama gidemem –diye özür diledi Lituma–. Karakolda yalnızca iki kişiyiz, benle yardımcım varız. Çözümlememiz gereken ciddi bir sorunumuz var. Huancayo'daki komutanlıktan talimat almam gerekir.

– Mühendisler onu hallettiler bile –diye karşılık verdi adam, son derece saygılı davranarak. Cebinden katlı bir kâğıt çıkarıp ona uzattı–. Sizin âmirlerinizle telsizle konuştular. Huancayo'dan sizin bu işi üstlenmeniz gerektiğini söylediler. La Esperanza sizin görev alanınız içindeymiş.

Lituma, yüreği daralarak tekrar tekrar okudu telsiz mesajını. Gerçekten de öyle yazılıydı. Onlar o madende, bu berbat şantiyedekinden çok daha iyi donatılmış durumdaydılar. Kendisi burada dış dünyadan kopuktu, dışarda olup bitenlere karşı hem kör hem sağırdı, çünkü şantiyedeki telsiz ya geç, ya kötü çalışıyor, ya da hiç çalışmıyordu. Kimin aklına gelmişti Naccos'ta bir jandarma karakolu kurmak gibi saçma bir fikir? Karakolu La Esperanza'da kurmaları gerekirdi. Anna orada olsalardı, kendisiyle Tomasito, teröristlerle karşılaşmak zorunda kalacaklardı. Demek çok yakınlardaydılar. Boyunlarındaki ilmik biraz daha daralmıştı.

Carreño, ispirto ocağında kahve hazırlamaya koyulmuştu. Madenden gelen adamın adı Francisco López'di. Daha önce Doña Adriana'nın oturmuş olduğu koyun postuna çökmüştü. İbrik fokurdamaya başladı.

– Artık bir şey yapabileceğinizden değil –diye açıkladı López–. Onlar ganimetlerini alarak çoktan çekip gittiler. Ama sigortanın şirkete tazminat ödeyebilmesi için olayı bildiren jandarma tutanağına ihtiyaç var.

Tomás, kaynar kahveyi pirinç kupalara doldurarak onlara uzattı.

– İsterseniz ben atlayıp gidebilirim La Esperanza'ya, çavuşum.

– Olmaz, ben giderim olur biter. Sen karakolda görevde kal. Gecikecek olursam, artık benim için bir dua okuyuverirsin.

– Tehlike yok, çavuşum –diye onu yatıştırdı Francisco López–. Ben jiple geldim. Onu toprak yolun bittiği yerde bırakmak zorunda kaldım. Pek uzak değil, hızlı yürünürse bir saat bile tutmaz. Yalnız sağanağa yakalandım. Formaliteler biter bitmez sizi yine geri getiririm.

Francisco López, hep güvenlik işinde olmak üzere üç yıldır La Esperanza'da çalışıyordu. Geçirdikleri ikinci saldırıydı bu. Altı ay önceki ilkinde hiç kurban vermemişlerdi, ama yine patlayıcıları, giysileri, depodaki malzemeyi ve madenin ecza dolabındaki ilâçların tümünü alıp götürmüşlerdi.

– Neyse ki mühendisler saklanabildiler –diye anlattı madenci, kahvesinden küçük yudumlar alarak–. Onları ziyarete gelen bir *gringo* arkadaşları da öyle. Su depolarına çıktılar. Onları bulsalardı ayvayı yemişlerdi. Mühendisler, yöneticiler ve idareciler için kurtulma şansı hiç yok. Hele yabancıların, hiç.

– Jandarmaları da unutmayın –dedi Lituma, boğuk bir sesle.

Francisco López, onunla şakalaştı:

– Sizi korkutmamak için söylemek istemiyordum. Buna karşılık işçilere hiçbir şey yapmıyorlar, meğerki onları grev kırıcı olarak görmesinler.

Böyle şeylerin olması normalmiş, o zamana kadar hep öyle olmuş gibi büyük bir doğallıkla konuşuyordu. Anasını sattığı, belki de haklıydı.

– Bütün bu olanlardan sonra La Esperanza'yı kapatmaktan söz ediyorlar –diye ekledi López, fincanı üfleyip yeniden yudumlayarak–. Mühendisler artık gelmek istemiyorlar. Devrimcilere ödenen pay da maliyeti fazlasıyla artırıyor.

– Onlara pay veriliyorsa neden saldırıyorlar? –dedi Lituma.

– Biz de bunu merak ediyoruz ya –diye doğruladı Francisco López–. Hiç mantık yok.

Sanki bu konuşma, dünyanın en normal şeyiymiş gibi, fincanına üfleyerek kahvesini küçük küçük yudumlamayı sürdürüyordu.

Saman rengi saçları, açık renk, nemli gözleri olması, çocukluğunda Casimiro Huarcaya için bir karabasandı, çünkü doğduğu o minicik And köyü Yauli'de herkes esmerdi, üstelik kendi ana babasıyla kardeşleri de siyah saçlı, esmer tenli, koyu renk gözlüydü. Huarcaya ailesindeki bu albino da nereden çıkmıştı? Köy okulundaki arkadaşlarının alayları, Casimiro'nun pek çok kez onlarla dövüşmesine neden olurdu, çünkü iyi huylu bir çocuk olduğu halde, arkadaşları, onu kızdırmak için, asıl babasının o babası değil, Yauli'den gelip geçmiş herhangi bir yabancı olduğunu ya da, Andlar'da herkesin bildiği gibi, yeryüzünde kötülük yapmaya geldiğinde kimi zaman *gringo* görünümlü topal bir yabancının bedenine giren şeytanın ta kendisi olduğunu her söylediklerinde, kan beynine sıçrardı.

Dahası, kendi öz babası, testici Apolinario Huarcaya'nın da onun kökeniyle ilgili kuşkuları olup olmadığı sorusu, Casimiro'nun kafasının içinde dönüp dururdu hep, çünkü Casimiro, kendisinin, annesiyle babası arasında bir anlaşmazlık kaynağı olduğundan emindi; öteki kız ve erkek çocuklarına iyi davranan Apolinario, Casimiro'ya en ağır işleri yüklemenin dışında, en küçük bir kusurunda onu kırbaçla döverdi.

Yine de, arkadaşlarının alaylarına ve ailesiyle olan kötü ilişkilerine rağmen, Casimiro, herhangi bir komplekse kapılmadan, güçlü kuvvetli, el becerileri olan, uyanık ve hayata bağlı bir kişi olarak büyümüştü. Aklı başına geldiği andan başlayarak, Yauli'den ayrılıp, saman gibi saçlarıyla açık renk gözlerinin

insanlarda o kadar fazla merak uyandırmayacağı, Huancayo, Pampas ya da Ayacucho gibi büyük bir kente gitmek için bir an önce büyüme hayalleri kurmuştu hep.

On beş yaşını bitirmesine az kala, Yauli'ye her gelişinde mallarını indirip bindirmesine, pazarda satmasına yardım ettiği gezgin bir tüccarla birlikte köyden kaçıp gitmişti. Don Pericles Chalhuanca'nın, binlerce kez yamanıp onarılmış, Nuh Nebi'den kalma küçük bir kamyonu vardı; bununla ülkenin orta bölgesindeki tüm belde ve köyleri dolaşarak, onlara kentten getirdiği –ilâçlar, tarım âletleri, giyim eşyası, tabak çanak, ayakkabı gibi– malları satar, onlardan da kente götürmek üzere peynir, *olluco*, bakla, meyve ya da dokuma ve sukabağı satın alırdı. Don Pericles, tüccar olmasının yanı sıra, aynı zamanda becerikli bir teknisyendi; Casimiro da onun yanında kamyonun tüm sırlarını ve o yaman dağ yollarında her bozuluşunda –ki her yolculukta birkaç kez olurdu bu– kamyonu onarmayı ezbere öğrenmişti.

Casimiro, Don Pericles'in yanında son derece mutluydu. Yaşlı tüccar, gözü çöplükte kalmış tövbe tutmaz horoz misali, "kendi kanından gayrımeşru kız ve erkek evlâtların tohumlarını ekmiş" olmakla övündüğü Apurímac, Huancavelica, Ayacucho, Cusco ve Cerro de Pasco illerinin sayısız kasaba, köy ve beldelerinde baştan çıkarılmış, gebe bırakılmış, terk edilmiş kadınlarla ilgili serüven dolu hayatını anlatarak onu hayran bırakırdı hep. Bu çocukların bazılarını, yolculukları sırasında, hınzırca bir göz kırpmasıyla ona gösterirdi. Bunların çoğu da, elini öpüp "vaftiz babacığım" diyerek, tüccara son derece saygılı davranırlardı.

Ama delikanlının en hoşuna giden şey, önceden saptanmış saatleri ve yönleri olmaksızın, havanın acımasızlıklarının ya da güzelliklerinin, panayırların ve koruyucu aziz yortularının, aldıkları siparişlerin ve kamyondaki ârızaların keyfine kalmış olarak, açık havada sürdürdükleri hayattı; gündelik varış noktalarını, güzergâhlarını, gittikleri her bir yerde geçirecekleri geceleri saptayan etkenlerdi bunlar. Don Pericles'in, Pampas'ta, evli ve çocuk sahibi bir kadın olan yeğeniyle paylaştığı, sabit ve tekerleksiz bir çiftlik evi vardı. Oraya gittiklerinde, Casimiro, sanki ailedenmiş gibi eve yerleşirdi, ama hayatının çoğu kamyonun

içinde geçiyordu; oradaki yüklerin arasına, kalın bir çadırbeziyle korumalı olarak, inek derilerinden bir sığınak yapmıştı kendine. Yağmur yağarsa sığınağında ya da kamyonetin altında yatıyordu.

Yaptıkları iş, en azından Pericles'le Casimiro için pek önemli bir şey değildi, çünkü bütün kazandıklarını, durmadan yedek parça satın almaları ve lâstiklerini yamamaları gereken küçük kamyon yutuyordu, ama yine de geçinip gidecek kadar kazandırıyordu onlara. Casimiro, Don Pericles'in yanında geçirdiği yıllar boyunca, Andlar'ın bütün orta bölümündeki köyleri, beldeleri, panayırları, uçurum ve vadileri avucunun içi gibi tanır hale gelmiş, aynı zamanda işin tüm püf noktalarını da öğrenmişti: en iyi mısır nereden alınır, iğne iplik nereye götürülür, lâmbaları ve pamuklu dokumaları nerede gökten inecek kudret helvası gibi beklerler, hangi kurdeleler, iğneler, kolyeler ve bilezikler genç kızların iştahını karşı konulmaz bir biçimde kabartır, hepsini biliyordu.

Don Pericles, ona önceleri çırağı, sonra oğlu, sonunda da ortağı gibi davranmıştı. O yaşlandıkça, delikanlı da büyüyüp erkekleştikçe, işin yükü yavaş yavaş onun sırtına binmiş, sonunda, yılların akışıyla –Casimiro artık işi yöneten, neyin alınıp satılacağına karar veren tek kişiydi–, Don Pericles, ortaklığın teknik müdürü olmuştu.

Yaşlı adam, kendisini felçli ve konuşamaz halde bırakan bir beyin kanaması geçirdiğinde, neyse ki Pampas'taydılar. Böylece onu hastaneye götürüp ölümden kurtarabilmişlerdi. Ama Don Pericles bir daha yolculuğa çıkamamış, o günden sonra da Casimiro, bu işi tek başına yapmak zorunda kalmıştı. O ölümsüz kamyonla uzunca bir süre de işi yürüttü, ta ki günün birinde bırakmak zorunda kalana kadar, çünkü Don Pericles'in yeğeniyle torunları, kamyonu kullanmayı sürdürüyor diye akıl almaz paralar ister olmuşlardı. Bunun üzerine aracı onlara geri vererek artık kendi işinin sahibi ve efendisi olmuş, ama Don Pericles ölene kadar yolu Pampas'a her düştüğünde onu düzenli olarak ziyaret edip küçük bir hediye vermeyi sürdürmüştü. Her yanda dostları olan, çalışkan ve neşeli, işinin ehli, güçlü kuvvetli, iri yarı bir genç adam olup çıkmıştı. Gecelerini köy şenliklerinde içki içip dans ederek ve sarhoşların o sapsarı saçlarıyla ilgili

alaylarına zekice şakalarla karşılık vererek geçirebilir, ertesi sabah da pazardaki tezgâhını satıcıların hepsinden daha önce açardı. O küçük kamyonun yerine, Huancayo'lu bir çiftçiden satın aldığı ve parasını düzenli taksitlerle her ay ödediği, üçüncü el bir kamyonet edinmişti.

Bir keresinde, Andahuaylas'ın küçük bir beldesinde tokalar ve taklit küpeler sattığı bir sırada, kendisiyle başbaşa konuşmak için bekliyor gibi duran bir kız gördü. Küçücük bir hayvan gibi canlı ve ürkek bir yüzü olan, saçları örülü, gencecik bir kızdı. Sanki onu daha önce görmüş gibiydi. Müşterisiz kaldığı bir anda, genç kız, kamyonetin basamağında oturan Casimiro'nun yanına yaklaştı.

– Anladım –dedi Casimiro, gülerek–. Şu iğnelerden istiyorsun, ama paran yok.

Kız, utanarak başını hayır anlamında salladı.

– Beni gebe bıraktın ya –diye Quechua dilinde fısıldadı, gözlerini yere indirerek–. Yoksa beni hatırlamıyor musun?

Casimiro, hayal meyal bir şeyler hatırlıyordu. Yoksa Başmelek Cebrail yortusunda kamyonete binen küçük kız bu muydu? Ama o gün çok fazla mısır rakısı içmişti, bu yüzün belleğindeki o silik yüz olup olmadığından pek emin değildi.

– Benim olduğumu kim söyledi ki? –diye kaba bir tavırla karşılık verdi ona–. O yortu günlerinde kaç kişiyle yattın bakalım? Sen beni faka bastıracağını mı sandın? Kimbilir kimin oğlunu ben mi üstleneceğim?

Ona daha fazla bağırıp çağırmayı sürdüremedi, çünkü kız koşa koşa çekip gitmişti. Casimiro, Don Pericles'in böyle durumlarda direksiyona geçip gazlamayı öğütlediğini hatırladı. Ama aradan birkaç saat geçtikten sonra işini bitirdiğinde, oradan oraya dolaşarak kızı aramaya koyuldu. Kendisini rahatsız hissediyor, onunla uzlaşma isteği duyuyordu.

Onu köyden çıkarken yolda, kurbağaların vaveylâsından geçilmeyen söğütlü ve hintincirli bir yolda buldu. Son derece gücenmiş olan kız, köyüne dönmekteydi. Sonunda Huarcaya, onu yatıştırarak kamyonete binmeye razı etti ve yanına alıp beldenin yakınlarında kendi yaşadığı yere götürdü. Onu elinden geldiğince avuttu, kürtaj da yapan o ebelerden birini bulmasını öğütleyerek biraz para da verdi. Kız, gözleri hafif yaşlı, ka-

fasını sallıyordu. Adı Asunta'ydı, kaç yaşında olduğunu sorduğunda da on sekiz demişti, ama yaşını büyüttüğünü tahmin etmişti Casimiro.

Bir ay sonra yine oradan geçiyordu, sora sora kızın evine vardı. Casimiro'yu, karşılarındakine güvenmez, çekingen bir tavırla karşılayan ana babası ve bir sürü kardeşiyle birlikte oturuyordu kız. Belde sınırları içinde kendi toprağının sahibi olan babası, şenliklerde teşrifatçılık yapıyordu. İspanyolcayı anlıyor, ama Casimiro'nun sorularına Quechua dilinde karşılık veriyordu. Asunta, o işlerle uğraşan kimseyi henüz bulamamıştı, ama Huarcaya'ya merak etmemesini söyledi. Komşu bir köyde oturan vaftiz anasıyla babası, yalnızca çocuğu doğurmasını, kendisini evden atacak olurlarsa gidip onlarla oturabileceğini söylemişlerdi ona. Kaderine razı görünüyordu. Casimiro, vedalaşırken kıza alçak topuklu bir çift ayakkabıyla çiçekli bir şal hediye etti, kız da elini öperek teşekkür etti ona.

Bir dahaki sefer aynı yerden geçtiğinde, Asunta artık yoktu; ailesi de ondan söz etmek istememişti. Babası Casimiro'yu ilk kez olduğundan daha da suratsız karşılamış, oraya bir daha gelmemesini yüzüne karşı söylemişti. Asunta'nın vaftiz anasıyla babasının nerede oturduğunu kimse bilmiyor ya da söylemek istemiyordu. Casimiro, o küçük kız için elinden geleni yapmış olduğunu, bu yüzden daha fazla uykusunu kaçırmaması gerektiğini söyledi kendi kendine. Yeniden karşılaşacak olursa, ona yardım edecekti.

Ama hayatı bir daha eskisi gibi olamamıştı. Lâstik patlaması ya da yolların kötülüğü yüzünden yolda kalma tehlikesinden başka hiçbir tehlikeyi aklına bile getirmeden, Don Pericles'le birlikte, sonra da tek başına, onca yıl dolaştığı o yollar, o dağlar, o köyler, çok geçmeden her defasında biraz daha şiddet dolu bir hal alır olmuştu. Casimiro, dağlarda dinamitlenmiş elektrik kulelerine, havaya uçurulmuş köprülere, kayalar ve ağaç gövdeleriyle kapatılmış patikalara, tehdit yazılarına ve kızıl bez parçalarına rastlamaya başlamıştı. Ayrıca, her defasında taşıdıklarından bir şeyler vermek zorunda kaldığı, silâhlı gruplara da rastlıyordu: giyecek eşyaları, erzak, bıçak ve satırlar gibi. Yollarda korucularla askerî devriyeler de görülmeye başlamıştı. Belgelerini kontrol ediyorlar, tıpkı isyancılar gibi, onlar da

kamyonetini yağmalıyorlardı. Köylerde yolsuzluklardan, hırsızlıklardan, katliamdan şikâyetler oluyordu; bazı bölgelerde de gerçek bir göç başlamıştı. Aileler ve belde halkları, kıyı kentlerine gitmek üzere, topraklarını, evlerini barklarını, hayvanlarını topluca terk ediyorlardı.

Casimiro'nun işi, çok geçmeden onu zorlukla geçindirir hale gelmiş, günün birinde de zarar ettiğinin farkına varmıştı. Mal alıp satarak dolaşmayı ne diye sürdürüyordu sanki? Belki de böylelikle Asunta'yı bulabileceğini kafasına koymuştu da ondan. Bu durum, gittikçe saplantı halinde bir meydan okumaya ve meraka dönüşmeye başlamıştı. Her gittiği yerde kızı öyle çok soruyordu ki, insanlar onu yarı kaçık sanmaya başlamışlar, yanlış ipuçları vererek ya da uydurma haberler anlatarak onunla eğlenir olmuşlardı.

Ailesinden onun nerede olduğunun haberini almaya çalışmak üzere iki kez kızın köyüne geri dönmüş, babası ona hakaretler edip kafasına taşlar fırlatmıştı. Ama Asunta'nın kız kardeşlerinden biri yolda karşısına çıkmış, kızın vaftiz anasıyla babasının Andahuaylas'ta oturduklarını ve soyadlarının Gallirgos olduğunu söylemişti. Ancak Andahuaylas'ta hiç kimse bu soyadında bir aile hakkında ona bilgi veremedi. Asunta'nın evine ikinci kez uğradığında, babası ölmüş, annesi çocuklarını alıp, beldedeki öteki ailelerle birlikte İca'ya gitmişti. Bölgede bir katliam olmuştu ve herkes tedirginlik içinde yaşıyordu.

Asunta'yı neden böylesine inatla arıyordu? Bunu kendi de merak ediyor, yanıtını bilemiyordu. Artık üç yaşlarında olması gereken ve büyük bir olasılıkla kendisinden olan oğlu ya da kızı uğruna mıydı acaba? Onu bulacağı konusunda artık fazla umuda kapılmadığı halde, yalnızca olumsuz yanıtlar alacağını bile bile, bir ibadeti yerine getirir gibi, orada burada onu sormayı sürdürüyordu. Dağlardaki pek çok öteki genç kızlar gibi o da Lima'ya gitmiş olsa gerekti. Herhangi bir evde hizmetçilik ediyor ya da işçi olarak çalışıyor olmalıydı, ya da belki evlenmişti de oğlunun ya da kızının kardeşleri bile olmuştu.

Aradan çok zaman geçmişti; Casimiro Huarcaya, Asunta'yı gittikçe daha az düşünür olmuşken, herkesin sarhoş olduğu bir gece –köy şenliklerinin başlangıcıydı–, Ayacucho'nun güneyinde Arcca diye bir yere vardı. Yemek yediği lokantadan

çıktığında, kendisine hakaretler edip saçlarını göstererek onu "umacı", "gulyabani" diye çağıran, düşmanca tavırlı bir grup kadınla erkeğin çevresini sardığını gördü. Hepsi o kadar sarhoştu ki, onlara, açık renk saçlı olma talihsizliğine uğramış her kişinin, içyağlarını çıkarmak üzere kendisine insanlar arasında kurbanlar arayarak ortalıkta dolaşmadığını anlatıp, akıllarını başlarına getirmeye çalışması boşuna olacaktı; o da kamyonetine binmeyi tercih etti. Ama yola çıkmasına fırsat vermiyorlardı. Korkmuş ve öfkelenmiş bir haldeydiler, birbirleriyle itişip kakışıyorlardı.

Onu sığındığı yerden yaka paça çıkararak, açıklamalarına kulak asmadan yumruklamaya başlamışlardı. Kendisi için artık hiçbir kaçış yolu olmadığına inandığı bir sırada silâh sesleri duydu. Silâhlı erkeklerle kadınlar görünmüş, çevresini saran düşmanca halka açılmıştı. Yediği darbelerden sersemlemiş olarak yığıldığı yerden, kurtarıcılarının seslerini duydu Casimiro. Onu ellerinden kurtardıkları kalabalığa, gulyabanilere inanmamaları gerektiğini, bunların, düşmanları tarafından halkın kafasına sokulan boş ve cahilce inançlar olduğunu anlatıyorlardı.

İşte o zaman tanıyabildi Asunta'yı. Hiç kuşkusu yoktu. Işığın az olmasına ve kafasındaki sersemliğe rağmen bir an bile kuşku duymadı. Oydu. Yalnız artık örgüleri yoktu, saçı erkek gibi kısacıktı. Eteklik yerine kot pantolon giymişti, ayaklarında da basketbol pabuçları vardı. Elinde bir tüfek taşıyordu. Görünüşe bakılırsa, o da onu tanımıştı. Ne onun eliyle kendisini selâmlamasına karşılık verdi, ne de gülümsemesine. Şimdi de çevresini sarmış olan öteki silâhlı erkeklerle kadınlara, Casimiro Huarcaya'nın beş yıl önce, başka bir köyün şenliklerinden yararlanarak, kendisine tecavüz ettiğini anlatıyordu. Ve onu gebe bırakmıştı. Ona söylemeye gittiğinde ise, kendisine neredeyse orospu gibi davranmıştı. Sonra da, bir köpeğin önüne kemik atar gibi, çocuğu aldırması için ona para verme lütfunda bulunmuştu. Bu hem Asunta'ydı, hem de değildi. En azından, elini öpen o çekingen genç kızı, en gizli sırlarını sanki başka birinden söz ediyormuş gibi yüksek sesle anlatan ve halkı eğiten bu soğuk ve ciddi kadınla özdeşleştirmek, Casimiro'ya zor geliyordu.

Bütün bu süre boyunca onu sorup soruşturduğunu söylemeye çalıştı. Beklediği o çocuğa ne olduğunu, kendisi gibi albino olarak doğup doğmadığını sormaya çalıştı. Ama sesi çıkmıyordu. Onlar, uzun süre konuşmuşlar, İspanyolca ve Quechua dilinde fikir alışverişinde bulunmuşlardı. Ne yanıt vereceğini bilemediği sorular sormuşlardı kendisine. Kendi kaderiyle ilgili bir karara vardıklarını görünce, gerçekdışı bir duyguya kapıldı Casimiro. Onca yıldır aradığı kadın oradaydı işte. Kafasına nişan aldığı tüfeğiyle yaklaşıyordu ona. Casimiro, kendisine ateş ederken kadının elinin titremeyeceğinden emindi.

– Demek jandarma eri –demişti Mercedes–. Kaçakçılığı yöneten o aynasızlardan biri olduğun aklımın ucundan bile geçmezdi.

– Benimle küme düştüğünü biliyorum –diye karşılık vermişti delikanlı–. Ama sen meraklanma, yanımda senin gibi bir kadın olduktan sonra ben çok yükseklere ulaşırım.

– Seni jandarma kılığıyla görecek olsaydım, utancımdan yerin dibine geçerdim –demişti kadın.

– Bizim hakkımızda neden bu kadar götü bir yargıya sahipmiş? –diye homurdandı Lituma.

– Neden olacak –diye içini çekti Tomasito–. Kazandığımız üç kuruş paradan.

Huánuco'dan, bir saatlik gecikmeyle, saat altıya doğru yola çıkmışlardı; ikisi yanyana, köhne Dodge'un ön koltuğunda, şoförün yanındaki yere oturmuşlardı. Arkaya ise dört yolcu sıkışmıştı, her bir sarsıntıda "Ay Yarabbi" diye inleyen bir kadın da vardı aralarında. Şoför, kafasına, kulaklarına kadar inen küçük bir başlık giymiş, boynuna da ağzını örten bir atkı sarmıştı, öyle ki yüzü neredeyse hiç görünmüyordu. Radyoyu sonuna kadar açmıştı, böylece Carreño'yla Mercedes'in birbirlerinin kulağına söylediklerini ötekiler duyamıyorlardı. Dolmuş sıradağlara tırmandıkça, radyonun sesi daha da kötü işitiliyor, müzik, ıslık sesleriyle uğultular arasında kaybolup gidiyordu.

– O kadar sıkışık olduğunuza göre, fırsattan yararlanıp onu mıncıklamışsındır –diye yorumda bulundu Lituma.

– Boynumdan öpebilmek için bahane olsun diye konuşuyorsun benimle –demişti kadın, o da ağzını onun kulağına yapıştırıp konuşarak.

– Yoksa rahatsız mı oldun? –diye fısıldamıştı o da, dudaklarını kulağının kenarına yavaşça sürterek.

– Arabalarda böyle cilveleşme bence salaklığın daniskası –diye yorumda bulundu Lituma.

– Beni gıdıklıyorsun –demişti kadın–. Şoför de beni ha babam gülen budalanın teki sanıyordur.

– Aşk senin için ciddi bir şey değil de ondan –diyerek onu yeniden öpmüştü Carreño.

– Ömründe bir daha aynasız üniformasını asla giymeyeceğine söz ver bana –demişti Mercedes–. Hiç değilse birlikte olduğumuz sürece.

– Her istediğine söz veririm sana –demişti delikanlı da, sevgiyle sokularak.

– Görüyorsun işte –diye içini çekti Lituma–. Üniformanı yeniden giydin, hele burada üstünden bile çıkaramazsın. Çizmelerin ayağında öleceksin, Tomasito. O filmi görmüş müydün?

Carreño, kolunu Mercedes'in omzuna dolamış, arabanın onu sarsmasını kendi bedeniyle yumuşatmaya çalışıyordu. Ortalık hızla kararıyor, hava soğuyordu. Huánuco'da satın almış oldukları alpaka yününden kazakları giymişlerdi, ama arabanın camlarından biri çatlaktı, aralıktan buz gibi bir esinti geliyordu. Şoför, sonunda artık duyulmaz olan radyoyu kapatmıştı.

– Sakın bir şey olacak sanmayın –demişti, atkısının altından yüksek sesle konuşarak–. Ama sizleri uyarmak zorundayım. Son zamanlarda bu yolda çok saldırı oluyor.

Yolcuların hiçbiri herhangi bir yorumda bulunmamış, ama aracın içindeki hava, tıpkı sütün kesilmesi gibi, yoğunlaşıvermişti. Carreño, Mercedes'in gerginleştiğini hissetmişti.

– En olası görünen şey de, bizim ikimizi mezara üzerimizde üniformalarımızla koymaları, Tomasito. Bazen onları beklemekten bıktığın olmuyor mu? "Artık bir an önce gelseler de, bu Allahın cezası sinir harbi de bitse" diye düşünmüyor musun ara sıra?

– Bu da ne demek oluyor? –diye sonunda sormuştu arka koltuktaki heyecanlı kadın–. Yani tehlikede miyiz?

– İnşallah değilizdir –diye karşılık vermişti şoför–. Ama sizleri uyarmak benim görevim.

– Peki öyle bir durumda ne yapacağız? –diye sormuştu başka bir yolcu.

– Öyle bir durumda en iyisi küstahlık etmemektir –diye fikrini açıklamıştı şoför–. En azından benim öğütüm bu. Saldırganlar silâhlıdır, parmakları da tetiğin üzerindedir.

– Yani onlara neyimiz var neyimiz yok vereceğiz, tıpkı uysal koyunlar gibi –demişti kadın, sinirlenerek–. Anadan doğma kalsak da. Allah kahretsin, ne de güzel bir öğüt.

– Onlara kahramanlık gösterisi yapmak istiyorsanız, buyrun yapın –demişti şoför–. Ben yalnızca fikrimi söylüyorum.

– Siz yolcuları korkutuyorsunuz –diye araya girmişti Carreño–. Öğüt vermek başka şey, insanların içine korku salmak başka şey.

Şoför, ona bakmak için kafasını bırazcık yana eğmişti.

– Kimseyi korkutmak istediğimden değil –demişti–. Şimdiye kadar bana üç kez saldırdılar, sonuncusunda da bir vuruşta dizimi parçaladılar.

Motorun hırıltılarıyla titremeleri ve yoldaki çukurlarla taşların sarstığı karoserinin madenî gürültüleri arasında, uzun bir sessizlik olmuştu.

– Öyleyse neden bu kadar tehlikeli bir işte çalışıyorsunuz bilmem –diye yorumda bulunmuştu, o zamana kadar konuşmamış olan bir yolcu.

– Tehlikeli olduğunu bile bile Lima'ya karayolundan giden sizlerle aynı nedenden –demişti şoför–. İhtiyaçtan.

– Tingo María'ya geldiğim saate lânet olsun, bu ahmağın davetini kabul ettiğim saate de lânet olsun –diye fısıldamıştı Mercedes, delikanlının kulağına–. Her şey yolunda gidiyordu, kendime üst baş alacak param vardı, Vacilón'daki revüde ne güzel eğleniyordum, bağımsızdım. Şimdi ise kovalanıyorum ve bir jandarma eriyle birlikteyim.

– Alınyazın böyleymiş –diyerek yeniden kulağından öpmüştü çocuk, onun ürperdiğini hissederek–. İnansan da inanmasan da, artık hayatının en güzel bölümü başlıyor. Neden biliyor

musun? Çünkü birlikteyiz de ondan. Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi?

– Ben de hep güzel şeyler anlatacaksın diye bekliyorum, şöyle öpüşüp koklaşmalar, elleşmeler, bu zorunlu perhizimde beni oyalayacak türden oynaşmalar, sen de hep işin romantizmine kaçıyorsun be –diye yakındı Lituma–. Sen adam olmazsın, Tomasito.

– Ne söyleyeceksin? –diye fısıldamıştı kadın.

– Ölüm bizi ayırana kadar birlikteyiz –diyerek kulağının kenarını dişlemişti Carreño, Mercedes de yüksek sesle gülmüştü.

– Yoksa siz balayında mısınız? –diye onlara bir göz atmıştı şoför.

– Yeni evlendik –diye doğrulamıştı hemencecik Carreño.

– Nerden bildiniz? –Altıncı hissim kuvvetlidir –diye gülmüştü şoför–. Hem de birbirinize verdiğiniz onca öpücükten anladım.

Arka koltuktan biri gülmüş, yolculardan biri de şöyle mırıldanmıştı: "Yeni evlileri kutlarız." Carreño, Mercedes'e sıkıca sarılarak öpmüş ve fısıldamıştı:

– Artık herkesin önümde benim küçük karımsın. Artık benden asla kurtulamazsın.

– Beni gıdıklamaya devam edersen yerimi değiştiririm –diye fısıldamıştı o da–. Gülmekten altıma edeceğim.

– Bir yosmayı çişini yaparken görmek için neler vermezdim –diye homurdandı Lituma, yatağı sarsarak–. Allah kahretsin, hiç aklıma gelmemişti. Şimdi canım istediğinde de görünürlerde hiç karı yok.

– O zaman bagajda gitmen gerekirdi –demişti Carreño–. Pekâlâ, sana bir dinlenme süresi veriyorum. On dakika öpmeden bırakıyorum seni. Kamyondaki gibi omzumda uyuyabilirsin. Bize saldırırlarsa seni uyandırırım.

– O çiş konusuyla anlattıkların tam kıyaklaşmaya başlamıştı, sen de kalkmış onu uykuya yolluyorsun –diye itiraz etti Lituma–. Ulan, ne talihsizlik.

– Ne hoşsun, benim küçük aynasızım –demişti kadın, rahatça yerleşerek.

– Kimse balayımızı mahvedemez –demişti delikanlı da.

Karayolu bomboştu: arada bir, Dodge'u yoldan çıkmaya zorlayan gösterişli bir kamyonla karşılaşıyorlardı. Yağmur yağmıyordu, ama gökyüzü kapalıydı; yıldızların yerine de hafif bir ışıltı, kimi kurşuni bulutların ve ufuktaki tepelerle karlı dorukların dış çizgilerini bulanıklaştırıyordu. Carreño'ya uyku bastırmıştı.

– Gözlerimi kamaştıran bir parlaklık ve "Belgeleriniz" diyen bir ses uyandırdı beni –diye anlatmayı sürdürdü jandarma eri–. Sersemliğimden kurtulmaya çalışarak elimi belime attım, tabancam yerindeydi.

– Kovboylara geri dönüyoruz –dedi Lituma–. Bu kez kaç tanesini geberttin?

Mercedes, başını iki yana sallayarak gözlerini ovuşturuyordu. Şoför, yolcuların seçmen karnelerini, kafasının yarısını arabanın içine sokmuş olan mitralyözlü bir adama uzatıyordu. Carreño, ampullerle aydınlatılmış bir nöbetçi kulübesiyle bir arma, bir de pançosuna sarınmış, ellerini ovuşturan, omzu yine mitralyözlü bir adam daha gördü. İki varilin arasına gerilmiş bir zincir yolu kapıyordu. Çevrede ne ışık görünüyordu, ne de ev, yalnızca tepeler vardı.

– Bir dakikacık –demişti jandarma ve elinde belgelerle nöbetçi kulübesine doğru uzaklaşmıştı.

– Neden pirelendiler bilmem –diye şaşkınlığını belirtmişti şoför, yolculara dönerek–. Burada arabaları hiç durdurmazlar, hele bu saatte hiç.

Jandarmalardan biri, belgeleri kulübenin cılız ışığında birer birer inceliyor, sanki miyopmuş gibi gözüne yaklaştırıyordu. Öteki ise ellerini ovuşturmayı sürdürüyordu.

– Dışarısı buz gibi olsa gerek –diye mırıldanmıştı arkadaki kadın.

– Siz hele bekleyin de And yaylâsına çıkalım, o zaman görürsünüz soğuğun ne olduğunu –diye uyarmıştı şoför.

Rüzgârın ıslığını dinleyerek uzunca bir süre sessiz kalmışlardı. Jandarmalar şimdi de aralarında konuşuyorlar, belgeleri toplamış olanı, Dodge arabayı işaret ederek, ötekine bir kâğıt gösteriyordu.

– Bana bir şey olursa, sen yoluna devam edersin –diye Mercedes'in kulağını öpmüştü delikanlı, nöbetteki iki adamın arka arkaya arabaya yaklaştıklarını görünce.

– Mercedes Trelles –demişti adam, kafasını yine arabanın içine sokarak.

– Senin Piura'lının soyadı böyle miymiş? –dedi Lituma–. Öyleyse belki de benim tanıdığım bir Trelles'in akrabasıdır. Paytak Trelles derlerdi. Belediye sinemasının orada bir ayakkabıcı dükkânı vardı, hep ıslık çalarak dolaşırdı.

– Benim.

– Bir konuyu görüşmek için bir dakikacık gelin.

Öteki belgeleri yolculara dağıtsın diye şoföre geri vermiş, Carreño'nun kadının inmesine yardım etmek üzere arabadan çıkmasını beklemişti. Bu kez öteki jandarma, mitralyözü eline almış, dolmuşun bir metre ötesine dikilmişti.

– İkisi de konuya fazla önem veriyor gibi değildi –dedi Tomás–. Alışıldık bir iş yapıyormuş gibi sıkılmış görünüyorlardı. Onu çağırmaları sırf rastlantı da olabilirdi. Ama o sözkonusu olduğuna göre, tehlikeyi göze alamazdım.

– Tabii, tabii –diye alay etti Lituma–. Sen önce öldürüp, sonra ölüye adını soranlardansın.

Mercedes, arkasında belgelerini kontrol etmiş olan jandarmayla birlikte, ağır ağır nöbetçi kulübesine doğru yürümüştü. Carreño, Dodge'un açık kapısının yanında ayakta duruyor, karanlıkta farkına varması mümkün olmadığı halde, arabayı gözlemekte olan jandarmaya abartılı bir biçimde gülümsüyordu.

– Burada soğuktan nasıl ölmüyorsunuz, patron –diye mırıldanmıştı, bir yandan da dikkati çekecek biçimde kollarını ovuşturup "Brrr" diye titreyerek–. Acaba ne yükseklikteyiz?

– Yalnızca üç bin iki yüz metre.

Delikanlı, sigara paketini çıkararak bir sigara alıp dudağına yerleştirmişti. Paketi cebine sokacakken, sanki hatırlamış gibi jandarmaya uzatmıştı: "Sigara ister misiniz?" Aynı anda, yanıtını beklemeden, ona doğru iki küçük adım atmıştı. Jandarma, hiç telâşa kapılmamıştı. Paketten bir sigara almış, teşekkür etmeden dudaklarına yerleştirmişti.

– Jandarma olarak amma da acemiymiş –diye yargıladı Lituma–. Ben de acemiyim ama ben olsam kuşkulanırdım.

– Uykusuzluktan ölüyorlardı, çavuşum.

Carreño bir kibrit çakmış, ama rüzgârdan sönmüştü. O mızmız kadının şoföre kapıyı kapamasını söylediğini duyduğu sırada, kendini aleve siper etmek için büzülerek ikincisini yakmış, –saldırmadan önceki bir vahşi hayvan gibi bütün duyuları pür dikkat kesilmişti–, jandarmanın dudağından sarkan sigaraya yaklaştırmıştı. Kibritin alevi yerine tabancanın namlusu dişlerine çarpınca, adam taş kesilmişti.

– Ne bir ses, ne bir hareket –diye buyurmuştu Tomás–. Senin iyiliğin için söylüyorum.

Gözlerini, o sırada ağzını açmakta olan adama dikmiş –sigara yere düşmüştü–, serbest eliyle onun mitralyözünü yavaşça çekip alırken, şoförün ya da yolculardan birinin kulübedeki jandarmayı uyaracak bir çığlık atmasını bekleyerek, arabanın içinde olan bitene kulak kesilmişti.

– Ama hiçbir şey duyulmadı, çünkü uyku bastırmış olan yolcular, olan bitenin farkında bile değillerdi –diye ezberlemiş gibi söyleyiverdi Lituma–. Görüyorsun ya, hepsini tahmin edebiliyorum. Neden biliyor musun? Ömrümde çok filim seyretim de ondan, bütün hilelerini bilirim.

– Eller yukarı –diye emretmişti Tomás yüksek sesle, kulübenin eşiğinden. Tabancasını küçük masada oturan jandarmaya, mitralyözü de önüne kattığı ötekinin kafasına çevirmişti. Bu ikincisini kendine siper olarak kullanıyordu. Mercedes'in küçük bir çığlık attığını duymuş, ama masadaki adamdan gözünü ayırmadan, ona bakmamıştı bile. Bir şaşkınlık ânından sonra ellerini kaldırmıştı jandarma. Ona bakakalmıştı. Aptal aptal gözlerini kırpıştırıyordu.

– Mercedes'e "Al şunun mitralyözünü" dedim –diye anlatmayı sürdürdü Carreño–. Ama o, korkudan ölüyordu, yerinden bile kıpırdamadı. Bağırarak emri yinelemek zorunda kaldım.

– O dakikada da altına ediyor olmasın?

Jandarmanın masanın üzerine bırakmış olduğu silâhı bu kez iki eliyle birden almıştı Mercedes.

– O ikisini, elleri kafalarında, duvarın önüne geçirdim –diye devam etti delikanlı–. Ne kadar uysal olduklarını görseydi-

niz şaşardınız, çavuşum. Üstlerini arayıp tabancalarını almama ses çıkarmadılar, ağızlarını açmadan birbirlerini bağladılar.

Jandarmalardan biri, ancak Tomás'la Mercedes giderlerken şöyle mırıldanmaya cesaret edebilmişti:

– Çok uzağa gidemeyeceksin, ahbap.

– Gidememişsin de –dedi Lituma–. Ben uyuyacağım, Tomasito, artık uykum geldi, senin öykünden de sıkıldım.

– Kendimi savunacak bol bol silâhım var –diye onu susturmuştu Carreño.

– Burada neler oluyor? –demişti arkasında beliren şoför.

– Yok bir şey, hadi gidiyoruz.

– Nasıl yok bir şey? –diye bağırdığını duymuştu onun–. Ama siz kimsiniz, hem neden...

– Sâkin ol, sâkin ol, seninle bir ilgisi yok, sana bir şey olmayacak –demişti delikanlı, onu dışarı iterek.

Yolcular Dodge'dan inmişler, Mercedes'in çevresini sararak onu soru yağmuruna tutmuşlardı. O ise, yarı isterik bir halde ellerini ve kafasını sallayıp duruyordu: "Bilmiyorum, bilmiyorum."

Carreño, nöbetçi kulübesindeki iki adamın mitralyözleriyle tabancalarını Dodge'un koltuğuna fırlatarak, şoföre direksiyona geçmesini söylemişti. Mercedes'i de kolundan tutarak, arabaya binmeye zorlamıştı.

– Bizi burada mı bırakıyorsunuz? –diye sinirlenmişti, hep şikâyet eden kadın.

– Sizi biri alır, merak etmeyin. Benimle gelemezsiniz, yoksa sizleri de suçortağım sanırlar.

– İyi ya, beni de onlarla bıraksana –diye itiraz etmişti şoför, direksiyona geçmiş olarak.

– Peki ne halt etmeye şoförü de alıp götürdün? –diye esnedi Lituma–. Sana can yoldaşı olarak Mercedes yetmiyor muydu?

– Karım da ben de araba kullanmayı bilmiyoruz –diye açıklamıştı Carreño–. Hadi bir an önce yola çık ve köküne kadar gazla.

İKİNCİ BÖLÜM

VI

– Eh, artık gidebilirim sanıyorum –dedi çavuş Lituma, hemen yola çıkarsa gece olmadan Naccos'a varabileceğini hesaplayarak.

– Dünyada olmaz, dostum –diye durdurdu onu, La Esperanza'ya adımını attığından beri kendisine öylesine nezaketle davranmış olan o uzun boylu, sarışın mühendis, iki elini birden dostça bir tavırla havaya kaldırarak–. Daha yoldayken karanlık bastırabilir, bunu yapmanızı hiç tavsiye etmem. Siz bu gece burada kalın, sabah erkenden Francisco López sizi jiple Naccos'a geri götürür.

Cimri diye ad taktıkları o esmerce mühendis de ısrar etti; Lituma da madende bir gece daha kalmak için kendisine fazla yalvartmadı, çünkü doğruydu, bu ıssız yerlerde karanlıkta yolculuk etmek ihtiyatsızlık olurdu, hem de böylece araştırmacı ya da öyle bir şey olarak La Esperanza'yı ziyaret etmekte olan o *gringo*'yu biraz daha görüp dinleme fırsatını elde etmiş olacaktı. Görür görmez bayılmıştı o adama. Saçı sakalı birbirine karışmıştı; hem öyle uzundu ki, Lituma böylesini yalnızca İncil'deki bazı peygamber ve havari gravürlerinde görmüştü; ya da Lima sokaklarında yarı çıplak dolaşan bazı delilerin ve dilencilerin saçını sakalını andırıyordu. Yalnız bunun deliye benzer yanı yoktu; bilim adamıydı o; ama bulutlarda yaşıyormuş da yanlışlıkla dünyaya düşmüş havasında, son derece sade ve candan biriydi; teröristlerin baskınıyla madende geçirmiş olduğu tehlikeye de –acaba bilinçsiz olarak mı?– son derece kayıtsızdı. Mühendisler ona Prof diye ad takmışlardı, ara sıra da Kızıl[1] diyorlardı.

Lituma, ifadeleri alır, saldırganların alıp götürdüklerinin dökümünü yapar ve sigorta şirketi için gerekli olan bölümleri

[1] Kızıl hastalığı anlamında. (Çev.)

yazarken, o iki mühendisin, özellikle de o sarışın olanın, teröristler hemen oracıkta, burunlarının dibinde, su deposuna saklanmış bir CİA ajanı olduğunu keşfetmiş olsalardı, ona kimbilir ne korkunç şeyler yaparlardı diye Prof'u bir güzel alaya aldıklarını duymuştu. O da onlardan aşağı kalmıyordu. Korkunç şeyler sözkonusu olduğunda, insanları yalnızca kurşunla, bıçakla ya da kafalarını ezerek öldürmeyi bilen teröristlere ders verebilirdi; bunların yöntemleri, bu konuda son derece geliştirilmiş adam öldürme biçimlerine erişmiş olan eski Perululuların teknikleriyle kıyaslandığında son derece basit kalıyordu. İnsan kurban etme sanatına Perululuların büyük katkısını gizlemek için tarihçilerin uluslararası bir komplo çevirmiş olmalarına rağmen, eski Meksikalıların tekniklerinden bile daha gelişmiş tekniklerdi onlarınki. Aztek rahiplerinin, piramitlerin tepesine çıkarak, savaş kurbanlarının yüreklerini yerlerinden söktüklerini dünya âlem bilirdi, ama kaç kişi duymuştu Chanca'larla Huanca'ların[1] insanin iç organlarına olan dinsel tutkularını ve kurbanlarının karaciğerlerini, beyinlerini, böbreklerini nasıl titiz cerrahi yöntemlerle çıkarıp, yanında iyi cins mısır rakısıyla törenlerinde yediklerini? Mühendisler onu, o da mühendisleri kutluyor, Lituma da raporun kaleme alınmasına dalmış görünüyordu, ama onların konuşmalarının tek kelimesini bile kaçırmıyordu. Bu gevezelikleri dinlemek ve anlatılan acayiplikleri enine boyuna inceleyebilmek üzere uzunca bir süre orada kalmak için neler vermezdi.

Acaba *gringo* muydu bu adam? Açık renk gözlerine, kafasında ve çenesinde bol miktardaki kırlara karışan sarı saçıyla sakalına bakılırsa öyle gibiydi. Kovboy pantolonuyla gömleğinin üzerine giydiği kırmızı beyaz baklava dilimli, öylesine züppelik özentisi ceketi de bunu gösteriyordu. Hiçbir Perulu böyle giyinmezdi. Ama konuştuğu İspanyolca kusursuzdan da öteydi, kullandığı sözcüklerin çoğunu, kitaplarda var olduklarından emin olduğu halde Lituma ilk kez duyuyordu. Hay anasını avradını, gerçek bir beyindi onunki be. O gece bunun keyfini çıkaracaktı.

---

[1] *Chanca*'lar ve *Huanca*'lar: İnkalara rakip olan ve sonunda onların egemenliği altına giren Peru yerlileri. (Çev.)

Mühendislerin kendisine anlattıklarına göre, La Esperanza'nın en iyi dönemlerinde galerilerde yüzden fazla madenci vardı, ama şimdi ancak otuz kişi kadar çalışıyordu. İşlerin durumuna bakılırsa, çıkan onca sorunla ve maden fiyatlarındaki düşüşle, Cerro de Pasco ve Junín'deki öteki maden ocaklarını olduğu gibi, belki burayı da kapatmak zorunda kalacaklardı. Başka bir nedenden çok, sırf yenilgiyi kabul etmemek için çalıştırıyorlardı madeni, çünkü artık kârlı bir iş olmaktan çıkmıştı. Şantiye, tıpkı Naccos'takine benziyordu: ahşap barakaları ve hem büronun bulunduğu, hem de geldiklerinde mühendislerin kaldıkları birkaç sağlam yapısıyla küçücük bir yerdi. Yapının bir kanadında ustabaşı oturuyordu (şu anda orada yoktu, çünkü yaralıyı Huancayo'ya götürmüştü). O küçük binada Lituma'ya da, içinde yatağı, gaz lâmbası, bir de lavabosu bulunan bir oda vermişlerdi. Odanın küçük penceresinden, galerinin girişini ve barakaların arasında kalan o iki su deposunu görüyordu. Bunlar, taştan direkler üstüne oturmuş, ince demir merdivenli, yüksek iki depoydu. Bunlardan, bir gün önce yıllık temizlik için boşaltılmış olan bir tanesine, teröristlerin geldiklerini duyunca mühendislerle profesör tırmanıp saklanmışlardı. Su deposunun içine tıkılıp soğuktan tir tir titreyerek, –yoksa orada da mı alçak sesle şakalaşıp durmuşlardı?– saldırganların yarım düzine güvenlik görevlisiyle karşılıklı çatışıp onları püskürtmekle –ölenle yaralanan, Francisco López'in emri altında çalışan gruptandılar–, depoda ve ecza dolabındaki patlayıcıları, fitilleri, ilâçları, çizme ve giysileri yağmalamakla, barakalardan çıkarıp birkaç gaz lâmbasının ışığında yandaki küçük düzlükte topladıkları madencilere nutuklar atmakla geçirdikleri o üç saat boyunca orada kalmışlardı.

– Bu serüvenden neyi hatırlayacağım biliyor musunuz, çavuşum? –diye sordu, Cimri'nin Bali diye ad takmış olduğu sarışın mühendis–. Ne geçirdiğim korkuyu, ne de soygunu, hattâ vurup öldürdükleri o zavallı çocuğu bile değil. Madencilerin hiç birinin bizi ihbar etmemesini hiç unutmayacağım.

Uzun bir masanın çevresine oturmuşlar, yemeğe başlamak üzereydiler. Sigara dumanları arasında havaya iştah açıcı kokular yayılıyordu.

– İçlerinden birinin parmağı ya da başıyla su deposunu işaret etmesi yeterliydi –diye başını salladı Cimri–. Bizi devrim mahkemesine çıkarırlar ve cenneti boylamış olurduk, öyle değil mi Bali?

– Seninle ikimiz, cehennemi boylardık, Cimri. Ama Prof, evet, o göğe çıkardı, çünkü düşünsenize bir kere çavuşum, şu gördüğünüz Kızıl var ya, henüz ilk günahını işlemiş değil.

– Ben bu alçaklığı onlara yapmazdım –dedi profesör; Lituma, onun şivesinde kulağa yabancı gibi gelen tek bir hece olsun yakalamaya çalıştı–. Ben, insanı cayır cayır yakan cehennem alevlerini onlarla paylaşırdım.

Profesör yemeği pişirirken, iki mühendisle Francisco López ve Lituma da, o mis gibi İca konyağından birer kadehcik içiyorlardı; çok geçmeden Lituma'nın damarlarına tatlı bir sıcaklık yayılmış, içini heyecanlı bir kaygısızlık kaplamıştı. Doğrusu profesör tam bir ziyafet hazırlamıştı: içinde tavuk eti parçaları bulunan kurutulmuş patates ve bakla çorbasıyla, yanında beyaz pilâvlı pane et. Tam parmaklarını yemek içindi! Bu yemeklerin yanında, sonunda Lituma'nın keyfini adamakıllı yerine getiren birkaç şişe soğuk bira da vardı. Aylardır bu kadar nefis yemek yememişti; en azından Piura'daki günlerinden beri. Öylesine keyiflenmişti ki, onlarla birlikte sofraya oturdukları andan sonra, ne Naccos'taki kayıpları aklına getirmişti, ne de Tomasito'nun gece ağlamalarıyla duygusal itiraflarını; –şimdi farkına varıyordu–, son zamanlarda bütün hayatını dolduran iki konuydu bunlar.

– O otuz madencinin sadakatini neden hep hatırlayacağım, biliyor musunuz çavuşum? –diye üsteledi mühendis Bali–. Çünkü Cimri'yle bana iyi bir ders verdiler de ondan. Biz onları teröristlerin yardakçıları sanıyorduk. Ama görüyorsunuz işte, onların konuşmamaları sâyesinde şimdi buradayız.

– Dipdiri ve capcanlı, üstelik arkadaşlara anlatılacak müthiş bir serüven öyküsüyle birlikte –diye tamamladı Cimri.

– Sizin daha bin fırın ekmek yemeniz gerek –diye bira bardağını kaldırdı Prof–. Siz hayatınızı, sizleri ihbar etmeyen o işçilere borçlu olduğunuzu sanıyorsunuz. Ben de size diyorum ki, siz asıl bu dağlardaki *apu*'lara borçlusunuz. Onlar benim sâ-

yemde size hoşgörülü davrandılar. Özetleyecek olursak: sizleri ben kurtardım.

– Peki neden senin sâyende oluyormuş, Prof? –dedi Cimri–. Sen *apu*'lara ne verdin ki?

– Otuz yıllık bir çalışma –diye içini çekti profesör–. Beş tane kitap. Yüz kadar makale. Ha, hattâ bir de sıradağların orta bölgesinin dilbilimsel-arkeolojik bir haritası.

– *Apu* nedir, doktor? –diye sormaya cesaret edebildi Lituma.

– Andlar'daki dağların ve tepelerin tanrıları, koruyucu ruhları –dedi profesör, görüldüğü kadarıyla onu zevkten dörtköşe eden bir konudan söz ettiği için keyiflenerek–. Andlar'ın her bir yükseltisinin, ne kadar az yükseklikte olursa olsun, küçük bir koruyucu tanrısı vardır. İspanyollar gelip de putları ve mezarları yok ederek yerlileri vaftiz ettiklerinde ve çoktanrıcı tapınma biçimlerini yasakladıklarında, bu putperestliklerin sona ereceğini sandılar. Oysa bunlar, Hıristiyan ibadet biçimlerine karışmış olarak varlıklarını korumaktalar. Biz, burada bulunmamızı onlara borçluyuz, dostlarım. Haydi, La Esperanza *apu*'larının şerefine fondip![1]

Konyağın, biranın ve o dostluk havasının verdiği cesaretle, Lituma, bir kez daha söze karıştı:

– Bizim Naccos'ta, bu işleri çok iyi bilen yarı büyücü bir cadı var, doktor. Adı, Bayan Adriana. Tam dediğiniz gibi, ona göre de dağlar ruhlarla doluymuş ve kendisi onlarla iletişim kuruyormuş. Onların kötü huylu olduklarını ve insan etinden hoşlandıklarını iddia ediyor.

– Adriana mı? Konyak satıcısı Dionisio'nun karısı mı? –diye atıldı profesör–. Onu çok iyi tanırım. O ayyaş kocasını da. Bir çalgıcı ve dansçı topluluğuyla birlikte köy köy dolaşırdı, kocası da *ukuko*, yani ayı kılığına girerdi. Çok iyi ihbarcıdırlar, her ikisi de. Toplum düzenine aykırı davranıyorlar diye Aydınlıkçılar onları hâlâ öldürmediler mi?

---

[1] *apu*: Güney Amerika'da İspanyol kültüründen önceki ilkel toplulukların çoğunda, animizm, yani tinsel varlıkların insan ilişkilerinde etkili olabileceği inancı egemendi; akarsular, yollar, göller, kayalıklar, mağaralar, tepeler ve daha başka doğal yerler, genellikle kötü eğilimli olan 'ruhlar'ın mekânı olarak kabul edilir ve bu kötülükleri engellemek için ruhlara armağanlar sunulurdu. Yöresel çeşitlemelerin dışında, en yaygın olan inanç da, dağların, insanlara iyilik ya da kötülük yapabilecek nitelikteki ruhları olan *apu*'ların varlığıydı. (Çev.)

Lituma, şaşırıp kalmıştı. Bu adam da Tanrı gibiydi, bilmediği, tanımadığı yoktu. Üstelik yabancı olduğu halde nasıl oluyordu bu?

– Doktor diyeceğinize Paul deyin bana, Paul Stirmsson, ya da yalnızca Pablo, ya da Odense'deki öğrencilerimin bana verdiği adla Kızıl. –Kırmızı baklava dilimli ceketinin cebinden bir pipo çıkarmış, kara tütünlü birkaç sigaranın içini boşaltmaya koyulmuştu; tütünü parmaklarıyla piponun içine yerleştiriyordu–. Benim ülkemde yalnızca tıp doktorlarına doktor denir, hümanistlere değil.

– Hadi, Kızıl, çavuş Lituma'ya anlatsana nasıl bir Peru hastası olduğunu –diye onu heveslendirdi Cimri.

Kısa pantolonlu bir çocukken, doğduğu yer olan Danimarka'da, babası ona Peru'nun İspanyollar tarafından keşfi ve istilâsı hakkında, Prescott diye biri tarafından yazılmış bir kitap armağan etmişti. O kitabı okuması, yazgısını değiştirmişti. O gün bu gündür, bu ülkenin insanlarına, tarihine, her şeyine karşı içi büyük bir merakla dolu olarak yaşamıştı hep. Bütün ömrünü, önce Kopenhag'da, sonra da Odense'de, Peru âdetlerini, mitolojisini ve tarihini öğrenerek ve öğreterek geçirmişti. Otuz yıldan beri de bütün tatillerini Peru dağlarında geçiriyordu. Andlar artık onun evi gibiydi.

– Şimdi anlıyorum İspanyolcayı nasıl böyle konuştuğunuzu –diye ırırıldandı Lituma, içi saygıyla dolarak.

– Siz daha onun Quechua konuştuğunu duymadınız –diye söze karıştı Cimri–. Madencilerle öyle bir söyleşiye dalar ki, saf kan yerli sanırsınız.

– Yani Quechua dilini de mi konuşuyorsunuz? –diye haykırırcasına bağırdı Lituma.

– Cusco ve Ayacucho lehçelerini –diye açıklık getirdi Prof, jandarmanın şaşkınlığından duyduğu hoşnutluğu gizlemeden–. Birazcık Aymará[1] da konuşurum.

Ama asıl öğrenmek istediği Peru dilinin, Andlar'ın orta kesiminde sonradan İnka egemenliği altına girmiş çok eski bir kültür olan, Huanca'ların dili olduğunu ekledi.

[1] Aymará: Peru ve Bolivya'da, Titicaca gölü çevresinde yaşayan, yaklaşık bir buçuk milyon Aymará yerlisinin dili. (Çev.)

– Daha doğrusu İnkalar tarafından silinip giden Huanca'lar –diye düzeltti–. İnkalar, iyi bir üne sahiptiler; on sekizinci yüzyıldan başlayarak, yenilenlerin tanrılarını benimseyen, hoşgörülü fâtihlerden söz edilirdi her yanda. Büyük bir mit yaratmışlardı. Bütün imparatorluklar gibi, İnkalar da kendilerine uysalca boyun eğmeyen halklara karşı acımasızdılar. Huanca'larla Chanca'ları, hemen hemen tarihten sildiler. Onların kentlerini yakıp yıktılar ve *mitimaes*[1] sistemiyle, yani halkları kitlesel olarak sürgüne yollayarak, onları tüm Tahuantinsuyo'ya[2] dağıtıp yok ettiler. Onların inançlarından ve âdetlerinden geriye neredeyse hiçbir iz kalmaması için ellerinden geleni yaptılar. Hattâ dillerinden bile. Yörede yaşamaya devam eden bu Quechua lehçesi, Huanca'ların dili değildi.

Modern tarihçilerin, İnka ordularına karşı İspanyollara yardım ettiler diye Huanca'ları pek sevmediklerini de ekledi Prof. Huanca'lar öyle davranmış olmakta haklı değil miydiler? Onlar, çok eski bir ilkeye uyarak hareket etmişlerdi: düşmanlarımızın düşmanı, bizim dostumuzdur. Kendilerini tutsak edenlerden kurtulmalarına yardım edeceklerine inanarak, Amerika fâtihlerine yardım etmişlerdi onlar. Tabii yanılmışlardı, çünkü İspanyollar sonradan onları İnkalarınkinden çok daha katı bir boyunduruk altına sokmuşlardı. Gerçek şu ki, tarih, Huanca'lara çok büyük haksızlık etmişti: kitaplarda, eski Peru'da adları zar zor geçiyor, genellikle de istilâcıların işbirlikçisi ve vahşi âdetlere sahip insanlar olarak anılıyorlardı yalnızca.

Uzun boylu, sarışın mühendis –acaba Bali adı mıydı, lâkabı mı?–, ayağa kalkarak, yemekten önce tadına bakmış oldukları, küçük bir şişe içindeki o mis gibi kokulu İca konyağını getirdi yine.

– Dona karşı şerbetleyelim kendimizi –dedi, kadehleri doldurarak–. Aydınlıkçılar geri gelecek olurlarsa, bizi öylesine sarhoş bulsunlar ki, umurumuzda bile olmasın.

Rüzgâr, pencerelerde ve çatılarda uğulduyor, binayı yerinden sarsıyordu. Lituma, sarhoş olduğunu hissetti. Kızıl'ın Di-

---

[1] *mitimaes*: Peru'da İnkaların, yeni fethettikleri yörelere göçe zorladıkları yerli kolonileri. (Çev.)

[2] Tahuantinsuyo: Antisuyo, Collasuyo, Contisuyo ve Chinchasuyo diye dört büyük bölgeye ayrılıp başkenti Cusco olan, ve yüzölçümü 2 milyon km2'ye, nüfusu 10 milyona ulaşmış bulunan İnka İmparatorluğunun adı. (Çev.)

onisio'yla Doña Adriana'yı tanıması inanılmaz bir şeydi. Meyhaneciyi, panayırlarda ayı kıyafetinde dans ederek dünyayı dolaşırken bile görmüştü. Boynunda zinciri, yüzünde maskesi vardı kuşkusuz. O üçünün *apu*'lar ve gulyabaniler hakkında konuşmalarını dinlemek nasıl olurdu acaba? Ulan dinine yandığım, ne ilginç olurdu be. Acaba profesör *apu*'lara inanıyor muydu, yoksa bilgiç pozlarına mı geçmek istiyordu? Naccos'u düşündü. Tomasito şimdi yatmış, geceleri içini kemiren, uykusunda ona gözyaşı döktüren o düşüncelerine gömülmüş olarak karanlıkta tavana bakıyordu herhalde. Piura'lı o küçük Mercedes anasının gözü müydü acaba? Çocuğu aptala çevirmişti. O hödük Dionisio'yla Doña Adriana da, meyhanenin içini çoktan zavallı sarhoşlarla doldurmuş olmalıydılar; meyhaneci, onları aralarında dans etmeye özendirip, sanki yanlışlıkla olmuş gibi oralarını buralarını elleyerek, şarkıları ve arsızlıklarıyla onları neşelendiriyordu herhalde. Herif amma da ibneydi ha. O üçüne olanların sırrını, kendisinin asla öğrenemeyeceği o sırrı omuzlarında taşıyarak barakalarında uyuyan işçileri düşündü. Çavuş, artık uzaklarda kalan Piura için, onun sıcacık iklimi, sır saklamayı bilmeyen dışadönük insanları, ne *apu*'lar ne de gulyabaniler bulunan çölleriyle dağları için yüreğinde yeniden bir hasret acısı duydu; kendisini bu kıvrım kıvrım dağlara yolladıklarından beri yitirilmiş bir cennet gibi belleğinde yaşayan bir ülkeydi orası. Piura'ya bir daha ayak basabilecek miydi acaba? Sohbeti izleyebilmek için kendini zorladı.

– Huanca'lar birer canavardı –diye iddia ediyordu Cimri, kadehini sanki içine bir böcek düştüğünden çekiniyormuş gibi ışığa doğru kaldırıp inceleyerek–. Chanca'lar da öyle. *Apu*'larını hoşnut etmek için yaptıkları gaddarlıkları sen kendin anlatmıştın bize. Yatağını değiştirecekleri bir ırmağa, açacakları yeni bir yola, inşa edecekleri bir tapınağa ya da kaleye, çocukları, erkekleri, kadınları kurban etmek, pek de uygarca olmasa gerek.

– Odense'de, benim oturduğum mahallenin yakınlarında, şeytana tapan bir tarikatin üyeleri, Belzebul'a[1] sunu olarak, yaşlı bir adamı, bedenine iğneler batırarak öldürmüşlerdi– diye omuz silkti profesör Stirmsson–. Elbette ki onlar birer canavardı. Antik çağlarda hangi halk bu sınavı geçebilir ki? Bugünün

[1] *Belzebul*: Şeytanların başı. (Çev.)

perspektifiyle yargılandığında, hangisi zalim ve hoşgörüsüz değildi?

Her şeyin yolunda olup olmadığını görmek üzere dışarı çıkmış olan Francisco López geri dönmüş, onunla birlikte, sofra üstü sohbeti yapmakta oldukları odaya buz gibi bir esinti dolmuştu.

– Her şey sâkin –dedi, pançosunu çıkararak–. Ama ısı çok düşmüş, dolu yağmaya başlıyor. Tahtaya vuralım da bu gece bir de tepemize bir *huayco* inivermesin.

– Bir yudumcuk alın da içiniz ısınsın –diye çavuşun kadehini yeniden doldurdu esmer mühendis–. Bir *huayco* eksikti. Teröristlerden sonra bir de *huayco* insin, tamam.

– Ben şunu merak ediyorum –diye mırıldandı sarışın mühendis, son derece dalgın bir tavırla, kendi kendine konuşarak–, bugün Peru'da olanlar, tarihe gömülmüş onca şiddetin yeniden doğuşu değil mi acaba? Sanki bir yere gizlenmiş de, birdenbire, herhangi bir nedenle, yeniden su yüzüne mi çıkıyor?

– Yine o çevrebilimciden söz edeceksen, ben yatmaya gidiyorum –diye arkadaşını susturmayı denedi Cimri. Şaşkın gözlerle kendisine bakmakta olan Lituma'ya da onu işaret ederek şöyle açıkladı–: Huancavelica'da geçen ay öldürdükleri Bayan d'Harcourt'u tanıyordu da. Bir yudum içti mi onunla ilgili felsefe yapmaya başlar. Bir madenciyle bir filozof arasında da dağlar kadar fark var, Bali.

Ama sarışın mühendis ona karşılık vermedi. Alnına bir tutam saç düşmüş, gözleri içkiden parlayarak dalıp gitmişti.

– Doğrusu, anlaşılması güç olan bir ölüm varsa, o da Hortensia'nınki –profesörün yüzünde kederli bir ifade vardı–. Ama tabii, kabahat bizde, bu katliamları akıl yoluyla anlamaya çalıştığımız için. Çünkü akla yatkın bir açıklaması yok.

– Kendini tehlikeye attığını pekâlâ biliyordu –dedi Bali, gözlerini kocaman açarak–. Yine de yapmayı sürdürüyordu. Tıpkı senin gibi, Kızıl. Sen de tehlikeye atıldığını biliyorsun. Dün gece bizi enseleselerdi, Cimri'yle ben belki onlarla pazarlığa girişebilirdik. Ama senin kafanı taşlarla ezerlerdi, tıpkı Hortensia'ya yaptıkları gibi. Yine de buraya gelmeye devam ediyorsun. Ben buna şapkamı çıkarırım, ihtiyar.

– Eh, sizler de gelmeyi sürdürüyorsunuz –dedi profesör, aynı nezaketle.

– Biz hayatımızı bu madende kazanıyoruz –dedi Cimri–. Yani kazanıyorduk.

– Peru'da ne var ki bazı yabancıların içinde böylesine tutkular uyandırıyor? –diye şaştı Bali–. Biz buna lâyık değiliz.

– Öyle bir ülke ki anlayabilene aşk olsun –diye güldü Kızıl–. Benimki gibi besbelli ve saydam olan ülkelerin insanları için, anlaşılmaz şeylerden daha çekici hiçbir şey olamaz.

– Ben herhalde artık La Esperanza'ya bir daha dönmem –diye konuyu değiştirdi Bali–. Kahramanlık taslamaya hiç niyetim yok, hele zarar eden bir maden uğruna, hiç. Doğrusunu isterseniz dün gece korkudan altıma doldurdum.

– Prof'la ben su deposundayken duyduk zaten –dedi Cimri–. Daha doğrusu, kokusunu aldık.

Bali güldü, profesör güldü, López de güldü. Ama büyük bir kaygıya gömülmüş olan Lituma, onları pek duymadan, son derece ciddi bir tavırla kalakalmıştı. Daha sonra, konyak şişesi bitip de birbirlerine iyi geceler dileyerek hepsi odalarına çekildiklerinde, çavuş, profesör Stirmsson'un kendisininkine bitişik olan odasının eşiğinde durdu.

– Merak ettiğim bir şey var, doktor –diye mırıldandı saygılı bir tavırla, dili birazcık dolaşarak–. Demek Chanca'larla Huanca'lar, yeni bir yol açacakları zaman insan kurban ederlerdi.

Profesör, botlarını çıkarmak için eğilmişti; gaz lâmbası, yüz çizgilerini bozarak ona hayalet gibi bir görünüm veriyordu. Lituma'ya, beyaz saçlarının çevresinde birdenbire yaldızlı bir hale çıkıverecekmiş gibi geldi.

– Bunu acımasızlıktan değil, çok dindar oldukları için yapıyorlardı –diye açıkladı profesör–. Rahatsız edecekleri o dağ ruhlarına, toprak ruhlarına saygılarını göstermelerinin bir yoluydu bu. Kendilerine karşı misillemede bulunmasınlar diye böyle yapıyorlardı. Hayatta kalmalarını sağlamak için. Göçükler, sığlar olmasın diye, yıldırım düşüp onları yakmasın, göller taşmasın diye. Onları anlamak gerek. Onlara göre doğal âfetler diye bir şey yoktu. Her şey, kurbanlar vererek kazanmak zorunda oldukları yüce bir irade tarafından kararlaştırılıyordu.

– Bu söylediğiniz aynı şeyi, bir keresinde Doña Adriana'dan da duymuştum, doktor.

– Ona da, Dionisio'ya da benden selâm söyleyin –dedi Prof–. Son olarak Huancayo panayırında birlikteydik. Adriana gençliğinde çok tatlı bir melezdi. Sonra hepsi gibi o da yavaş yavaş bozuldu. Görüyorum ki tarihle ilgileniyorsunuz, çavuş.

– Birazcık –diye başını salladı Lituma–. İyi geceler, doktor.

Gulyabanilerin istilâsını ve Ayacucho'nun bazı mahallelerinde konu komşunun onlarla savaşmak için devriyeler oluşturduklarını öğrendiklerinden beri halk korku içindeydi. "Bizler de aynı şeyi yapmalıyız," diyorlardı. "O cellâtlar Naccos'ta da küplerini doldurmaya başlamasınlar da." Onları daha ortaya çıkar çıkmaz görebilmek için geceleri barakalar arasında büyük ateşler yakmak istiyorlardı. Onlar hep işlerin kötüye gitmeye başladığı yerlere düşerler. Naccos'un gerileme dönemine girdiği zamanki aynı tarih yineleniyordu. Çünkü burası da eskiden refah içinde bir maden kasabasıydı. Bu yüzden Timoteo'yla ben, Quenka'dan kaçınca buraya gelmiştik.

O zamanlar ben gençtim, Naccos madeni de terk edilmiş değildi; bölgenin her yanından, hattâ Pampas, Acobamba, İzcuchaca, Lircay gibi uzak yerlerden gelen madencilerle tıklım tıklım doluydu. Madendeki gümüşü ve çinkoyu çıkarmak için her dakika yeni galeriler açıyorlardı. Personelcilerin de, adı Santa Rita olan madene gelmeye gönüllü insanlar bulabilmek amacıyla her seferinde daha uzağa gitmeleri gerekiyordu. Onları barındırmak için tepenin tüm yamaçlarına barakalar ve çadırlar kurmuşlardı; pek çok madenci, pançolarına sarınarak, kocaman kayaların altındaki oyuklarda yatıyorlardı. Ta ki günün birinde mühendisler yüksek kaliteli madenin bittiğini, satış değeri olmayan bir tortudan başka bir şey kalmadığını söyleyene kadar.

Santa Rita kötüye gidip, insanlar işten çıkarılmaya, pek çokları da Naccos'tan çekip gitmeye başlayınca, kimsenin kılayamadığı acayip birtakım şeyler oldu. Kasabada da, bugün karayolu inşaatındaki işçiler arasında olana benzer bir güvensizlik ve korku başgösterdi. Huasicancha'dan gelen ve deponun bekçi-

si olan şişko bir adamcağız vardı; birden zayıflamaya başlamış, kendini bir tuhaf hissettiğini söyler olmuştu, sanki içi boşalmış da bedeninde derisiyle kemiklerden başka bir şey kalmamıştı, iğne batırılsa patlayıverecek bir balon gibiydi, kafasındaki düşünce ve anılar da kuruyup gitmişti sanki. Birkaç hafta sonra öldüğünde, öylesine büzülüp zayıflamıştı ki, on yaşında hastalıklı bir çocuğu andırıyordu. Ne nerden geldiğini hatırlıyordu, ne de adını; kendisini görmeye gidenlere de, incecik bir sesle, utana sıkıla, insan mı hayvan mı olduğunu soruyordu, çünkü ondan bile emin değildi. Bunu bana anlatmış değiller, Timoteo'yla ben kendi gözlerimizle gördük.

Bu bekçinin adı, Juan Apaza'ydı. Santa Rita madencileriyle aileleri, onu ancak uçurumun dibine gömdükten sonra, Apaza'nın o esrarengiz hastalığının bir hastalık olmadığından ve yolda karşısına bir gulyabani çıkmış olduğundan kuşkulanmaya başladılar. Tıpkı şimdi Naccos'ta olduğu gibi herkes sinir içinde oradan oraya dolaşıyor, "Bunun bir çaresi var mı?" diye soruyordu. "Gulyabanilere karşı ne yapılabilir?" Bana danışmaya geliyorlardı, çünkü benim hangi tepelerin erkek, hangilerinin dişi olduğunu, ayrıca hangi taşların doğurduklarını bildiğim haberi yayılmıştı ortalığa. Tabii ki çaresi var, elbette bir şey yapılabilir. Dikkatli olmak ve önlem almak gerek. Gulyabaninin kurbanlarının üzerine serptiği o büyülü tozun bir etkisi olmasın diye evin girişine bir leğen su koymak, işe yarar. Gömleklerle kazakları giymeden önce küçücük bir yerine işemek, yardımcı olur. Üzerinde yünlü bir şey taşımak, kadınların bir kuşak, bir makas, küçük bir parça sabun, bir diş sarmısak ya da birazcık tuz bulundurmaları da öyle. Ama onlar, bu dediklerimin hiçbirini yapmadılar, bütün o başlarına gelenler de bundan oldu. Onlar gerçeği kabul etmiyorlardı; şimdikiler kabulleniyorlar. İnançsızlığı sürdüremeyecek kadar fazla kanıt gördüler artık. Öyle değil mi?

Naccos halkı olan bitenin farkına vardığında, Juan Apaza'yı öldürmüş olan gulyabani, pek çoklarını kurutmuştu bile. O zamanlar insan yağı merhem yapımına ve çanların metaline karıştırılmaya yarıyordu, böylece âhenkle çalıyordu çanlar. Şimdi, gulyabanilerin istilâsından bu yana, Ayacucho'da pek çok kişi, o yağın, yalnızca erkek ya da kadın yağıyla işleyen fab-

rikaların bulunduğu yabancı ülkelere ve Lima'ya gönderildiğinden emin.

Santa Rita'daki o gulyabaniyi ben çok iyi tanıyordum. Juan Apaza'yı kuruttuktan sonra, Timoteo'nun Sebastián diye bir arkadaşını da kurutmuştu. Onun üyküsünü bütün Naccos adım adım izlemişti, çünkü kendini bir tuhaf hissetmeye başladığı anda madencilere anlatmaya koyulmuştu. Yani kasabanın dışında, bir lâma sürüsüyle birlikte pampadan gelirken, Santa Rita'dan tanıdığı personelcilerden biriyle ansızın karşılaştığı o geceden başlayarak. Adam bir pançoya sarınmış, kocaman şapkasını kulaklarına kadar geçirmiş. Bir kayaya dayanmış, sigara içiyormuş. Sebastián onu hemencecik tanımış. Yöredeki köylerde ve beldelerde, Naccos'a çalışmaya gitsinler diye köylülerle anlaşır ve onları razı etmek için peşin olarak birkaç kuruş verirken görmüşmüş onu.

Sebastián, personelciyi selâmlamak için yanına yaklaşmış, adam da ona sigara ikram etmiş. Hamamböceği renginde sakalı, açık renk gözleri olan, bembeyaz tenli, Naccos'lu olmayan biriydi bu; Naccos'ta ona Aygır diye ad takmışlardı, çünkü çapkınlığıyla tanınıyordu (Timoteo'nun haberi olmadan beni de kaç kez kovalamıştı). Sigara içerler, madenin tükenmeye yüz tutmasıyla Santa Rita'nın başına gelen talihsizlikten söz ederlerken, Sebastián birdenbire Aygır'ın ağzından çıkan dumanı yüzüne üfleyerek kendisini aksırttığını hissetmiş. Hemen o anda başının döndüğünü, uykusunun geldiğini fark etmiş. Yüzüne püskürttüğü şey sigara dumanı değildi elbette, gulyabaninin, yağlarını aldığını hissetmesinler diye kurbanlarının başını döndürmekte kullandığı o tozlardandı. Bunlar ne tozları mı? Hemen her zaman dövülmüş lâma ya da alpaka kemiklerinin tozlarıdır. Onu içine çeken, ne bir şey duyar, ne de bir şeyin farkına varır. Hiç fark etmeden ve canı acımadan, gulyabani onun içindekileri çıkarabilir. Aygır da böyle yapmış ve Sebastián o geceden sonra zayıflamaya, küçülmeye, bildiklerini unutmaya başlamıştı. Tıpkı Juan Apaza gibi. Ve tıpkı onun gibi öldü.

Naccos, Santa Rita madeniyle yaşarken böyle olmuştu, şimdi bu karayoluyla yaşarken yine böyle oluyor. Felâketler, onca insanı idam ederek ya da onları kendi militanlarına katmak üzere alıp götürerek dolaşan teröristlerden gelmeyecek.

Ortalıklarda dolaşan gulyabanilerden de gelmeyecek. Gerçi onlar hep, Ayacucho'nun istilâsında da görüldüğü gibi, zor zamanlarda çıkagelirler. Şu tepelerdeki mağaralarda, stoklarına insan yağı istif etmekte olan birkaç tanesi olsa gerek. Herhalde Lima'da ya da Amerika Birleşik Devletleri'nde ihtiyaçları var, örneğin yeni makinelerini, aya yolladıkları füzelerini yağlamak için. Dediklerine göre, bilimsel buluşları aşağı tabakadan insanların yağından daha iyi işleten ne benzin varmış, ne de yağ. Kurbanlarının boynuna kadar çiklet gibi uzayıveren kıvrık palalarını kuşanmış cellâtlarını bu yüzden yollamışlardır. Onlar da can yakıyorlar ya, kim inkâr edecek?

Ama en kötü felâketler, yüzlerini göstermeyen ruhlardan gelir her zaman. İnsanlardan verebileceklerinin daha fazlasını isterler onlar. Taşlarla birlikte taşlaşmış olarak orada beklerler, felâketler yüzünden işçilerin kafaları patlasın diye. Bunları kendilerine anlattığım zaman da öfkeleniverirler. Sonradan kulaklarını tıkayıp dinlemek istemeyecek olduktan sonra ne diye sorarlar ki? Kocamın öğütlerine uysunlar daha iyi: kör kütük olana kadar ha babam içsinler, sarhoşlukla her şey olduğundan daha iyi görünür, teröristler de, gulyabaniler de, onları kızdıran ve korkutan ne varsa hepsi yok olurlar.

– Ama neden ben? –diye yeniden sormuştu Mercedes, birdenbire.

– Kusura bakma, Tomasito –diye onun sözünü kesti Litoma, karanlıkta–. Lima gazetesinde çocukların gözlerini çalan o herifler hakkında okuduğumuz şey beni altüst etti. Bu gece senin aşk öykünü dinlemek istemiyor canım. Göz hırsızlarından söz edelim daha iyi. Ya da Dionisio'yla cadıdan; onları da kafamdan çıkaramıyorum bir türlü.

– Dünyada olmaz, çavuşum –diye karşılık verdi Tomás, yattığı yerden–. Geceler Mercedes'ten başka kimsenin olamaz, meğerki nöbette olmayayım. Gündüzleri, olan bitenlere üzülmeye yetecek bol bol vaktim var. Gulyabaniler sizin olsun, küçük sevgilini bana bırakın.

– Neden seni, ya da her ne olursa olsun ikimizi birden çağırmadılar? –diye yinelemişti Mercedes.

Jandarmalardan kaçtıklarından beri durmadan ağzından çıkan bir soruydu bu. Carreño ona her türlü yanıtı vermişti: onun adıyla, uzunca bir süredir polis tarafından fişlenmiş olan Chancho arasında bir bağlantı kurmuş olabilirlerdi; belki de seçmen karnesinde herhangi bir yanlışlık ya da kuşku uyandıracak önemli bir kusur görmüşlerdi; ya da yalnızca para koparmak için onu herhangi bir yolcuyu çağırır gibi çağırmışlardı. Daha fazla evirip çevirmeye ne gerek vardı, en kötüsünü anlatmışlardı. Özgür değil miydi artık? Dağın yarısını sorunsuz aşmamışlar mıydı? Birkaç saatçik içinde sağ salim Lima'ya varacaklardı. Makinist de, Carreño'nun sözlerini doğrular gibi trenin düdüğünü öttürmüş, bu kulak tırmalayıcı ses, çevredeki çıplak tepelerde uzun uzun yankılanmıştı.

– Gazete gulyabanilerden değil, gözoyuculardan ve gözçalıcılardan söz ediyordu –dedi Lituma–. Ama haklısın Tomasito, onlar da dağlıların gulyabanilerine benziyorlar. Aklımın almadığı şey, şimdi artık Lima'da da insanların böyle şeylere inanmaya başlamaları. Peru'nun başkentinde, nasıl olur bu!

– Sizi dinlediğimi sanıyorsunuz, ama ben burada yokum –diye fısıldadı Tomasito–. Aşkıma sarılmış olarak, Desamparados'a doğru durmadan inen o dağ trenindeyim ben.

– İnandır beni, ne olur inandır –diye mırıldanmıştı Mercedes, ona sokularak–. Beni çağırmalarının rastlantı olduğuna inandır beni. Hapse girmek istemiyorum. Tanıdığım bir kız, Chorrillos'ta tutukluydu. Ben onu ziyarete giderdim. Hapse girmektense kendimi öldürürüm.

Delikanlı ona sımsıkı sarılıp kulağına tatlı sözler fısıldanmıştı. Tek kişilik bir koltukta birbirlerine iyice sokularak oturuyorlardı. Vagonun içi, denkler, paketler, hattâ tavuklar yüklenmiş olarak ayakta duran insanlarla tıklım tıklım doluydu, her istasyonda da yolcular binmeye devam ediyordu. Çok geçmeden soluk alınamaz hale gelecekti. Neyse ki Matucana istasyonuna artık bir şey kalmamıştı. Tomás ağzını Mercedes'in gür saçlarına gömmüştü.

– Yemin ederim ki sana asla bir şey olmayacak –diye söz vermişti ona–. Dün geceki gibi seni hep ben kurtaracağım.

Onu öpmüş, gözlerini yumduğunu görmüştü. Küçük pencereden, tepelerin doruklarında ve eteklerinde ara sıra köyler

görünüyor, yoldaki kayaların üzerinde de rengârenk reklâm yazıları okunuyordu. Asla gelmeyecek olan bir yağmur tehdidini taşıyan alçacık bulutlarla kaplı kurşuni bir akşamdı. Lima'nın iklimiydi bu.

– Bu ülkede ciddi bir şeyler oluyor, Tomasito –diye yeniden boşandı Lituma–. Lima'da koskoca bir mahallenin böylesine bir palavrayla şaşkına dönmesi nasıl olabilir? Birtakım *gringo*'lar, ültradinamik neşterlerle gözlerini çıkarmak için beş yaşındaki çocukları lüks arabalarına bindiriyorlarmış. Bunları anlatan kaçıklar nasıl olabilir? Lima'nın da Doña Adriana'ları olsa gerek. Ama koca bir mahalle buna inansın, mahalle sâkinleri çocuklarını okuldan almaya koşsunlar ve linç edecek yabancıları aramaya koyulsunlar, sence de inanılmaz değil mi?

– Göz deyince, benim Mercedes'imin gözlerinin üstüne göz olamaz –diye mırıldandı jandarma eri–. Yıldızlar gibi kocaman ve bal rengi.

En küçük bir kaygı duymuyordu artık. Bir hınzırlık etmesin diye Carreño'nun ara sıra tabancasını gösterdiği o şoförün kullandığı arabayla Andlar'da yol alırlarken kaygı duymuştu. Ama yolculuk sırasında onunla ahbap olmuşlardı. Carreño'yla Mercedes'in, karısını polise ihbar etmiş olan kıskanç bir kocadan kaçmakta oldukları hikâyesini yutmuş ya da yutar görünmüştü. Yiyecek ve içecek almak için arabadan iki kez inmiş, sonra da Cerro de Pasco trenine binmelerini önermişti. Hizmetine karşılık Carreño da o iki mitralyözü bırakmıştı ona.

– İstersen, iyi bir yurttaş gibi onları geri verebilirsin. Ya da bu bir çift oyuncağı satıp dünyanın parasını kazanırsın.

– Yazı turayla karar veririm –demişti şoför, onlara mutlu bir balayı dileyerek–. Polise gitmeden önce birkaç saatçik beklerim.

– Gazete, geçen ay Chiclayo'da da böyle bir çılgınlık olduğunu yazıyordu, bir tane de Ferreñafe'de –diye devam etti Lituma–. Kadının biri beyaz gömlekli dört *gringo*'nun bir çocuğu alıp götürdüğünü görmüş, bir derenin içinde gözleri oyuk olarak cesedi bulunmuş, göz hırsızları da cebine elli dolar koymuşlarmış. Tıpkı Ayacucho'da gulyabanilerin istilâsı söylentileri çıktığı zamanki gibi devriyeler oluşturmuşlar. Dağlıların boş

inançları Lima, Chiclayo ve Ferreñafe'ye de bulaştı. Tıpatıp Naccos'ta olduğu gibi. Sanki bir salgın hastalık, ne dersin?

– Doğrusunu isterseniz bana vız geliyor, çavuşum. Çünkü şu anda öyle mutluyum ki.

Tren, saat altıya doğru Desamparados istasyonuna varmıştı. Hava kararmaya başlamıştı, ama henüz ışıkları yakmamışlardı, bu yüzden de Carreño'yla Mercedes, yüksek tavanlı istasyon girişini yarı karanlıkta geçmişlerdi. Hükümet konağının parmaklıklarının önündeki nöbetçilerin dışında, ne istasyonun içinde polis vardı, ne de çıkışta.

– En iyisi her birimiz kendi yolumuza gidelim, Carreñito –demişti Mercedes, sokağa çıktıklarında.

– Sen evine gitmeyi mi düşünüyorsun? Orası da benimki gibi gözleniyordur. En iyisi birkaç gün annemin orada saklanalım.

Bir taksiye binmişler, şoföre Breña'da bir adres verdikten sonra delikanlı eğilip, Mercedes'in kulağına şöyle fısıldamıştı:

– Demek benden kurtulmayı istiyordun, hı?

– Bak bir şeyi açıklığa kavuşturalım –demişti Mercedes, taksi şoförü duymasın diye sesini alçaltarak–. Olan oldu, tamam. Ama ben hayatta bağımsız olabilmek için çok uğraştım. Yanlış fikirlere kapılma. Bir jandarma erinin kuyruğu olacak değilim.

– Eski bir jandarma erinin –diye sözünü kesmişti çocuk.

– Yalnızca başımıza açtığın bu dertten kurtulana kadar birlikte olacağız. Tamam mı, Carreñito?

– Bütün bunları Dionisio'yla cadıya bağlamadan edemiyorum– dedi Lituma–. Sanki o iki vahşi haklıymış da, uygar insanlar haksızmış gibi. Okuma yazması olmak, ceket giyip kravat takmak, okula gitmiş olup kentte yaşamak artık bir işe yaramıyor. Yalnızca büyücüler anlıyorlar neler olup bittiğini. Biliyor musun Dionisio bu akşam meyhanede ne dedi? Bilgiç olmak için ensest ilişkiden doğmuş olmak gerekiyormuş. O ibne her ağzını açışta, içim ürperiyor. Senin öyle olmuyor mu?

– Benim de şu anda içim ürperiyor, ama başka türlü, çavuşum. Çünkü benim şu olaylarla dolu balayıma başlamak üzereyim.

Breña'da Arica bulvarından aşağı doğru inerlerken, sönük sokak ışıkları yanmıştı. Taksi, La Salle okulunun çevresini dönmüş, dar bir sokağı geçip söylediği yere sapacağı sırada, onun tam aksi bir emir vermişti Carreño:

– Devam edin. Fikrimi değiştirdim. Barrios Altos'a gidelim.

Mercedes şaşırarak dönüp bakmış ve Carreño'nun elinde tabancasını tuttuğunu görmüştü.

– Şeytanlarla manyaklar Peru'yu ele geçirmişler, sen de kalkmış ha babam o yosmayı anlatıyorsun. Doğruymuş, dünyada sevdalı insan kadar bencil biri olamaz, Tomasito.

– Evin önünde, sokak lâmbasının yanında biri vardı, hiç hoşuma gitmedi –diye açıklanmıştı çocuk–. Evham olabilir, ama tehlikeyi göze alamayız.

Barrios Altos'a vardıklarında, şoförün kendilerini düşkünler yurdunun yanında bırakmasını istemiş, taksi gidene kadar bekledikten sonra Mercedes'in kolundan tutarak, boyaları dökülmüş üç katlı bir binanın alt katında, kapılarıyla pencereleri parmaklıklı küçük bir eve kadar onu birkaç blok sürüklemişti. Kapı hemen açılmıştı. Başına bir eşarp bağlamış, sabahlıklı ve terlikli bir kadın, sevinç belirtisi göstermeden onları tepeden tırnağa incelemişti.

– Buralarda göründün mü işlerin kötü gitti demektir –demişti Carreño'yu selâmlamak yerine–. Gelmeyeli bin yıl oldu.

– Evet, Alicia teyze, işler şimdilik pek iyi gitmiyor –diye kabullenmişti Tomás, kadını alnından öperek–. Pansiyon verdiğin o küçük odan boş mu?

Kadın, Mercedes'i tepeden tırnağa süzmüş, gönülsüzce başını sallamıştı.

– Birkaç günlüğüne onu bana kiralayabilir misin, Alicia teyze?

Kadın, girsinler diye kenara çekilmişti.

– Dün boşaldı –demişti. Yanından geçerken Mercedes "İyi akşamlar" diye mırıldanmış, kadın da bir homurtuyla karşılık vermişti.

Onları alıp, duvarlarında fotoğraflar asılı dar bir koridordan geçirmiş, bir kapıyı açarak ışığı yakmıştı: pembe örtülü tek yataklı bir odaydı burası, bir de odanın yarısını kaplayan bir

sandık duruyordu. Tül perdesiz küçük bir penceresi, yatağın başucunda da tahtadan bir Çarmıhta İsa heykeli vardı.

– Bu gece yemek yok, gidip bir şey almak için de artık çok geç –diye onları uyarmıştı kadın–. Yarın öğle yemeği hazırlayabilirim. O tamam da, odada tek yatak var, oysa siz iki kişisiniz...

– Sana iki katını öderim –diye kabullenmişti çocuk–. Hakkın neyse veririm.

Kadın, başını sallamış, kapıyı çekerek çıkmıştı.

– O masum çocuk pozların hikâye olsa gerek –diye yorumda bulunmuştu Mercedes–. Buraya hiç kadın getirmedin mi sanki? O sevimsiz karı beni görünce hiç bozulmadı.

– Duyan da kıskanıyorsun sanır –deyivermişti çocuk.

– Kıskanmak mı?

– Öyle olmadığını biliyorum –demişti Carreño–. Sana şaka yaparsam yüzündeki korkuyu silebilir miyim diye söylemiştim. Buraya asla kimseyi getirmedim. Alicia benim teyzem bile değil. Herkes ona öyle der. Bir zamanlar burası benim mahallemdi. Hadi, yıkanıp yemeğe çıkalım.

– Yani o tekerlek herife göre, bilgiçler erkek ve kız kardeşin ya da baba kızın ya da böylesine canavarlıkların çocukları oluyormuş –diye konuyu saptırdı Lituma–. Naccos'ta duyduğum şeyleri Piura'da hiç duymamıştım. Dionisio elbette bir ensest ilişki çocuğu olabilir. Onunla o cadı neden beni bu kadar meraklandırıyor bilmem. İşin aslında burada sözü geçenler onlar. Seninle benim esamimiz okunmuyor. İşçilerle ustabaşıların ve belde sâkinlerinin ağzından onlarla ilgili lâf almaya çalışıyorum, ama kimse ağzından bir şey kaçırmıyor. Üstelik benimle alay edip etmediklerini de bilmiyorum. Greyderdeki o Huancayo'lu, Dionisio hakkında bana ne dedi biliyor musun? Onun Quechua dilindeki lâkabı...

– Çiğ et yiyicisiymiş –diye onun sözünü kesti yardımcısı–. Hay Allah, çavuşum, meyhanecinin anasının yıldırım düşmesinden öldüğünü de anlatacak mısınız bana?

– Bunlar önemli şeyler, Tomasito –diye homurdandı Lituma–. Onun mizacını anlayabilmek için.

Mercedes yatağa oturmuş, delikanlıya kaderine razı gibi gelen bir ifadeyle, Carreño'ya bakıyordu.

– Seni aldatmak istemiyorum –demişti bir kez daha, dostça bir tavırla, onu incitmemeye çalışarak–. Senin bana karşı hissettiğini ben sana karşı hissetmiyorum. Bunu sana açıkça söylemem daha iyi, öyle değil mi? Ben gelip seninle yaşayamam, senin karın falan olamam. Bunu kafana sok, Carreñito. Yalnızca bu dertten kurtulana kadar birlikte oluruz.

– O zamana kadar bana âşık olman için bol bol vakit var –diye mırıldanmıştı, onun saçlarını okşayarak–. Üstelik şimdi istesen de beni bırakamazsın. Ben olmasam kim kurtarır seni bu dertten? Daha doğrusu, vaftiz babam olmasa kim kurtarır bizi?

Oyuncak gibi minicik bir banyoda yıkanmışlar ve sokağa çıkmışlardı. Carreño, Mercedes'i alıp, köşebaşlarında sigara içen çocuk çeteleriyle dolu yarı karanlık sokaklardan emin adımlarla geçirerek, yağlı paravanalarla birbirinden ayrılmış bölmeleri olan bir Çin lokantasına götürmüştü. İçerisi duman ve kızartma kokusuyla doluydu, sonuna kadar açılmış bir radyodan da ortalığa bir rock müziği yayılıyordu. Sokak kapısına yakın bir yere oturmuşlar, bölüşmek üzere bir çok yemek ısmarladıktan başka, delikanlı buz gibi bir bira da getirtmişti. Müzikle birlikte deli dolu sözler ve çok duyulmuş bir ritim de geliyordu kulaklarına.

– Bir keresinde benim için zar atmışlardı, bilesin diye söylüyorum, Carreñito. –Mercedes, hiç gülümsemeden bakıyordu ona. Gözlerinin altında simsiyah halkalar oluşmuş, yüzü çökmüştü; gözleri artık Tingo María'da ya da Huánuco'daki gibi parlamıyordu–. Lânet olasıca kör talih doğduğumdan beri peşimi bırakmadı, yapacak bir şey yok.

– Onun için zar mı atmışlar? –diye o gece ilk kez olarak ilgilendi Lituma–. Nasıl olmuş anlatsana, Tomasito.

– Dediğim gibi –demişti Mercedes, kederli bir ifadeyle–. En kötüsünden birtakım sarhoşlarla serserilerdi. Benim için zar atarlardı. Ben oradan çıktım işte, oradan geliyorum. Tek başıma yükseldim, kimse yardım etmedi bana. Sen yoluma çıkana kadar da her şey iyi gidiyordu. Beni yeniden çukura ittin, Carreñito.

– Vay canına, sonunda size gulyabanileri, gözoyucuları, Doña Adriana'yla Dionisio'yu unutturdum, çavuşum.

– Yıllar önce buna benzer bir şey görmüştüm de, onun için ilgimi çekti –diye karşılık verdi Lituma–. Onu almak için kendi memleketinde, yani Piura'da mı zar atmışlar?

– Nerede, nasıl olduğunu söylemedi. Yalnızca öyle dedi, benim de kan beynime sıçradı. Sanki şeymiş gibi onun için zar atmak ha! Benim aşkım için!

– Bu olayın, Piura Stadyumunun yakınlarında bir yerde, Chunga dedikleri bir kadının işlettiği küçük bir barda olup olmadığını söylemedi mi sana?

– Başka bir şey anlatmak istemedi. Başladığı yerden sonra hayatta ne kadar yükseldiğini göstermek için yalnızca bu kadarını söyledi. Chancho'yu öldürmekle onu geriye götürmüşüm ben.

– Ne garip –dedi Lituma–. O barda benim arkadaşlardan birini görmüştüm, hani şu sana sözünü ettiğim kafadarlardan birini; poker oynamaya devam edebilmek için yanındaki yosmayı Chunga'ya satmıştı. İster misin senin anlattığın Piura'lıyla benimki aynı çıksın? Büyük aşkının adının Meche değil de Mercedes olduğundan emin misin?

– Mercedes'lere Meche derler ya, çavuşum.

– Gizlenerek yaşamak düşüncesi işte bu yüzden zor geliyor bana –demişti Mercedes–. Benim için bunların hepsi gerilerde kalmıştı. Ben evime gitmek istiyorum. Hep tertemiz tuttuğum kendi banyomda yıkanmak istiyorum. Üstümü değişmek, beş gündür giydiğim bu pisliği çıkarmak istiyorum.

Bir şey daha söyleyecekti, ama o sırada elinde tabaklarla garson girmişti içeri, Mercedes de susmuştu. Garson onlara çatal bıçakla mı çubuklarla mı yemek yiyeceklerini sorunca, Carreño çubuklarla yiyeceklerini söylemişti.

– Çinliler gibi yemek yemeyi öğreteyim sana, aşkım. Çok kolaydır. Bir kere öğrendin mi, çubuklarla da aynı çatal bıçakla yediğin gibi yiyebilirsin.

– Hayatımda her şey yolunda gidiyordu –demişti Mercedes, yemeklerini yerlerken–. Amerika'ya gitmek için para biriktiriyordum. Miami'de bir arkadaşım bana orada iş bulacaktı. Şimdi ise bir kez daha el elde baş başta kaldım.

– Meche ve Mercedes; şu rastlantıya bakın –dedi Tomasito–. Haklısınız, aynı kişi olabilir, neden olmasın. Böylesine bir

rastlantıyla insanın mucizelere inanacağı gelir. Ya da gulyabanilere. Yalnız şimdi bana anlatın bakalım...

– Sâkin ol, ben hiç Meche'ye atlamadım, Tomasito. Yazık oldu, çünkü yemin ederim ki Piura'nın en güzel kızıydı.

– Amerika'ya gitmek istiyorsan, biz de gideriz –diye söz vermişti delikanlı–. Ben Meksika'dan nasıl vizesiz girileceğini biliyorum. Tanıdığım biri, bu işten milyonlar kazanıyor.

– Bir jandarma erinin kaç para maaş aldığını sorabilir miyim? –demişti Mercedes, ona acıyan gözlerle bakarak–. Benim hizmetçime ödediğimden belki birazcık fazladır, öyle tahmin ediyorum.

– Belki o kadar da yoktur –diye gülmüştü o da–. Domuz herifler Tingo María'da karılarıyla keyif çatarlarken, benim neden onlara korumalık yaparak yolumu bulmak zorunda olduğumu sanıyorsun?

Uzunca bir süre hiç konuşmadan yemeklerini yemişler, bira şişesini de boşaltmışlardı. Sonra dondurma ısmarlamışlar, delikanlı bir sigara yakmıştı. Tavana doğru ağzından dumanlar çıkararak içmişti sigarasını.

– İşin matrak yanı, bütün bunlardan mutlu görünmen –demişti kadın.

– Mutluyum –demişti o da, ona havadan bir öpücük yollayarak–. Nedenini bilmek ister misin?

İster istemez gülümsemişti Mercedes.

– Bana ne diyeceğini biliyorum. –Carreño'nun acıma mı, küçümseme mi olduğunu çözemediği bakışlarla ona bakakalmış, sonra şöyle eklemişti–: Hayatımı kaydırdığın halde sana kızamıyorum.

– Hiç yoktan iyi –diye sevinmişti çocuk–. Bu işler böyle başlar ve sonunda insan tavına gelir.

Öncekinden daha istekle gülmüştü Mercedes.

– Daha önce de âşık olmuş muydun?

– Şimdiki gibi hiç olmadım –demişti çocuk, kendine güvenerek–. Sana vurulduğum gibi kimseye vurulmadım. Şimdiye kadar senin kadar güzelini de tanımamıştım ya.

– Bu Mechita olabilir, hayatta böyle rastlantılar olur. Resmi var mı sende?

– Birlikte bir resim çektirecek vaktimiz bile olmadı ki –diye yakındı jandarma eri–. Ne kadar pişmanım bilemezsiniz. Onu hatırlamanın yanı sıra bir de görebilmek ne kıyak olurdu.

– Chancho'yu daha birkaç hafta önce tanımıştım. Barranco'daki bir Kreol kulübünde. Beni revüde seyretmeye gelmişti. Chacarilla del Estanque'deki evine götürdü beni. Ne evdi ama! Bana hediyeler verdi, ev açmayı önerdi. Bir elim yağda, bir elim balda olacaktı. Ama hepsi yalnızca onunla olmam koşuluyla. İşte böyle çıktı o lânet olasıca Pucallpa yolculuğu. Gel de hafta sonunu benimle geçir, cangılı görmüş olursun dedi. Ben de gittim. Kör talihe bak ki sonra Tingo María'ya döndüm.

Delikanlı iyice ciddileşmişti.

– Peki Chancho'yla ilk yattığından beri dövdü mü seni?

Bunu söylediğine o anda pişman olmuştu.

– Beni sorguya mı çekiyorsun? –demişti Mercedes, kızarak–. Yoksa sen kendini ciddi ciddi âşığım ya da kocam mı sanıyorsun?

– Görüyorum ki ilk kavgamızı yapıyoruz –demişti delikanlı, yaptığını düzeltmeye çalışarak–. Çiftler arasında olur böyle şeyler. Bu konuyu bir daha açmayız. Tamam mı?

Bir süre susmuşlar, Carreño iki fincan çay istemişti. Çaylarını içerlerken, Mercedes yine konuşmuştu onunla. Öfkelenmeden, ama kesin bir tavırla şöyle demişti:

– Senin bir herifi öldürdüğünü gördüğüm halde iyi birine benziyorsun. Bu yüzden de sana son kez söylüyorum, Carreñito. Bana âşık olmana üzüldüm. Ben sana karşılık veremem. Benim yaradılışım bu. Kimsenin boyunduruğuna girmemeye karar vereli çok oluyor. Yoksa neden evlenmedim sanıyorsun? İşte bunun için. Benim hiçbir bağlantıya girmeden yalnızca arkadaşlarım oldu, şu Chancho gibi. Bütün ilişkilerim böyle oldu benim. Ve böyle devam edecek...

– Biz Amerika'ya gidene kadar –diye sözünü kesmişti çocuk.

Mercedes sonunda gülümsemişti.

– Hiç gücenmez misin sen?

– Sana asla gücenmem. Bana en korkunç şeyleri söylemeyi sürdürebilirsin.

– Doğrusu her şeye katlanıyorsun –diye kabullenmişti Mercedes.

Delikanlı, hesabı ödemiş, çıkarlarken Mercedes, evine telefon etmek istediğini söylemişti.

– Cangıla giderken apartımanı bir arkadaşıma bırakmıştım.

– Nereden aradığını söyleme sakın, ne zaman döneceğini de tam olarak bildirme.

Telefon kasanın yanındaydı, Mercedes'in tezgâhın altından geçmesi gerekmişti. O konuşurken neler söylediğini duyamadığı halde, Carreño, onun kötü haberler aldığını anlamıştı. Çenesi titreyerek, allak bullak bir halde dönmüştü yanına.

– İki kişi eve gitmiş beni sormaya, nerede olduğumu arkadaşıma söyletmeye çalışmışlar. Polismişler, ona kimliklerini göstermişler.

– Ne söyledin ona?

– Tingo María'dan aradığımı ve daha sonra açıklayacağımı –dedi Mercedes–. Allahım, ne yapacağım ben şimdi?

– Peki arkadaşınızın poker oynamayı sürdürebilmek için o sevici karıya sattığı Meche'ye ne oldu? –diye sordu Tomás.

– Sır oldu gitti, bir daha hiç haber alınamadı –diye yanıtladı Lituma–. Bütün Piura'yı merakta bırakan anlaşılmaz bir şeydi bu.

– Şimdi bir güzel uyur, bunların hepsini unutursun –demişti çocuk–. Alicia teyzenin orada kimse gelip bizi bulamaz. Sâkin ol, canikom.

– Mechita'ya ne olduğu hakkında Chunga da bize tek söz etmek istemedi –dedi Lituma.

– Görünüşe bakılırsa, kayıp insanlar hiç peşinizi bırakmıyor, çavuşum. Kabahati pek de Dionisio'yla Doña Adriana'ya yüklemeyin, ne de teröristlerle gulyabanilere. Gördüğüm kadarıyla, o kayıpların sorumlusu siz kendiniz olabilirsiniz.

VII

Francisco López, çavuş Lituma'yı henüz ortalık karanlıkken uyandırmıştı o huzursuz uykusundan: hemen yola çıkmaları gerekiyordu, çünkü kendisi hava kararmadan La Esperanza'ya geri dönmeliydi. Kahve hazırlamış, küçük fırında ekmek kızartmıştı. Onlar Naccos'a doğru yola çıktıklarında, mühendislerle profesör hâlâ uyuyorlardı.

Gelirken yolculuk üç saatlerini almış, ama dönüş iki katı uzun sürmüştü. Bir gece önce sıradağların yükseklerinde şiddetli yağmur yağmıştı; daracık yol sular altındaydı, toprak kaymalarıyla da yer yer kesilmişti. Çavuşla şoför, araca yol açmak için aşağı inip kayaları yuvarlamak zorunda kalıyorlardı. Araç çamura saplanıyor, onu itmek ya da tekerleklerinin altına tahta parçaları ve yassı taşlar koyarak çamurdan kurtarmak gerekiyordu.

Önceleri, Francisco López'in Lituma'yla sohbet etme çabaları boşuna olmuştu. Ona bir şey söylediği her seferinde homurdanmalar, tek heceli sözcükler ya da baş sallamalarla karşılaşıyordu. Ama bir saatlik bir yolculuktan sonra, çavuş, suskunluğunu birdenbire bozarak, boyun atkısının altından şöyle mırıldanmıştı:

– Öyle olmuş olsa gerek, o manyak dağlılar onları apu'lara kurban etmişlerdir.

– Naccos'ta kaybolanlardan mı söz ediyorsunuz? –diyerek şaşkınlıkla dönüp baktı Francisco López.

– Size inanılacak gibi gelmese de, o analarını sattığımın herifleri öyledir işte –diye başını salladı Lituma–. Tabii o fikri de kafalarına Dionisio'yla o cadı sokmuştur.

– Dionisio denilen o herif, en boktan şeyleri yapabilecek yaradılıştadır –diye güldü Francisco López–. Alkolün insanları

öldürdüğü doğru olmasa gerek. Yoksa o sarhoş nasıl hâlâ hayatta olurdu?

– Onu çoktandır mı tanıyorsunuz?

– Çocukluğumdan beri onunla dağın her yerinde karşılaşmışımdır. Hep benim çalıştığım madenlerde çıkardı ortaya. Güvenlik işlerine bakmadan önce personelciydim ben. O zamanlar Dionisio'nun belli bir yeri yoktu, gezgin meyhaneciydi. Madenden madene, köyden köye dolaşarak konyak, mısır rakısı ve daha başka içkiler satar, bir cambaz grubuyla gösteriler yapardı. Rahipler onun başına aynasızları musallat ederlerdi. Bağışlayın, sizin de onlardan biri olduğunuzu unuttum.

Lituma, kafasını atkısının içine gömüp, şapkasını alnının ortasına kadar indirmiş, onu dinliyordu; şoför onun yalnızca elmacık kemiklerini, basık burnunu ve kendisini inceleyen, yarı kapalı, kapkara minik gözlerini seçebiliyordu.

– Doña Adriana'yla evli miydi o zaman?

– Hayır, onu daha sonra Naccos'ta bulmuş. Size anlatmadılar mı? Andlar'ın en büyük dedikodularından biridir bu. Dediklerine göre onu almak için madenci olan kocasını haklamış. Sonra da kadını kaçırmış.

– Hiç değişmiyor –dedi Lituma heyecanla–. O herif nerede ortaya çıksa, her şey yozlaşıp kana bulanıyor.

– Bir bu eksikti –dedi şoför–. Şimdi de ortalığı sel götürüyor.

Gerçekten büyük bir şiddetle yağmaya başlamıştı yağmur. Gökyüzü hemencecik kararmış, dağlarda yankılanan gökgürültüleriyle dolmuştu. Koca koca damlalardan bir perde, arabanın camlarına iniyor, silecekler, çukurlardan ve çamur deryasından kaçabilecekleri kadar görüş sağlayamıyordu onlara. Öyle ağır ilerleyebiliyorlardı ki, altlarındaki araç sanki at arabasıydı.

– Peki o zamanlar nasıldı Dionisio? –Lituma, gözlerini şoförden ayırmıyordu–. Onunla biraz olsun görüşüyor muydunuz?

– Ara sıra onunla kafaları çekerdik, o kadar –dedi Francisco López–. Yanında çalgıcılarıyla ve kılık değiştirerek dans eden yarı orospu yerli kızlarla hep panayırlara ve şenliklere düşerdi. Bir keresinde Jauja karnavalında, Jalapato'yla çılgına döndüğünü görmüştüm onun. Bilir misiniz o Jauja dansını? Dans eder-

ler, ederler, yanından geçerken canlı bir ördeğin kafasını koparıverirler. Dionisio hepsinin kafalarını kendisi koparıyordu, ötekilerin oynamalarına fırsat vermiyordu. Sonunda onu dışarı atmışlardı.

Jip, ne ağaç ne de hayvan görünen bir manzaranın içinde, şiddetli yağmurun sarstığı kayaların, dere yataklarının, tepelerin, kıvrımlı yolların arasında bir kaplumbağa hızıyla ilerliyordu. Ama fırtına bile Lituma'yı saplantısından ayıramıyordu. Alnında derin bir çizgi oluşmuş, sarsıntılara karşı koyabilmek için jipin kapısıyla tavanına tutunmuştu.

– O herif yüzünden karabasanlar görüyorum –diye itiraf etti–. Naccos'ta bütün olup bitenlerin sorumlusu o.

– İşin tuhafı, teröristler onu hâlâ öldürmediler. Onlar ibneleri, pezevenkleri, orospuları, her türden yozlaşmış insanı ölüme mahkûm ederler. Dionisio'da bunların hepsi var, hattâ daha da fazlası. –Francisco López, Lituma'ya şöyle bir baktı–. Gördüğüm kadarıyla, Kızıl'ın anlattıklarına inanmışsınız, çavuşum. Siz ona aldırmayın, o çok hayalperest bir *gringo*'dur. O üçünü kurban etmiş olabileceklerine gerçekten inanıyor musunuz? Eh, neden olmasın. Burada her şey için ve her nedenle adam öldürmüyorlar mı? Her dakika mezarlar çıkıyor ortaya, hani şu Huanta yakınlarında ortaya çıkarılan on misyonerin mezarı gibi. İnsan kurban etmeye başlamalarında ne acayiplik olabilir?

Francisco López güldü, ama Lituma onun bu şakasını beğenmemişti.

– Şakaya alınacak yanı yok bunun –dedi. Bir şey daha ekleyecekti ama art arda duyulan gökgürültüleri sözünü yarıda bıraktırmıştı.

– Naccos'a kadar nasıl yürüyeceksiniz bilmem –diye bağırdı Francisco López, sesini yeniden duyurabildiği zaman–. Orada da böyle yağıyorsa, dağdan iniş bir çamur seli haline gelmiştir. Benimle birlikte madene geri dönseniz daha iyi olmaz mı?

– Mümkün değil –diye mırıldandı Lituma–. Bu olayı bir an önce çözmeliyim.

– O kayıpları neden kendinize bu kadar dert ediniyorsunuz, çavuşum? Dünyada üç tane sefil fazla olmuş, eksik olmuş, sizin için ne fark eder?

– O üçünden birini tanıyordum. Bizim karakolu temizleyen zavallı bir dilsizdi. Çok iyi bir insandı.

– Siz filimlerdeki John Wayne gibi olmak istiyorsunuz, çavuşum. Adaleti yerine getiren yalnız kovboy.

Birkaç saat sonra, jipin geri dönmek zorunda olduğu yere vardıklarında yağmur durmuştu, ama gökyüzü hâlâ kapalıydı ve fırtınanın gökgürültüleri, düzensiz trampet sesleri gibi, ta uzaklardan duyuluyordu.

– Sizi nasıl yalnız bırakacağım bilmem –dedi Francisco López–. İster misiniz yol kuruyana kadar biraz vakit geçirelim?

– Hayır, hayır, fırsattan yararlanayım –dedi çavuş, jipten atlayarak–. Yağmur yeniden başlamadan.

Ona elini uzattı ve La Esperanza güvenlik şefinin, o raporları yazmak için ta oraya kadar gitmesine teşekkür etmesini pek dinlemedi bile. Yamaçtan aşağı inmeye başlarken, motorun çalıştığını ve jipin uzaklaştığını duydu.

– Allahın belâları! –diye bütün gücüyle haykırdı o zaman–. Bokoğlu bok dağlılar! Boş inançlı herifler, putperestler, bir boka yaramaz yerliler, orospu çocukları!

Sesinin yankıyla yinelendiğini, sisin görünmez kıldığı dağların yüksek duvarlarında yankılandığını duydu. Küfürlerle içini boşaltmak onu rahatlatmıştı. Bir kayanın üstüne oturdu, ateşin sönmemesi için elini çukurlaştırarak bir sigara yaktı. Olan buydu, her şey apaçıktı. Olayın esrarını, Peru için deli olan o Prof çözmüştü. Demek tarih bu işe yarıyordu. Piura'daki San Miguel Kolejinde profesör Néstor Martos'un verdiği dersleri hatırladı. Onun derslerinde çok eğlenirdi, çünkü mısır rakısıyla hafif çakırkeyif bir halde sınıfa gelen upuzun kravatlı, keçi sakallı profesör Martos, her şeyi renkli bir filim gibi anlatırdı. Ama eski Perululuların âdetlerini öğrenmenin şimdi Naccos'ta olup bitenleri anlamaya yarayabileceği aklına bile gelmemişti. Esrarı çözdüğün için teşekkürler, Kızıl. Ama şimdi kendini eskisinden de fazla cesareti kırılmış ve kafası karışmış hissediyordu, çünkü aklı hiçbir kuşkuya yer olmadığını, bütün parçaların yerli yerine oturduğunu söylüyor olsa da, kalbinin derinlikle-

rinde bunu kabule yanaşmıyordu. Pedrito Tinoco ile o iki işçiyi, karayolunun geçeceği yerdeki dağların ruhlarına kurban etmiş oldukları, normal ve aklı başında bir insanın kafasına nasıl girebilirdi? Ya o kaymakam eskisi; sen kalk, teröristlerden kaçarak takma bir adla buraya saklanmaya gel ve sonunda bir galerinin dibini boyla.

İzmariti fırlatıp attı, rüzgârın onu döndüre döndüre götürüşünü seyretti. Yeniden yürümeye koyuldu. Hep yokuş aşağı iniyordu, ama yağmur yolu silmiş, zemin kayganlaşmıştı, sırtüstü düşmemek için çok dikkatli basmak gerekiyordu. İki gün önce Francisco López'le birlikte bir buçuk saatte yürüdükleri yol, şimdi onun üç katı uzun sürecekti. Ama insana yalnızlığını birazcık unutturacak bir kuşun bile bulunmadığı bu ıssız yerlerde bacağını kırmaktansa yavaş yürümek daha iyiydi. Tomasito ne diyecekti acaba? Yardımcısının yüzünü, gözlerindeki inanamaz ifadeyi, içinden gelecek kusma isteğini gözünün önüne getirdi. Ya da belki öyle olmazdı, o küçük Piura'lısını düşünmekten moral bozukluğuna karşı şerbetliydi çocuk. Herhalde Doña Adriana inandırmıştı işçileri: inşaatta çığ, deprem ya da katliam gibi büyük bir felâketi önlemek istiyorlarsa, tek bir çözüm yolu vardı, o da, *apu*'lara sunulacak insan kanıydı. Onları yumuşatmak ve bu öğütü kabul edilebilir kılmak için de o ibne herif onları sarhoş etmiş olmalıydı. Dünyada inanmam, çavuşum. Ama böyle oldu, Tomasito. Neden onların bu işte parmağı olduğunu söylediklerinin açıklaması da bu işte. Ama anlayamadığı bir şey vardı. *Apu*'lara bir sunu söz konusu idiyse, bir tanesi yetmiyor muydu? Neden üç kişi? Kimbilir, Tomasito. Belki de bir sürü *apu*'yu birden yatıştırmak gerekiyordu. Bir karayolunun pek çok dağdan geçmesi gerekir, öyle değil mi?

Ayağı kaymış, çamura oturuvermişti. Toparlandı ve bu kez yanlamasına yeniden düştü. Kendi beceriksizliğine güldü, ama aslında haykıra haykıra ağlamak geliyordu içinden. Üniformasının o felâket durumundan, ellerindeki sıyrıklardan, ama hepsinden çok da, dünya ve hayat kendisi için çekilmez olmaya başladığından. Avuçlarını pantolonuna sildi, attığı her adımda kayalara tutuna tutuna yürümeye devam etti. Pek çoğu artık Kreolleşmiş, en azından ilkokulu bitirmiş, kentleri görmüş, radyo dinleyen, sinemaya giden, Hıristiyanlar gibi giyinen o işçiler,

çıplak vahşilerin ve yamyamların yaptıklarını nasıl olur da yapabilirlerdi? Yüksek And yaylâlarında okula adımını atmamış, büyük büyükbabaları gibi yaşamayı sürdüren yerlilerde böyle bir şey anlaşılabilirdi. Ama iskambil oynamayı öğrenmiş, vaftiz edilmiş olan bu heriflerde nasıl oluyordu bu?

Gökyüzü biraz açılmıştı, ta uzakta ve aşağılarda, günışığının griliğinin içinden, şantiyenin ışıklarını seçebildi Lituma. Tam o sırada, uzaklardaki gökgürültülerinin yanısıra, bir süredir derin bir homurtunun da duyulduğunun, toprağın sürekli titrediğinin farkına vardı. Neyin nesiydi bu? Arkasından üstüne doğru gelen yeni bir fırtına olsa gerekti. Bu berbat Andlar'da belirtiler bile aldatıcıydı. Ne boktan şeydi bu. Sarsıntı mıydı? Deprem miydi? Artık hiç kuşkusu kalmamıştı: ayaklarının altındaki yer sarsılıyor, ortalık neftyağı kokuyordu. Dağın göbeğinden çıkan boğuk, derin bir gürültü sarmalıyordu onu. Çevresinde, ayaklarının arasında, görünmez eller tarafından itilen ya da yerlerinden oynatılan küçük taşlar ve kaya parçaları yuvarlanıyordu; kendini korumaya çalışırken, bilinçsizce, dört ayak üstünde ilerleyip, sarımtırak yeşilimsi yosun lekeleriyle kaplı, sipsivri, yüksek bir kayanın altına gelmiş olduğunu fark etti.

"Ne oluyor, Allahım, nedir bu?" diye bağırdı, ıstavroz çıkararak, ama bu kez sesi yankılanmadı, çünkü her yerde birden duyulan o yoğun ve katmerli gürültü, taşların o homurtusu, dağdan aşağı doğru o yuvarlanma, bütün öteki sesleri yutuyordu. Dionisio'nun anasının yıldırımdan öldüğünü söylüyorlardı. Hemen şimdi bir başkası da onu mu öldürecekti? Tepeden tırnağa titriyordu, korkudan elleri ter içindeydi. "Ölmek istemiyorum, ulu Tanrım, sen büyüksün!" diye bağırdı, gırtlağının kupkuru olup çatladığını hissederek.

Gökyüzü daha da kararmıştı, henüz öğle sonrasının erken saatleriydi ama ortalık gece gibi olmuştu. Sanki rüyadaymış gibi, tavşan büyüklüğünde bir *vizcacha*'nın taşlar arasından çıktığını, korku içinde koşarak yokuş aşağı yanından geçip gittiğini gördü; kulakları dikilmiş, nereye gittiğine bakmadan atlayıp sıçrıyordu; sonunda gözden kayboldu. Lituma dua etmeye çalıştı, ama bunu bile yapamıyordu. Bu bir deprem miydi? Çıldırtıcı bir gürültüyle yuvarlanarak, atlayıp sıçrayarak, birbirlerine çar-

parak, çatlayarak ve sağda solda parçalanarak geçip giden o koca koca taşların altında ezilerek ölecek miydi? Hayvanların altıncı bir duyuları vardı, felâketlerin kokusunu alırlardı; o küçük *viz-cacha* da böylece kaçıp kurtulmak için kovuğundan fırlamıştı, çünkü dünyanın sonunun geldiğinin kokusunu almıştı. "Günahlarımı bağışla –diye bağırdı–. Sonumun böyle olmasını istemiyorum, lânet olsun." Büzülerek dört ayak üzerine çöküp o kayaya sokulmuş, sağından, solundan, başının üzerinden taşların, toprak kütlelerinin, akla gelebilecek her biçimde kayaların geçip gittiğini görüyor, gelip çarparak dağılan ve geri seken taşların gücüyle üzerindeki kayanın sarsıldığını hissediyordu. Daha ne kadar dayanabilirdi? Sıradağların tepesinden yuvarlanan koskoca bir kayanın, dosdoğru arkasını koruyan kayaya doğru geldiğini, o kayanın üzerine düşüp onu da, onunla birlikte kendisini de bir saniye içinde un ufak edeceğini sezinlemişti. Gözlerini yumarak, kendi bedeninin bir posaya, birbirine karışmış kemik, et, saç, giysi ve ayakkabı parçalarından pis kokulu, kan revan içinde bir hamura dönüşerek çamura gömülüp dağdan aşağı doğru durmadan sürüklendiğini görür gibi oldu ve ancak o zaman bu heyelânın, yerinden kopup düşen bu dağın, yüklendiği kütlelerle birlikte şantiyeye doğru indiğini akıl edebildi. "*Huayco* bu," diye düşündü, gözleri hep kapalı, nöbete tutulmuş gibi tir tir titreyerek. "Benden sonra aşağıdakileri de ezip geçecek."

Gözlerini açtığında, rüya gördüğünü sandı. Sağ yanında, koskoca bir toz bulutunun ortasında, kamyon büyüklüğünde kocaman bir kaya, çevresine saçtığı kar parçalarıyla birlikte, önüne ne gelirse sürükleyerek ve peşinde kayalardan, taşlardan, çakıllardan, ağaç gövdelerinden, buz ve toprak parçalarından oluşan başdöndürücü bir girdapla birlikte, tıpkı büyük bir ırmağın yatağı gibi kendine geniş bir yol açarak, kopmuş geliyordu; bu hengâme arasında, hayvanlar, gagalar, tüyler, kemikler seçilebiliyor gibi geldi Lituma'ya. Kulakları sağır edici bir gürültüydü bu; toz bulutu ise daha da yoğunlaşmış, artık kendisini de sarmalamıştı. Boğulur gibi öksürüyordu, çamurlu zemine tutunan elleri kan içindeydi. "İşte *huayco* bu, Lituma," diye yineleyip duruyordu, yüreğini ağzının içinde hissederek. "Seni yavaş yavaş öldürüyor." Tam o sırada kafasına bir darbe yediğini

hissetti ve gözünde şimşekler çakmasıyla, bir keresinde Piura'daki Eski Köprü'nün altında, Dönek Panizo'yla yumruk yumruğa girişiği kavgada, onu kendinden geçiren, tıpkı şimdi gömülüp gider ve her şey sona ererken olduğu, gözünün önünde yıldızlar, aylar, güneşler çaktıran o yumruğu hatırladı.

Kendine geldiğinde hâlâ tir tir titriyordu, ama bu kez kemiklerini çatırdatan soğuktandı titremesi. Gece olmuştu; kımıldamaya kalkıştığında duyduğu acılardan, üzerinden bir araba geçmiş de derisinin altında ne varsa hepsini un ufak etmiş izlenimine kapıldı. Ama yaşıyordu; toprak, taş ve kayalardan oluşan o gümbürtü ve heyelânın yerine her yerde o buz gibi dinginliğin egemen olması harika bir şeydi. Hele hele gökyüzünde. Birkaç saniye için, manzaranın büyüsüne kapılarak kendi bedenini unuttu: her boyda binlerce, milyonlarca yıldız, yalnızca kendisi için parlıyormuşa benzeyen sarı renkli bir yuvarlağın çevresinde yanıp sönüyordu. Ömründe hiç bu kadar büyük bir ay görmemişti, Paita'dayken bile. Hiç bu kadar çok yıldızlı, bu kadar sâkin, bu kadar tatlı bir gece görmemişti. Ne kadar zaman baygın kalmıştı acaba? Saatlerce mi, günlerce mi? Ama yaşıyordu ve hareket etmesi gerekiyordu. Yoksa donarsın, ahbap.

Yavaş yavaş, önce bir yanına, sonra öbür yanına eğilip döndü; yere tükürdü; ağzının toprakla dolu olduğunu hissediyordu. O korkunç gürültüden sonra bu sessizlik inanılır gibi değildi. Duyulabilen, dokunulabilen, gözle görülür bir sessizlikti bu. Uyuşukluğunun gitgide açılmasıyla oturmayı becerebildi. Kendini yukardan aşağı yokladı. Sol ayağındaki botu ne zaman kaybetmişti acaba? Görünürde hiçbir kırığı yoktu. Her yanı ağrıyordu, ama hiçbiri önemli değildi. Kurtulmuştu, harika olan da buydu. Mucize değil miydi bu? Az şey değildi, üzerinden tamı tamına bir *huayco* geçmişti. Daha doğrusu hemen yanıbaşından. Ve işte oradaydı, canı yanmıştı ama hayattaydı. "Biz Piura'lılar çetin çeviziz," diye düşündü. Gelecekte bir gün, Piura'ya geri döndüğünde, Chunga'nın o küçük barında oturup kafadarlara o büyük serüveni anlatmayı hayal etmesiyle, içi şimdiden övünçle dolmuştu.

Ayağa kalkmıştı. Çevresinde, ayın soluk aydınlığında, heyelânın yarattığı yıkımı seçebiliyordu. O koskoca kayanın açmış olduğu yolu görebiliyordu. Her yana kayalar, çamurlar

yağmıştı. Çamurun üzerinde orada burada parça parça karlar vardı. Ama ne rüzgâr esiyordu, ne de en küçük bir yağmur belirtisi vardı. Aşağıya, şantiyenin olması gereken yere doğru karanlıkları araştırdı. Hiçbir ışık çarpmadı gözüne. O toprak, çamur ve taş seli, barakaları, insanları, âletleri, her şeyi kaplayıp gömmüş müydü acaba?

Yere çömelerek el yordamıyla botunu arayıp buldu. İçine toprak dolmuştu. Yapabildiğince temizleyerek ayağına geçirdi. Günün ışımasını beklemeden, hemen şimdi aşağı inmeye karar verdi. Ayışığından yararlanıp yavaş yavaş inerse, oraya ulaşabilirdi. Sâkin ve mutluydu. Tıpkı bir sınav geçirmiş gibi, diye düşündü, sanki bu bok dağlar, bu bok sıradağlar, sonunda onu kabullenmişlerdi. Yoluna devam etmeden önce, kendisini barındırmış olan kayaya dudaklarını yapıştırdı ve tıpkı bir dağlının yapabileceği gibi şöyle fısıldadı: "Hayatımı kurtardığın için teşekkürler sevgili *apu*, toprak ana ya da her ne haltsan."

"O gulyabaniyle nasıl olmuştu anlatsanıza, Doña Adriana," diye soruyorlardı, daha bir kadehcik alır almaz, çünkü o caninin ölümü kadar hoşlarına giden başka bir şey yoktu. "Sizin de öldürülmesine yardım ettiğiniz, şu kuzeniniz Sebastián'ı kurutan aynı gulyabani miydi?" Hayır, bir başkasıydı. Ondan çok daha önce olmuştu. O zamanlar bütün dişlerim tastamamdı, yüzümde de tek bir kırışık yoktu. Öykünün pek çok çeşitlemeleri olduğunu biliyorum, hepsini duydum, aradan o kadar zaman geçtiği için de bazı ayrıntılar aklımdan silinip gitti. O zamanlar çok gençtim ve köyümden hiç ayrılmamıştım. Artık herhalde çok yaşlandım.

Quenka çok uzaktır, Mantaro ırmağının öbür kıyısında, Parcasbamba'ya yakındır. Irmak yağmurlardan fazlasıyla kabarıp da toprakları su bastığında, bizim köy bir adaya dönüşür, su altındaki tarlalarla çevrili olarak tepenin üstüne sıkışıp kalıverirdi. Güzel bir köydü Quenka, düzlüklere ve tepelere dağılmış tarlalarıyla refah içinde yaşıyordu. Bol bol patates, bakla, arpa, mısır, biber yetişirdi. Baladur ağaçları, okaliptüsler ve söğütler, anafor gibi esen rüzgârlardan korurdu bizi. En yoksul köylülerin bile birkaç tavuğu, küçük bir domuzu, yâylalarda otlattığı

üç beş koyunu ya da lâma sürüsü vardı. Ben sâkin bir hayat sürüyordum. Kız kardeşlerimin arasında en gözde olan bendim; Quenka'nın muhtarı olan babam, tarlalarından üçünü kiraya verir, ikisini kendi işlerdi; bakkal dükkânının, meyhanenin, eczanenin, tamirhanenin, bir de herkesin tahılını öğütmeye götürdüğü değirmenin sahibiydi. Babam çok zaman şenliklerde teşrifatçılık yapar, bir rahip getirip, ta Huancayo'dan çalgıcılarla dansçılar tutarak, dünyanın parasını harcardı. O gulyabani gelene kadar da hep böyle oldu.

Onun geldiğini nereden mi anladık? Babamın dükkânına yıllardan beri ilâçlar, giysiler, âletler getiren tüccar Salcedo'daki değişimden. Kıyı yöresindendi Salcedo. Her yanından sesler çıkaran, yamalı bohça gibi bir kamyonetle dolaşırdı; arabanın motoruyla tenekeleri, daha biz Quenka'lılar onu görmeden çok önce haber verirdi onun geldiğini. Salcedo'yu herkes tanırdı, ama o seferinde onu zorlukla tanıyabilmiştik. Şişmanlayıp öyle büyümüştü ki, dev gibi olmuştu. Hamamböceği renginde bir sakalı, kan çanağı gibi patlak gözleri vardı artık. Onu karşılamak için toplanmış olan bizlere, o koca gözleriyle yiyecekmiş gibi bakıyordu. Erkeklere de kadınlara da. Tabii bana da. Hiç unutamadığım, herkesi korkutan bir bakıştı bu.

Siyahlar giymişti, ayaklarında dizlerine kadar çıkan çizmeler vardı, pançosu da o kadar büyüktü ki rüzgâr onu savurduğunda sanki Salcedo uçacakmış gibi görünüyordu. Kamyoneti boşaltmış, her zamanki gibi bizim dükkanın arkasındaki odaya yerleşmişti. Dış dünyadan haberler getiren ve insanlarla dost olan aynı konuşkan adam değildi artık. İçine kapanmış olarak susuyor, kimseye pek bir şey söylemiyordu. Erkekleri kuşkulandıran, biz kızları da ürküten o delici bakışlarını ona buna dikiyordu.

Quenka'da iki üç gün kalıp babamın sipariş listesini aldıktan sonra, sabah erkenden çekip gitmişti. Ertesi gün, sürüleri yaylâda otlatmakta olan çocuklardan biri köye inerek, kamyonetin yoldan çıktığını ve Parcasbamba yolunda, dağdaki dönemeçlerden birinde uçurumdan aşağı yuvarlandığını haber verdi. Yarın kenarından bakıldığında uçurumun gibinde parçalanmış olarak görünüyordu.

Köy halkından bir grup, başlarında babam olduğu halde, büyük çabalardan sonra oraya kadar inmeyi başarmıştı. Arabanın dört lâstiğini, yaylarını, kasanın yamru yumru olmuş tenekelerini, karoserisini ve motorun parçalarını, çevreye saçılmış olarak bulmuşlardı, ama Salcedo'nun cesedinden eser yoktu. Kamyonet yardan aşağı uçarken onun dışarı fırlamış olabileceğini düşünerek yarın yamacında da aramışlardı, ama orada da yoktu. Ne arabanın enkazında, ne de çevredeki kayalarda kan lekeleri vardı. Acaba yoldan çıktığını hissedince arabadan atlamış olabilir miydi? "Herhalde öyle oldu," diyorlardı. "Atlamıştır, başka bir kamyon da onu yoldan almıştır, şimdi Parcasbamba ya da Huancayo'da, geçirdiği korkuyu atlatmaya çalışıyordur."

Aslında Quenka'da, yardan aşağı uçtuğu aynı tepedeki çok eski bazı mağaraların içine yerleşmişti, hani şu duvarlarında eski insanlardan kalma resimler olan, arı peteğine benzer mağaralarda. Derken gulyabani olarak kötülüklerini göstermeye başladı. Geceleri yollarda, bir köprünün üstünde, bir ağacın arkasında, karanlığa kalmış bir çobana, yolculara, katırcılara, göçmenlere, ürünlerini pazara götürmekte ya da panayırlardan dönmekte olanlara görünüyordu. Birdenbire, gölgeler arasından, gözlerinden kıvılcımlar saçarak, hiç yoktan çıkıveriyordu ortaya. Uçuşan pançosuna sarınmış o dev gibi silueti, onları korkudan felce uğratıyordu. O zaman onları rahatça alıp, cerrahlık âletlerinin bulunduğu, kapkaranlık, buz gibi geçitlerle dolu mağarasına götürüyordu. Kıçlarından ağızlarına kadar kesiyor, akan yağlarının toplandığı kocaman kapların üzerinde onları diri diri kızarmaya bırakıyordu. Yüzlerinin derisinden maske yapmak için derilerini yüzüyor, dövülmüş kemiklerinden insanları ipnotize edecek tozlar üretmek için onları ufak ufak doğruyordu. Pek çokları böylece yok olup gittiler.

Derken günün birinde, Parcasbamba'daki bir düğünden Quenka'ya dönmekte olan sığır kasabı Santiago Calancha'nın karşısına çıkıverdi. Ama alıp mağarasına götüreceği yerde, onunla konuştu. Kendi hayatını ve ailesinin geri kalanlarını kurtarmak istiyorsa, kendisine yemek pişirmek üzere kızlarından birini getirmeliydi. Kızı mağaranın hangi girişinde bırakması gerektiğini de belirtti.

Ne var ki Calancha, onun sözünü dinleyeceğine yeminler etmesine rağmen, gulyabaninin isteklerini yerine getirmedi. Kızını çalmak üzere gelirse ona karşı koymak için elinde satırıyla ve bir yığın taşla evinde pusuya yatıp beklemeye koyuldu. Ne ilk gün bir şey oldu, ne ikinci gün, ne de ilk iki hafta. Üçüncüsünde, bir sağanak yağmurun ortasında, Calancha'nın çatısına bir yıldırım düştü ve ev yanıp kül oldu. Calancha'yla karısı ve üç kızı da yanarak kömür oldular. Ben onların iskeletlerini gördüm. Evet, galiba Dionisio'nun annesi de öyle ölmüş. Onu ben kendim görmüş değilim, belki de söylentidir. Quenka sâkinleri, yağmurdan sırılsıklam ve üzgün bir halde dışarı çıkıp, rüzgârın ıslığına ve gökgürültülerinin yankılanmalarına karışan yangını görmeye gittiklerinde, bir kahkaha duydular. Salcedo'nun bulunduğu mağaralardan geliyordu.

Gulyabani, bir dahaki sefer kendisine yemek pişirsin diye bir genç kız istediğinde, konu komşu, köy meclisi toplantısında, onun sözünü dinlemeyi kararlaştırdılar. Ona hizmet etmek üzere mağaraya ilk giren kız, benim en büyük ablam oldu. Ailemin yanısıra daha başka pek çok aile, gulyabaninin belirtmiş olduğu mağara girişine kadar onunla birlikte gittiler. Ona ilâhiler söylüyorlar, dualar ediyorlardı, onunla vedalaşırken pek çokları gözyaşları içindeydi.

Gerçi babam, ablamın yağlarını doğramış olsa daha iyi olacağını söylüyordu ama, gulyabani, kuzenim Sebastián'a yaptığı gibi kurutmadı ablamı. Onu hayatta bıraktı, ama gulyabani çömezi haline soktu. Önce onu mağaranın nemli zeminine yatırıp önündeki aletiyle delerek, ondan yararlandı. Ablamın zifaf gecesindeki çığlıkları Quenka'daki bütün evlerden duyuldu. Daha sonra da kendi iradesini yitirdi, artık yalnızca sahibine ve efendisine hizmet etmek için yaşıyordu. Onun pek hoşuna giden patates unu lâpasını seve seve hazırlıyor, kurbanların etlerini, yanında haşlanmış mısırla yenmek üzere, dilim dilim kurutup tuzluyor, Salcedo'nun, yağları bakır kaplara damlasın diye kayalara mıhladığı kancalara kurbanları asmasına yardım ediyordu.

Ablam, ona yemek pişirmek ve çömezlik etmek için mağaraya giden pek çoklarının ilki olmuştu. O günden sonra da Quenka halkı, onun emirlerine boyun eğmiş oldu. Ona haraç ola-

rak yiyecekler götürürdük. Bunları ve zaman zaman istediği genç bir kızı, mağaranın girişine bırakırdık. Gulyabani Salcedo'nun yağ deposunu takviye etmek için alıp götürdüğü köy sâkinlerinin ortadan kaybolmalarına da razı olmuştuk.

Ta ki o yiğit prens çıkagelene kadar mı? Prens falan değil, güçlü kuvvetli bir at terbiyecisiydi o. Öyküyü bilenler, kulaklarını tıkayabilir ya da çekip gidebilirler. Olayı yeniden yaşıyormuşsunuz gibi mi geliyor? Size cesaret mi veriyor? Büyük felâketlerin her zaman büyük çareleri olduğunu mu gösteriyor size?

O koca burunlu Timoteo, Quenka'da olup bitenleri öğrenmiş, mağaralara girip onunla boy ölçüşmek üzere ta Ayacucho'dan özellikle kalkıp gelmişti. Timoteo Fajardo'ydu adı. Onu çok yakından tanımıştım: gerçi hiç evlenmemiştik, ama benim ilk kocam olmuştu. "Basit bir ölümlü, şeytanın üvey oğluyla boy ölçüşebilir mi hiç?" diyorlardı ona. Gulyabaninin mağarasına girip kafasını koparark bizi onun zulmünden kurtarma niyetini büyük bir saygıyla kendisine bildirdiğinde, babam da onu caydırmaya uğraştı. Ama Timoteo direndi. Onun kadar korkusuz birini hiç görmedim. O kadar koca burunlu olmasına rağmen yakışıklı bir adamdı. Burun deliklerini sanki iki kocaman ağız gibi açıp kapardı. Bu da bir şans oldu onun için. "Yapabilirim," diyordu, kendine güvenerek. "Beni duymadan yanına kadar yaklaşmanın yolunu biliyorum: bir diş sarmısak, bir tutam tuz, bir parça kuru ekmek ve küçük bir top eşek boku. Bir de mağaraya girmeden önce, bir bâkire, kalbimin hizasına işeyecek."

Ben bu koşullara uygundum. Gençtim, eldeğmemiştim ve onu duyduğumda bana öyle cesur, öyle kendinden emin görünmüştü ki, babama danışmadan, kendisine yardım etmeyi önerdim. Ama bir sorun vardı. Salcedo'yu geberttikten sonra oradan nasıl dışarı çıkacaktı? Mağaralar öyle büyük ve karmaşıktı ki, kimse tam olarak keşfedememişti orayı. Geçitler çatallaşıyor, yukarı çıkıyor, aşağı iniyor, kıvrılıyor, kollara ayrılıyor, okaliptüs kökleri gibi birbirine dolanıyordu. Üstelik, yarasalardan başka, hiçbir insanoğlunun zehirlenmeden soluyamayacağı

zehirli miyasmalarla[1] dolu galeriler de vardı.

Timoteo Fajardo, gulyabaniyi öldürdükten sonra nasıl becerip de dışarı çıkacaktı? O koca burnu aklıma bir fikir getirmişti. En müzmin kabızları iyileştiren şu yeşil biberlerle adamakıllı acı bir *chupe*[2] hazırladım ona. Tencerenin hepsini birden yiyip bitirdi ve barsakları patlayacak hale gelene kadar tuttu kendini. Mağaraya ancak o zaman girdi. Akşamüstüydü ve güneş vardı, ama daha birkaç adım atar atmaz Timoteo kendini karanlıkta bulmuştu. Belirli aralıklarla duruyor, pantolonunu indirip çömelerek bir bok parçası bırakıyordu. Önceleri gözlerini koluyla örterek el yordamıyla ilerliyordu, çünkü yarasalar tavanlardan inerek o yapışkan kanatlarıyla yüzüne dokunuyorlardı. Teninde örümcekağlarının tellerini hissediyordu. İşte böyle kâh ilerleyerek, kâh durup karnındakileri gıdım gıdım çıkararak, sonra yeniden ilerleyerek, uzunca bir süre geçirdi. Sonunda küçücük bir ışık seçebildi ve o parlaklığı kendine kılavuz edinerek gulyabaninin evine kadar ulaştı.

Dev gibi gulyabani, kendisine yemek pişiren üç kızın arasına uzanmış, uyuyordu. Timoteo, insan yağıyla yanan lâmbaların ışığında, ortalıktaki iğrenç kokudan midesi bulanarak, üzerleri köpük köpük olmuş kaplara yağları damlayan kanlı insan kalıntılarının kancalara asılı olduklarını gördü. Daha fazla vakit kaybetmeden, elindeki satırla caninin kafasını bir hamlede uçurduktan sonra çömezlerini sarsarak uyandırdı. Bunlar, uyanıp da efendilerinin kellesini kopmuş görünce, deli gibi haykırmaya başlamışlardı. Timoteo, kızları yatıştırarak akıllarını başlarına getirdi; onları kölelikten kurtarmıştı ve artık normal yaşantılarına geri dönebilirlerdi. Bunun üzerine dördü birden, o yiğidin yola serpmiş olduğu ve av köpeği gibi güçlü koku alma duyusunun en küçük bir duraksamaya meydan vermeden izlemesine olanak veren o kokunun izini sürerek, dönüş yoluna koyuldular.

İşte o çam yarması Salcedo'nun öyküsü bu. Tüm gulyabanilerinki gibi kanla, cesetlerle ve boklarla dolu bir öykü.

---

[1] miyasma: Eskiden salgın hastalıklara neden olduğuna inanılan, çürümüş hayvansal ve bitkisel dokulardan havaya yayılan zehirli buhar. (Çev.)

[2] *chupe*: Etli ya da balıklı bir patates yemeği. (Çev.)

– Hadi, keyfin yerine gelsin, mutluluklarınla mutsuzluklarını anlat bana, Tomasito –diye onu yüreklendirdi Lituma–. Şansın varmış; o lânet olasıca kayıplar yüzünden son zamanlarda uyku tutmuyor.

– Lima'da o iki hafta, bir balayı olmuştu benim için –dedi yardımcısı–. Bir sürü korku ve beklenmedik olaylarla geçti, çünkü başımıza gelmedik felâket kalmadı. Bizi öldürmek istediklerini bile düşündüğümüz oldu. Ama o güvensizlik, aşkımıza zevk katıyor, her gece sevişiyorduk, hattâ arka arkaya iki üç kez. Harika bir şeydi bu, çavuşum.

– Mercedes sonunda seni sever mi olmuştu?

– Geceleri öyle olduğundan emindim. Benim o güzel Piura'lım, yatakta bal gibi tatlıydı. Ama gün ışığıyla birlikte keyfi de değişiyordu. Hayatını mahvettiğimi, asla karım olmayacağını ha babam yüzüme vurup duruyordu.

Alicia'nın Barrios Altos'taki evinde iki gün kaldıktan sonra, Mercedes, Zafer Alanındaki Halk Bankası şubesinden tasarrufunu çekmeye gitmişti. Tek başına girmişti bankaya. Carreño, ayakkabılarını boyatırken köşede beklemişti onu. Mercedes çok gecikmişti. Sonunda bankanın kapısında göründüğünde, suratında yara izi olan kısa boylu bir melez, bir sokak lâmbasına dayanmış olarak okumakta olduğu gazeteyi bırakıp sâkin sâkin birkaç adım attıktan sonra, beklenmedik bir biçimde kadının üstüne atlamıştı. İtişip kakışmışlar, adam, Mercedes'in onu tekmeleyip bağırırken iki eliyle birden yapıştığı çantasını elinden kapmaya çalışmıştı. Yoldan geçenlerden bazıları durmuşlar, araya girmeye cesaret edemeyerek olanı biteni seyre koyulmuşlardı. Carreño, elinde tabancasıyla koşup gelince, hırsız, kadını bırakarak, arkasına bakmadan kaçıp gitmişti. Onlar da alelacele oradan uzaklaşıp, yolda Manco Cápac bulvarında bir taksi durdurmuşlardı. Mercedes, korkmaktan çok öfkelenmişti, herif parasını alamamıştı ama seçmen karnesini yırtmıştı.

– Peki neden o herifin basit bir hırsız olmadığını düşündün? Lima'da yankesiciler cirit atmaz mı?

– Sonradan başımıza gelenler yüzünden –dedi delikanlı–. O, birinci kanıttı. Ondan beter iki şey daha oldu. Chancho'nun bizden intikam almak için mezarından dışarı çıkan elini görme-

ye başlamıştım artık. "Tehlikenin bizi birbirimize daha da yaklaştırdığını görmüyor musun, canikom?" diyordum ona.

– Böyle zamanlarda aşktan nasıl söz edersin, aptal çocuk –diye sinirlenmişti Mercedes–. Tek kimlik belgemi de kaybettiğimi görmüyor musun? Bir an önce vaftiz babanla konuş da bize yardım etsin.

Ama Carreño'nun onu bulma çabaları boşa çıkmıştı. Kendisini bürosunda aramasını yasaklamıştı, evinin telefonu da hep meşgûl çalıyordu. Telefon idaresinden o numaranın onarımda olmadığını haber vermişlerdi, demek oluyordu ki belki de telefonu bile bile açık bırakmıştı. İskariyot'un karısı da, şişkonun cangıldan henüz dönmediğini söylüyordu. Carreño'nun, Rímac'taki odasına yollamış olduğu annesi ise, oradan kötü bir haberle dönmüştü.

– Kapı zorlanıp açılmış, her şey altüst edilip yağmalanmış, yatağını yakıp üstüne de kakalarını etmişler, zavallı anacığım öyle korkmuş ki. Sanki odamı ateşe vermişler de herhangi bir nedenle vazgeçip yatağıma sıçmayı yeğlemişler –dedi Tomás–. Bu da başka bir rastlantı olabilir miydi, çavuşum?

– Ortalığa sıçmış olmaları, hırsız olduklarını kanıtlıyor –diye karşılık verdi Lituma–. Hırsızlar arasında çok yaygın bir inanıştır bu, Tomasito. Kendilerini yakalayıp kodese tıkmasınlar diye, bir evi soyduktan sonra içine etmeleri gerekirmiş. Bunu bilmiyor muydun?

– Mercedes'e odamı yağmaladıklarını anlatınca, ağlamaya başladı –diye içini çekti Tomasito–. Kollarımda titrediğini hissediyordum, içim eriyordu, çavuşum. Sen merak etme, aşkım, böyle ağlama ne olursun, diyordum.

– Peşimizdeler, bizi arıyorlar –diye inliyordu Mercedes, gözlerinden yaşlar akarak–. Bu bir rastlantı olamaz, önce bankadaki o olay, şimde de senin odanda olanlar. Bunlar Chancho'nun adamları, peşimizdeler, öldürecekler bizi.

Ama yağmacılarla kundakçılar, Carreño'nun dolarcıklarını koyduğu, helânın altında üzeri birkaç tuğlayla kapatılmış gizli yerini keşfedememişlerdi.

– Dolarcıklarını mı? –diye atıldı Lituma–. Para mı biriktirmiştin?

– İnanmayacaksınız ama dört bin dolara yakındı. Tabii üç kuruşluk jandarma maaşımdan değildi. Vaftiz babamın bana verdiği bahşişlerdendi. Birini üç beş gün korumak, bir yere bir paket götürmek, bir evi gözlemek, işte bu tür salakça işler. Aldığım her kuruşu Ocoña caddesinde dolara çevirip o gizli yere koyuyordum. Geleceğimi düşünüyordum. Artık Mercedes'ti benim geleceğim.

– Vay canına, senin şu vaftiz baban da Tanrı gibiymiş, Tomasito. Naccos'tan sağ olarak kurtulabilirsek, beni onunla tanıştırıver, ne olur. Olmeden önce güçlü biri nasıl oluyormuş görmek isterdim. Şimdiye kadar yalnızca filimlerde ya da gazetelerde gördüm de.

– Bununla Amerika'ya varamayız, hayale kapılma –demişti Mercedes, parayı hesaplayarak.

– Gereken bütün parayı bulacağım, aşkım. İnan bana. Seni buradan sağ salim çıkarıp Miami'ye götüreceğim, göreceksin bak. Orada, gökdelenlerin, masmavi plajların, son model arabaların önünde durduğumuzda, bana "Seni bütün ruhumla seviyorum, Carreñito" diyecek misin?

– Şimdi şaka edecek zaman değil. Vurdumduymaz olma! Bizi aradıklarını ve bizden intikam almak istediklerini görmüyor musun?

– Hiç değilse seni güldürmeyi başardım –diye onu yumuşatmaya çalışmıştı çocuk–. Gülmen çok hoşuma gidiyor, gamzelerini görünce nabzım hızlı atmaya başlıyor. Şimdi anacığım benim dolarları getirsin de gidip sana bir giysi alalım, tamam mı?

– İnsan ilk kez yirmi üç yaşında attırmaz ki, Tomasito, çok gecikmişsin –diye yorumda bulundu Lituma–. Böyle dediğim için kusura bakma, ama bir kadının ne olduğunu keşfetmek aklını başından almış, seni aptala çevirmiş.

– Siz onu tanımadınız, benim Mercedes'imi kollarınızda çırılçıplak hiç tutmadınız da ondan –diye içini çekti Carreño–. Ben yalnızca gece olsun da aşkımla birlikte cennete gideyim diye bekliyordum.

– Bana öyle şeyler söylediğinde onları hissetmiyorsun da sanki benimle oyun oynuyorsun ya da şaka ediyorsun gibi geliyor –demişti Mercedes–. Gerçekten öyle mi hissediyorsun?

– Bana inanman için ne yapmam gerekiyor?

– Bilmiyorum, Carreñito. Her dakika öyle şeyler söyleyerek beni şaşırtıyorsun. Heyecanlandığında öylesine sevecen olman, tamam. Ama sen bütün gün ha babam aynı şeyleri söylüyorsun.

– Aşka bak sen yahu –dedi Lituma.

Carreño'nun annesiyle hava kararırken Descalzos Bulvarında buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Tomás, Mercedes'i de yanında götürmüştü. Taksiyi Acho meydanında durdurup inmişler, bulvara kadar yürümüşlerdi. Annesinin onları beklemekte olduğu kiliseye yaklaşmadan önce birkaç tur atmışlardı. Kamburu çıkmış, kısacık boylu bir kadındı, Mucizeler Yaratan Efendimiz tarikatinin kılığını giymişti. Hiçbir şey söylemeden oğlunu uzun uzun kucaklayıp öpmüştü, oğlu Mercedes'i tanıtınca da ona küçücük, buz gibi elini uzatmıştı. Gezi Bulvarında, en yakındaki sokak lâmbası bozuk olduğundan neredeyse karanlıktaki kırık dökük bir banka oturup konuşmaya başlamışlardı. Kadın, etekliğinin kıvrımları arasından, getirdiği dolarları koyduğu gazete kâğıdına sarılı bir paket çıkarmış, Carreño'ya uzatmıştı. Mercedes'e ne bir şey sormuş, ne de bir kez olsun bakmıştı. Delikanlı, bir avuç dolusu dolar çıkarıp, hiçbir şey söylemeden, anasının cebine koymuştu. Kadının yüzünde ne korku belirtisi vardı, ne de şaşkınlık.

– Vaftiz babam hakkında bir şey öğrenebildin mi? –diye sormuştu Tomás.

Kadın, başını sallamış, oğlunun gözlerinin içine bakmak için başını bir parça ileri uzatmıştı. Akıcı bir İspanyolcayla, ama belirgin bir dağlı şivesiyle, mırıldanır gibi konuşmuştu.

– Ona mesaj bırakmaya gittim, o da bizzat kalkıp evime geldi –dedi–. Çok kaygılıydı. Sana kötü bir şey olduğunu, seni öldürdüklerini haber verecek sandım. Onunla en kısa zamanda bağlantı kurmalıymışsın.

– Günde kaç kez aradım, evinin telefonu hep meşgûl çalıyordu.

– Evine telefon etmeni istemiyor. Saat ondan önce bürosunu arayacakmışsın ve Çinli'nin tarafından arıyorum, diyecekmişsin.

– Bu beni biraz rahatlatmıştı –dedi delikanlı–. Gidip annemi görmüştü, kendisini aramamı istediğine göre de bana pek o kadar kızgın olmasa gerekti. Ama onu bulmam bir on günümü daha alacaktı. Bu, Mercedes'i çok üzüyordu, ama beni hiç; çünkü balayımızın keyfini sürdürmeme olanak sağlıyordu. Bütün o belirsizliğe ve korkulara rağmen, bir daha asla o kadar mutlu günlerim olamaz, çavuşum.

Annesiyle vedalaşıp Barrios Altos'taki pansiyona döndüklerinde, Mercedes, Carreño'yu soru yağmuruna tutmuştu:

– Nasıl oluyor da annen bu işi bu kadar soğukkanlı karşılıyor? Senin saklanmana, benimle birlikte olmana, odanı yağmalamalarına hiç şaşırmamış. Yoksa senin başına böyle şeyler gelmesi normal mi?

– Peru'da yaşamanın birtakım tehlikeleri olduğunu biliyor da ondan, canikom. Onun öyle küçücük göründüğüne bakma, demir gibi kadındır. Beni büyütmek için bin türlü güçlüğe göğüs germiştir. Sicuani'de, Cusco'da, Lima'da.

Carreño, dolarlarını geri almış olmaktan mutluydu, tasarruflarını bankaya koydu diye Mercedes'le alay edip duruyordu.

– Bu ülke, bankalara güvenileyemecek kadar tehlikeli, en iyi kasa yastık altıdır. Gördün işte, La Victoria'daki o melez seni neredeyse beş parasız bırakıyordu. Ama seçmen karneni yırtmış olması ne iyi, artık bana bağımlısın. Bunu kutlamak için seni dansa davet ediyorum. Vacilón'daki şovda yaptığın o figürlerin bazılarını gösterir misin bana?

– Başımıza gelenlerden sonra eğlenmeyi nasıl düşünebilirsin? –diye itiraz etmişti Mercedes, dehşete kapılarak–. Boş kafalı, vurdumduymaz, ne olacak.

– Sevdalıyım da ondan, canikom, seninle *cheek to cheek* dans edebilmek için ölüyorum.

Sonunda Mercedes razı olmuş, kalkıp Anılar Köşesi'ne gitmişlerdi. Orada kimse onların yüzlerini göremezdi. Cumhuriyet Bulvarında kapkaranlık, romantik bir yerdi; Gardel'in eski tangolarını, Leo Marini'nin, Agustín Lara'nın, Los Panchos'un bolerolarını çalarlardı hep. *Cuba libre*[1] içmişler, içkiler çabucak Carreño'nun başına vurmuştu. Miami'de yaşayacakları hayatı

[1] *Cuba libre*: Rom ve kolayla hazırlanan ve İspanyolcada 'özgür Küba' anlamına gelen bir içki. (Çev.)

anlatıp duruyordu. Bir borsa şirketi kurup çok para kazanacak, evlenip çocuk sahibi olacaklardı. Dans ederlerken Mercedes'e sımsıkı sarılıyor, boynunu ve yüzünü hırsla öpüyordu.

– Benimle birlikte olduğun sürece sana bir şey olmayacak, şeref sözü veriyorum. Bekle de vaftiz babamla konuşayım, şişko İskariyot hele bir dönsün. O zaman talih yüzümüze gülmeye başlayacak. Senin sâyende bana zaten gülüyor ya.

– Anılar Köşesi güzel bir ad –diye içini çekti Lituma–. Seni dinlerken içim gitti, Tomasito. Şöyle hafif karanlık bir yer, birkaç kadeh içki, romantik bir müzik ve bedenini sana yapıştırarak dans eden tatlı bir yosma. Acaba böyle şeyler hâlâ var mı?

– O gece kulüpteyken her şey öyle güzeldi ki, çavuşum –dedi delikanlı–. Mercedes de ara sıra kendi içinden gelerek beni öpüyordu. "Artık o da beni sevmeye başladı," diye heveslenivordum ben.

– Onca öpüp koklamayla beni heyecanlandırdın, Carreñito –demişti Mercedes, kulağının kenarını ısırarak–. Bir an önce yatağımıza gidelim, kendimizi burada herkese göstermekle yaptığımız deliliği tamamlayalım.

Sabahın üçü sıralarında oradan çıktıklarında, ikisi de oldukça içkiliydiler. Bayan Alicia'nın pansiyonundan pek uzak olmayan bir yerde, o aynı köşede, itfaiye arabaları, bir devriye arabası ve bir insan kalabalığı olduğunu görünce, *Cuba libre*'lerin etkisi bir anda kaybolmuştu. Konu komşu, patlamayı duyunca, deli gibi fırlamıştı sokağa.

– Bir kamyonetten inmişler, patlayıcıyı büyük bir rahatlıkla Alicia teyzenin pansiyonunun yirmi metre ötesindeki o küçük ahşap evlerden birinin önüne yerleştirmişler –diye anlattı yardımcısı–. İşte size üçüncü kanıt. Bu da nı rastlantıydı, çavuşum?

– Artık söylediğin tek bir söze bile inanmıyorum, Tomasito. Bu bomba olayı yenilir yutulur şey değil. Narkotikçiler seni öldürmek isteselerdi öldürürlerdi, sinir etme beni.

Patlama, çevredeki evlerin pek çoğunun camlarını tuzla buz etmiş, boş bir arsadaki çöp yığınını da ateşe vermişti. Bayan Alicia da, bir battaniyeye sarınmış olarak konu komşunun arasındaydı. Carreño'yla Mercedes seyredenlerin arasına karışınca onları tanımıyormuş gibi yapmıştı. Ortalık aydınlanana kadar

yakındaki bir evin kapı eşiğinde vakit geçirmişlerdi. Devriyelerle itfaiyeciler çekip gittikten sonra eve dönmüşlerdi. Alicia teyze onları çabucak içeri almıştı. Onun evine bir şey olmamıştı, kendisi de korkmuş görünmüyordu; o bombanın Carreño'yla bir ilgisi olabileceği aklının ucundan bile geçmiyordu. Bütün komşular gibi o da, aynı sokakta oturan bir polis yetkilisine karşı bir suikast olduğunu tahmin ediyordu. Kamyonet, evinin kapısının önünde bir süre durmuş, pencereye dayanmış hava almakta olan Alicia teyze de onu görmüş, hattâ aracın içinden fısıldaşmalar duymuştu. Araba köşeye kadar yoluna devam etmiş, orada herifler inip bombayı bırakmışlardı. Sırf dalgınlıkla bombayı boş bir evin önüne koymuşlardı. Belki de dalgınlık değildi, belki de kimseyi öldürmek istemiyorlardı da, yalnızca o polis yetkilisine bir şey anlatmak istiyorlardı.

– Mercedes, bu yetkili masalına bir an bile inanmadı –dedi Tomasito–. Bunun bizimle ilgili olduğuna yeminler ediyordu. Alicia teyzenin önünde ne yapıp edip kendini tutmuş, yalnız kaldığımızda boşanmıştı.

– Seninle benim için değilse kimin için olacak o bomba? Ne polis yetkilisi, ne başka bir şey. Saklanan biz değil miyiz? Tamam işte, yerimizi keşfettiler. Böylece bize bildirmiş oldular. Onlar bizi öldürmek isterlerken, seninle ben de Anılar Köşesinde dans ediyorduk. Artık mutlu musun, deli çocuk?

Sesi titriyor, her yanı ürperiyordu. Ellerini öyle bir ovuşturuyordu ki, delikanlı, kendi canını yakacağından korkarak onları zorla ayırmıştı birbirinden. Onu bir türlü yatıştıramıyordu. Mercedes, hüngür hüngür ağlıyor, kendisini öldürmelerini istemediğini söyleyerek sayıklıyor, onu azarlıyordu, ya da yatağın üzerinde kıvrılıp, umutsuzluk içinde hıçkırarak çırpınıyordu.

– Olecek ya da o kadar korkudan kriz falan gelecek sandım –dedi Tomasito–. Ben hiçbir şeyden korkmam, onu öyle görmek beni perişan etti. Ne yapacağımı şaşırmıştım, ağlamayı bıraksın diye ona ne söz vereceğimi bilemiyordum. Artık daha fazla verecek söz, edecek yemin kalmamıştı, çavuşum.

– Peki ne yaptın? –diye sordu Lituma.

Dolar paketini saklamak için sökmüş olduğu yer karosunu kaldırıp paketi almış, yatağın kenarına oturarak, bir yandan Mercedes'i parayı almaya zorlarken, bir yandan da onu öpüp

saçlarını okşamış ve dudaklarını alnına değdirerek şöyle demişti:

– Bunlar senin, canikom, ister benimle kal, ister beni terk et, bunlar senin. Bunları sana hediye ediyorum. Sakla onları, hattâ benden de gizle. Vaftiz babamla konuşana kadar kendini daha güvende hissedesin, ayağının altından zemin kayıyormuş gibi gelmesin diye. Bana bağlı olmayasın ve istediğin zaman buradan çekip gidebilesin diye. Artık ağlama, ne olursun.

– Sahi böyle mi yaptın, Tomasito? Bütün dolarlarını ona mı verdin?

– Sırf ağlamayı bıraksın diye, çavuşum –dedi delikanlı.

– Onu dövüyor diye Chancho'yu öldürmekten de beter bu, salak oğlan –deyiverdi Lituma, yattığı yerden.

VIII

– Üzerinizden bir çığ geçti, siz yine de sağ salim, şen şakrak buradasınız. –Meyhaneci, Lituma'nın omzuna bir şaplak indirdi–. Tebrikler, çavuşum!

Dionisio, meyhanedeki o cenaze havasının içinde keyifli görünen tek kişiydi. İçerisi hıncahınç doluydu, ama işçilerin yüzlerinden düşen bin parçaydı. Ellerinde küçük kadehleriyle gruplara ayrılmışlar, hiç durmadan sigara içiyorlar, arılar gibi vızıldaşıp duruyorlardı. Havadaki belirsizlik yüzlerini biçimsizleştiriyor, Lituma, onları içten içe yiyip bitiren o hayvansal korkuyu gözlerinden okuyabiliyordu. Çığın neden olduğu yıkımdan sonra, bu kez onları işsiz kalmaktan kimse kurtaramazdı artık. Vay anasını, dağlıların bu kadar üzgün olmaları boşuna değildi.

– Orada yukarda sanki yeniden doğdum –diye başını salladı çavuş–. Kimsenin başına böyle bir şey gelmesini istemem. Her yanımdan geçip giden o lânet olasıca koca koca taşların gümbürtüsü hâlâ kulaklarımda.

– Hadi bakalım, çocuklar, çavuşun şerefine içelim –diye öneride bulundu Dionisio, kadehini havaya kaldırarak–. Devlet yetkilisinin hayatını kurtardığı için Naccos gulyabanilerine teşekkürler!

"İbne herif bir de kalkmış benimle dalga geçiyor," diye düşündü çavuş. Ama kadehini kaldırdı, sağlığına içen işçilere yarım yamalak bir gülümsemeyle, birkaç kez eğilerek karşılık verdi. Dışarıya işemeye çıkmış olan jandarma eri Tomás Carreño, ellerini ovuşturarak geri dönmüştü.

– Bu sizin başınıza gelen, kimsenin başına asla gelmemiştir –diye bağırdı, yaşadığı serüveni kendisine anlatan âmirini din-

lerken duyduğu aynı sevinç ve şaşkınlıkla–. Gazetelerin bunu yazmaları gerekir.

– Çok doğru –dedi yüzü çiçek bozuğu bir işçi–. Casimiro Huarcaya'nın başına gelenden bu yana, böylesi burada ne görüldü, ne de duyuldu. İnsanın üzerinden bir çığ geçsin de yürüye yürüye çıkıp gelsin!

– Şu albino Casimiro Huarcaya mı? –diye sordu Lituma–. Hani şu kaybolan? Hani şu gulyabani geçinen?

Albino geç vakit meyhaneye girdiğinde, Cumartesi geceleri her zaman olduğu gibi, herkes kör kütük sarhoştu. O da öyleydi; insana tedirginlik veren o beyazımtırak kirpiklerinin altında kıpkırmızı görünen gözleri evinden uğramıştı. Her zaman yaptığı gibi, sarhoşlukla ve kışkırtıcı bir tavırla ta kapıdan duyurmuştu kim olduğunu: "İşte gırtlakkesen umacı ve gulyabani geldi! Haberiniz olsun! Bana inanmıyorsanız bakın buraya, lânet olasıcalar!" Arka cebinden küçük bir kama çıkarınış, sağ ayağını kaldırıp, insanların korkularını yatıştıran bir kahkahayla herkese göstermişti elindekini. Sonra bir soytarı gibi yüz göz hareketleriyle sendeleye sendeleye gidip, Doña Adriana'yla kocasının müşteriye hizmet etme çabası içinde oldukları tezgâha dirseklerini dayamış, tahtaları yumruklayarak sert bir içki istemişti. Lituma o anda anlamıştı adamın başına ne geleceğini.

– O olmayacak da kim olacak? –diye karşılık verdi yüzü çiçek bozuğu olan işçi, başını sallayarak–. Teröristlerin onu idam ettiklerini, sonra da tıpkı Hazreti İsa gibi dirildiğini bilmiyor muydunuz?

– Bunu hiç bilmiyordum, zaten ben burada neler olup bittiğini öğrenen en son kişiyim –diye içini çekti Lituma–. Onu idam ettiler de dirildi mi?

– Canım bizim arkadaş abartıyor –diye atıldı, saçları kirpi dikenlerine benzeyen, ufak tefek, esmer bir işçi–. Bana öyle geliyor ki onlar onu şakacıktan idam ettiler. Öyle olmasaydı, ona ateş etsinler de en küçük bir yara almadan kendine gelsin, nasıl mümkün olabilirdi?

– Gördüğüm kadarıyla, artık herkes Casimiro Huarcaya'nın hayatını ezbere biliyor –dedi jandarma eri Carreño–. Peki öyleyse ortadan kaybolduğunda neden çavuşumla bana albi-

no hakkında hiçbir şey bilmediğinizi söylediniz, sorabilir miyim?

– Bunu öğrenmeyi ben de isterdim –diye mırıldandı Lituma.

Ortalığı kaygı dolu bir sessizlik kaplamış, çevrelerini saran o dik açılı, basık burunlu, kalın ve şiş dudaklı, kuşku dolu minicik gözlü yüzler, çavuşun Naccos'ta kendini bir Marslı gibi hissetmesine neden olan, geçit vermez o derin duygusuzluğa bürünmüştü. Sonunda, bir dakikalık bir duraklamanın ardından, yüzü çiçek bozuğu olan o ufak tefek dağlı, ağzı kulaklarına varan bir gülümsemeyle ortaya çıkan koca koca beyaz dişlerini göstererek şöyle dedi:

– Bizim o zamanlar çavuşla o kadar samimiyetimiz yoktu da ondan.

Ortalıkta onaylayıcı bazı mırıltılar dolaşmış, meyhaneci, dudaklarından hiç eksik olmayan soğuk ve alaylı o hafif gülümsemesiyle albinoya bakarak ona servis yapmaya koşmuştu. Yüzü her zamankindan daha şişti, tombul yanakları, sigara dumanlarının arasında, sakal noktacıklarının altında pembemsi bir ışıltıyla parlıyordu. Bedeni başka zamanlarda olduğundan daha iri yarı ve yumuşaktı; kollarıyla bacakları, omuzları ve kemikleri yerlerinden çıkmış gibi görünüyordu. Ama çok da güçlüydü. Lituma onun zavallı bir sarhoşu havaya kaldırıp sokağa attığını kaç kez görmüştü; ama kavga etmeye kalktığından değil, ağlamaya başladığından. Dionisio, alkolün etkisiyle kendilerine kavga arayanların meyhanede kalmalarına göz yumar, hattâ sanki böylesine dövüşler onu öldüresiye eğlendiriyormuş gibi öteki müşterileri onların üzerine salardı. Albino, içkisini azar azar yudumluyor, tedirginlik içindeki Lituma da, yeniden konuşsun diye tetikte bekliyordu. Şallarına ve kazaklarına sarınmış olan o yoğun kalabalığa dönerek konuşmuştu da.

– Cellâda verecek bir sigarası olan yok mu? Pinti herifler! Mıhsıçtılar!

Kimse dönüp de bakmamıştı ona, kimse oralı olmamıştı; onun da, sanki müthiş bir mide ağrısına uğramış ya da bir öfke fırtınasına kapılmış gibi, suratı buruşuvermişti. Saçları, kaşları, kirpikleri bembeyazdı, ama bu koca adamı en çok rahatsız eden şey, tenindeki tüylerin beyazlığıyla sakalının bembeyaz kıllarıy-

dı. Tulum giymişti, üzerinde de kukuletalı bir muşamba vardı; muşambasının açık olan önünden göğsünün ortasındaki bir tutam beyaz tüy görünüyordu.

– Al bakalım, Casimiro –diye ona bir sigara uzatmıştı meyhaneci–. Neredeyse müzik yeniden başlar, sen de dans edersin.

– Neyse –dedi Lituma–. Demek oluyor ki sonunda bana yaylâda bir hindi akbabasıymışım gibi değil de bir dağlıymışım gibi davranacaklar. İşte buna içilir. Şuradan bir şişe indiriver, Dionisio, arkadaşlara benden içki dağıt.

Teşekkür homurtuları yükselmiş, Dionisio bir şişe açar, Doña Adriana da kedehi olmayanlara kadeh dağıtırken, çavuşla yardımcısı yöre sâkinlerinin arasına karışmışlardı. Herkes tezgâha yaklaşmış, ellerinde bir tomar kâğıt parayla bir zar oyununun sonunu bekledikleri zaman yaptıkları gibi simsıkı birbirlerine sokulmuşlardı.

– Demek teröristler Huarcaya'ya ateş etmişler de yara almadan kurtulmuş ha? –diye sordu Lituma–. Nasıl olmuş anlatsanıza.

– Bunu kendisi anlatıyordu, içindeki hayvanını görmeye gittiğinde, daha doğrusu içki başına vurduğunda –dedi kirpi kafalı adam–. Kendisinden bir çocuğu olan bir kızı dağlarda her yanda arayıp duruyormuş. Bir gece La Mar ilinde bir köye varmış, orada onu gulyabani sanarak neredeyse linç ediyorlarmış. Tam o sırada gelen teröristler kurtarmışlar onu. Teröristlerin başı da kim olsa beğenirsiniz? Aradığı o kız!

– Onu kurtarmışlar da ne demek oluyor? –diye sözünü kesti Carreño–. Onu idam etmemişler miydi?

– Kes sesini –diye emretti Lituma–. Sözünü kesme.

– Teröristler köy sâkinlerinin onu gulyabani diye linç etmesinden kurtarmışlar, ama oracıkta onu halk mahkemesine çıkarmışlar ve ölüme mahkûm etmişler –diye öyküsünü tamamladı kirpi adam–. Cezanın infazı da aynı kıza verilmiş. O da tetiği çekivermiş.

– Vay namussuz –dedi Lituma–. Peki nasıl olmuş da öldükten sonra Naccos'a gelmiş?

Albino karşılık vermemiş, uzunca bir süre sigarasını yakmaya çalışmıştı; ama o kadar sarhoştu ki, elindeki kibritin kü-

çük alevini gereken yere tutmayı bir türlü beceremiyordu. Lituma, Dionisio'nun hem parıldayan hem de esmer lekeli suratında, neler olup biteceğini bilerek önceden hayaller kurup keyiflenen birinin acı alay ve sevinç dolu o tanımlanamaz bakışını fark etmişti. Lituma kendisi de neler olacağını biliyor, ürpertiler geçiriyordu. Oysa öteki müşteriler hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi görünüyorlardı; kimileri sandıkların üzerine oturmuşlardı, ama pek çoğu, ellerinde bira, konyak ya da *anisado* şişeleriyle iki üç kişilik gruplar ya da halka halinde toplanmış olarak ayaktaydılar. Tezgâhın arkasında yüksek bir yere yerleştirilmiş olan sonuna kadar açık radyodan, Junín Radyosu'nun Cumartesi geceleri hep çaldığı tropikal bölge ve And şarkıları, sık sık parazitlerle kesilerek birbiri ardına yükseliyordu. Oradakilerden bir tepki görmemiş olmakla onuru kırılan albino, sırtını meyhaneciye dönüp karşısındaki kalabalığa sudan yeni çıkmış balık gözleriyle bakarak, herkese yeniden meydan okumuştu:

– Benim cellât olduğumu duymadınız mı? Gulyabani olduğumu ya da Ayacucho'da dedikleri gibi umacı olduğumu? Kurbanlarımı dilim dilim böyle doğrarım ben.

Kamasını yeniden havada birkaç kez sallamış, kendisine yüzvermeleri, kendisiyle gülüp eğlenmeleri ya da kendisini alkışlamaları için yalvarıyormuş gibi o soytarıca hareketlerini yinelemişti. Bu kez de kimse onun varlığından haberli görünmüyordu. Ama yine de Lituma biliyordu: hepsi de Casimiro Huarcaya'ya karşı dikkat kesilmişti.

– En azından kendi deyişiyle, başından geçen buymuş, öyle değil mi? –diye sordu yüzü çiçek bozuğu olan adam, pek çok işçi de başlarını salladılar–. O terörist kadın, tüfeğiyle bir metre uzaklıktan ateş ederek onu idam etmiş. Huarcaya da ölmüş.

– Yani ölüyor gibi hissetmiş –diye onu düzeltti kirpi adam–. Aslında bayılmış. Korkudan tabii. Kendine geldiğinde de kurşun yarası yokmuş, yalnızca kendisini gulyabani sananların indirdikleri yumrukların çürükleri varmış. Terörist kadın onu korkutmak istemiş, o kadar.

– Huarcaya, atılan kurşunun doğruca kafasına doğru tüfekten çıktığını gördüğünü anlatırdı –diye direndi yüzü çiçek bozuğu olan adam–. Kadın onu öldürmüş, o da dirilmiş.

– Vay namussuz –diye yineledi Lituma, bir birinin, bir ötekinin ve daha da ötedekinin tepkisini ölçerek–. İdam cezasından kurtulmuş ve kalkıp Naccos'a gelmiş, kendisini ortadan kaldırsınlar diye. Acaba bundan da kurtulmuş mudur?

Adamlar, konyak ya da *anisado* kadehciklerini yudumlamayı, bira şişelerini ve bardaklarını "Sağlığına ahbap" diyerek birbirlerine geçirmeyi sürdürüyorlardı. Sohbet ederek sigara içiyorlar, radyodaki müziği dişleri arasından mırıldanıyorlardı. Ötekilerden daha sarhoş olan bir tanesi, göze görünmez bir yosmaya sarılmış, gözlerini kapayarak duvardaki kendi gölgesine doğru beceriksizce birkaç adım atıyordu. Dionisio da, geceleri ortaya çıkan o yerinde duramaz haliyle, onları yüreklendiriyordu: "Dans edin, dans edin, eğlenin, kızlar yoksa ne olmş yani, karanlıkta bütün kediler siyah görünür." Sanki Casimiro Huarcaya orada değilmiş gibi davranıyorlardı, ikiyüzlü herifler. Ama Lituma, pek o kadar belli etmeseler de, işçilerin hepsinin göz ucuyla albinoyu izlediklerini çok iyi biliyordu.

– Köprülerin üstünde ya da kayaların ardında ortaya çıkıveren, mağaralarda yaşayan, Doña Adriana'nın öldürdüğünün tıpkı eşi olan gulyabani var ya, işte o benim! –diye bağırıyordu, gökgürültüsü gibi bir sesle albino–, Yollarda ortaya çıkıp da o büyülü tozları üfleyiveren gulyabani. Siz neden söz ettiğimi biliyorsunuz, öyle değil mi, Doña Adriana? Hadi, elinizden gelirse beni de öldürün bakalım, o koca burunlu kocanızla bir olup Salcedo'yu öldürdüğünüz gibi. Beni bir kez öldürdüler bile, ama teröristler bile beceremediler bunu. Lânet olasıcalar, ben ölümsüzüm!

Yeniden olduğu yerde büzülmüş, ani bir karın ağrısıyla kıvranıyormuş gibi, o beyazımtırak yüzünü buruşturmuştu, ama aradan bir dakika geçtiğinde kendini toparlayarak doğrulmuş, artık boşalmış olan küçük kadehini iştahla dudaklarına götürmüştü. Kadehin boş olduğunun farkına varmayarak onu yudumlamayı, keyifle yalamayı sürdürüyordu. Ta ki sonunda parmaklarının arasından kurtulup, tezgâhın üzerinde yuvarlanarak yere düşene kadar. Bunun üzerine Casimiro Huarcaya, ellerini yüzüne götürerek, öfke içinde öylece durmuş, o patlak gözlerini tezgâhın tahtalarındaki çiziklerden, karalamalardan, lekelerden ve sigara yanıklarından ayırmadan bakakalmıştı. "En önem-

lisi, sakın buradan gitmeye kalkma," diye fısıldıyordu Lituma, albinonun kendisini duyamayacağını bile bile. "Meyhaneden şimdi çıkayım deme sakın. En sona kal, herkes gidene kadar ya da artık seni hatırlayamayacak kadar sarhoş olana kadar." Ama ona bu öğüdü verirken, Dionisio'nun o yılan ıslığı gibi gülmesini algıladı. Onu arandı; gerçekten de, lokali dolduran grup grup insanlara bakıyor ve hareketleriyle onları dansa özendiriyor gibi görünmesine rağmen, o şişkin yanaklı koca suratında ağzı kulaklarına varmış gülüyordu. Lituma'nın en küçük bir kuşkusu yoktu: işlerin olacağına varmaması için kendisinin onca çaba harcamasını alaya alıyordu.

– Bundan da kurtulmuş olması mümkün –dedi aynı işçi, yüzündeki çiçek bozuğu izlerini sanki kaşınıyormuş gibi ovuşturarak–. O terörist kadınla başına gelenden sonra Huarcaya hafiften tozutmuştu. Gulyabani diye geçindiğini anlatmadılar mı? Artık iyice kafayı takmıştı. Her gece gelip burada numarasını yapıyordu. Belki de ortadan kaybolmamıştır, belki de vedalaşmadan Naccos'tan çekip gitmek esmiştir aklına.

Bunları öyle içtenlikten yoksun bir ifadeyle söylüyordu ki Lituma'nın içinden acaba onu ve yardımcısını kendisi kadar budala ya da salak mı sanıyor diye sormak geldi. Ama adama karşılık veren Tomasito oldu:

– Maaşını almadan gitmek mi? Albinonun kendi isteğiyle gitmediğinin en iyi kanıtı bu: son yedi günlük ücretini almamış. Kimse şirkete bir haftalığını öylesine hediye etmez.

– Hafiften tozutmuş olmayan hiç kimse –diye karşılık verdi adam, oyunu sürdürmeye kararlı olarak ve bunlara inandığını belli edecek en küçük bir belirti göstermeden–. O terörist kadınla olan bitenden sonra Huarcaya'nın bir tahtası eksikti.

– Üstelik ortadan kaybolduysa ne olmuş yani –dedi şimdiye kadar hiç konuşmamış olan bir başkası: gözleri içine çökmüş, dişleri koka yaprağı çiğnemekten yeşile çalmış, ufacık tefecik bir kamburdu bu–. Yoksa günün birinde hepimiz kaybolmayacak mıyız?

– Hele bu anasını sattığım çığdan sonra, sandığından da çabuk –diye bağırdı, Lituma'nın kim olduğunu bilemediği birinin gırtlaktan gelen sesi.

Tam o sırada, albinonun sendeleyerek kapıya doğru yöneldiğini fark etmişti. İnsanlar, yine ona hiç bakmadan, yine sanki Casimiro Huarcaya ne oradaymış, ne de bu dünyada varmış gibi davranarak, geçsin diye kenara çekiliyorlardı. Albino, kapıdan çıkıp dışardaki soğuğun ve karanlığın içinde gözden kaybolmadan önce, öfkeden ya da yorgunluktan gırtlağından çatlak çatlak çıkan bir sesle son bir kez meydan okumuştu onlara:

– Birkaç kişinin gırtlağını şöyle kıtır kıtır keseceğim! Dilim dilim doğradıklarımı yağında kızartıp yiyeceğim. Cellâdın en güzel geceleri bunlar. Geberin hepiniz, bok herifler!

– Şikâyet edip durma, her şeye rağmen çığdan kimse ölmedi –dedi Doña Adriana, tezgâhın öte yanından–. Kimsenin burnu bile kanamadı. Kayaların yoluna çikan çavuş bile kurtuldu. Şükret! Yakınıp duracağına sevinçten göbek atman gerek, nankör herif!

Huarcaya dışarı çıkmış, şirketin Cumartesi günleri haftanın geri kalanından bir saat daha fazla yanık bıraktığı sarımtırak ışıklı ampullerle hafifçe aydınlanmış barakalara doğru yürümüştü. Ama daha birkaç adım atmadan sendelemiş, külçe gibi yere yığılıvermişti. Kendi kendine lânetler yağdırıp yakınarak, yerden kalkmak için zorlukla çabalayarak uzunca bir süre orada öylece kalmıştı. Sonra yavaş yavaş kalkmayı başarmıştı, önce bir ayağını, sonra öteki bacağının dizini, sonra her iki ayağını da yere koyarak, sonra da adamakıllı doğrulana kadar iki eliyle kendini iyice iterek. Yeniden düşmemek için, maymun gibi yere çömelerek ve dengesini sağlayabilmek için kollarını şiddetle sallayarak ilerleyebilmişti. Baraka yönünde mi gidiyordu? Minik sarı ışıklar tıpkı ateşböcekleri gibi hareket ediyordu, ama o öyle olmadıklarını biliyordu, çünkü dağda, sıradağların bu yükseklikleriinde ateşböcekleri olabilir miydi? Barakanın küçük ışıklarıydı onlar. Çıkıyorlar, iniyorlar, sağa sola gidip geliyorlar, birbirlerine yaklaşıp uzaklaşıyorlardı. Casimiro, gürültülü bir kahkaha savurarak bir süre onları tutmaya çalıştı. Onun bu soytarılıklarını seyreden Lituma da gülüyordu, ama bir yandan da buz gibi terler dökerek tir tir titriyordu. Acaba ot şiltesi ve battaniyesiyle tahta döşeğinin kendisini beklediği barakaya ulaşabilecek miydi? Casimiro, her an daha da çılgınlaşan o minicik hareketli ışıkların gösterdiği yönü kaybetmemeye çalışarak dö-

nüp dolaşıyor, ilerleyip geriliyor, olduğu yerde dönüyordu. O kadar yorgundu ki, onlara küfür edecek hali bile kalmamıştı. Az sonra bir de baktı ki, artık barakanın içine girmiş, dört ayak üzerinde ranzasına tırmanmaktaydı. Bunu becermişti, ama suratını kirişe çarpmıştı, alnıyla kollarının karıncalandığını hissediyordu. Gözleri kapalı olarak yüzükoyun büzülüp yatarken birden içinden yükselen bir mide bulantısıyla kusmaya çalışmışsa da yapamamıştı. Derken ıstavroz çıkarıp dua etmek istemişti, ama yorgunluktan kolunu kaldıracak hali yoktu, üstelik hiçbir duayı hatırlamıyordu. Titremelerle, geğirtilerle, koltukaltlarına, boynuna ve oyluklarına ulaşarak onu kıvrandırmadan önce karnında ve göğsünde dolaşıp duran bir ağrıyla, uykuyla uyanıklık arası tatsız bir duygu içinde kalmıştı. Çok geçmeden kendisini almaya geleceklerini biliyor muydu acaba?

– Çığ bizi işsiz bıraktıktan sonra kurtulmuş olmamız kaç para eder anacığım –diye Doña Adriana'ya karşılık verdi o ufak tefek kambur–. Kürekleri, traktörleri, greyderi yamyassı ettiğini görmüyor musun?

– Göbek atılacak şey mi bu, Doña Adriana? –diye sordu kirpi adam–. Biri bana bunu anlatsın, çünkü hiçbir şey anlamıyorum.

– Bizi evsiz barksız bırakmadı mı? Asfaltlanmaya hazır haldeki yüz metrelik bir yeri örtmedi mi? –diye bir başkası seslendi, müşterilerin oluşturduğu halkaların birinden–. Artık inşaatı durdurmak için aradıkları bahane hazır. Para bitti! Her şey tükendi! Kemerlerinizi sıkın ve patlayın!

– Burası kıyamet yerine dönmüş olabilirdi, onun için ağlamayı bırakın artık –diye karşılık verdi Doña Adriana–. Şimdi kolsuz ve bacaksız kalmış, gözünüz çıkmış, bütün kemikleriniz kırılmış bir halde solucan gibi yerde sürüne sürüne yaşamaya mahkûm olmuş olabilirdiniz. Bu sefil nankör herifler de kalkmış hâlâ ağlaşıyorlar!

– Şarkı söyle, ağlamayı bıraaaaak![1] –diye avazı çıktığı kadar bağırarak onun sözünü kesti Dionisio–. Daha doğrusu Sapallanga tarzı bir *huaynito* oynayarak acılarımızın üstesinden gelelim, beyler.

[1] İspanyolcası: *Canta y no llores*, ünlü bir İspanyolca şarkının nakarat dizesidir. (Çev.)

Meyhanenin orta yerinde durmuş, kâh onu kâh bunu iterek, radyoda çalınmakta olan şarkının temposuyla oradan oraya dönüp duracak olan küçük bir zincir oluşturmaya çalışıyordu. Ama Lituma, içlerinde en sarhoş olanların bile onun peşinden gitmeye hevesli olmadıklarını fark etmişti. Bu kez alkol onlara karanlık geleceklerini unutturacağına daha da karartıyordu. Meyhanecinin atlayıp sıçrayarak şarkı mırıldanmaları Lituma'nın hafifçe başını döndürmüştü.

– Kendinizi kötü mü hissediyorsunuz, çavuşum? –diye onu kolundan tuttu Tomasito.

– İçki başıma vurdu –diye kekeledi Lituma–. Şimdi geçer.

Şantiyenin motoru susmuştu, şafak vaktine kadar daha birkaç saat geçmesi gerekiyordu. Ama onların ellerinde fenerler vardı ve sarı renkli huzmelerin delip geçtiği karanlıkların içinde rahat rahat dolaşıyorlardı. O kadar kalabalıktılar ki o daracık yere zorlukla sığışabiliyorlardı, ama ne birbirlerini itiyorlar, ne de birbirlerine engel oluyorlardı; acele etmiyorlar, korkmuş ya da öfkeli görünmüyorlardı, hele hele sinirli ya da tedirgin hiç değildiler. Soğukkanlı ve güven dolu oldukları fark ediliyordu ve Lituma'ya göre en tuhafı da, dışardan getirdikleri o buz gibi soğuk soluğun içinde en küçük bir alkol kokusu duyulmamasıydı. Ne yaptıklarını, ne yapacaklarını bilerek sâkin bir kararlılıkla hareket ediyorlardı.

– Kusmanıza yardım etmemi ister misiniz? –diye sordu Tomasito.

– Henüz değil –diye yanıt verdi çavuş–. Ama şu ibneler gibi dans etmeye kalkışacak olursam beni yakala ve sakın bırakma.

Albinoyu sarsarak uyandıran adam, içinde kötü niyet taşımadan ve belirli bir yumuşaklıkla omzundan tutarak yapmıştı bu işi:

– Hadi Huarcaya, hadi bakalım. Kalk artık.

– Ortalık henüz karanlık –diye itiraz etmişti albino, kısık bir sesle. Sonra da o şaşkınlığının içinde Lituma'ya aptalca gelen bir şey eklemişti–: Bugün günlerden Pazar, yalnızca bekçiler çalışıyorlar.

Kimse gülmemişti ona. Öylece durup susuyorlardı ve o derin sessizliğin içinde hepsi onun kalbinin deli gibi atışlarını dinliyorlarmış gibi gelmişti çavuşa.

– Hadi Huarcaya –diye emretti, kirpi adam mıydı?, yüzü çiçek bozuğu olan mıydı?, yoksa o küçük kambur mu?–. Tembellik etme, kalksana.

Karanlıkta pek çok el tahta döşeğe doğru uzanmış, albinonun oturmasına ve ayağa kalkmasına yardım etmişlerdi. Güçlükle ayakta durabiliyordu; kendisini tutan onca kol olmasa, bezden bir bebek gibi yığılıverecekti.

– Ayakta bile duramıyorum –diye yakınmıştı. Sonra da hiçbir nefret ya da istek belirtisi göstermese de, ilkelerine bağlı kalarak yine de hakaret etmişti onlara–: Bok herifler!

– Başın dönüyor da ondan, Huarcaya –diye biri yumuşak bir ifadeyle avutmuştu onu.

– Sen kendin olmaktan çıktın da onun için böyle hissediyorsun.

– Yürüyemiyorum bile, lânet olsun –diye itiraz ediyordu albino, üzüntüyle. Sesi, daha önce meyhanedeyken cellât olduğunu söylediği zamankinden çok farklı çıkıyordu. Kaderine razı olmuş, başına gelecekleri bilip kabul eden birinin sesi olduğunu düşünüyordu Lituma.

– Başın dönüyor da ondan –diye yinelemişti biri, onu yüreklendirerek–. Merak etme, Huarcaya, biz sana yardım ederiz.

– Ben de yere yığılmak üzereyim, çavuşum –dedi Tomasito, onun kolunu bırakmadan–. Ama benimki fark edilmiyor, bütün sarhoşluğum içimde. Boşuna değil, herhalde beş koca bardak konyak içmişizdir, değil mi?

– Gördün mü ben nasıl da haklıymışım? –diyerek dönüp ona baktı Lituma ve yardımcısının elinin kendi kolunu sıktığını hissetmesine rağmen onu ta uzaklarda seçebildi–. Bu dağlılar albino hakkında bin türlü şey biliyorlardı da bizi aptal yerine koydular. Onun şimdi nerede olduğunu bildiklerine de bahse girerim.

– Başım öylesine dönüyor ki bu gece seni düşünemeyeceğim –dedi Tomás–. Kutlamamız boşuna değil, çavuşumun üzerinden bir çığ geçti ama onu ezmedi. Düşünsene bir kere, Mercedes'ciğim! Naccos'taki karakolda senden söz edebileceğim

kimsecikler olmadan tek başıma kalsaydım ne olurdu, düşünsene. İşte bunun için kafayı çektim, canım sevgilim.

Onu kollarından tutmuşlar, itip kakmadan, acele ettirmeden, barakanın kapısına doğru havada taşıyorlardı. O daracık yerde onca siluetin sürtünmesiyle çift sıra ahşap ranza kımıldayıp çatırdıyordu. Fenerlerin konik ışıklarının içinde, barakaya yeni gelenlerin, küçük şallarının, madenî kasklarının ya da kulaklara kadar indirilmiş yün takkelerinin altında gözlerden yarı gizlenen yüzleri bir an görünüp kayboluyordu. Lituma onların kim olduklarını tanıyor, sonra da unutuveriyordu.

– O anasını sattığım Dionisio amma da zehir gibi bir *anisado* vermiş bana –diye yakınmıştı albino, bitkin bir tavırla, boş yere öfkelenmeye çalışarak–. O büyücü Doña Adriana kimbilir içkiye neler karıştırıyordur. Beni mahvettiler.

Herkes susuyordu, ama o uğursuz sessizlik Lituma'ya çok şeyler anlatıyordu. Çavuş, dili dışarda, derin derin soluyordu. Kesinlikle öyle olmuştu. Albinonun tehditleri, alayları ve çılgınlıkları onun içinden gelen şeyler değildi; meyhanede kimbilir ne şaklabanlıklarla ona içirmiş oldukları o pisliklerdendi. Bu yüzden söylemişti o korkunç sözleri, bu yüzden öylesine heyecanlıydı. Onlara meydan okuduğunda işte bu yüzden kimse ona aldırmamıştı. Haklıydılar, hakları vardı: onu kendileri bu duruma soktuklarına göre ona nasıl gücenebilirlerdi? Kendileri yarı ölü hale getirmişlerdi Casimiro Huarcaya'yı.

– Dışarısı bok gibi soğuk olsa gerek –diye yakındı Tomasito.

– Hayır, o kadar değil –diye karşılık verdi kalabalıktan biri–. Ben daha yeni dışarı çıktım işemeye, soğuk değildi.

– İçkinin verdiği sıcacık duyguyla hiçbir şey hissedilmez, ahbap.

– Bu baş dönmesiyle ne soğuğu hissedersin, ne de başka bir şeyi, Huarcaya.

Onu elden ele geçirerek götürüyorlar, yönlendiriyorlar, taşıyorlardı; Lituma, barakanın dışında onları beklemekte olan heyecanlı gölgelerden oluşan o koyu lekenin içinde bir an için gözden kaybetmişti onu. Mırıltılarla konuşup hareket ediyorlardı, ama albino aralarına girip de onu gördüklerinde, varlığını hissettiklerinde ya da tahmin ettiklerinde, hepsi de susup hare-

ketsiz kalmışlardı; tıpkı İsa'nın, Meryem'in ve koruyucu azizin kilisenin kapısında müminlerin omuzları üzerinde görünüp âyin alayının yola düzülmesindeki gibi, diye düşündü Lituma. Gecenin bu geç vaktindeki buz gibi karanlıkların içinde, ışıl ışıl binlerce yıldızın altında, tepelerin kütleleriyle barakaların arasında, Lituma'nın çocukluğundan hatırladığı Paskalya âyinlerinin o yoğun ağırbaşlılığı, o umut dolu inancı egemendi artık. Tomasito'nun kıpkırmızı kesilmiş yüzü gibi hepsi ta uzaklardaydı. Kulak kesilen Lituma, o yoğun kalabalığın alıp oldukça uzağa götürdüğü Casimiro Huarcaya'nın şöyle dediğini duyabildi:

– Ben kimsenin düşmanı değilim, olmak da istemiyorum. Dionisio'nun bana verdiği zehirden oldu bu! Karısının benim için hazırladığı o karışımdan! Az önce onlar ahmakça şeyler söylettiler bana.

– Biliyoruz, Huarcaya –diye onu yatıştırıyorlar, sırtını sıvazlıyorlardı–. Sen merak etme. Kimse senin düşmanın değil, arkadaş.

– Biz hepimiz sana minnettarız, kardeşim –demişti, ancak bir kadının olabilecek kadar yumuşacık bir ses.

"Evet, evet," diye yinelemişlerdi pek çokları; Lituma da, düzinelercesinin kafalarını salladığını, albinoya minnettarlıklarını, sevgilerini sessizce bildirdiklerini görür gibi oluyordu. Buyurgan bir sese gerek duyulmadan, her biri üzerine düşenin bilincinde olarak, kalabalık harekete geçmişti; kimse konuşmadığı ve fısıldaşmadığı halde, onların kitlesel bir halde, hep birlikte hareket ederek ve heyecanı kemiklerine kadar hissedip tir tir titreyerek, tepelere doğru ilerlediklerini duyuyordu. "Terk edilmiş madene, eskiden Santa Rita denilen yere," diye düşündü Lituma. "Oraya gidiyorlar." Taşlara basan onca adımın gürültüsünü, su birikintilerinin şapırtısını, bedenlerin yumuşacık kayıp gitmelerini, sürtünmelerin hışırtısını dinliyordu; albinonun yakınması duyulmadan aradan uzun bir zaman geçtiğini hesaplayınca da yanındakine alçak sesle sordu:

– Acaba Casimiro Huarcaya ölmüş müdür?

– Konuşmasan daha iyi edersin.

Ama solunda duran işçi, onun bilgisizliğine acımış, zorlukla duyulabilen bir sesle onu aydınlatmıştı:

– İyi bir kabul görebilmesi için ta aşağıya kadar canlı olarak ulaşması gerekiyor.

Onu terk edilmiş madenin ağzından aşağıya henüz bilinçliyken atacaklardı. Bir âyin alayı oluşturarak, suskun, sessiz, trans halinde, onu kollarından tutup, sendelediği her defasında havaya kaldırarak, yatıştırarak, yüreklendirerek, ondan nefret etmediklerini, ona değer verdiklerini söyleyip, kendileri için yapacak olduğu şeye minnettarlıklarını anlatarak, ta yukarıya kadar çıkacaklar, fenerlerin aydınlatacağı ve rüzgârın ıslık çalıyor olacağı maden ağzına vardıklarında da onu ellerinden bırakıp aşağıya itecekler, upuzun bir haykırmayla uzaklaştığını, ta aşağılara tok bir sesle düştüğünü duyacaklar, beklenen yere vardığında galerinin dibindeki kayalarda parçalandığını tahmin edeceklerdi.

– O artık ne bir şey hissediyor, ne de bir şeyin farkında –dedi arkasında duran biri, sanki düşüncelerini okur gibi–. Çavuş Lituma nakavt oldu.

Timoteo Fajardo hiç de benim ilk kocam değildi, benim tek gerçek kocam Dionisio olmuştur. Timoteo'yla biz hiç evlenmemiştik, yalnızca birlikteydik. Ailem ona kötü davranmıştı, Quenka halkı ise daha da kötü davrandı. Onları gulyabani Salcedo'dan kurtarmış olmasına rağmen, kimse çıkıp da benimle evlenmesine izin versin diye babamı ikna etmeme yardımcı olmadı. Yardım etmek bir yana, babama "O koca burunlu herifin kızınızı alıp götürmesine nasıl izin verirsiniz, bu gibilerin sığır hırsızı diye adları çıkmamış mıdır?" diyerek Timoteo'yla aralarına nifak sokuyorlardı. İşte bu yüzden biz de Quenka'dan kaçarak Naccos'a geldik. Oradan ayrılırken, köyün görülebildiği dar boğazda durup o nankörlere lânet okuduk. Bir daha da Quenka'ya ne döndüm, ne de dönerim.

Ne inkâr, ne de kabul ediyorum; dudaklarımı büküp dalgın dalgın dağlara bakakalıyorsam, sorularınız beni rahatsız ettiğinden değil, aradan çok zaman geçtiğinden. O zamanlar mutlu muyduk, mutsuz muyduk, artık pek emin değilim. İlk zamanlar, cansıkıntısıyla tekdüzeli yaşantının mutluluk olduğunu sandığımız sürece, mutluyduk denilebilir. Timoteo, Santa Rita ma-

deninde iş bulmuştu, ben de onun yemeğini pişiriyor, çamaşırlarını yıkıyordum, herkes de bize karı koca gözüyle bakıyordu. Şimdikinin tersine, o zamanlar Naccos'ta pek çok kadın vardı. Dionisio, yanında dansçıları ve çılgın karılarıyla buradan geçtiğinde, o kadınlar da yarı çılgın bir hal alırlardı. Kocalarıyla babaları, baştan çıkmasınlar diye kırbaç darbeleriyle sırtlarını yara bere içinde bırakırlar, ama onlar yine de Dionisio'nun peşinden koşarlardı.

Şişko bir ayyaşın kendilerini büyülemesine göz yummaları için nesi mi vardı onun? Şöhreti, efsanesi, esrarengiz havası, neşesi, kehanet yeteneği, şişeler dolusu mis gibi kokulu İca konyağı, bir de kocaman bir çükü vardı. Daha ne istersiniz? Dağın her yanında tanınırdı; Junín, Ayacucho, Huancavelica ve Apurímac köylerinde onsuz ne bir panayır olurdu, ne bir şenlik, ne de bir kutlama. Daha doğrusu, onlarsız. Çünkü o zamanlar Dionisio, hiç yoktan peşine takılan Huancayo'lu ve Jauja'lı bir çalgıcı ve dansçı takımıyla birlikte dolaşırdı. Bir de gündüzleri yemek pişiren, geceleri de çılgına dönüp taşkınlıklar yapan bir avuç deli karıyla birlikteydi.

Dionisio'nun grubu, davullarını çalarak, *quena*'larını üfleyerek, *charango*'larını tıngırdatıp topuk darbeleriyle yerleri zangırdatarak köyün girişinde kendilerini göstermedikçe şenlik başlamazdı. Havai fişekleri patlatmış olsalar ve köyün rahibi dualarını edip bitirmiş olsa da, Dionisio olmadan şenlik olmazdı. Her yerde şenlik için onu getirtirlerdi; kötü şöhretlerine rağmen hep oradan oraya dolaşırlardı. Neden dolayı mı kötü şöhretliydiler? Pis işler yapmaktan ve Şeytan'm dölleri olmaktan. Kiliseleri yakmaktan, azizlerin ve Meryemlerin kafalarını koparmaktan, yeni doğmuş çocukları çalmaktan. Özellikle de rahiplerin dedikodusuydu bunlar. Dionisio'yu kıskanıyorlar, onun halkın sevgisini kazanmış olmasının öcünü bu tür iftiralarla alıyorlardı.

Onu ilk gördüğümde, tepeden tırnağa her yanımdan küçük yılanlar geçti sanki. Naccos'un, bugün şirketin bürosunun bulunduğu, o zamanki küçük meydanında durmuş, katırlara yüklemiş olduğu küplerden konyak satıyordu. İki sehpanın üzerine birkaç tahta atıp, 'Burası meyhanedir' diye bir de levha koymuştu. "Ne bira için, ne de rom, çocuklar. İçki içmeyi öğre-

nin," diye öğüt veriyordu madencilere. "İca üzümünden şu saf konyağın bir tadına bakın, insana acılarını unutturur, içindeki mutlu kimliğini çekip çıkarır." "İçinizdeki hayvanı ziyarete gidin!" diyordu. O gün Ulusal Bayramdı; bandolar, kıyafet yarışmaları, sihirbazlar, dansçılar vardı. Ama ben bu eğlencelerin hiçbirinden zevk almıyordum; istemesem de ayaklarımla kafam ona doğru yön değiştiriyordu. Henüz gençti, ama bugün olduğundan çok farklıydı. Hafif şişmanca, etleri biraz löp löptü, kapkara gözleri, dalgalı saçları, yine bugünkü gibi yarı sıçrayarak, yarı sendeleyerek bir yürüme biçimi vardı. Müşterilerle ilgileniyor, ortaya çıkıp dans ederek neşesini herkese bulaştırıyordu. "Şimdi bir *muliza*," diyordu, hadi herkes peşinden gidiyordu. "*Pasillo*," diyordu, sözünü dinliyorlardı. "Şimdi sıra *huaynito*'da," deyince herkes patır patır tepiniyordu, "Şimdi tren oluyoruz," dedi mi arkasında upuzun bir kuyruk oluşturuyorlardı. Şarkı söylüyor, atlıyor, sıçrıyor, *charango* tıngırdatıyor, *quena* üflüyor, kadeh kaldırıyor, bağırıyor, timballeri patırdatıyor, trampetleri dövüyordu; saatler boyu, hiç yorulmadan. Saatlerce ve saatlerce Jauja Karnavalı maskelerini takıp çıkarıyordu, ta ki sonunda tüm Naccos sarhoş ve mutlu bir girdap haline gelene kadar; artık kimse kim olduğunu, kimin nerede başlayıp ötekinin nerede sona erdiğini, kimin erkek, kimin hayvan, kimin insan, kimin kadın olduğunu bilmiyordu. Bir ara onunla dans etme sırası bana gelince beni sıkıştırdı, oramı buramı elledi, taş gibi kamışını karnımda hissettirdi ve tavadaki kızartmanın cızırtısı gibi şapırtılı dilini ağzıma aldırdı. O gece Timoteo Fajardo beni sille tokat döverek kan revan içinde bıraktı, bir yandan da "İsteseydi onunla giderdin, öyle değil mi, orospu?" diyordu.

Istememişti, ama istemiş olsaydı belki de giderdim; Dionisio'nun oyuncularına bir yenisi daha katılmış olurdu; Andlar'ın tüm yollarından geçerek, buz gibi soğuk yaylâlara tırmanarak, sımsıcak vadilere inerek, kâh yağmur altında kâh güneş altında yürüyerek, onun yemeğini pişirip çamaşırını yıkayarak, kaprislerine boyun eğerek, Cumartesi panayırlarında da panayır halkını neşelendirerek, hattâ o mutlu olsun diye orospuluk ederek dağlardaki köylerde ve kasabalarda onun peşinden giden o çılgın kadınlardan biri olurdum ben de. Anlattıklarına göre, koı-

yak stokunu yenilemek üzere kıyıya indiklerinde, deniz kenarındaki o kumsallarda, o çılgın kadınlarla dansçılar dolunaylı gecelerde çırılçıplak dans ederlerken, Dionisio da kadın kılığına girerek şeytanı çağırırmış.

Korkuyla ve hayranlıkla, onun hakkında olmuş ve olacak her şey söyleniyordu. Ama aslında kimse onun hayatı hakkında pek bir şey bilmiyordu, söylenenler dedikodudan başka bir şey değildi. Örneğin annesini fırtınada düşen bir yıldırım kömür etmişmiş. Onu, Huanta'nın yükseklerinde, hâlâ puta tapan İquicha'lı bir topluluğun kadınları büyütmüşmüş. Gençken Dominiken rahiplerinin bir manastırında deliymiş de bir anlaşma yaptığı şeytan aklını ona geri vermişmiş. Cangılda yamyam yerlilerin arasında yaşamışmış. Konyağı kıyıdaki çöllerde gezerken keşfetmişmiş, o zamandan beri de konyak satarak dağlarda dolaşıyormuş. Her yanda karıları ve çocukları varmış; ölüp de dirilmişmiş; gulyabaniymiş, öcüymüş, umacıymış, büyücüymüş, caniymiş, sihirbazmış. Ona yüklenilmeyen hiçbir esrarengiz iş ya da kötülük yoktu. Bu kötü şöhreti onun da hoşuna gidiyordu.

Tabii ki gezgin bir konyak satıcısının çok daha fazlasıydı o, herkes de bunun farkındaydı; folklor çalgıcıları ve dansçıları emprezaryosunun daha fazlasıydı, bir animatörün daha fazlası, ayrıca gezgin bir kerhane patronunun da daha fazlasıydı. Evet evet, bu besbelliydi. Ama ne kadar fazlası? İblis miydi? Melek miydi? Tanrı mıydı? Timoteo Fajardo, benim Dionisio'yu unutamadığımı gözlerimden okuyor, öfkeyle üstüme atlıyordu. Erkekler onu kıskanıyorlardı, ama hepsi de kabul ediyordu: "O yoksa, şenlik de yok." Dionisio ortaya çıkıp da tezgâhını kurar kurmaz konyak satın alıp onunla kadeh tokuşturmaya koşuyorlardı. "Onları ben eğittim," diyordu Dionisio. "Eskiden mısır rakısı, bira ya da romla zehirlerlerdi kendilerini, şimdi ise devlerin ve meleklerin içkisi olan konyakla zehirleniyorlar."

Ben, Huancasancos'tan gelen Ayacucho'lu bir kadından onun hakkında biraz daha fazlasını öğrenmiştim. O da Dionisio'nun çılgın karılarından biri olmuş, sonra onu bırakmıştı. Aşağı yukarı o gulyabaninin Juan Apaza'nın kanını iliğini kuruttuğu zamanlarda, Santa Rita madenindeki bir ekipbaşının karısı olarak gelmişti buraya. Arkadaş olmuştuk, ırmakta çamaşır yıkamaya birlikte giderdik; günün birinde bedeninde neden o

kadar çok yara izi taşıdığını sordum ona. Bunun üzerine anlattı bana. Dionisio'nun grubuyla birlikte uzunca bir süre dünyayı dolaşmıştı; karanlık nerede bastırırsa orada, soğuğa dayanabilmek için birbirlerinin üstüne çıkarak açık havada uyuyorlar, panayırdan panayıra, pazardan pazara dolaşıp, şölen sahiplerinin merhametine sığınarak yaşıyorlarmış. Başkalarının bakışlarından uzakta, kendi aralarında eğlendiklerinde, gruptakiler çılgına dönüyorlarmış. Ya da Dionisio'nun dediği gibi içlerindeki hayvanı ziyarete gidiyorlarmış. O çılgın kadınlar, bir yandan dans etmeyi de bırakmadan, sevişmekten dövüşmeye geçiyorlarmış, okşamadan tırmalamaya, öpücüklerden ısırıklara, kucaklamalardan itip kakmalara. "Peki canın acımıyor muydu, kız?" "Sonradan acıyordu; ama müzikle, dansla, baş dönmesiyle pek keyifliydi. Kaygılar yok oluyor, kalplerimiz hızla çarpıyordu; insan kendini kerkenez gibi, *molle* ağacı gibi, bayır, akbaba, ırmak gibi hissediyordu. Dans ederek, sevişerek ya da dövüşerek yıldızlara kadar yükseliyorduk." "Peki o kadar hoşuna gidiyordu da neden onlardan ayrıldın?" Çünkü ayakları şişiyor, oradan oraya dolaşmalarında artık onların peşinden gidemiyordu. Çok kalabalıktılar ve kendilerini taşıyacak bir kamyonu her zaman bulamıyorlardı. Yolculuklarını yayan olarak yapıyorlardı, günlerce gidiyorlar, haftalarca geliyorlardı. O zamanlar yapılabiliyordu bu, Andlar'da ne teröristler vardı, ne de korucular. Bu yüzden sonunda bu Huancasancos'lu kadın, o ekipbaşıyla evlenmeye, buraya Naccos'a yerleşmeye razı olmuştu. Ama o yolculukları ve sefahat âlemlerini özleyerek eski serüvenlerinin hayaliyle yaşıyordu. Hüzünlü birkaç *huaynito* söylüyor, eski günleri anarak "Ah ne kadar mutluydum," diyerek içini çekiyordu. Çalgısını özlemle tıngırdatıyordu.

İşte böylece içime merak düşmüş ve o Ulusal Bayram'da onunla dans edip de bana el attığından beri huzursuz bir haldeyken, Dionisio bir dahaki sefer Naccos'a gelip de kendisiyle evlenir miyim diye bana sorunca, ben de peki dedim. Maden artık tükeniyordu. Santa Rita'daki cevher bitmişti ve gulyabani, Timoteo'nun arkadaşı Sebastián'ı kuruttuğundan beri insanlar dehşet içindeydiler. Dionisio, o çılgın kadınlara katılmamı, grubun yeni bir üyesi olmamı istememişti benden. Kendisiyle evlenmemi istemişti. Timoteo'nun Quenka'daki mağaralarda gul-

yabani Salcedo'yu avlamasına nasıl yardım ettiğimi öğrendiğinden beri âşıktı bana. "Sen benim kısmetimsin," diye inandırdı beni. Yıldızlar ve iskambiller de bunun böyle olduğunu sonradan doğruladılar.

Muquiyauyo beldesinde evlendik; Dionisio, beldedeki bütün gençleri bir tür krup salgınında iyileştirdiğinden beri orada pek gözdeydi. Evet, çüklerindeymiş hastalık. Yağmurlu bir yazdan sonra yakalanmışlar bu hastalığa. Evet öyle, kahkahalarla gülünecek şey, ama onlar umutsuzluk içinde ağlaşıyorlarmış. Horozun ötüşüyle gözlerini açtıkları andan başlayarak, tıpkı bir acı biber gibi şişkin, kıpkırmızı ve cayır cayır yanar halde oluyormuş çükleri. Ne yapacaklarını bilemiyorlarmış. Soğuk suyla yıkıyorlarmış, boşuna; aşağı indiriyorlarmış, yaylı bir bebek gibi yeniden dikiliveriyormuş. Süt sağarlarken, ekin ekerlerken, ağaç budarlarken ya da yapmaları gereken herhangi bir işi yaparlarken, o hep öyle şiş, lök gibi ağır duruyormuş bacaklarının arasında, tıpkı bir mahmuz ya da bir çan dili gibi. Ocopa'daki San Antonio manastırından bir rahip getirtmişler. Onlar için bir âyin yönetmiş ve tütsüyle şeytan kovma âyini yapmış. Bunlar da bir işe yaramamış: donlarını delip güneşi görmek için başlarını dışarı çıkarana kadar kalkıp büyümeyi sürdürüyorlarmış. O sırada Dionisio gelmiş. Olan biteni ona anlatmışlar, o da danslı ve müzikli çılgınca bir âyin alayı düzenlemiş. Sırtlarında da bir aziz heykeli yerine, Muquiyauyo'nun en iyi çömlekçisinin biçimlendirdiği, kilden bir çük heykeli dolaştırmışlar. Bando marşlar çalıyormuş, genç kızlar da onu çelenklerle süslemişlermiş. Dionisio'nun buyruğuna uyarak onu Mantaro ırmağına atmışlar. Salgına yakalanan gençler de ırmağa atlamışlar. Kurulanmak üzere çıktıklarında artık normalmişler, çükleri yine büzülüverip aşağı sarkıvermişmiş.

Muquiyauyo rahibi, önceleri bizi evlendirmek istemiyordu. "Bu herif Katolik değil ki, vahşi bir putperest," diyordu, onu eliyle kovarak. Ama birkaç kadehçik içtikten sonra yumuşayıp nikâhımızı kıydı. Düğün, dans edip yemek yiyerek, dans edip içki içerek, kendimizden geçene kadar durmadan dans ederek üç gün sürdü. İkinci gün akşam olurken Dionisio beni elimden tuttuğu gibi bir yokuşu tırmandırdı ve bana gökyüzünü işaret etti. "Şu yıldız kümeciğini görüyor musun, şuradakini, hani

şu taç biçimindekini?" Tüm ötekilerden çok daha belirgin bir biçimde göze çarpıyordu. "Evet, görüyorum." "İşte onlar sana düğün hediyem."

Ama henüz bana sahip olmuş değildi, çünkü daha önce yerine getirmesi gereken bir sözü vardı. Muquiyauyo'dan uzaklarda, Mantaro'nun öteki kıyısında, Jauja dağlarına tırmanırken, Dionisio'nun çocukluğunu geçirmiş olduğu Yanacoto köyünde. Annesi yıldırımla yanarak yok olduktan sonra, Dionisio, bu ölüme bir türlü alışamıyormuş. Onu bir yerlerde bulacağından emin olarak durmadan arıyormuş. Bir gezgin olup çıkmış, oradan oraya gidip gelerek azap çeken bir ruh gibi yaşıyormuş, ta ki sonunda İca'daki çiftliklerde konyağı keşfedip de onun satıcısı ve tanıtıcısı olana kadar. Günün birinde annesini rüyasında görmüş: annesi ona Karnavalın yapıldığı Pazar günü geceyarısı, Yanacoto mezarlığına gelmesini söylemiş. O da heyecan içinde oraya kadar gitmiş. Ama burnu cüzamdan düşmüş bir felçli olan Yaranga adındaki mezarlık bekçisi, önce pantolonunu indirmedikçe onu içeri bırakmak istemiyormuş. Tartışmışlar ve bir uzlaşmaya varmışlar: Yaranga, düğün günü bitmeden geri dönüp önünde domalması koşuluyla buluşma yerine gitmesine izin verecekmiş. Dionisio içeri girmiş, annesiyle konuşup vedalaşmış. İşte şimdi de aradan on beş yıl geçtikten sonra düğün gününde, verdiği sözü yerine getirmesi için onunla birlikte oraya gitmem gerekiyordu.

Yanacoto'ya kadar tırmanmamız, ilk gün kamyonla, ikinci gün ise katırla olmak üzere iki günümüzü almıştı. Köyde kar vardı, insanlar dudakları mosmor dolaşıyor, soğuk hava suratlarını bıçak gibi kesiyordu. Mezarlığın ne Dionisio'nun hatırladığı küçük duvarı kalmıştı, ne de bekçisi. Sorunca Yaranga'nın yıllar önce çıldırarak öldüğünü söylediler. Dionisio, kendisine onun mezarını gösterene kadar her önüne gelene sordu. Derken o gece, bizi evlerinde ağırlayan aile uyurken, beni elimden tutarak Yaranga'nın gömülü olduğu yere götürdü. Bütün gün elinde kamasıyla bir söğüt dalından bir şeyler yontmakla uğraştığını görmüştüm. Yonttuğu şey, küçükçe bir penisti. Onu balmumuyla yağladı, Yaranga'nın mezarının üzerine dikti, pantolonun indirerek, haykıra haykıra üstüne oturdu. Sonra da buz gibi soğuk havaya rağmen, donumu çekip çıkararak beni yere

yıktı. Üst üste hem önümden hem arkamdan girdi. Artık bâkire olmadığım halde, öyle sanıyorum ki ben ondan daha fazla haykırdım, ta ki kendimi kaybedene kadar. İşte zifaf gecemiz böyle olmuştu.

Ertesi sabah bana bilgeliği öğretmeye koyuldu. Rüzgârları birbirinden ayırdetmekte, toprağın içinden gelen seslere kulak vermekte ve insanların yüzlerine dokunarak yürekleriyle iletişim kurmakta son derece yetenekliydim. Ben kendimi dans etmeyi bilir sanırdım; müziğin içine girip müziği de kendi içime sokmayı veb enim onu dans ettirmemi değil, onun beni dans ettirmesini o öğretti bana. Ben kendimi şarkı söylemesini bilir sanırdım, kendimi şarkının egemenliğine bırakmayı ve söylediğim şarkıların bendesi olmayı o öğretti bana. Eldeki çizgileri okumayı, havada uçuştuktan sonra yere konduklarında koka yapraklarındaki şekilleri çözmeyi, canlı bir kobayı hastaların bedenleri üzerinde dolaştırarak hastalıkların yerlerini bulmayı yavaş yavaş öğreniyordum. Konyak stokumuzu yenilemek üzere kıyıya inerek ve pek çok şenliği canlandırarak yolculuk etmeyi sürdürüyorduk. Ta ki onca katliamdan sonra yollar tehlikeli olmaya, köyler boşalıp insanlar yabancılara karşı güvensizlikle içlerine kapanmaya başlayana kadar. O çılgın kadınlar çekip gitmişler, çalgıcılar bizi bırakmışlar, dansçılar yok olmuşlardı. "Seninle benim de bir yere kök salmamızın vakti geldi," dedi bana günün birinde Dionisio. Galiba artık yaşlanmıştık.

Timoteo Fajardo'ya ne oldu hiç bilmiyorum, hiçbir zaman da öğrenemedim. Ama dedikoduları çok iyi biliyorum. Yıllarca nereye gitsem peşimi bırakmadı. Mısır unu çorbasına zehir koyup o ayyaş şişkoyla kaçmak için mi öldürdün onu? Yoksa umacıyla anlaşıp Dionisio mu öldürdü Timoteo'yu? Gulyabaniye mi armağan ettin onu? O çılgın karılar dağların tepesindeki büyücüler şenliğine götürüp, o koca burunluyu lime lime mi ettiler? Sonra da onu yediler mi, söylesene cadı? O zamanlar artık bana cadı ve hanımefendi demeye başlamışlardı.

– Sana bile bile acı çektirdim, ne telefonu açtım, ne de istediğin randevuyu verdim –deyivermişti komutan, Carreño'yu selâmlamak yerine–. Seni meraktan çatlatmak için. Hem de sa-

na verebileceğim en ağır cezayı tasarlamak istiyordum, dünyanın en büyük orospusunun çocuğu.

– Vay canına, demek sonunda o ünlü vaftiz baban ortaya çıktı –dedi Lituma heyecanla–. Ben de onu bekliyordum, öykünün beni en ilgilendiren yanı oydu. Bakalım o lânet olasıca çığın korkusunu böylece üstümden atabilecek miyim? Devam etsene, Tomasito.

– Evet, babacığım –diye alçakgönüllülükle kabullenmişti Carreño–. Nasıl emrederseniz.

Şişko Iskariyot, onun gözlerinin içine bakmaktan kaçınmak için yüzünü yumurtalı böreğin, patates kızartmasının ve sade pilâvın içine gömmüştü. Ağzındakileri hırsla çiğniyor, lokmalar arasında birasını yudumluyordu. Komutan sivil giyimliydi, boynuna ipek bir fular takmıştı, gözünde kara gözlükler vardı. Birbirinden uzak floresan lâmbalarının yer yer kestiği yarı karanlığın içinde dazlak kafası parlıyordu. Yanık bir sigara dudaklarından aşağı sarkıyor, bir bardak viskiyi sağ elinde sallayıp duruyordu.

– Chancho'yu öldürmen bana karşı bir saygısızlık, çünkü ben seni Tingo María'ya onu koruyasın diye yollamıştım –demişti komutan–. Ama ahmaklığının beni en illet eden yanı bu değil. Ne, biliyor musun? O işi o nedenle yapmış olman. Söyle bakalım, bunu neden yaptın, salak?

– Nedenini siz çok iyi biliyorsunuz, babacığım –diye mırıldanmıştı çocuk, gözlerini saygıyla aşağı indirerek–. Yoksa İskariyot size söylemedi mi?

– Genelevde miydiniz? –diye sordu Lituma–. Masanın çevresinde müzik ve orospular var mıydı? Vaftiz baban orada kral gibi miydi?

– Yarı diskotek, yarı bar, yarı genelev gibi bir yerdi –diye açıkladı Tomasito–. Çiftler için odalar yoktu. Heriflerin, karıları karşıdaki otele götürmeleri gerekiyordu. Vaftiz babam ortaktı galiba. Benim bir şeye dikkat edecek halim yoktu, korkudan ödüm bokuma karışmıştı, çavuşum.

– Ben senin ağzından duymak istiyorum, dünyanın en büyük orospusunun çocuğu –diye buyurmuştu komutan, bir imparator edasıyla.

– Chancho'yu öldürdüm, çünkü sırf zevk için onu dövüyordu –diye fısıldamıştı çocuk, başı önünde, incecik bir sesle–. Siz bunu zaten biliyordunuz, İskariyot çoktan anlatmıştır.

Komutan gülmemişti. Başını hafifçe sallayarak, o kara gözlüklerinin ardından öylece bakmıştı ona. Elindeki viski bardağıyla masaya vurarak *salsa*'nın temposuna eşlik ediyordu. Sonunda, hiç dönüp bakmadan, yanından geçmekte olan şanjanlı bluzlu bir kadını kolundan yakalamış, yanına yaklaşıp önünde eğilmeye zorlayarak dosdoğru soruvermişti:

– Seni düzenlerin sana dayak atmaları hoşuna gider mi, gitmez mi?

– Senin yaptığın her şey hoşuma gider, yavrum –diye gülmüştü kadın, bıyığını çekiştirerek–. Dans edelim mi?

Komutan, nazik bir hareketle hafifçe iterek onu dans pistine geri yollamıştı. Sonra da başını, iskemlesinde kaskatı oturmakta olan Carreño'ya çevirmişti:

– Kadınlar yatakta birazcık eziyetten hoşlanırlar, Allahın salağı, daha bunu öğrenememişsin. –Tiksinir gibi bir tavır takınmıştı–. Beni en illet eden de, hiç kimseyle ilişkisi olmayan senin gibi beş para etmez birine güvenmiş olmam. Seni gebertsem yeridir, Chancho'yu hallettiğin için değil, salaklığın için. Bari pişman oldun mu?

– Sizin yüzünüzü kara çıkardığım için pişman oldum, annemle ben size o kadar çok şey borçluyuz ki –diye kekelemişti çocuk. Sonra da tüm gücünü toplayarak eklemişti–: Ama bağışlayın beni, babacığım, Chancho olayından dolayı hiç pişman değilim. Dirilseydi onu yine gebertirdim.

– Ya, öyle mi? –diye bağırmıştı komutan, şaşırarak–. Neler söylüyor duydun mu, İskariyot? Sence buraya girdiği zaman olduğundan daha da mı salaklaştı bu? Sırf orospusuna birkaç tokat attı diye o zavallı Chancho'ya beslediği hıncı duydun mu?

– Onun orospusu değildi ki, yalnızca dostuydu, babacığım –diye onun sözünü kesmişti Carreño, yalvarır gibi–. Ne olur ondan *böyle söz etmeyin*, o artık *benim* karım. Daha doğrusu yakında öyle olacak. Mercedes'le biz evleneceğiz.

Komutan bir an için ona bakakalmış, sonunda gülmeye başlamıştı.

– Yüreğime sular serpilmişti, çavuşum –dedi Tomasito–. Bu gülme, bütün ana avrat sövmelerine rağmen, beni bağışlamaya başladığı anlamına geliyordu.

– O adam senin için vaftiz baban olmaktan öte biri değil miydi, Tomasito? –diye sordu Lituma–. Sakın senin öz baban olmasın?

– Bunu ben de pek çok kez merak etmişimdir, çavuşum. Çocukluğumdan beri içimde taşıdığım bir kuşkudur bu. Ama öyle olduğunu sanmıyorum. Annem, Sicuani'de, Cusco'da ve Lima'da yirmi yıldan fazla onun evinde hizmetçilik etmiş. Vaftiz babamın kötürüm olan anasını yıkar, giydirir, yemeğini ağzına verirrriiş. Neyse, pek bilmiyorum, belki de babamdır. Anacığım kendisini kimin gebe bıraktığını hiçbir zaman söylemek istememiştir.

– Herhalde öyledir –dedi Lituma–. Chancho'ya yaptığından sonra bağışlanmayı hak etmiyordun. Vaftiz babanı zor durumda bırakabilir, uyuşturucu mafyasıyla onun başını derde sokabilirdin. Seni bağışladıysa baban olsa gerek. Bu gibi şeylerde yalnızca öz evlâtlar bağışlanır.

– Evet, onun yüzünü kara çıkardım, ama aynı zamanda ona iyilik de etmiş oldum –dedi Tomasito–. Benim sâyemde iyi bir sicil almış oldu, hattâ göğsüne bir madalya bile taktılar. O kaçakçının işini bitirmiş olmakla ün yaptı.

– O karıya böylesine vurulmuş olman için, değirmen taşı gibi kocaman bir götü olsa gerek –demişti komutan, hâlâ birazcık gülerek–. Sen tadına baktın mı, İskariyot?

– Hayır, patron. Ama Carreñito'nun dediği kadar harika olduğunu sanmayın. Sevdalı olduğu için onu gözünde büyütüyor. Güzel bacaklı küçük bir esmer yalnızca.

– Sen yemekten anlarsın ama kadınlardan anlamazsın, şişko, onun için sen böreğini yemene bak ve çeneni kapa –demişti Carreño–. Siz ona aldırmayın, babacığım. Mercedes, Peru'daki kadınların en güzeli. Beni anlamalısınız, bir kez olsun siz de âşık olmuşsunuzdur.

– Ben âşık olmam, yalnızca düzerim, bunun için de mutluyum –demişti komutan–. Bu zamanda aşk uğruna adam öldürmek ha! Lânet olasıca, seni sirk kafesine kapatıp herkese göster-

seler yeridir. Peki o yaptığın ahmaklığa değip değmediğini öğrenmek için o götün tadına bakmama izin verir miydin?

– Ben karımı kimseye ödünç vermem, babacığım. Ne kadar saygım olursa olsun size bile.

– Sana birkaç şaka yaptım diye bağışlandığını sanma –demişti komutan–. Chancho'ya yaptığın bu marifet, Tanrının bana verdiği o güzelim bir çift taşağıma mal olabilir.

– İyi ama o uyuşturucu kaçakçısı öldü diye size nişan bile verdiler –diye zorlukla kendini savunmuştu Carreño–. Uyuşturucu kaçakçılığına karşı verilen savaşımda siz artık ulusal bir kahramansınız. Size kötülük yaptığımı söylemeyin, iyilik ettiğimi kabul edin, babacığım.

– Şerden hayır çıkarmak zorunda kaldım, salaklar şahı –diye karşılık vermişti komutan–. Yine de beni tehlikeye attın, başım derde girebilir. Chancho'nun adamları öç almaya kalkacak olsalar, kimden alacaklar? Kimin ağzına sıçacaklar? Senin gibi ciğeri beş para etmez birinin mi, yoksa benim mi? Bana tahtalı köyü boylatacak olsalar vicdan azabı çeker miydin bari?

– Kendimi asla bağışlamazdım, babacığım. Yemin ederim ki saçınızın tek teline dokanacak olandan hesap sormak için kıyamete kadar peşini bırakmazdım.

– Ulan, bana beslediğin bunca sevgi karşısında heyecandan şimdi ağlayacağım –demişti komutan, bir yudum viski alıp dilini şaklatarak. Sonra da hiç duraklamadan, bir şey söylemesine fırsat vermeyen bir tavırla şöyle buyurmuştu–: Ağzını açmadan önce, sana ne ceza vereceğimi göresin diye, hadi git şu Mercedes'i getir bakalım. Hemen şimdi. O karının götü bunca tantanaya lâyık mı, kendi gözlerimle görmek istiyorum.

– Vay canına be –diye bağırdı Lituma–. Sonunda ne bokluk çıkacağını görür gibi oluyorum.

– Ben dehşete kapılmıştım, çavuşum –diye itiraf etti Tomasito–. Ne yapabilirdim, vaftiz babam Mercedes'le fazla ileri gidecek olsa ne yapacaktım?

– Tabancanı çekip onu da temizlerdin –dedi çavuş.

– Ne yapabilirdim –diye yineledi yardımcısı, yatağında kaygıyla kıpırdanarak–. Her şeyimiz ona bağlıydı. Mercedes'in seçmen karnesi, benim durumumun ayarlanması. Teknik açı-

dan bakılırsa ben Jandarmadan firardaydım, düşünsenize. İnanın çok kötü bir an geçirdim.

– Sen sanıyor musun ki benim o heriften korkum var? –diye gülmüştü Mercedes.

– Bu işten sıyrılabilmemiz için yapmamız gereken bir fedakârlık bu, aşkım. Yarım saatçik bile sürmeyecek bir sıkıntı. Artık yatışmaya başladı, bana şakalar yapıyor. İçine bir merak girdi, seni tanımak istiyor. Sana saygısızlık etmesine izin vermeyeceğim, yemin ederim.

– Ben kendimi tek başıma savunabilirim, Carreñito –demişti Mercedes, saçını, etekliğini düzelterek–. Bana ne komutanlar saygısızlıkta bulunabilir, ne de generaller. Ne haber? Sınavı geçtim mi, beyefendi?

– Hem de pekiyi alarak –demişti komutan, boğuk bir sesle–. Kabul, kabul. Görüyorum ki anasının gözüsün sen, yavrum. Böyle olması daha iyi, hazırcevap karılara bayılırım.

– Demek senli benli konuşacağız ha? –demişti Mercedes–. Ben de sana babacığım demem gerekeceğini sanmıştım. Pekâlâ, senli benli olalım, pisi pisicik.

– Yüzün güzel, vücudun güzel, bacakların güzel, kabul –demişti komutan–. Ama bunlar bir delikanlıyı katil yapmak için yeterli değil. Manevi evlâdımı tepetaklak edebilmek için başka bir şeyin daha olmalı. Ona ne yaptığını sorabilir miyim?

– İşin kötüsü ben ona hiçbir şey yapmadım –demişti Mercedes–. Kapıldığı çılgınlığa ilk şaşıran da ben oldum. Sana anlatmadı mı? Önce onu öldürdü, sonra da bunu benim için yaptığını, bana âşık olduğunu söyledi. Ben inanamıyordum, hâlâ da inanamıyorum. Böyle olmadı mı, Carreñito?

– Evet, babacığım, böyle oldu –demişti çocuk–. Mercedes'in hiç kabahati yok. Ben soktum onu bu belâya. Bize yardım edecek misiniz? Mercedes'e yeni bir seçmen karnesi çıkaracak mısınız? Biz her şeye yeniden başlamak için Amerika'ya gitmek istiyoruz.

– Bu çocuğu böylesine sevdalandırabilmek için ona çok özel bir şey yapmış olman gerek –demişti komutan, yüzünü Mercedes'e yaklaştırıp çenesinden tutarak–. Ona aşk iksiri mi içirdin, kız?

– Rica ederim Mercedes'e saygıda kusur etmeyin –demişti çocuk–. En sevdiğinizin hatırı için, babacığım. Buna sizde bile göz yumamam.

– Vaftiz baban Mercedes'in yattığın ilk kadın olduğunu biliyor muydu? –diye sordu Lituma.

– Hayır, ne o, ne de bir başkası –diye karşılık verdi yardımcısı–. Ona söyleseydi mahvolurdum. Bunu yalnızca Mercedes biliyor, bir de siz, çavuşum.

– Güvenine teşekkürler, Tomasito.

– Ama gecenin en berbat ânı o değildi. En kötüsü vaftiz babam onu dansa kaldırdığı zamandı. Kanımın beynime çıktığını, her an patlayabileceğimi hissediyordum.

– Sâkin ol, sâkin ol, aptallık etme, Carreñito –diye yavaşça koluna vurmuştu şişko İskariyot–. Onunla dans edip birazcık sıkıştırsa ne olur sanki? Seni kıskandırarak, yaptığının kefaretini ödetiyor. Aslında seni bağışladı bile, sorunlarını da çözümleyecek. Her şey sana Huánuco'da söylediğim gibi oluyor. Sen bunu aklından çıkarma, yeter.

– Ama ben, bedenini onunkine yapıştırıp orasını burasını elliğini düşünüyordum –diye karanlıkta tınladı Tomasito'nun öfkeli sesi–. İşleri büsbütün berbat etsem de, bu terbiyesize haddini bildirecektim.

Ama tam o sırada komutan, gülmekten katıla katıla Mercedes'i masaya geri getirmişti.

– Bu pek yırtık bir karı, kutlarım seni evlât –demişti, Tomás'ın kafasına dostça bir şaplak indirerek–. Seni benimle boynuzlasın diye olmadık bir öneride bulundum, kabul etmedi.

– Beni bir kez daha sınadığını biliyordum, bu yüzden hevesini kursağında bıraktım, pisi pisicik –demişti Mercedes–. Üstelik Carreñito'yu aldatacağım en son kişi oldurdun sen. Oyleyse bize yardım ediyor musun?

– Senin gibi bir kadını düşman değil dost edinmek evlâdır –demişti komutan–. Kendine amma da karı seçmişsin, oğlum.

– Ve bize yardım etti –diye içini çekti Tomás–. Ertesi gün Mercedes'in yeni bir seçmen karnesi vardı. Hemen aynı gece de çekip gitti.

– Yani kâğıtlarını alır almaz seni bıraktığını mı söylemek istiyorsun, Tomasito?

– Kendisine hediye ettiğim dört bin doları da alarak –diye yavaşça mırıldandı yardımcısı–. Zaten onundu, onları ona ben vermiştim. Bana da bir mektup bırakmış, onca kez söylediğini yine söylüyordu. Bana göre bir kadın değilmiş de, nasıl olsa unuturmuşum, işte her zamanki terane.

– Demek bu iş böyle oldu –dedi Lituma–. Allah kahretsin, Tomasito.

– Evet, çavuşum –dedi yardımcısı–. Bu iş böyle oldu.

IX

– Paul diye biri, acayip bir de soyadı var, Stirmsson mu, Stirmesson mu ne –dedi Lituma–. Ama hepsi onu Kızıl lâkabıyla tanıyor. Teröristler La Esperanza'ya girdiklerinde mucize eseri kurtulanlardan biriymiş. Sizleri çok iyi tanıdığını anlattı bana. O *gringo*'yu hatırlıyor musunuz?

– Her şeyin ıcığını cıcığını bilmek isteyen meraklının biriydi –diye başını salladı Doña Adriana, kayıtsız bir yüz hareketiyle–. Elinde hep bir defterle dolaşıp bir şeyler yazardı. Uzun zamandır buralara gelmiyor. Demek su deposuna saklananlardan biri de oymuş ha?

– Her şeye burnunu sokar, bizleri bitki ya da hayvanmışız gibi incelerdi –diyerek yere koca bir tükürük attı Dionisio–. Andlar'da hiç peşimi bırakmazdı benim. Bizimle kendimiz için değil, bizi kitabına koymak için ilgileniyordu. Kızıl denilen o pis kokulu *gringo* hâlâ hayatta mı?

– Sizin hayatta olduğunuzu öğrenince o da çok şaşırdı –diye anlattı Lituma–. Teröristlerin sizleri toplum düşmanı olarak çoktan idam etmiş olduklarını sanıyormuş.

Meyhanenin kapısında, yukardan dimdik inen ve ayakta kalabilmiş barakaların çinkolarında yansıyan bembeyaz bir güneşin altında konuşuyorlardı. Grup grup işçiler, çığın sürükleyip getirdiği kayaların bazılarını tahtalarla, delgilerle, iplerle kaldırarak, heyelânın ezmediği ya da kullanılmaz hale getirmediği makineleri şantiyeden çıkarabilmek için yol açmaya çalışıyorlardı. Kayaların ezmiş olduğu ofis binasının yerine geçici olarak uydurulan barakada fark edilen telâşa rağmen, Naccos boşalmış gibi görünüyordu. Köyde işçilerin üçte biri bile kalmamıştı. Hâlâ çekip gitmeyi sürdürüyorlardı. Örneğin ta karşıda, Huancayo yoluna doğru tırmanan patikada, Lituma, sırtla-

rında yükleriyle tek sıra halinde yürüyerek uzaklaşmakta olan üç silueti seçebiliyordu. Taşıdıkları yükü hissetmezlermiş gibi aceleyle ve aynı tempoda yürüyorlardı.

– Bu kez öylece çekip gitmeye razı oldular –dedi, onları işaret ederek–. Grevsiz ve protestosuz.

– Yararsız olacağını biliyorlar –diye karşılık verdi Dionisio, en küçük bir duygusallık göstermeden–. Çığ, şirketin işine yaradı. Ne zamandır inşaatı durdurmak istiyordu. Şimdi bahanesi hazır.

– Bu bahane değil ki –dedi çavuş–. Ortalık ne hale geldi görmüyor musunuz? Naccos'un üzerine inen dağdan sonra hangi karayolunu inşa edecekler? Böylesine bir toprak kaymasından sonra nasıl oldu da kimse ölmedi bilmem.

– Bu inatçı yerlilerin kafasına ben de bunu sokmaya çalışıyorum –diye homurdandı Doña Adriana, kayaları kaldırmakta olan adamlara karşı öfkeli bir el hareketi yaparak–. Hepimiz hamamböcekleri gibi ezilerek ölebilirdik. Kurtulduklarına şükredeceklerine hâlâ protesto ediyorlar.

– Çığdan kurtuldular ama, işsizlikten ve açlıktan yavaş yavaş öleceklerini biliyorlar da ondan –diye mırıldandı Dionisio, kıkırdayarak–. Ya da daha beter şeylerden. Bırak da hiç değilse canlarının istediğini yapsınlar.

– Sizce bu dağların *apu*'ları öyle istediler diye mi çığ bizi ezmedi? –diye sordu çavuş, Doña Adriana'nın bakışlarını yakalamaya çalışarak–. Kurtulmuş olmamı ben de onlara mı borçluyum?

Dionisio'nun karısının, hep aynı telden çalmasına sinirlenerek kendisine ters bir yanıt vermesini bekliyordu, ama bu kez büyücü kadın, ona dönüp bakmadan, ağzını bile açmamıştı. Yüzünde aksi bir ifadeyle kaşlarını çatmış, bakışları köyün çevresini saran engebeli doruklara dalmış gibiydi.

– La Esperanza'dayken Kızıl'la *apu*'lardan çok söz ettik –diye devam etti çavuş, bir an bekledikten sonra–. O da dağların ruhları olduğuna inanıyor, Doña Adriana, tıpkı sizin gibi. *Apu*'lar. Görünüşe göre kana susamış ruhlar bunlar. O *gringo* gibi onca şey bilen bir bilgin bunu söylüyorsa, öyle olsa gerek. Hayatımı bağışladığınız için teşekkürler, Junín'in sayın *apu* beyefendileri.

– *Apu* beyefendileri denmez –diye tersledi onu Dionisio–. Çünkü Quechua dilinde *apu* zaten beyefendi demektir. Şarkının dediği gibi de her tür yineleme hakarettir, çavuş bey.

– Çavuş bey de denmez –diye karşılık verdi Lituma–. Ya çavuş, ya da bey, ikisi birden karşısındakini tiye almak demektir. Gerçi siz her zaman insanları tiye alırsınız ya.

– Ben keyfimi kaçırmamaya çalışırım –diye kabullendi Dionisio–. Olan bitenden sonra herkes gibi bıkkınlık duymamak zor da olsa.

Hemen arkasından da, geceleri meyhanesinde sarhoşluk herkese bulaştığında topuklarını vurarak dansını da yaptığı şarkılardan birini ıslıkla çalmaya koyuldu. Lituma, o hüzünlü melodiyi yüreği daralarak dinledi. Zamanın derinliklerinden gelerek, bu masif dağların altında gömülü başka bir dünyanın, başka bir insanlığın havasını getiriyor gibiydi. Gözlerini yarı yumdu, uysal ve tezcanlı Pedrito Tinoco'nun ufak tefek siluetinin bembeyaz günışığıyla biraz bulanıklaşmış olarak karşısında belirdiğini görür gibi oldu.

– Bu güneşin altında şimdi karakola kadar tırmanmaya üşeniyorum –diye mırıldandı, kasketini çıkarıp alnındaki teri silerek–. Sizlerle birazcık oturabilir miyim?

Ne meyhaneci yanıt verdi ona, ne de karısı. Lituma, Doña Adriana'nın işgal ettiği bankın bir köşesine oturdu. Dionisio, sırtını meyhane kapısının çiziklerle dolu tahtalarına dayamış, sigara içerek ayakta duruyordu. Kayaları yerlerinden oynatan işçilerin bağrışmaları ve nidaları, rüzgârın yön değiştirmesine göre yakından ya da uzaktan, ara sıra onlara kadar ulaşıyordu.

– Sonunda bu sabah şirketin telsizi işledi de raporumu Huancayo'daki komutanlığa yollayabildim –diye açıkladı çavuş–. Inşallah hemen yanıt verirler. Yardımcımla benim artık burada ne işimiz var bilmem, o zavallı dilsize yaptıkları gibi bizi öldürmelerini, yok etmelerini beklemekten başka. Ya sizler, şimdi siz ne yapacaksınız? Siz de mi Naccos'dan gideceksiniz?

– Başka çaremiz var mı? –dedi Dionisio–. Beldedeki yerliler bile artık Naccos'ta yaşamak istemiyorlar. Gençlerin çoğu kıyıya ya da Huancayo'ya göç ettiler. Ölmekte olan birkaç ihtiyardan baska kimse kalmadı.

– Öyleyse burada yalnızca *apu*'lar kalıyorlar –diye yargıya vardı Lituma–. Bir de gulyabanilerle umacılar. Artık kanlı şölenlerini kendi aralarında verirler. Öyle değil mi, Doña Adriana? Suratınızı öyle asmayın canım, şakaydı. Şaka kaldıracak haliniz olmadığını biliyorum. Benim de yok. Bundan söz edip duruyorum, çünkü sizin zaten bildiğiniz o şeyi ne kadar kafamdan çıkarmak istesem de yapamıyorum. O üçünü kafamdan atamayarak hayatı kendime zehir ediyorum.

– Peki o zavallılar sizi neden bu kadar ilgilendiriyor? –diyerek ağzından sigarasının dumanını çıkardı Dionisio–. Her gün yok olan ya da ölen onca insan arasında neden yalnızca o üçü? Örneğin La Esperanza'da öldürdükleri o adam neden huzurunuzu kaçırmıyor? Siz gizemli olaylardan hoşlanıyorsunuz, size bunu daha önce de söylemiştim.

– O kayıp olaylarının artık benim için gizemli bir yanı yok ki –diye vurguladı çavuş, yine dönüp Doña Adriana'ya bakarak, ama kadın bu kez de ona yüz vermedi–. Kızıl'ın sâyesinde önceki gece olayı aydınlattım. Yemin ederim ki öğrenmemiş olmayı yeğlerdim. Çünkü onların başına gelen, burada geçen bütün aptalca ve vicdansızca olayların içinde en aptalca ve vicdansızca olanı. Bunun en büyük suçlularının siz ikiniz olduğu düşüncesini de hiç kimse kafamdan çıkarıp atamayacak. Özellikle de siz, Doña Adriana.

Ama Dionisio'nun karısı bu kez de bir tepki göstermemişti. Sanki onu duymamış, ya da kafası, Lituma'nın söylediği fasafisolarla ilgilenemeyecek kadar önemli bir düşünceyle doluymuş gibi, dağlara bakarak o öfkeli halini sürdürüyordu.

– Alın bir sigara yakın da bu karanlık düşünceleri kafanızdan atın –diyerek ona kara tütün paketini uzattı Dionisio–. Yakında belki de memleketinize gideceğinizi ve gelecekte Naccos'takinden daha sâkin bir hayat süreceğinizi düşünün.

Lituma, paketten bir sigara çekip dudaklarına yerleştirdi. Meyhaneci, kocaman alevi çavuşun ağzıyla burnunu kavuran upuzun fitilli eski bir çakmakla yaktı sigarasını. Çavuş, sigaradan derin bir nefes çekti ve dumanı hızla dışarı bırakarak, kavurucu öğle güneşi altındaki tertemiz, ışıl ışıl havanın içinde yükselen duman kıvrımlarına baktı.

– Buradan sağ salim çıkacak olursam, o üçünü nereye gitsem yanımda götüreceğim –diye mırıldandı–. Özellikle de o gece sizden bira almaya gelirken yok olan o zavallı dilsizi. Beni anlıyor musunuz?

– Elbette anlıyor, çavuşum –diye gülmüştü yardımcısı–. Buz gibi soğuk bir Cusco birası, hemen şipşak gidip getirir. Gayet iyi anladın, öyle değil mi, küçük dilsiz?

Pedrito Tinoco, Lituma'nın aklına mısır tanelerini gagalayan bir tavuğu getiren o birörnek, çabuk çabuk eğilip doğrulmalarla birkaç kez anladığını belirtmiş, çavuşun kendisine uzattığı kâğıt paraları kapıp önlerinde son bir kez eğildikten sonra arkasını dönerek karakoldan çıkmış, mehtapsız gecede gözden kaybolmuştu.

– Onu o saatte, o karanlıkta göndermemeliydik –dedi Lituma, dumanı ağzından burnundan çıkararak–. O kadar geciktiğini görünce ne olup bittiğini, neden geri dönmediğini anlamak için aşağı inmeliydik. Ama yağmur yağmaya başlayınca üşendik. Tomasito'yla ikimiz konuşmaya daldık ve unuttuk gitti.

Küçük dilsiz, yağmura rağmen, sanki tilki gibi gözleri varmış ya da nereye basacağını, nereden atlayacağını ezbere biliyormuşçasına, yamaçtan aşağı hızla iniyordu. Kâğıt paraları, elinden uçup gitmesin diye sımsıkı tutmuştu. Meyhanenin kapısına vardığında sırılsıklamdı. Kapıyı parmaklarıyla birkaç kez tıklatmış, iterek içeri girmişti. Koca koca duman bulutları içinde yarı bulanıklaşmış bir siluet kitlesi karşılamıştı onu. Burnuna, insanın midesini bulandıran iğrenç bir ter, alkol, tütün, sidik, dışkı, meni, kusmuk kokusu gelmişti. Ama onu savunmaya geçirip tetikte olmaya, çok yakın bir tehlikeye karşı dikkat kesilmeye iten şey, ne bu kokular, ne de meyhaneye gelişiyle ortalığı kaplayan o mezarlık sessizliği değil, içgüdüsünün her yanda algıladığı bir korku olmuştu; işçilerin hepsinin gözbebeklerinde titreşimler yapan, sanki meyhanenin havasına sinmiş, duvarların ve tezgâhın tahtalarından fışkıran ve özellikle de yalnızca sarhoşluğun eseri olmayan yüz göz hareketleriyle biçimsizleşmiş o gergin suratlara işlemiş gibi görünen, yoğun bir korkuydu bu. Kimse kımıldamıyordu. Herkes dönmüş onu izliyordu. Korkuya kapılan Pedrito Tinoco, ardarda eğilip doğrularak selâm vermişti onlara.

– Alın işte, ondan âlâ kim olabilir? –deyivermişti ta tezgâhın arkasından, Doña Adriana'nın mezar ötesinden gelir gibi boğuk sesi–. Onlar yolladılar bunu size. Aradığınız adam o olmalı. Ve o olacak. Küçük dilsizden iyisi olabilir mi?

– Herhalde tartışmışlardır –diye ekledi Lituma–. Herhalde kimileri "kabul, o olsun," kimileri ise "hayır, o zavallı gerzek olmaz" demişlerdir. Öyle tahmin ediyorum ki hiç değilse içlerinde daha az sarhoş olan bir tanesi ona acımıştır. Ve o sırada Tomasito'yla biz, neden geri dönmediğini görmek için aşağı ineceğimiz yerde yatıp uyumuştuk. Ya da onu terk etmiş olan o kadın hakkında konuşuyorduk herhalde. Bizler de suç ortağıyız. Sizler gibi bu işi yaratan ya da körükleyenler değiliz, ama bir bakıma ihmalden dolayı elbette ki suç ortaklarıyız bizler de.

Hepsi çok sarhoştular, içlerinden bazıları tökezliyorlar, yere yığılmamak için duvarlara dayanıyor ya da birbirlerine sarılıyorlardı. Pırıl pırıl parlayan cam gibi gözleri duman bulutlarını delip geçerek, kendini bu ortak ilginin merkezi hissedince şaşıran, sezinlediği o karanlık ve belirsiz tehdit karşısında büzülüp kalarak tezgâha doğru ilerlemeye cesaret edemeyen Pedrito Tinoco'yu inceliyordu. Sonunda Dionisio gidip onu karşılayarak kolundan tutmuş, yanağına zavallı dilsizi önce şaşırtan, sonra da sinirli bir kahkaha atmasına neden olan bir öpücük kondurmuş, eline de küçük bir kadeh konyak sıkıştırmıştı.

– Sağlığına, sağlığına –diye onu kendisiyle birlikte kadeh kaldırmaya özendirmişti–. Sen de kalabalığa katıl, küçük dilsiz.

– Masum o, tertemiz, buranın yabancısı, Pampa Galeras'ta başına gelenden sonra da mimlenmiş –diye tekdüzeli bir sesle homurdanarak sayıp dökmüştü Bayan Adriana–. Teröristler er geç onu ölüme mahkûm edeceklerdir. Zaten ölecek olduktan sonra, değecek bir şey için ölsün daha iyi. Sizler için değmez mi? O barakalarda yatıp kalkarak öylesine perişan, karayolunda canınızı çıkararak yorgunluktan öylesine ölecek hallerde olan sizler için değmez mi? Düşünün taşının, kendiniz karar verin.

O yakıcı sıcaklık göğsünden aşağı inip midesini gıdıkladıkça, Pedrito Tinoco, çamur içindeki lâstik sandaletlerinin ve kabuk bağlamış ayaklarının altındaki zeminin yumuşayıp kımıldamakta olduğunu fark etmeye başlamıştı. Tıpkı bir topaç gibiydi. Bir zamanlar, bir yerlerde, iple sarıp kolunun ustalıklı bir

silkinme hareketiyle fırlatarak topaç çevirmeyi o da bilirdi: renkleri birbirine karışana, havada hareketsiz durarak kanatlarını çırpan bir sinekkuşuna benzeyene kadar, güneşe doğru tırmanıp sonra aşağı düşen bir top gibi durmadan dönerdi topaç. Çivili ucu ırmakta bir taşa konar, bankın kenarından sıçrayıverir, evin önündeki taş sırada ya da kendisinin daha önce gözüne kestirdiği ve elinin ipe emir verdiği herhangi bir yerde durulmaya başlardı. O mutlu küçük topaç, orada atlayıp sıçrayarak uzunca bir süre dans edip dururdu. Doña Adriana konuşuyor, kimileri başlarını sallıyorlardı. Kimileri ise dirsek darbeleriyle kendilerine yol açarak dilsizin yanına kadar yaklaşıp ona dokunuyorlardı. Korkuları yok olmuş değil, tersine artmıştı. Pedrito Tinoco artık kendini geldiği zamanki kadar utangaç hissetmiyordu. Kâğıt paraları elinde sımsıkı tutuyor, ara sıra, ne olduğunu bilmeden irkilerek kendi kendine "Geri dönmeliyim," diyordu. Ama nasıl gideceğini bilmiyordu. Bir yudumcuk konyak alır almaz meyhaneci onu alkışlayıp sırtını sıvazlıyor, arada bir de bir heyecan dalgası içinde onu yanaklarından öpüyordu.

– Sizin ona verdiğiniz o öpücükler Yahuda'nınkiler[1] olsa gerek –dedi Lituma–. Ben de o sırada ya horluyordum, ya da Tomasito'nun o kadınla ilgili dertlerini dinliyordum. Şansınız varmış, Dionisio, sizin de Doña Adriana. Meyhanede görünüp de sizi suçüstü yakalamış olsaydım, yemin ederim başınıza ne geleceğini bilemezdim. özel kitap grubu

Bu sözleri, öfkeye kapılmadan, kadercilik ve tevekkülle söylemişti çavuş. Doña Adriana, onunla ilgilenmeden, enkazı kaldıran işçileri dalgın dalgın seyretmeyi sürdürüyordu. Ama Dionisio ağzını açarak gülmeye başlamıştı. Yere çömelmişti, yün atkısı da boynunu bir canavar boynu gibi kalın gösteriyordu. Alışılandan daha az kızarmış olan patlak gözlerini açıp kapayarak keyifle bakıyordu Lituma'ya.

– Siz iyi bir meddah olurmuşsunuz –dedi, söylediğine son derece inanan bir tavırla–. Gençken kumpanyamda birkaç tane vardı. Köyden köye, panayırdan panayıra dolaşırken. Dansçılar, çalgıcılar, cambazlar, sihirbazlar, acayip tipler, her türlüsü vardı. Meddahlar da vardı. Pek beğenilirlerdi, küçük büyük herkes onları ağızları açık dinler, öykünün sonuna vardığında coş-

[1] Yahuda: (İ.Ö. 30) Hz. İsa'yı ele vermesiyle tanınan havari. (Çev.)

kuyla alkışlardı. "Devam edin, lütfen devam edin." "Bir tane daha, bir tane daha anlatın." Sizde bu hayal gücü varken benim yıldızlarımdan biri olabilirdiniz. Neredeyse Adriana kadar başarılı olurdunuz, sayın çavuşum.

– Daha fazla içemez, kafayı buldu bile. Artık bir damla bile alamaz –diye mırıldanmıştı biri.

– Zorla tıkın içine, kusarsa da kussun –diye yalvarmıştı bir ses, korku içinde–. Hiçbir şey hissetmesin, kim olduğunu, nerede olduğunu unutsun.

– Söz dilsizlerden açılmışken, La Mar eyaletinde, Ayacucho'da, konuşmayı bilmeyenlere papağan dili yedirirler –dedi Dionisio–. Öyle iyileştirirler dilsizliklerini. Herhalde bunu bilmiyordunuz, sayın çavuşum.

– Bizi bağışlamalısın, öyle değil mi kardeşim? –diye Quechua dilinde boğuk bir sesle fısıldamıştı, çektiği acıdan yüreği parça parça olup ağzından sözcükler güçlükle çıkan bir adam–. Sen bizim azizimiz olacaksın, Naccos'un kurtarıcısı olarak bayramlarda anılacaksın.

– Ona daha içki verin, Allahın cezaları, ibneliği bir yana bırakın –diye buyurmuştu bir kabadayı–. Bir iş yapılacaksa adam gibi yapılmalı.

Başka günlerdeki *quena* ya da flavtanın yerine Dionisio bu kez armonika çalmaya koyulmuştu. Çalgının o incecik metalik sesi, pek çok elin kollarından ve sırtından tutarak yığılmasına engel olduğu küçük dilsizin sinirlerine dokunuyordu. Sanki bacakları bezden, omuzları samandan yapılmıştı; midesi, içinde ördekler yüzen bir göl, kafası, fosforlu ışıklardan bir girdap gibiydi. Gökteki yıldızlar ışıldıyor, geceye renk veren ani gökkuşakları çıkıveriyordu. Gücü yerinde olsaydı, yalnızca elini uzatıvermekle gök cisimlerinden birine dokunabilirdi. Tıpkı genç bir vikunyanın boynu gibi yumaşacık, körpe, sıcacık, dostça olurdu o gök cismi. Ara sıra midesi kalkıyordu, ama artık kusacak bir şeyi yoktu. Gözlerini zorlayıp, görüşünü bulandıran gözyaşlarını silecek olsa, gökyüzünün uçsuz bucaksızlığı içinde, karlı dağların üzerinde aya doğru neşeyle koşan bir vikunya sürüsünün dalgalandığını görebileceğini biliyordu.

– Onlar başka zamanlardı, pek çok nedenle bugünkünden çok daha iyiydi –diye ekledi Dionisio, canı sıkılan bir tavırla–.

Özellikle de insanlar eğlenmek istiyorlardı da ondan. Eğlenmeyi biliyorlardı. Şimdi oldukları kadar yoksuldular, yine her yanda felâketler vardı. Ama burada, Andlar'da, insanlar şimdi yitirdikleri bir şeye, eğlenme hevesine henüz sahiptiler. Yaşama isteğine. Oysa şimdi, hareket edip konuşsalar, sarhoş olsalar da, hepsi yarı ölü gibi. Siz de fark etmediniz mi, sayın çavuşum?

Yıldızlar olduğuna göre artık Dionisio'nun meyhanesinde değil demekti. Onu açık havaya çıkarmışlardı, bu yüzden de, bedeninin içinde kanını ılıtan minicik ateşler çıtırdıyor olmasına rağmen, yüzünün her yanında, burnunun ucunda, ellerinde, sandaletleri düşmüş olan ayaklarında buz gibi geceyi hissediyordu. Dolu mu yağıyordu? Daha önceki o iğrenç kokunun yerine, burun delikleri, tertemiz bir okaliptüs, kızarmış mısır, pınardan şırıl şırıl akan serincecik bir su kokusu alıyordu. Onu sırtlarında mı taşıyorlardı? Yoksa bir tahtta mı oturuyordu? Yortuda taşıdıkları koruyucu aziz miydi? Ayaklarının altında ona dualar eden bir rahip mi vardı, yoksa Abancay mezbahasının kapısında yatıp kalkan kutsal eşya satıcısı kadının duası mıydı duyduğu? Hayır. Bayan Adriana'nın sesiydi bu. Kalabalığın arasında yarı sıkışmış bir halde, küçük gümüş çıngırağını çalarak mis gibi kokusu geceyi dolduran buhurdanını sallayan bir rahip çömezi de olsa gerekti. Pedrito Tinoco da biliyordu bunu yapmasını; o usta ellerinin topaç çevirdiği dönemlerde Virgen del Rosario kilisesinde yapmıştı da; tütsüyü, mihraptaki tüm azizlerin ta yüzlerine kadar çıkacak biçimde savururdu.

– İnsanlar, cenaze nöbetlerinde bile içki içip yemek yiyerek, öyküler anlatarak eğlenirlerdi –diye devam etti Dionisio–. Benim kumpanyayla birlikte cezanelere çok giderdik. Cenazeyi bekleme nöbetleri günlerce ve gecelerce sürer, içki damacanaları boşalırdı. Bugün ise bu dünyadan giderlerken, akrabalarıyla köpekle vedalaşır gibi hiç törensiz vedalaşıyorlar. Bunda bile bir düşüş var, sizce de öyle değil mi sayın çavuşum?

Kendisini yokuş yukarı taşımakta oldukları âyin alayının o saygı dolu sessizliğini birdenbire yükselen bir haykırış ya da hıçkırık bozuyordu. Neden korkuyorlardı? Neden ağlıyorlardı? Nereye gidiyorlardı? Kalbi büyük bir güçle atmaya başlamış, duyduğu fiziksel rahatsızlık onu birdenbire ürkütmüştü. Kendisini dostlarıyla buluşturacaklardı kuşkusuz. Öyle ya. Onlar ora-

daydılar, çıkmakta oldukları o yerde kendisini bekliyorlardı. Yoğun bir heyecan kaplanıştı içini. Gücü olsaydı haykırmaya, atlayıp sıçramaya, yerlere kadar eğilerek onlara minnettarlığını anlatmaya başlayacaktı. İçinden mutluluk taşıyordu. Dostları onun yaklaştığını hissedince gerginleşecekler, uzun boyunlarını doğrultacaklar, o nemli minicik burunları titreyecek, koca koca gözleriyle kendisini şaşkınlıkla seyredecekler, onun kokusunu tanıyınca da şimdi bu buluşmayı beklerken kendisinin sevindiği gibi, bütün sürü sevince boğulacaktı. Birbirlerine dokunacaklar, birbirlerine sarılıp dolanacaklar, o da onlar da, birbirleriyle oynayıp birlikteliklerini kutlayarak, dünyayı unutacaklardı.

– Bu işi bir an önce bitirelim, Allahın cezaları –diye yalvarmıştı o kabadayı, daha önceki güven duygusunu yitirip, ötekiler gibi kuşku ve korku duymaya başlayarak–. Açık havada sarhoşluğu geçti, her şeyin farkına varacak. Lanet olasıca, böyle olmaz ki.

– Siz bunların onda birine inanıyor olsaydınız, bizi tutuklayıp Huancayo'ya götürürdünüz –diye sözünü kesti Doña Adriana, dalgınlığından kurtularak. Acıyan gözlerle bakıyordu Lituma'ya–. Bırakın bu numaraları, çavuş.

– O zavallı dilsizi, sizler ve o boş inanç sahibi dağlılar, apu'lara kurban ettiniz –dedi çavuş, ayağa kalkarak. Büyük bir yorgunluk hissediyordu. Kasketini giyerken konuşmayı sürdürdü–. Bunun böyle olduğunu adım gibi biliyorum. Ama kanıtlayamam, kanıtlayabilseydim de, âmirlerim başta olmak üzere kimse bana inanmazdı. Bu yüzden de dilimi götüme sokmak, bu sırrı kendime saklamak zorundayım, işte o kadar. Bu zamanda kim inanır insan kurban etmeye, öyle değil mi?

– Ben inanıyorum –diye uğurladı onu Doña Adriana, burnunu kırıştırıp elini sallayarak.

Dağda başka bir köye gitmek yerine Naccos'ta kalmamızın sizlere tuhaf geldiğini biliyorum. Ama oradan oraya dolaşma zamanı sona erip de yaşlılık bizi dünyanın bu köşesinde yakaladığında, Naccos sonradan olduğu gibi bir enkaz değildi. Her dakika ölmekteymiş gibi görünmüyordu. Santa Rita madeni kapanmış da olsa, bir uğrak yeriydi, güçlü bir köylü halkı vardı,

Junín'in en güzel panayırlarından birine sahipti. Pazar günleri bu cadde her yandan gelen tüccarlarla, yerlilerle, melezlerle, hattâ beyefendilerle dolardı; lâma, alpaka, koyun, domuz, kumaşlar, kırkılmış ya da kırkılacak yün, mısır, arpa, *quinua*,[1] koka yaprakları, eteklikler, şapkalar, yelekler, ayakkabılar, araç gereç, lâmbalar alıp satarlardı. Kadın erkek herkese ne gerekiyorsa burada alınır satılırdı. O zamanlar Naccos'ta heriften çok karı vardı, hadi ağzınızın suyu aksın, çapkınlar. Dionisio, ayda bir kez içki damacanalarını doldurmaya kıyıya inerdi. Kazancımız, katırları süren ve yükü indirip bindiren iki katırcı tutmamıza yetiyordu.

Naccos'un uğrak yeri olması ikimizin de hoşuna gidiyordu. Hep sıradağlardaki köylere çıkan, cangıla inen ya da Huancayo'ya ve kıyıya doğru yolculuk eden yabancılar gelip giderlerdi. Biz birbirimizi burada tanıdık, Dionisio bana burada âşık oldu, ilişkimiz de burada başladı. Kendimi bildim bileli katır yolunun yerini alacak bir karayolundan söz edilirdi. Yolun yapımına karar verilene kadar yıllar yılı konuşuldu bu. Ne yazık ki yol yapımı başlayıp da sizler kazma küreklerinizle, delgilerinizle çıkageldiğinizde artık çok geçti. Ölüm kalım savaşında ölüm galip gelmişti. Karayolunun asla bitmeyeceği alnımızda yazılıydı, bu yüzden de uykularınızı kaçıran, sizleri sarhoş olmaya iten o söylentiler vız geliyor bana. Yol yapımını durduracakları ve herkesi işten atacakları, trans halindeyken uzun zaman önce görmüş olduğum şeyler benim. Bunları ağacın ve taşın içindeki kalp atışlarında da duyuyor, kerkenezin ve kobayın iç organlarında okuyorum. Naccos'un ölümüne karar verilmiş bir kere. Bunu ruhlar kararlaştırmışlar ve gerçekleşecek. Meğerki... Kaç kez söylediğimi yineliyorum: büyük kötülüklere büyük çareler gerekir. Dionisio'nun dediğine göre, insanoğlunun öyküsüdür bu. Onun her zaman kehanet yeteneği olmuştur; onun yanında bunu ben de edindim, bu yeteneğini bana da geçirdi.

Dahası, bu tepeleriyle Naccos gözde bir yerdi, büyülü bir güce sahipti. Bu da Dionisio'yla benim işimize geliyor. Tehlike ikimizi de her zaman çekmiştir. Gerçek hayatı, yaşanmaya değer olan hayatı temsil etmez mi tehlike? Oysa güvenlik cansı-

[1] *quinua*: Tohumlarından bir içki yapılan, yaprakları da ıspanak gibi yenilen bir bitki. (Çev.)

kıntısıdır, ahmaklıktır, ölümdür. Juan Apaza'yla Sebastián'ı kurutanlar türünden gulyabanilerin buraya gelmeleri rastlantı değildi. Aygır'ınki evet, rastlantıydı. Onları Naccos'un çürüyüp bozulması buraya çekiyordu, bir de *huaca*'lardaki[1] gizli yaşam. Bu dağlar çok eski mezarlıklarla doludur. Onların varlıkları olmasa, onca ruh Andlar'ın bu yöresinde oturmaz. Onlarla iletişim kurmamız çok zahmetli oldu. Onlar sâyesinde çok şey öğrendik; onca şeyi zaten bilen Dionisio bile. Kendilerini bize gösterene kadar aradan uzun bir zaman geçti ve büyük çabalar gerekti. Gökte beliren bir akbaba ne zaman bir habercidir, ne zaman avının peşinde olan karnı aç bir hayvandan başka bir şey değildir, bunu tanıyabilmemiz için de öyle. Ben artık yanılgıya düşmüyorum, daha ilk bakışta birini öbüründen ayırt ederim, kuşkunuz varsa deneyin beni. Yalnızca en yüksek, en güçlü tepeler, yıl boyunca karlı olanlar, bulutları delip geçenler, akbabalarda bedenleşirler; küçük olanlar, kerkenezlerde ya da şahinlerde, güçsüz olan bazı küçük tepecikler de ardıç kuşlarında. O ruhlar zayıftırlar, büyük felâketlere neden olamazlar. Olsa olsa, bir aileyi gözden düşürmek gibi zararlar verebilirler. Öyleleri-ne, yerlilerin dar geçitlerden geçerlerken sundukları türden içki ve yiyecek adamak yeterlidir.

Burada geçmişte bir sürü şey oldu. Yani Santa Rita açılmadan önce demek istiyorum. Kehanet yeteneği, ileriyi olduğu kadar geçmişi de görmeye olanak sağlar, ben de Naccos, Naccos olmadan, felâketler yaşama isteğini tuşa getirmeden önce buranın nasıl bir yer olduğunu gördüm. Burada büyük bir hayat yaşanmıştı, çünkü aynı zamanda çok da ölüm olmuştu. Gerektiği biçimde hem bol bol acı çekilmiş, hem de keyif alınmıştı. Kötü olan, şimdi Naccos'ta olduğu gibi, tüm dağlarda ve belki de dünyanın her yanında yalnızca acı çekilmesi ve artık kimsenin keyif almanın ne olduğunu hatırlamaması. Eskiden insanların, büyük zararları, kefaretini ödeyerek karşılamaya cesaretleri vardı. Denge böyle sağlanıyordu. Hayat ve ölüm, bir terazinin aynı ağırlıkta iki kefesi, ne biri ne de öteki ilerlemeden ya da gerilemeden birbirlerine tos vuran aynı güçte iki koç gibiydi.

Ölümün hayatı yenilgiye uğratmaması için ne mi yapıyorlardı? Midelerinize hâkim olun da kusmaya falan kalkışmayın.

[1] *huaca* (ya da *guaca*): Güney Amerika'daki eski yerli mezarları. (Çev.)

Bunlar güçsüz pantolonlara göre değil, güçlü etekliklere göre gerçekler. Kadınlar tüm sorumlulukları yüklenmişlerdi. Kulağınızı iyi açm, kadınlar dedim. Gereğini de yerine getiriyorlardı. Oysa halkın kent meclisinde bir sonraki yılın kutlamalarıyla görevli olarak seçtiği erkek, tir tir titriyordu. O zamana kadar başkan ve tek yetkili olacağını biliyordu; sonra da kurban edileceğini. Kendi başkanlık ettiği kutlamadan, âyin alayından, danslardan, ziyafetten ve sarhoşluktan sonra kaçıp gitmeye yeltenmiyordu. Hiç böyle bir şey yapmıyordu. Halkına bir iyilik yapmaya hazır ve bundan gurur duyarak sonuna kadar kalıyordu. Bir kahraman olarak, sevilerek, sayılarak ölüyordu. Evet buydu: bir kahramandı o. Sıkı içki içer, *charanga* ya da *quena* ya da arp ya da bildiği başka herhangi bir çalgıyı çalar, gece gündüz dans edip tepinerek şarkı söylerdi, ta ki kendini unutmak, kendini hissetmemek, hayatını korkusuzca ve isteyerek verebilmek için yüreğindeki acıyı söküp atana kadar. Kutlamanın son gecesi yalnızca kadınlar onu avlamaya çıkarlardı. Onlar da sarhoş, onlar da zıvanadan çıkmış olurlardı, tıpkı Dionisio'nun takımındaki deli karılar gibi, ne eksik ne fazla. Ama o zamanki kadınları ne kocaları durdurmaya çalışırdı, ne de babaları. Bıçaklarıyla satırlarını bileyerek yüreklendirirlerdi onları: "İyi ürün alarak huzurlu bir yıl geçirebilmemiz için arayın onu, bulun onu, yakalayın onu, ısırın onu, kanını akıtın onun," diyerek. Beldedeki yerlilerin, tıpkı bu dağlarda henüz pumalar ve geyikler bulunduğu zamanlar puma ve geyik avlamak için yaptıkları sürek avlarındaki gibi kovalarlardı onu kadınlar. Avın yakalanması tıpkı öyle olurdu: Bir halka oluştururlar, şarkı söyleyerek, durmadan şarkı söyleyerek, dans ederek, durmadan dans ederek onu çember içine alırlar, onu yakınlarında hissettiklerinde, avın çevresinin artık sarılı olduğunu, kaçamayacağını bilerek, çığlıklar ata ata birbirlerine saldırırlardı. Sonunda onu yakalayana kadar çember gitgide kapanır, kapanırdı. Hükümranlığı kanla son bulurdu. Ve ertesi hafta, büyük kent meclisinde, bir sonraki yılın başkanı seçilirdi. Onlar Naccos'taki mutluluğu ve refahı işte böyle satın alırlardı. Bunu herkes bilir, kimse ibne gibi mızıkçılık etmeye kalkmazdı. Yalnızca şimdi olduğu gibi yıkım bedava verilir insanlara. Güvensiz ve korku içinde yaşamak ve şimdiki gibi perişan olmak için sizlerin kimseye

hiçbir şey ödemenize gerek yoktur. Bunlar bedavadır. Yol yapımı duracak, siz de işsiz kalacaksınız, teröristler gelip katliam yapacaklar, çığ düşüp hepimizi haritadan silecek. Kötü ruhlar, hayata bir elveda dansı yaparak bunu kutlamak için dağlardan inecekler, uçuşan öyle çok akbaba olacak ki gökyüzü görünmeyecek. Meğerki...

Timoteo Fajardo'nun cesareti olmadığı için beni terk etmiş olduğu hiç de doğru değil. O koca burunlunun, bir aziz bayramının ertesi sabahı, elimde avladığım o yiğitle Santa Rita maderinin ağzında dururken bana rastladığı ve kendisini bir sonraki yılın sorumlusu olarak seçeceklerinden korkarak Naccos'tan kaçıp gittiği de yalan. Bunların hepsi dedikodu, tıpkı Dionisio'nun benimle kalabilmek için onu öldürdüğü gibi. Az önce anlattığım şeyler Naccos'ta olup biterken, ben henüz bedensiz, tertemiz bir ruh biçiminde, bir kadın bedeninde hayat bulabilmek için sıranın bana gelmesini bekleyerek, yıldızlar arasında yüzüyordum.

Tıpkı konyak gibi müzik de acı gerçekleri anlamaya yardım eder. Dionisio ömrünü insanlara bunu öğretmekle geçirdi, ama pek de bir işe yaramadı; çoğu duymamak için kulaklarını tıkıyor. Ben müzik hakkında ne biliyorsam hepsini ondan öğrendim. Bir *huaynito*'yu, sonunda artık şarkının kendisi haline girdiğini ve sen müziğe şarkı söyleyeceğin yerde müziğin sana şarkı söylediğini hissedene kadar kendinden geçip, kendini şarkıya bırakıp, şarkının içinde kaybolup onu yüreğinde duyarak söylemek, bilgeliğe giden yoldur. Ayaklarını vurup tepinmek, dönmek, figürü geliştirmek, tempoyu kaybetmeden figürü bir öyle bir böyle yapmak, artık dansın seni dans ettirdiğini, senin ta içine girdiğini, buyruğu onun verdiğini, senin ise buyruğu yerine getirdiğini hissedene kadar kendini unutup kendinden geçmek, bilgelik ister. Sen artık sen olmaktan çıkarsın; ben artık ben değil, tüm öteki kişiler olmuşumdur. İşte bedenin hapsinden böyle çıkılır ve ruhların dünyasına böyle girilir: şarkı söyleyerek, dans ederek, tabii aynı zamanda içerek. Sarhoşlukla yolculuğa çıkarsın, der Dionisio, içindeki hayvanı ziyarete gidersin, kaygıyı üzerinden atarsın, içindeki sırrı keşfeder, kendi kendini eşitlersin. Geri kalan zamanda, tıpkı eski *huaca*'lardaki ya da şimdiki mezarlıklardaki ölüler gibi kendi içinde hapissin-

dir. Her zaman birinin kölesi ya da hizmetkârısındır. Dans edip içki içerken ne yerliler vardır, ne melezler, ne efendiler, ne zenginler, ne yoksullar, ne erkekler, ne de kadınlar. Farklılıklar silinip gider ve ruhlar gibi oluruz: aynı zamanda hem yerli, hem melez, hem de efendi; aynı zamanda hem zengin, hem de yoksul, hem kadın, hem de erkek. Dans edip şarkı söyleyerek ya da içki içerek herkes yolculuğa çıkamaz, yalnızca üstün olanlar çıkar. Buna hazır olmak, gururu ve utancı bir yana bırakmak, insanların, üzerine çıkıp yaşadıkları kaideden aşağı inmek gerek. Düşüncelerini uykuya yatırmayan, kendi kendini unutmayan, ne içindeki kibri ve gururu çıkarıp atabilir, ne şarkı söylediğinde müziğin kendisi olup çıkar, ne dans ettiğinde dansın kendisi olur, ne de sarhoş olduğunda sarhoşluğun kendisi. O adam kendi hapishanesinden çıkamaz, yolculuk edemez, ne içindeki hayvanını ziyaret edebilir, ne de ruh olana kadar yükselebilir. Yaşamaz o: yıkım halindedir, yarı ölü yarı diridir. Dağlardakileri beslemeye de yaramaz, çünkü onlar, kendi köleliklerinden kurtulmuş olan kaliteli varlıklar isterler. Bir çokları, ne kadar sarhoş olurlarsa olsunlar, sarhoşluğun kendisi olmaya ulaşamazlar. Avazları çıktığı kadar bağırsalar, tepinerek yerden kıvılcımlar çıkarsalar da, ne şarkı olabilirler, ne de dans. Jandarmaların küçük uşakları olurlar ancak. Dilsiz de olsa, gerzek de olsa, müziği duyumsar o. Bilir o. Ben onun tek başına dans ettiğini gördüm, tepeye inip çıkarken, emirleri yerine getirmeye giderken. Gözlerini yumup dikkatini bir noktaya topluyor, tempoyla yürümeye, ayaklarının ucunda küçük adımlar atmaya, ellerini sallayarak atlayıp sıçramaya başlıyor. Yalnızca kendisinin duyabildiği, yalnızca ona söylenen ve kalbinin derinliklerinden kendisinin de hiç ses çıkarmadan söylediği bir *huayno*'ya kulak veriyor. Kendini kaybedip gidiyor, yolculuğa çıkıyor, kendi içinden çıkıp ruhlara yaklaşıyor. Teröristler o kez Pampa Galeras'ta onu öldürmediler, çünkü dağların ruhları onu koruyor olsalar gerekti. Ya da belki onu daha üstün bir şey için nitelemişlerdi. Eski zamanlarda kadınların kendilerine teslim ettikleri ve şimdi *huaca*'larda uyuyan o sorumlulara yaptıkları gibi, onu kollarını açarak karşılayacaklardır. Ama sizler, pantolon giyinenize ve attığınız onca palavralara rağmen, korkudan donunuza dolduruyorsunuz. Bir sorumluluk yüklenmektense işsiz kalma-

yı, gulyabanilerin kanınızı iliğinizi kurutup sizi dilim dilim doğramalarını, teröristlerin sizi alıp kendi militanlarına katmalarını, sizi taşlayarak ezmelerini ya da herhangi başka bir şeyi yeğliyorsunuz. Naccos'un kadınsız kalmasına neden şaşmalı? Onlar kötü ruhların saldırılarına katlanıyorlardı, köyün geçimini ve refahını onlar sağlıyorlardı. Onlar gittiğinden beri düşüş başladı ve sizlerin bunu durduracak cesaretiniz yok. Hayatın akıp gitmesine ve ölümün boşlukları doldurmasına göz yumuyorsunuz. Meğerki...

– Şu dolar olayı umurumda bile değildi, onlar onundu zaten –dedi Tomasito, kesin bir inançla–. Ama onun çekip gitmesi, Mercedes'i bir daha asla göremeyeceğimi, başkasının ya da başkalarının karısı olacağını, artık asla benim olamayacağını düşünmek, korkunç bir balyoz darbesi olmuştu benim için. Beni perişan etti, çavuşum. Kendimi öldürmeyi bile düşündüm, inanın bana. Ama bunu yapacak halim bile kalmamıştı.

– Haklıymışsın –diye düşüncesini belirtti Lituma–. Şimdi seni daha iyi anlıyorum, Tomasito. Orneğin uykuda ağlamalarını. Şimdi anlıyorum. Hep aynı konudan dem vurmanı ve başka şeyden söz etmemeni de. Benim bir türlü anlayamadığım şey, böylesine bir kahpelikten sonra, onun uğruna yaptığın onca şeye rağmen Mercedes'in çekip gitmesinden sonra, onu hâlâ seviyor olman. O kadından bütün ruhunla nefret etmen gerekirdi.

– Ben dağlıyım, çavuşum, bunu unutmayın –diye işi şakaya vurdu delikanlı–. Bizim için darbesiz aşk olmaz demezler mi? "Beni ne kadar döversen o kadar seversin" dediğimizi söylemezler mi? İşte benim durumumda, atasözü yerine gelmiş oldu.

– Çivi çiviyi söker –diye onu yüreklendirdi Lituma–. O Piura'lı için onca gözyaşı dökeceğine, onun enkazı üzerinde kendine başka bir yosma bulmalıydın. Böylece o nankör karıyı unutmuş olurdun.

– Vaftiz babamın verdiği aynı reçete bu –dedi Tomasito.

– Yüz yıl süren perhiz olmaz, zaten buna beden de dayanmaz –diye ona güvence vermişti komutan. Sonra da şöyle buyurmuştu–: Hemen şimdi Domino'ya gideceksin, Lira denilen o bitirim sıskaya ya da o tahta memeli Celestina'ya atlayacak-

sın. Hattâ halin varsa her ikisine birden atlayacaksın. Telefon edeyim de sana indirim yapsınlar. Senin üzerinde çalkalanan o bir çift göt Mercedes'i aklından çıkaramazsa, yıldızlarımdan birini söksünler.

– Onun sözünü tutmaya çalışarak gittim de –diye anlattı çocuk, zoraki bir gülümsemeyle–. İçimden gelmiyordu, paçavra gibiydim, kim ne derse onu yapıyordum. Gidip bir yosmayı Domino'nun karşısındaki küçük otele attım, bakalım böylelikle onu unutmaya başlayabilir miyim diye. Daha da beter oldu. Yosma bana zevk vermeye çalışırken, ben onu biricik aşkımın güzel bedeniyle kıyaslıyor, hep Mercedes'imi hatırlıyordum. Benimki kalkmadı bile, çavuşum.

– Bana öyle gizli şeylerini açıklıyorsun ki ne diyeceğimi bilemiyorum –diye şaşırdı Lituma–. Bu kadar özel şeyleri bana anlatmaya utanmıyor musun, Tomasito?

– Bunları herhangi birine anlatmazdım –diye açıkladı yardımcısı–. Ama size o şişko İskariyot'tan daha fazla güvenim var. Siz benim için hiç tanımadığım o babam gibisiniz, çavuşum.

– O Mercedes denen karı senin için fazlasıyla anasının gözüymüş, çocuk –demişti komutan–. Sen onun yanında cehennem azabı yaşardın. Gözü fazla yükseklerde olanlardan o karı, Chancho bile küçük gelirdi ona. Görmedin mi onu bana tanıştırdığın gece benimle ne havalara girdi? Bana pisi pisicik diyordu salak karı.

– Hep yanımda olması koşuluyla onun uğruna hırsızlık da ederdim, bir kez daha adam da öldürürdüm –diye hıçkırdı Carreño–. Ne olsa yapardım. Hem size daha da özel bir şey söyleyeyim mi? Bir daha asla başka bir kadınla yatmayacağım. Kadınlar beni hiç ilgilendirmiyor, benim gözümde yok onlar. Mercedes olmazsa, hiç kimse olmaz.

– Hay dinine yandığım, –diye duygusunu belirtti Lituma.

– Doğrusunu istersen, o Mercedes denen karıyı çoktan yatırıp düzerdim ben –demişti komutan, boğuk bir sesle–. Domino'da dans ettiğimizde bunu ona önerdim de. Sana anlattım ya, hani sanki onu sınıyormuşum gibi. Biliyor musun ne yaptı, evlât? Büyük bir yırtıklıkla pantolonumun önüne el atıp, "Dün-

yanın bütün altınını versen seninle olmaz, göğsüme tabancanı dayasan bile. Tipim değilsin, pisi pisicik," dedi bana.

Komutan, üzerinde üniformasıyla, Bakanlığın birinci katındaki bürosunda küçük yazı masasının başında oturuyordu. Koca koca dosya yığınlarının arasında küçük bir Peru bayrağıyla kapalı duran bir vantilâtör vardı. Carreño sivil giyinmiş, duvardan kendisine sanki alaylı gözlerle bakan Cumhurbaşkanının fotoğrafı karşısında ayakta duruyordu. Komutanın gözünde o her zamanki koyu renk gözlüğü vardı; elindeki kalemle ve kalemtıraşla oynuyordu.

– Bana böyle şeyler söylemeyin, babacığım. Bu beni büsbütün üzüyor.

– O kadının sana uygun olmadığını anlayasın diye söylüyorum –diye onu yüreklendirmeye çalışmıştı komutan–. Seni rahiplerle ve ibnelerle bile boynuzlardı o. Ahlâksızın tekiydi, hem de bir kadının olabileceği en tehlikeli türünden. Kendi isteğinle olmasa da onu başından atmış olman büyük şans. Şimdi artık vakit kaybetmeyelim de senin durumunu ele alalım. Tingo María'da olandan dolayı başının fena halde dertte olduğunu herhalde unutmamışsındır.

– Bu adam senin öz baban olsa gerek, Tomasito –diye fısıldadı Lituma–. Öyle olması gerek.

Komutan, yazıhanesini karıştırarak dosya yığınının içinden bir tanesini almış, Carreño'ya doğru sallamıştı:

– Sicilini temizleyebilmek için bu işi çözümlemek zor olacak. Yoksa bu leke bütün ömrün boyunca peşini bırakmaz. Ahbabım olan işini bilir bir avukatın yardımıyla bir çıkış yolu buldum ben. Sen nesin biliyor musun? Pişman olmuş bir asker kaçağı, işte busun sen. Firar ettin, yanılgını anladın, düşünüp taşındın, şimdi de af dilemek için geri dönüyorsun. İçtenliğinin kanıtı olarak da olağanüstü hal bölgesine gönüllü olarak gitmek istiyorsun. Suçlu isyancıları yakalayacaksın, evlât. İmzala şurayı.

– Senin şu vaftiz babanı tanımayı ne kadar isterdim –diye sözünü kesti Lituma, hayranlıkla–. Ne herif yahu, Tomasito.

– Dilekçen kabul edildi, artık görev yerin belli –diye sözünü sürdürmüştü komutan, Carreño'nun imzaladığı yerdeki mürekkebi üfleyerek–. Andahuaylas'da çok taşaklı bir subayın em-

rinde olacaksın. Teğmen Pancorvo. Bana minnet borcu vardır, sana iyi davranır. Birkaç ay dağda kalırsın, yalnızca bir yıl. Unutulana ve sicilin temizlenene kadar ortalıktan yok olmanı sağlar bu. Bir kez yeniden doğmuş gibi oldun mu, ben sana daha iyi bir görev yeri bulurum. Bana teşekkür etmeyecek misin?

– O şişko İskariyot da bana çok iyi davrandı –dedi Tomás–. Andahuaylas otobüsüne binene kadar benim gölgem kesildi. Galiba kendimi öldürmemden korkuyordu. Ona sorarsanız, aşk acıları yemek yiyerek iyileştirilirmiş, sırf gırtlağı için yaşar o, size anlatmıştım ya.

– Börekler, mezeler, yanında tatlı patatesle kebap et, salamura balık, biber dolması, peynirli yumuşakçalar, Lima usûlü patates salatası ve buz gibi biralar –diye saymıştı şişko İskariyot, abartılı el hareketleriyle–. Bu başlangıç. Arkasından yanında beyaz pilâvla acı biberli tavuk ve oğlak yahnisi. En üstüne de Doña Pepa'nın yaptığı koz helvasıyla mısır pudingi. Hadi yüzün gülsün, Carreñito.

– Biz bunun yarısını yesek ölürüz be, şişko.

– Sen ölürsün –demişti İskariyot–. Bu koca göbek beni zırh gibi korur. Yaşamak budur işte. Sıra daha oğlak yahnisine gelmeden, Mercedes'i sonsuza dek unutursun.

– Onu asla unutmayacağım –dedi çocuk–. Daha doğrusu, onu unutmak istemiyorum. Bu kadar mutlu olunabileceğini hiç düşünmemiştim, çavuşum. İşlerin bu biçimde gelişmesi belki de daha iyi olmuştur. Belki bizimkisi kısa sürecekti. Çünkü evlenseydik, birlikte olmayı sürdürseydik, çiftlere hayatı zehir eden şeyler bizim aramızda da başlayacaktı. Oysa şimdi onunla ilgili tüm anılarım harika.

– Onun uğruna bir herifi öldürdükten ve ona yeni bir seçmen karnesi edindikten sonra senin dört bin dolarınla birlikte çekip gitmiş, sen de o Piura'lı hakkında yalnızca harika şeyler düşünüyorsun –diye şaştı Lituma–. Sen mazoşistin tekisin, Tomasito.

– Bana hiç aldırmayacağını biliyorum –demişti birdenbire şişko İskariyot: soluk soluğa şakır şakır terliyor, o löp löp etleri iştahla titreşiyordu; elindeki pilâv dolu çatalı, söylediklerinin temposuyla havada sallıyordu–. Ama bırak da sana dostça bir

öğüt vereyim. Ben senin yerinde olsaydım ne yapardım biliyor musun?

– Ne yapardın?

– Öcümü alırdım –İskariyot çatalını ağzına götürmüş, sanki esrime halindeymiş gibi gözlerini yarı yumarak çiğnemiş, lokmasını yuttuktan sonra birasını yudumlamış, kalın dudaklarını diliyle sildikten sonra devam etmişti–: Yaptığı o hayvanlığı ödemesi gerek.

– Peki nasıl? –diye sormuştu çocuk–. Üzgün ve bıkkın olmama rağmen beni güldürüyorsun, şişko.

– Onu en can alıcı yerinden vurup anasını ağlatarak –diye solumuştu İskariyot. Cebinden mavi çizgili büyük bir beyaz mendil çıkarmış, iki eliyle birden terini siliyordu–. Onu Chancho'nun suçortağı olarak hapse yollayarak. Bu çok basit, dosyaya onun aleyhinde bir ihbar koymak yeterli. Olayı soruşturup işlemleri yürütürlerken hapsi boylar. Kadınlar hapishanesine gitmekten ödü patlamıyor muydu? O nankörlüğünden dolayı orada birazcık vakit geçirmiş olurdu.

– Ben de geceleyin merdivenle ve iplerle gidip onu kurtarırdım. Beni çok ilgilendirmeye başladı, şişko.

– Bir kez hapse girdi mi, ben onu sevici karıların koğuşuna koymalarını ayarlardım –diye anlatmıştı İskariyot, hiç soluk almadan, sanki plânını iyice düşünmüş gibi–. Ona orada dünyanın kaç bucak olduğunu gösterirlerdi, Carreñito. Onların hepsi yarı firengilidir, böylece onun da başını yakarlardı.

– Bak bu pek o kadar hoşuma gitmedi, şişko. Benim aşkım mı firengili olacak? Gidip o sevici karıların her birini kendi ellerimle lime lime ederdim.

– Bir başka olasılık daha var. Onu arayıp buluruz, alıp Tacora'daki karakola götürürüz, orada bir yakınım var. Geceyi hele bir canilerin, esrarkeşlerin, manyakların hücresinde geçirsin, ertesi sabah adını bile hatırlamaz.

– Ben de diz çöküp tapınmak için gidip onu hücresinde bulurdum –diye gülmüştü çocuk–. O benim için azizeden farksızdır.

– Zaten bu yüzden seni bıraktı ya. –Şişko İskariyot tatlılara saldırmaya başlamış, ağzı dolu olarak tıkana tıkana konuşuyordu–. Bunca saygı kadınların hoşuna gitmez, Carreñito. Sıkı-

lırlar. Ona Chancho'nun yaptığı gibi davranmış olsaydın kuzu kuzu yanında otururdu.

– Benim böylesi hoşuma gidiyor –dedi çocuk–. Atak, yürekli ve akıllı. O bok karakteri hoşuma gidiyor. Nesi var nesi yoksa hoşuma gidiyor. İnansanız da inanmasanız da, çavuşum.

– Senin de çılgın bir yanın olduğuna neden inanmayacakmışım? –dedi Lituma–. Burada herkesin bir çılgınlığı yok mu? Teröristler de çılgın değil mi? Dionisio'yla o büyücü karı tımarhanelik değiller mi? Konuşturmak için bir dilsizi yakmaya kalkışan o teğmen Pancorvo kafadan kontak değil miydi? Öcülerle umacılardan ödleri patlayan o dağlılardan daha âlâ deli olur mu? İnsanları dağların *apu*'larını yatıştırmak için ortadan yok edip duranların kafalarında birkaç tahtaları eksik değil mi? Hiç değilse senin deliliğinin kendinden başka kimseye zararı dokunmuyor.

– Oysa siz bu tımarhanenin içinde soğukkanlılığınızı koruyabiliyorsunuz, çavuşum –dedi yardımcısı.

– İşte bundan dolayı kendimi Naccos'ta bu kadar yabancı hissediyorum, Tomasito.

– Pekâlâ, pes ediyorum, öcümüzü almayalım, Mercedes de dünyanın her yanında arkasında ölü sevgililer ve mahvolmuş âşıklar bırakarak yoluna devam etsin –demişti şişko İskariyot–. Hiç değilse keyfini birazcık düzeltmiş oldum. Seni özleyeceğim, Carreñito, birlikte iş görmemize alışmıştım. İnşallah olağanüstü hal bölgesinde işlerin yolunda gider. Sakın teröristlerin kafanı koparmalarına izin verme. Kendine iyi bak ve bana mektup yaz.

– Herhalde bu yüzden beni buradan alacakları günü bir türlü göremiyorum –diye ekledi Lituma–. Neyse, hadi uyuyalım, neredeyse şafak söküyor. Sana bir şey söyleyeyim mi, Tomasito? Bana tüm hayatını anlattın. Gerisini zaten biliyorum. Andahuaylas'a gittin, Pancorvo'yla birlikte oldun, seni buraya naklettiler, yanında Pedrito Tinoco'yu getirdin ve birbirimizi tanıdık. Şimdi geri kalan gecelerde hangi boktan söz edeceğiz?

– Neden olacak, Mercedes'ten tabii –deyiverdi yardımcısı, kesin bir tavırla–. Aşkımı ta başından bir kez daha anlatacağım size.

– Hay anasını sattığım –diye esnedi Lituma, yatağını gıcırdatarak–. Ta başından bir kez daha mı?

SONSÖZ

X

Lituma, kulübenin kapısıyla, karakolu koruması için toprak dolu torbalar ve kayalardan yapılmış korkuluğun arasına gerili ipe kurusun diye asmış olduğu çamaşırları toplarken, karşı yamaçtaki okaliptüslerin arasından birdenbire bir siluet belirmişti. Dağların içine gömülmeye başlayan o kıpkırmızı topla arasında duran silueti hem yandan görmüştü, hem de önden: batmak üzere olan güneş onu eritiyor, yutup yok ediyordu. Ama gözlerini yaşartan güneş ışığına ve uzaklığa rağmen, onun bir kadın olduğunu hemencecik anlamıştı.

"Tamam işte, artık geldiler," diye düşündü. Olduğu yerde donakalmış bir halde, parmaklarının elindeki yarı kurumuş donu sımsıkı kavradığını hissediyordu. Ama hayır, teröristler olamazdı, tek başına bir kadındı bu, silâh taşımıyordu, üstelik hangi yöne gideceğini bilemeyerek şaşırmış görünüyordu. Aranarak bir sağa bir sola bakınıyor, duraksayarak, bir yöne karar verip vazgeçerek, okaliptüşlerin arasında bir o yana bir bu yana gidiyordu. Sonunda, bulmak istediği şey sanki oymuş gibi, Lituma'yı görmüş, hareketsiz kalakalmıştı; yüzünü görebilmek için fazlasıyla uzakta olmasına rağmen çavuş, orada, ta karşıda, kulübenin kapısında, asılı çamaşırların arasında, ayağında tozluklarıyla yeşil renkli kaba pamukludan pantolonu, üzerinde düğmeleri açık ceketi, başında kasketi ve kılıfında Smith Wesson'uyla kendisini fark edince kadının yüzünün aydınlandığından emindi. Çünkü bu kez, sanki birbirlerini tanırlarmış, yakın dostmuşlar da buluşmak için sözleşmişler gibi, iki elini birden havaya kaldırarak onu selâmlıyordu. Kimdi bu? Nereden geliyordu? Nereye gidiyordu? Yerli olmayan bir kadının, bu dağın tepesinde, yaylânın orta yerinde ne işi olabilirdi? Çünkü Lituma bunu da hemen ânında tahmin etmişti: yerli değildi, ne örgülü saçları

vardı, ne etekliği, ne şapkası, ne pelerini; pantolonla kazak giymiş, üzerine de ceket ya da kaban olabilecek bir şey almıştı, sağ elinde tuttuğu şey de küçük bir çıkın değil, bir çanta ya da valizdi. Lituma'nın tepki göstermemesine neredeyse öfkelenmiş bir halde durmadan elini sallayıp duruyordu. Bunun üzerine çavuş da elini kaldırıp onu selâmladı.

Kadının okaliptüslü yamaçtan aşağı inip karakolun bulunduğu yamacı tırmanmakla geçirdiği yarım ya da üç çeyrek saat boyunca Lituma, beş duyusunu bu operasyonun üzerinde toplayarak onu yönlendirmişti. Enerjik el kol hareketleriyle, hangi patikayı izlemesi gerektiğini, yolun nerede daha belirgin olduğunu, hangisinin daha az kaygan olduğunu, nerede kayıp düşme tehlikesinin daha az bulunduğunu işaret ediyor, yeni gelenin, attığı her adımı bir denge sınavına dönüştüren o kaymalar, sendelemeler ve düşmeler sırasında uçurumun dibini boylayacağından korkuyordu. Kadının dağlarda hiç dolaşmadığı besbelliydi. Lituma'nın, aylar önce, tıpkı şimdi onun yaptığı gibi, karakolla şantiye arasındaki gidip gelmelerinde tökezlediği, ayağını burktuğu, düşüp kalktığı zamanlarda olduğu kadar Naccos'un yabancısıydı bu kadın da.

Kulübenin bulunduğu yokuşu çıkmaya başlayıp da artık onu duyabilecek uzaklığa geldiği zaman, çavuş avazı çıktığı kadar bağırarak ona talimat vermeye koyulmuştu: "Şuradan, şu kocaman taşların arasından," "Şu otlara tutunun, onlar dayanıklıdır," "Aman oraya girmeyin, orası sırf çamurdur". Karakolun elli metre ötesine kadar geldiğinde, çavuş onu karşılamaya çıktı. Kolundan tutup elindeki deri valizi alarak yardım etti kadına.

– Ta yukardan sizi jandarma eri Tomás Carreño sandım –dedi kadın, ayakları kayarak, eğilip yan yan yürüyerek ve Lituma'nın ellerinden kurtulup düşecek gibi olarak–. Onun için sizi öylesine içtenlikle selâmladım.

– Hayır, ben Tomás değilim –dedi çavuş, bu sözünden dolayı kendini aptal gibi hissederek ve aynı zamanda birdenbire mutluluktan uçarak–. Yeniden Piura şivesini duymak benim için ne büyük zevk bilemezsiniz!

– Nereden anladınız Piura'lı olduğumu? –diye şaşırdı kadın.

– Ben de öyleyim de ondan –dedi Lituma, elini uzatarak–. Gerçek bir Piura'lıyım. Bendeniz çavuş Lituma. Buradaki karakol komutanıyım. İki Piura'lının dünyanın bu kadar uzağındaki bu yaylâlarda buluşmaları ne kadar inanılmaz!

– Tomás Carreño burada sizin yanınızda, öyle değil mi?

– Köye kadar indi, neredeyse gelir.

Kadın, rahatlamış gibi bir nefes almış, yüzü sevinçle parlamıştı. Kulübenin önüne varmışlardı; çavuşla yardımcısının, Pedrito Tinoco'nun da yardımıyla, kayaların arasına yerleştirmiş oldukları içleri toprak dolu çuvallardan birinin üzerine yığıldı kadın.

– Neyse –dedi soluk soluğa, kalbi sanki ağzından dışarı fırlayacakmış gibi göğsü inip çıkarak–. Yoksa bu kadar yolu boşuna yapmış olacaktım... Huancayo otobüsü beni öyle uzakta bıraktı ki. Naccos'a kadar bir saat yürümem gerektiğini söylediler. Ama üç saatten fazla sürdü. Şu aşağıdaki o küçük köy mü? Karayolu oradan mı geçecek?

– Oradan geçecekti –dedi Lituma–. Yapımını durdurdular, artık karayolu olmayacak. Birkaç gün önce bir çığ düştü, büyük hasara neden oldu.

Ama bu konu kadını ilgilendirmiyordu. Tepeye çıkan yamacı kaygıyla incelemeye koyulmuştu.

– Geldiğini buradan görebilir miyiz? –Yalnızca sesinde değil, kendisinde ve hareketlerinde de bildik bir şey vardı. "Piura'lı kadınların kokuları bile bir başka," diye düşündü Lituma.

– Daha önce hava kararmazsa –diye onu uyardı–. Yılın bu zamanında güneş erken batar, bakın, yalnızca birazcık tepesi kalmış dışarda. Bu yolculukla yorgunluktan ölmüşsünüzdür. Bir gazoz ister misiniz?

– Ne olursa, susuzluktan ölüyorum –diye başını salladı kadın. Bakışlarını, barakaların çinkolarının, kayaların ve yer yer otlarla kaplı yamacın üzerinde gezdiriyordu–. Buradan bakınca güzel görünüyor.

– Uzaktan görünüşü, yakından olduğundan daha iyidir –diye kadının hevesini kırdı çavuş–. Size şimdi bir gazoz getiririm.

Kulübeye gitti, içecekleri serinlesin diye açık havada bıraktıkları kovadan bir şişe alırken, yeni geleni de enine boyuna in-

celeyebildi. Üstü başı öylesine çamur içinde, saçları da öylesine dağılmış olmasına rağmen nefis bir kadındı. Böyle bir dilber görmeyeli ne kadar olmuştu acaba? Yanaklarının, boynunun, ellerinin o rengi, ta memleketindeki günlerden kalma bir dizi gençlik hayalini getiriyordu aklına. Hele o gözleri, hey yavrum. Yarı yeşil, yarı gri, yarı bilmemne renk. Ya dudakları öylesine belirgin o ağız. Neden onu tanıdığı ya da hiç değilse gördüğü duygusuna kapılıyordu? Eteklikle, yüksek ökçeli ayakkabılarla, kulağında halka küpelerle, dudakları alev rengine boyalı olarak süslenip püslense nasıl olurdu acaba? İnsan Naccos'a kapanınca neler yitirmiyordu ki. Uygarlığın içinde ve sıcacık iklimde yaşarken, herhangi bir yerde bir kez onunla karşılaşmış olması olanaksız değildi. Kalbi hızla atmaya başlamıştı. Yoksa Mechita mıydı? O muydu?

Gidip ona gazozu vererek özür diledi:

– Kusura bakmayın, bardağımız yok. Şişeden içmeniz gerekecek.

– O iyi mi? –diye sordu kadın, gazozu yudumlarken arada konuşarak; ip gibi bir su boynundan aşağı süzülüyordu–. Hasta falan değildi ya?

– Tomasito taş gibidir, neden hastalansın –diye onu rahatlattı Lituma–. Sizin geleceğinizi bilmiyordu, öyle değil mi?

– Ona haber vermedim, sürpriz yapmak istiyordum –dedi kadın, hınzırca gülümseyerek–. Zaten buraya mektup falan da gelmiyordur.

– Öyleyse siz Mercedes olmalısınız.

– Carreñito size benden söz etti mi? –diye sordu kadın, dönüp biraz da kaygıyla ona bakarak.

– Eh, birazcık –diye başını salladı Lituma, huzursuzlanarak–. Daha doğrusu, tıpkı bir papağan gibi. Her gece bana sizi anlatır. Bu yüksek yerlerde yapacak iş olmayınca insanın birbirine sırlarını anlatmasından başka ne kalıyor ki?

– Bana çok kızgın mı?

– Sanmıyorum –dedi Lituma–. Çünkü, sırlardan söz etmişken, bazı geceler uykusunda sizinle konuştuğunu çok iyi biliyorum.

Hemen arkasından da, bunu söylediğinden utanarak, ceketinin cebinde alelacele sigara paketini arandı. Bir tane çıkarıp el-

leri dolanarak yaktı, arka arkaya nefes çekip dumanı ağzından ve burnundan çıkarmaya koyuldu. Evet, Josefino'nun bir geceliğine Chunga'ya kiraladığı, sonradan da ortadan yok olan aynı kadındı bu. Mechita'ydı. Ona yeniden bakmaya cesaret edebildiğinde kadın, büyük bir ciddiyetle yamacı inceliyordu. Gözlerinde bir tedirginlik vardı. "Tevekkeli onun için o kadar ağlıyordun, Tomasito," diye düşündü Lituma. Allah kahretsin, hayatta ne rastlantılar oluyordu.

– Yalnızca siz ikiniz mi varsınız burada? –diye sordu Mercedes, karakolu işaret ederek.

Lituma, dumanı üfleyerek başını salladı.

– Allaha şükür yakında gidiyoruz, hem de şu düşen çığın sâyesinde. Artık buna daha fazla katlanamazdık. –Sigarasından derin bir nefes daha çekti–. Karakol kapanıyor. Şantiye de öyle. Kalan pek az şeyi sökmeye başladılar bile. Naccos yok olacak. Çığ haberi Lima gazetelerinde çıkmadı mı? Makineleri parçaladı, bir greyderi gömdü, altı aylık işi berbat etti. Ama Allahtan kimseyi öldürmedi. Tomás anlatır size, kayaların yuvarlanmasını buradan görmüş o. Naccos'ta son günlerimiz bunlar. Çığ beni ta yukarda yakaladı, neredeyse kaydırak gibi alıp götürüyordu.

Ama Mercedes'in kafasında yalnızca bir tek düşünce vardı.

– Rüyasında beni görüyorsa, ona yaptığımdan dolayı benden pek o kadar nefret etmiyordur.

– Tomasito sizi çok seviyor. Onun size olduğu kadar âşık kimseyi tanımadım ben hayatımda. Yemin ederim.

– Size öyle mi söyledi?

– Öyle olduğunu hissettirdi, –diye karşılık verdi çavuş, sakınarak. Ona yan gözle baktı. Yine büyük bir ciddiyetle, o grimtırak yeşil gözleriyle yamacı bir baştan bir başa inceliyordu. "O gözlere yakından baktığında Tomasito kimbilir ne harika şeyler görmüştür," diye düşündü.

– Ben de onu çok seviyorum –diye mırıldandı Mercedes, Lituma'ya bakmadan–. Ama o bunu henüz bilmiyor. Bunu ona söylemeye geldim.

– Hayatının en büyük mutluluğunu vereceksiniz ona. Tomás'ın size duyduğu, aşktan da öte, neredeyse hastalık derecesinde bir şey, yemin ederim.

– Ömrümde karşılaştığım tek dürüst erkek o –diye mırıldandı kadın–. Döneceğinden eminsiniz, değil mi?

Her ikisi de uçurumun dibinde Tomás'ı aranarak sustular. Aşağılarda hava kararıyordu, artık tepenin yarısını tırmandıktan sonra görebilirlerdi onu. Hava da soğuyordu. Lituma, Mercedes'in ceketinin önünü kapayarak yakasını kaldırdığını, hafifçe büzüldüğünü gördü. Ne şanslı adamdı şu yardımcısı; basit bir jandarma eriyken bu harika kadın onu sevdiğini söylemek için kalkıp dünyanın bu ucuna kadar gelme zahmetine katlanıyordu. Acaba o dört bin dolar da yanında mıydı? Sevincinden düşüp bayılacaksın, Tomasito.

– Yoldan buraya kadar yaylânın ortasında tek başınıza yürüyerek gelmeniz büyük cesaret işi –dedi çavuş–. Yol belli değil, kaybolabilirdiniz.

– Kayboldum da –diye güldü kadın–. Birkaç yerli bana yardım etti. İspanyolca bilmiyorlardı, sağır-dilsizler gibi anlaşmak zorunda kaldık. Naccos! Naccos! Sanki başka gezegenden gelmişim gibi bakıyorlardı bana, neyse ki sonunda anladılar.

– Pek hoş olmayan birileriyle de karşılaşabilirdiniz. –Lituma sigarasının izmaritini aşağı fırlattı–. Bu yörede teröristler olduğunu söylemediler mi size?

– Şansım varmış –diye ona hak verdi kadın. Hemen arkasından da ekledi–: Piura şivemi tanımanız ne garip. Artık kaybettiğimi sanıyordum. Piura'dan ayrılalı çok oldu, o zamanlar henüz çocuktum.

– O âhenkli Piura şivesi asla kaybedilmez –dedi Lituma–. Tanıdığım şivelerin en güzelidir. Özellikle de kadınlarda.

– Biraz yıkanıp taranabilir miyim? Carreñito'nun beni bu halde görmesini istemem.

Lituma az kalsın "Ama öyle güzelsiniz ki" diyecekti, çekinerek tuttu kendini.

– Oyle ya, ne aptalım, aklıma bile gelmedi –dedi, ayağa kalkarak–. Leğenimiz var, su, sabun, küçük bir aynamız bile var. Ama banyo bulacağınızı ummayın, burada her şey çok ilkeldir.

Onu alıp kulübenin içine götürdü; Mercedes'in altüst olmuş battaniyeleriyle o iki döşeği, sandalye yerine geçen bavulları ve içi su dolu bir varilin üzerinde duran çentikli bir leğenle si-

lâh dolabından çıkarılmış küçük bir aynanın oluşturduğu tuvalet köşesini incelerken gösterdiği hayal kırıklığı, acıma ya da hoşnutsuzluk ifadesini görünce birazcık bozulmuştu. Leğene temiz su doldurdu, ona yeni bir sabun uzattı ve gidip dışardaki ipten kuru bir havlu getirdi. Dışarı çıkarken, kendini daha rahat hissetsin diye kapıyı arkasından kapadı. Mercedes'le oturup konuştukları aynı yere geri döndü. Birkaç dakika sonra, yamacın yukarı doğru uzayan gölgelerinin arasından yardımcısının silueti görünmüştü. Elinde tüfeğiyle öne doğru eğilerek uzun uzun adımlarla tırmanıyordu tepeyi. Bilsen nasıl bir sürpriz bekliyor seni, çocuk. Hayatının en mutlu günü olacak bu. Birkaç adımlık uzaklığa geldiğinde, jandarma erinin elindeki kâğıdı göstererek gülümsediğini fark etti. "Huancayo'dan telsiz," diye düşündü, ayağa kalkarak. Komutanlığın talimatı olmalıydı. Tomasito'nun yüzüne bakılırsa haberler iyiydi.

– Bilin bakalım sizi nereye yolluyorlar, çavuşum. Daha doğrusu, başçavuşum.

– Ne? Beni terfi mi ettirmişler?

Delikanlı, üzerinde inşaat şirketinin amblemi olan kâğıdı ona uzattı.

– Meğerki size bir oyun oynuyor olmasınlar. Karakol komutanı olarak Santa María de Nieva'ya gidiyorsunuz. Kutlarım sizi, başçavuşum!

Telsizi okuyabilmek için yeterli ışık yoktu artık, bu yüzden de Lituma, beyaz fon üzerindeki siyah çiziklere şöyle bir göz attı.

– Santa María de Nieva mı? O da neresi?

– Yukarı Marañón'da, cangılın içinde –diye güldü delikanlı–. Ama en komiği beni gönderdikleri yer. Tahmin edin, tahmin edin, kıskançlıktan öleceksiniz.

Çok mutlu görünüyordu, Lituma içinde ona karşı gıpta ve takdir hissetti.

– Sakın bana Piura deme, sakın seni benim memleketime yolladıklarını söyleme.

– Evet oraya, Castilla mahallesi karakoluna. Vaftiz babam sözünü tuttu, söylediğinden de önce çıkardı beni buradan.

– Bugün senin şanslı günün, Tomasito –diye sırtını sıvazladı Lituma–. Bugün büyük ikramiyeyi kazandın, şansın değişti.

Seni dostlarıma tavsiye edeceğim, şu benim yenilmez kafadarlara. Sen yalnızca o haydutların seni yoldan çıkarmalarına fırsat verme, yeter.

– Bu sesler de ne? –dedi jandarma eri, şaşkınlıkla karakolu işaret ederek–. Kim var orada?

– İnanmayacaksın ama gökten bir ziyaretçi düştü bize –dedi Lituma–. Öyle sanıyorum ki senin tanıdığın biri. Git bak bakalım, Tomasito. Sen beni merak etme. Dionisio ve o büyücü karısıyla vedalaşmak için birkaç kadeh atmaya şantiyeye ineceğim. Hem biliyor musun, kafayı iyice çekeceğim. Yani bu gece döneceğimi sanmıyorum. Uykum nerede gelirse orada yatarım, meyhanede ya da barakaların birinde. Onca içkiyle neresi olsa gül yapraklarından bir döşek gibi gelecektir bana. Yarın görüşürüz. Hadi git de ziyaretçini selâmla, Tomasito.

– Bu ne sürpriz, sayın çavuşum –dedi Dionisio, onun içeri girdiğini görünce–. Siz hâlâ Naccos'tan gitmediniz mi?

– Sizinle ve Doña Adriana'yla vedalaşmak için kaldım –diye alay etti Lituma–. Yiyecek bir şey var mı?

– Peksimetle salam var –diye karşılık verdi meyhaneci–. Ama içki, tabii var, hem de toptan. Malları tasfiye ediyorum.

– Daha iyi ya –dedi Lituma–. Bütün geceyi sizlerle geçirir, körkütük olana kadar içerim.

– Şu işe bakın –diye gülümsedi Dionisio tezgâhın arkasından, şaşkın ve hoşnut bir ifadeyle, o minik nemli gözlerini ona dikerek–. Geçen gece sizi birazcık çakırkeyif görmüştüm, ama çığın korkusundandı o. Şimdi ise bütün kötü niyetinizle sarhoş olmaya geliyorsunuz. Hayata başlamak için asla geç değildir.

Ona bir kadeh konyak doldurdu, delikli peksimetler ve salam dilimleriyle dolu, pirinçten küçük bir tabakla birlikte tezgâhın üzerine koydu.

Bayan Adriana da yaklaşmış, dirseklerini tezgâhın tahtasına dayayarak her zamanki küstah ve soğuk ifadesiyle dik dik çavuşa bakıyordu. Yarı boş olan küçük lokalde, aynı şişeden bira içmekte olan üç müşteri vardı yalnızca; dipteki duvarın önünde ayakta durmuş konuşuyorlardı. Lituma "Sağlığınıza" diye mırıl-

danarak kadehi dudaklarına götürdü ve bir dikişte içti. İçini kavuran alev dalgası ürpertmişti onu.

– İyi konyak, değil mi? –diye övündü Dionisio, kadehini yeniden doldurmak için acele ederek–. Koklayın, mis gibi kokusunu alın. Saf üzümden, sayın çavuşum!

Lituma, konyağın kokusunu içine çekti. Gerçekten de, o yakıcı aromanın arasında, taptaze salkımların, İca'lı bağbozucuların uzman ayakları altında çiğnenmeye hazır olarak cenderelere gönderilen daha yeni kesilmiş üzümlerin kokusu ayırdedilebiliyordu.

– Bu izbe yeri her zaman hatırlayacağım –diye mırıldandı Lituma, kendi kendine konuşarak–. Cangılda da, burada gecenin geç saatlerinde içkili kafalar kıvamını bulunca neler olup bittiğinin hayalini kurarak yaşayacağım.

– Yoksa yine kayıplar konusuna mı dönüyorsunuz? –diye sözünü kesti Doña Adriana, bıkkın bir ifadeyle–. Yine cansıkıcı olmaya başlamayın, çavuş. İşçilerin çoğu Naccos'tan gittiler bile. Çığdan ve şirketin kapanmasından sonra da, kalan pek az insanın kafasında başka şeyler var. Kimse onları hatırlamıyor artık. Siz de unutun gitsin, ilk ve son kez de olsa birazcık neşelenmeye bakın.

– Tek başına içmek insanı üzüyor, Doña Adriana –dedi çavuş–. Bana katılmaz mısınız?

– Elbette –diye Dionisio karşılık verdi.

Kendine de bir kadeh doldurup çavuşunkiyle tokuşturdu.

– Sizi burada hep asık suratlı görmüşüzdür –dedi Bayan Adriana–. Geldikten az sonra da koşa koşa çeker gidersiniz, içinize şeytan girmiş gibi.

– Ya da bizden korkuyormuşsunuz gibi –diye ekledi Dionisio, ellerini çırparak.

– Korkuyordum da –diye kabullendi Lituma–. Hâlâ da korkuyorum. Çünkü sizler tuhaf insanlarsınız, sizleri hiç anlamıyorum. Benim daha çok saydam insanlar hoşuma gider. Yeri gelmişken, Doña Adriana, herkese anlattığınız o gulyabani öykülerini neden bana hiç anlatmıyordunuz?

– Meyhaneye daha sık gelseydiniz dinlerdiniz. O kadar resmî olmakla neler kaybettiğinizi bilseniz! –diyerek bir kahkaha koyuverdi kadın.

– Ben hiç kızmıyorum, çünkü biliyorum ki bizim hakkımızda böyle şeyleri bizi gücendirmek amacıyla söylemiyorsunuz –diye omuz silkti Dionisio–. Biraz müzik koyalım da bu mezarlık canlansın.

– Mezarlık en uygun sözcük –diye başını salladı Lituma–. Naccos! Hay içine ettiğim, bu adı her duyuşumda tüylerim diken diken olacak. Kaba konuşmamı bağışlayın, hanımefendi.

– Sizi neşelendirecekse istediğiniz kadar küfür edebilirsiniz –diye özrünü kabul etti meyhanecinin karısı–. İnsanları mutlu görmek için katlanmayacağım şey yoktur.

Yersiz bir küçük kahkaha daha koyuverdi, ama tam o sırada Radyo Junín'den yükseliveren müzik boğmuştu bu kahkahasını. Lituma, Doña Adriana'ya bakakalmıştı: cadı gibi saçlarına ve kılıksızlığına rağmen, ara sıra geçkin bir güzelliğin izine benzer bir şey vardı onda. Belki de doğruydu, belki de gençliğinde nefis bir kadındı. Ama asla Mercedes gibi olamazdı, şu anda yardımcısının mutluluktan göklere çıktığı o Piura'lı gibi asla olamazdı. Acaba Meche miydi, değil miydi? Yeşilimsi gri kıvılcımlar saçan öylesine hınzır bakışlı gözler onunkiler olsa gerekti. Böyle bir kadın uğruna Tomasito'nun aşk çılgınlığı anlaşılmayacak şey değildi.

– Jandarma eri Carreño nerede? –diye sordu Bayan Adriana.

– Aşk havuzunda yüzüyor –diye karşılık verdi çavuş–. Lima'dan yavuklusu geldi, ben de balayları için onları karakolda yalnız bıraktım.

– Ta Naccos'a kadar tek başına mı gelmiş? Çok yürekli bir kadın olmalı –diye yorumda bulundu Doña Adriana.

– Siz de kıskançlığınızdan ölüyorsunuzdur, sayın çavuşum –dedi Dionisio.

– Elbette –diye kabullendi Lituma–. Çünkü üstelik kadın bir güzellik ilâhesi.

Meyhaneci kadehleri doldurdu, karısına da bir tane verdi. Bira içmekte olan üç adamdan biri, radyoda çalınmakta olan *huayni to*'nun güftesine uyarak avaz avaz şarkı söylemeye başlamıştı: "Ay güvercin, minik güvercin..."

– Piura'lı bir dilber. –Lituma, içinde hoş bir sıcaklık hissediyordu, sanki artık hiçbir şey eskisi kadar ciddi ve önemli de-

ğildi–. Piura'lı kadınların saygıdeğer bir temsilcisi. Seni Castilla mahallesine göndermeleri ne şans, Tomasito! Sağlığınıza, efendim!

İçkisinden bir yudum aldı ve Dionisio'yla Bayan Adriana'nın yalnızca dudaklarını ıslattıklarını gördü. Çavuşun gitgide kafayı bulmasından hem hoşnut, hem de şaşkın oldukları fark ediliyordu. Gerçekten de Naccos'ta bulunduğu onca ay boyunca hiç yapmamış olduğu bir şeydi bu. Çünkü, meyhanecinin dediği gibi, çığın düştüğü gece sayılmazdı.

– Şantiyede kaç kişi kaldı?

– Yalnızca makinelerin bekçileri. Bir iki de tembel –dedi Dionisio.

– Ya sizler?

– Herkes giderse biz ne yapacağız burada? –dedi meyhaneci–. Artık yaşlanmama rağmen ben doğuştan gezgin bir adamım, nerede olsa çalışabilirim.

– Dünyanın her yerinde içki içildiğine göre de her zaman iş bulursunuz.

– İçki içmesini bilmiyorlarsa da biz öğretiriz –dedi Doña Adriana.

– Belki de bir ayı edinirim, onu eğitip o eski numaramı yapmak için panayırlara geri dönerim –diyerek atlayıp sıçramaya, homurdanmaya koyuldu Dionisio–. Gençliğimde bir ayım vardı, iskambil falı bakar, yerleri süpürür, melez kızların eteklerini kaldırırdı.

– Ortalıkta dolaşırken teröristlerle karşılaşmayın da.

– Biz de size aynı şeyi dileriz, sayın çavuşum.

– Dans edebilir miyiz, kocakarı?

O üç adamdan biri yanlarına yaklaşmış, hafif hafif sallanarak, elini tezgâhın üzerinden Doña Adriana'ya uzatıyordu. Kadın, hiç sesini çıkarmadan, onunla dans etmeye ortaya çıktı. Öteki iki adam da yanlarına yaklaşmış, el çırparak *huayno*'ya tempo tutuyorlardı.

– Demek sırlarınızı da birlikte götürerek gideceksiniz –dedi Lituma, Dionisio'nun bakışlarını yakalamaya çalışarak–. Az sonra, kafayı iyice çektiğimizde, o üçüne ne olduğunu bana anlatır mısınız?

– Bunu zevkle yapardım. –Dionisio, atlayıp sıçrayarak art ayakları üzerinde yürüyen ayı taklidi yapmayı sürdürüyordu–. Sarhoşlukla da sonradan hepsi unutulurdu. Siz de şu dostlarımızı örnek alıp neşelenmeye bakın. Sağlığınıza, sayın çavuşum!

Kadehini kaldırarak onu da özendirdi, Lituma da içti onunla birlikte. Olan bitenden sonra neşelenmek güçtü. Ama dağlılar sarhoşluklarında ona her zaman hüzünlü ve suskun görünmüş olmalarına rağmen, bu kez meyhaneciye, karısına ve bira içmekte olan o üç işçiye imreniyordu: birazcık kafayı bulur bulmaz felâketleri unutuyorlardı. Dans etmekte olan çifte dönüp baktı yeniden. Yerlerinden pek az kımıldıyorlardı, adam o kadar sarhoştu ki müziği izlemek gibi bir kaygısı yoktu. Lituma, elinde kadehiyle, öteki ikisine yanaştı.

– Şantiyenin ışığını kapamak için en sona kaldınız herhalde –diye lâf attı onlara–. Sizler malzemenin bekçileri misiniz?

– Ben teknisyenim, onlar delgici –dedi içlerinde en yaşlı olanı; yara izleri gibi derin çizgileri olan kocaman, oransız suratıyla ufacık tefecik bir adamdı–. Yarın Huancayo'da iş aramaya gidiyoruz. Naccos'a veda gecemiz bu.

– Şantiye dolu olduğu sürece cennet gibiydi –dedi Lituma–. Şimdi çığın getirdiği kayalar ve ezilmiş barakalarıyla böyle bomboş ne kadar kasvetli değil mi?

Ötekinin boğuk bir kıkırtısını ve kısık sesle bir yorumda bulunduğunu duydu –gri kazağının altında yanıp sönen fosforlu mavi bir gömlek giymiş daha genç bir adamdı–, ama dikkati dağılmıştı, çünkü Doña Adriana'yla dans etmekte olan adam bir şeyden dolayı sinirlenmişti.

– Neden bedenini benden çekiyorsun yahu, kocakarı? –diye itiraz ediyordu hımhım bir sesle, kadına yapışmaya çalışarak–. Yoksa şimdi bana onu hissetmenin hoşuna gitmediğini mi söyleyeceksin? Neyin var senin, kocakarı?

Orta boylu bir adamdı, son derece belirgin bir burnu, alkolün ve heyecanın ateş gibi yaktığı, derine gömülü, huzursuz bakışlı, minicik gözleri vardı. Rengi atmış tulumunun üzerine, beldedeki yerli kadınların örüp de panayırlara satmaya getirdikleri türden alpaka yününden bir kazak, onun üzerine de daracık bir ceket giymişti. Giysilerinin içine hapsolmuş gibi bir hali vardı.

– Sâkin ol ve ellerin uslu dursun, yoksa dans etmem –dedi sonunda Bayan Adriana, sinirlenmeden, onu yarım yamalak itip yan gözle Lituma'yı gözleyerek–. Dans etmek başka şey, senin istediğin başka şey, utanmaz herif.

Güldü, bira içmekte olanlar da gülmüşlerdi. Lituma, tezgâhın arkasında duran Dionisio'nun da boğuk gülmesini duydu. Ama dans etmekte olan adamın gülecek hali yoktu. Sendeleyerek durdu, yüzünden öfke saçarak meyhaneciye doğru döndü:

– Yeter artık, Dionisio –diye bağırdı. Lituma, adamın biçimsiz ağzında, sanki koka yaprağı çiğnemişçesine yeşilimtırak köpüklü bir leke olduğunu gördü–. Söyle de dans etsin! Şuna sor bakalım neden benimle dans etmek istemiyormuş!

– O tabii ki dans etmek istiyor, ama senin istediğin onu mıncıklamak –diye bir kez daha güldü Dionisio, hep elleri ve ayaklarıyla ayı taklidi yaparak–. Bu ikisi birbirinden farklı, bilmiyor musun?

Doña Adriana, yeniden tezgâhın arkasına, kocasının yanına dönmüştü. Oradan, dirseklerini tahtalara koyup yüzünü ellerine dayamış olarak, sanki sorun kendisiyle ilgili değilmiş gibi yüzünde buz gibi soğuk, yarım yamalak bir gülümsemeyle, bu tartışmayı izliyordu.

Adam birdenbire kendi öfkesini unutmuş gibi oldu. Arkadaşlarına doğru sendeledi, onlar da yere yığılmasın diye onu tuttular. Ona birayı uzattılar, o da şişeyi dikerek büyük bir yudum aldı. Lituma, o minik gözlerinde şimşekler çaktığını ve sıvı boynundan geçerken gırtlak çıkıntısının, kafese kapatılmış küçük bir hayvan gibi, bir yukarı bir aşağı oynadığını fark etti. Çavuş da gidip, meyhaneciyle karısının karşısında tezgâha dayandı. "Sarhoş oldum bile," diye düşündü. Ama bu, Piura'da Chunga'nın küçük barında o yenilmez kafadarlarla birlikteki sarhoşluklardan çok farklı, neşesiz ve ruhsuz bir sarhoşluktu. O anda o kadının aynı kadın olduğundan da emindi. Meche'ydi o. "O kadın, o aynı kadın." Josefino'nun kalbini fethettiği, zar oynamayı sürdürebilmek için de rehin olarak bıraktığı ve bir daha hiç görmedikleri o aynı kızdı. O zamandan beri köprülerin altından ne kadar su akmıştı, anasını sattığı. Anılarına öylesine dalmıştı ki, Doña Adriana'ya sarkıntılık etmek isteyen herifin ne zaman gelip yanında durduğunu fark edememişti. Ne kadar

de öfkeli görünüyordu. Bir boksör gibi durmuş, meydan okuyordu Dionisio'ya:

– Peki dans etmenin dışında onu mıncıklamam neden yasak oluyormuş? –diyordu, tezgâhın tahtasını yumruklayarak–. Neden? Açıkla bakalım, Dionisio.

– Devlet yetkilisi burada da ondan –diye karşılık verdi meyhaneci, Lituma'yı işaret ederek–. Yetkilinin önünde insanın terbiyesini takınması gerekir.

Şaka etmeye çalışıyordu, ama Lituma, Dionisio'nun her konuşmasında olduğu gibi, sözlerinin altında alaycı ve kötü niyetli bir şeyler olduğunu fark etmişti. Meyhaneci, bir sarhoşa, bir ona bakıyordu, eğlenerek.

– Ben yetkili metkili bilmem, bana anlatma bu salaklıkları –diye bağırdı sarhoş, Lituma'ya dönüp bakmaya bile gerek görmeyerek–. Biz burada hepimiz eşitiz, biri çıkar da yetkili havalarına girmeye kalkışırsa, ağzına sıçarım ben. İçkinin bizleri eşit kıldığını söylemiyor muydun? Oyleyse nerede kaldı eşitliğimiz?

Dionisio, sanki "Peki şimdi ne yapacaksınız? Bu benden çok sizi ilgilendiriyor" der gibi Lituma'yı arandı gözleriyle. Doña Adriana da onun tepkisini bekliyordu. Lituma öteki iki adamın gözlerinin de kendi üzerine dikildiğini hissedebiliyordu.

– Ben jandarma olarak değil, herhangi bir müşteri olarak bulunuyorum burada –dedi–. Bu şantiye kapandı artık, kavgaya gerek yok. En iyisi kadeh kaldıralım.

Kadehini kaldırdı, zavallı sarhoş da onu taklit ederek boş elini kaldırıp, büyük bir ciddiyetle "Sağlığınıza, çavuşum," dedi.

– Şu anda Tomasito'yla birlikte olan o kadını ben daha küçücükken tanımıştım –dedi Lituma, ağzı açık, soluyarak–. Piura'da çocukken olduğundan daha iyi olmuş. Josefino ya da Chunga onu görselerdi, ne kadar güzelleştiğine şaşarlardı.

– Siz ikiniz birer yalancısınız –dedi yeniden öfkelenen sarhoş, masayı yumruklayıp yüzünü saygısızca meyhaneciye yaklaştırarak–. Yüzünüze söylüyorum bunu. Herkesi şaşırtabilirsiniz, ama beni asla.

Dionisio en küçük bir alınganlık göstermedi. Yüzündeki heyecanlıyla huzurlu arası ifadede herhangi bir değişiklik olmamış, ama ayı taklidi yapmayı bırakmıştı. Elinde, ara sıra Lituma'nın kadehini doldurduğu konyak şişesini tutuyordu. Son de-

rece sâkin bir biçimde başka bir küçük kadehi doldurarak, dostça bir hareketle sarhoşa uzattı:

– Sana gereken, iyi bir içki, arkadaş. Bira, neyin iyi olduğunu bilmeyen, karnını şişirip geğirmekten hoşlanan kimseler içindir. Hadi, şunun bir tadına bak da üzümün kokusunu al.

"Bu Mercedes o Meche olamaz," diye düşünüyordu Lituma. Yanılmıştı, alkol yüzünden kafası karışmıştı. Sisler arasında sarhoşun söz dinlediğini gördü: Dionisio'nun kendisine uzattığı kadehi alıp hoş kokusunu içine çekmiş, gözlerini yarı kapayarak, duraklaya duraklaya, küçük yudumlarla içiyordu. Yatışmışa benziyordu, ama kadehi bitirir bitirmez yine öfkelendi.

– Daha kötü bir şey söylememek için yalancısınız diyorum –diye kükredi, tehditkâr yüzünü yine hiç oralı olmayan meyhaneciye yaklaştırarak–. Hani hiçbir şey olmayacaktı? İşte her şey oldu! Çığ düştü, yol yapımı durdu ve bizleri işten attılar. O korkunç şeylere rağmen, eskisinden beteriz. Insanlara el atıp, sonra oyuna locadan bakar gibi sâkin sâkin oturulamaz.

Yüz ifadesi değişerek soluk soluğa kalmıştı. Gözlerini açıp kapıyor, çevresine kaygıyla bakınıyordu, o söylediğini söylemiş olmaktan telâşa mı kapılmıştı neydi? Lituma, meyhaneciyi inceledi. Dionisio hiç oralı olmamış, yeniden kadehleri dolduruyordu. Bayan Adriana, tezgâhın arkasından çıkarak, zavallı sarhoşu elinden tuttu:

– Gel dans edelim de öfken geçsin. Öfkelenmenin sağlığa zararlı olduğunu bilmiyor musun?

Lokalin akustiği ve sürekli parazit yüzünden zorlukla işitilebilen bir müzik çalınıyordu. Adam, tıpkı maymun gibi Doña Adriana'ya sarılarak, bolero yapmaya koyulmuştu. Lituma, sarhoşun, bedenini kadınınkine yapıştırırken, aynı zamanda kalçalarını okşadığını, ağzını burnunu kadının boynuna sürttüğünü gördü.

– Ötekiler neredeler? –diye sordu–. Şurada az önce bira içenler.

– On dakika kadar önce gittiler – dedi Dionisio–. Kapıyı çarptıklarını duymadınız mı?

– Gözünüzün önünde karınızı mıncıklamaları umurunuzda değil mi sizin?

Dionisio, omuzlarını silkti.

– Sarhoşlar ne yaptıklarını bilmezler. –Elindeki kadehin kokusunu içine çekerek, heyecanla güldü–. Üstelik ne zararı var. Ona mutluluğu on dakikacık armağan edelim. Baksanıza nasıl da keyifleniyor. Onu kıskanmıyor musunuz?

Ufacık tefecik adam, neredeyse Bayan Adriana'nın üzerine tırmanmış, dans etmeyi de bırakmıştı. Olduğu yerden kıpırdamıyor, elleri kadının kollarında, omuzlarında, sırtında ve göğüslerinde dolaşırken, ağzı da onun ağzını arıyordu. Kadın ise, yüzünde cansıkıntısı ve hafif bir hoşnutsuzluk taşıyan bir ifadeyle, göz yumuyordu bu yaptıklarına.

– Hayvanlaşmış bu –diyerek yere tükürdü Lituma–. Böyle bir hayvan bende kıskançlık uyandıramaz.

– Hayvanlar sizden ve benden daha mutludurlar, sayın çavuşum –diye güldü Dionisio ve yeniden ayılaştı–. Onlar yemek yemek, uyku uyumak ve çiftleşmek için yaşarlar. Düşünmezler, hiçbir kaygıları yoktur. Oysa bizim kaygılarımız var, bahtsızız biz. Şu adam şimdi içindeki hayvanını ziyaret ediyor, bakın ne kadar mutlu.

Çavuş, meyhaneciye biraz daha sokularak kolundan tuttu.

– O korkunç şeyler dediği neydi? –dedi tane tane–. Hani şu hiçbir şey olmasın diye, o olanların hiçbiri olmasın diye yaptıkları şeyler. Neydi onlar?

– Ona sorsanıza, sayın çavuşum –diye karşılık verdi Dionisio, hayvan terbiyecisinin emirlerini yerine getirirmiş gibi ağır ve hantal birtakım hareketler yaparak–. Bir sarhoşun dediklerine inanıyorsanız, gidin sorun da kendisi anlatsın. Bir an önce meraktan kurtulun. Konuşturun onu, silâh zoruyla ağzından lâf alın.

Lituma gözlerini yumdu. Çevresinde her şey dönüyordu ve o girdap, birbirlerini en çok sevdikleri anda, sarmaş dolaşken, Tomasito'yla Mechita'yı da yutacaktı.

– Artık umurumda değil –diye kekeledi–. Ben perdeyi indirip kapıyı kilitledim bile. Yeni tayinim geldi. Yukarı Marañón'a gidip bu dağları unutacağım. *Apu*'ların Naccos'a çığ göndermiş olmalarına seviniyorum. Yol yapımının durduğuna da. *Apu*'lar sâyesinde buradan çekip gidebiliyorum. Hayatımda hiç buradaki kadar mutsuz olmamıştım.

– Vay canına, konyağın zoruyla gerçekler su yüzüne çıkıyor –dedi meyhaneci, başını sallayarak–. Herkeste olduğu gibi, sayın çavuşum. Bu durumda, sonunda siz de içinizdeki hayvanı ziyaret edersiniz. Sizinki hangi hayvan acaba? Küçük bir kertenkele mi? Domuzcuk mu?

Sarhoş, çığlıklar atmaya başlamıştı; Lituma dönüp ona baktı. Gördüğü şey tiksindirmişti onu. Daracık ceketinin içine hapsolmuş haldeki o ufacık tefecik adam, pantolonunun önünü açıp organını iki elinin arasına almıştı. O kapkara, dimdik şeyi Doña Adriana'ya gösteriyor, dili dolanarak haykırıyordu:

– Tapın ona, kocakarı. Önümde diz çök ve ellerini birleştirerek ona şöyle de: "Sen benim tanrımsın." Sakın nazlanmaya kalkma.

Lituma gülmekten çatlayacaktı. Ama içinden kusmak geliyor, kafasının içinde Mercedes'le ilgili kuşkular dönüp duruyordu. Piura'daki o kız mıydı, değil miydi? Anasını sattığım, bu kadar rastlantı da olmaz ki. Şu salyalı herif 'korkunç şeyler' mi demişti?

Bayan Adriana adama sırtını dönüp yeniden tezgâhın arkasına geçti. Dirseklerini tahtaya dayayarak yine orada durmuş, büyük bir kayıtsızlıkla, önü açık duran zavallı sarhoşa bakıyordu. O ise, bomboş odanın ortasında durmuş, bıkkın bir ifadeyle kendi organını seyrediyordu.

– Siz korkunç şeylerden söz ediyordunuz, sayın çavuşum –dedi Dionisio–. Alın size bir tane. Şu herifin is rengi çükünden daha korkunç bir şey gördünüz mü siz?

Bir kahkaha attı, arkasından Bayan Adriana da güldü. Lituma da nezaket olsun diye onlar gibi yaptı, artık gülmek gelmiyordu içinden. Her an midesi kabararak kusabilirdi.

– Ben bu salağı alıp gideyim –dedi onlara–. Artık tadını kaçırdı, sizi bütün gece rahat bırakmayacak.

– Siz benim için kaygılanmayın, ben alışığım –dedi Dionisio–. Bu gösteriler işimin bir parçasıdır.

– Borcum ne kadar? –diye sordu çavuş, cüzdanını çıkarmaya yeltenerek.

– Bu gece müesseseden –diye ona elini uzattı Dionisio–. Malı tasfiye ediyorum demedim mi?

– Öyleyse çok teşekkürler.

Lituma, küçük sarhoşun yanına kadar gitti. Şiddete başvurmadan onu kolundan yakalayıp kapıya doğru itti:

– Hadi arkadaş, seninle ben dışarda biraz temiz hava alalım.

Adam en küçük bir direnme göstermedi. Aceleyle önünü düzeltiyordu.

– Elbette, çavuşum –diye mırıldandı, tıkana tıkana–. İnsanlar konuşarak anlaşırlar.

Dışarıda onları buz gibi bir karanlık bekliyordu. Ne yağmur yağıyor, ne de başka gecelerdeki gibi rüzgâr esiyordu, ama ısı akşamdan beri çok düşmüştü; Lituma, delgicinin dişlerinin birbirine vurduğunu duydu. Tir tir titreyerek, deli gömleğine benzeyen giysilerinin altında büzüldüğünü hissetti.

– Herhalde çığın alıp götürmediği barakada yatıyorsundur –dedi, adamı dirseğinden tutarak–. Ben de seninle geliyorum, arkadaş. Kol kola girelim, bu karanlıkta, ortalıkta bunca çukur varken kafamızı kırabiliriz.

Binlerce yıldızın ve yarımayın hafif ışığının azaltamadığı gölgelerin arasında, tökezleyip sendeleyerek, ağır ağır ilerlediler. Birkaç adım attıktan sonra, Lituma, adamcağızın midesini tutarak iki büklüm olduğunu hissetti.

– Karnın mı ağrıyor? Kussana, iyi gelir. Dene bir kere, içindeki pislik çıkana kadar dene. Dur sana yardım edeyim.

Adam, öne eğilmiş, öğürtülerle sarsılıyor, Lituma da arkasında durmuş, Piura'dayken Chunga'nın küçük barından kör kütük çıktıkları zamanlar o yenilmez arkadaşlarına onca kez yapmış olduğu gibi, iki eliyle birden midesine bastırıyordu.

– Ama siz beni kertiyorsunuz –diye birdenbire itiraz etti delgici, dili dolanarak.

– Senin de istediğin bu ya –diye güldü Lituma–. Erkeklerden boşlanmam ben, salak herif.

– Ben de öyle –diye bağırdı öteki, öğürtüler arasında–. Ama insan Naccos'ta ibneleşiyor, hattâ daha kötü şeyler de yapıyor.

Lituma, kalbinin hızla çarptığını hisetti. Bu herifin içini kemiren bir şey vardı, onu da kusmak istiyordu. Derdini açmak, birine atlatmak istiyordu.

Sonunda delgici rahat bir soluk alarak doğrulmuştu.

– Artık daha iyiyim –diye tükürdü, kollarını iki yana açarak–. Amma da boktan soğuk var burada.

– İnsanın beyni bile donuyor –diye başını salladı Lituma–. Hareket edelim, daha iyi.

Yine kol kola girdiler, taşlara her takıldıklarında ya da ayakları çamura her gömüldüğünde küfürler ederek, ilerlediler. Sonunda barakanın karaltısı, çevredeki gölgelerden daha yoğun olarak karşılarında belirmişti. Rüzgârın dağların tepesinde uğuldadığı duyuluyordu, ama burada her şey sessiz ve sâkindi. Lituma'da alkolün etkisi geçmişti. Aklının başına gelip berraklaştığını hissediyordu. Yukardaki karakolda halvet olan Mercedes'le Tomasito'yu ve Piura Stadyumuna bitişik doklardaki o küçük barda yıllar öncesinin Meche'sini bile unutmuştu. Çatlamak üzere olan kafasının içinde bir karar oluşmuştu: "Bunu ağzından almalıyım."

– Pekâlâ, hadi birer sigara içelim, arkadaş –dedi–. Yatmadan önce.

– Siz de burada mı kalacaksınız? –Delgicinin sarhoşluğu da geçmişe benziyordu.

– Şimdi ta yukarı kadar tırmanmaya üşeniyorum. Üstelik o ikisinin işini yarıda bırakmak gibi bir salaklık etmek de istemiyorum. Herhalde burada fazla bir yatak vardır.

– Kerevet demek istiyorsunuz. Şilteleri götürdüler bile.

Lituma, barakanın dip tarafından horultular duydu. Adam, sağ tarafta kapının yanındaki ilk yatağa attı kendini. Bir kibrit yardımıyla çavuş da yönünü buldu: delgicinin yattığı yerin yanında tahtadan iki ranza vardı. En yakındakine oturdu. Paketini çıkarıp iki sigara yaktı. Sevecen bir sesle konuşarak, birini işçiye uzattı:

– Uykunun gelmesini beklerken yatakta son bir sigara gibisi yoktur.

– Kafayı çekmiş olabilirim, ama aptal değilim ben –dedi adam. Çavuş, karanlığın içinde sigaranın ateşinin canlandığını

görerek, bir ağız dolusu dumanı yüzünün ortasında hissetti–: Neden burada kaldınız? Benden ne istiyorsunuz?

– O üçüne ne olduğunu –dedi Lituma, çok alçak sesle, kendi cesaretine kendi de şaşarak: her şeyi mahvetmiyor muydu acaba?–. Kimseyi tutuklamak için değil. Huancayo'daki komutanlığa herhangi bir rapor göndermek için de değil. Hizmet gereği de değil. Yalnızca merakımdan, arkadaş. Yemin ederim. Casimiro Huarcaya'ya, Pedrito Tinoco'ya, Medardo Llantac'a, yani takma adıyla Demetrio Chanca'ya ne oldu? Şu son sigaramızı içerken anlatsana bana.

– Ölsem söylemem –dedi adam boğuk bir sesle, derin derin soluyarak. Yatağında kıpırdanıp duruyordu, Lituma'ya öyle geldi ki hemen şimdi ayağa fırlayıp koşa koşa barakadan çıkarak Dionisio'yla Doña Adriana'nın yanına sığınacak–. Beni öldürseniz bile söylemem. Üzerime benzin döküp bir kibrit çaksanız bile söylemem. Isterseniz teröristlere yaptığınız o işkencelere başlayabilirsiniz. Yine de söylemem.

– Saçının teline bile dokunmayacağım, arkadaş –dedi Lituma, yavaşçacık, abartılı bir nezaketle–. Bana anlatırsın, ben de çekip giderim. Yarın sen Naccos'tan gidiyorsun, ben de öyle. Her birimiz kendi yoluna. Bir daha birbirimizin yüzünü bile görecek değiliz. Bunu bana anlattıktan sonra ikimiz de kendimizi daha rahatlamış hissedeceğiz. Sen, içindeki dikeni çekip çıkardığın için. Ben de, bütün bu süre boyunca içimi kemiren şeyi çıkarıp attığım için. Senin adını bile bilmiyorum, bana söylemeni de istemiyorum. Yalnızca ne olduğunu bana anlatmanı istiyorum. Her ikimiz de rahat uyuyalım diye, arkadaş.

Barakanın dip tarafından ara sıra duyulan horultularla kesilen uzun bir sessizlik oldu. Lituma, arada bir delgicinin sigarasının ateşinin yandığını, kimi zaman burnuna kaçıp kendisini gıdıklandıran küçük bir duman bulutunun yükseldiğini görüyordu. Kendini sâkin hissediyordu. Herifin konuşacağından kesinlikle emindi.

– Onları *apu*'lara kurban ettiniz, öyle değil mi?

– *Apu*'lara mı? –diye sordu adam, kıpırdanarak. Tedirginliği, bedeninin orasında burasında arada bir dayanılmaz bir kaşıntı duyan çavuşa da bulaşıyordu.

– Dağların ruhlarına –diye açıkladı Lituma–. Umacılar, öcüler, tanrılar, şeytanlar, adları her ne ise. Hani şu dağların içinde olup da felâketlere neden olanlar. Onları çığ düşmesin diye mi kurban ettiniz? Teröristler gelip de kimseyi öldürmesin ya da insanları alıp gitmesin diye mi? Gulyabaniler işçilerin hiçbirinin iliğini kemiğini kurutmasın diye mi? Bunun için mi?

– Ben Quechua dilini bilmem –diye homurdandı adam–. Bu sözcüğü şimdiye dek hiç duymamıştım. *Apu* mu?

– Bunun için olduğu doğru değil mi, ahbap? –diye üsteledi Lituma.

– Medardo benim hemşerimdi, ben de Andamarca'lıyım –dedi adam–. Oranın belediye başkanıydı o. Medardo'yu malı veden de bu oldu.

– En çok o ustabaşına mı acıyorsun? –diye sordu Lituma–. Herhalde ötekilere hemşerinden daha az aldırıyorsundur. Benim en fazla umursadığım o küçük dilsiz. Pedrito Tinoco. Demetrio'yla sen çok mu iyi arkadaştınız? Yani Medardo Llantac'la demek istiyorum.

– Tanışıyorduk. O, karısıyla birlikte yukarda, yamaçta oturuyordu. Burada olduğunu teröristler öğrenecekler diye ödü patlıyordu. Daha önce Andamarca'dan ucu ucuna kaçmıştı. Nasıl, biliyor musunuz? Bir mezarın içine girerek. Ara sıra alıbaplık ederdik. Ayacucho'lular, Abancay'lılar ve Huancavelica'lılar başının etini yiyorlardı. "Er geç seni enseleyecekler," diyorlardı ona. "Naccos'ta oturmakla hepimizi tehlikeye atıyorsun. Defol, git buradan," diyorlardı.

– Ustabaşını bu yüzden mi kurban ettiniz? Teröristlere yaranmak için mi?

– Yalnızca onun için değil –diye itiraz etti delgici, heyecanla. Sigarasından hiç durmadan nefesler alıp dumanı savuruyordu, sanki sarhoşluğu geri dönmüş gibiydi–. Lânet olsun, yalnızca onun için değil.

-- Ya başka ne için?

– O anasını sattıklarım dediler ki, nasıl olsa ölüme mahkûmmuş, er geç gelip onu idam edeceklermiş. Onlara biri gerektiğine göre de, zaten listelerinde olan, er geç zaten ölecek olan biri olsun daha iyiymiş.

– Yani zaten insan kanı gerekiyordu demek istiyorsun, öyle mi?

– Ama büyük bir aldatmaca oldu bu, bizi istedikleri gibi parmaklarının ucunda oynattılar –diye öfkelendi adam–. İşsiz kalmadık mı? Bir de kalkmış ne diyorlar, biliyor musunuz?

– Ne diyorlar?

– Onlara gereken minnettarlığı göstermemişiz de bu yüzden gücenmişlermiş. O anasını sattıklarıma bakarsanız, daha da fazla şeyler yapmamız gerekirmiş. Düşünebiliyor musunuz?

– Elbette düşünebiliyorum –diye fısıldadı Lituma–. Kimsenin ömründe görmediği, var olup olmadığını bile bilmediği birtakım apu'lar uğruna o albinoyu, o ustabaşını ve o zavallı dilsizi öldürmekten daha korkunç ne olabilir?

– Öldürmek bir şey değil –diye bağırdı adam yattığı yerden; Lituma, barakanın dip tarafında uyuyanın ya da uyuyanların uyanıp kendilerini susturacağını düşündü. Ya da ayaklarının ucuna basa basa gelip delgicinin ağzını tıkayacaklardı. Kendisini de, o duyduklarını duydu diye, alıp terk edilmiş madene götürerek galerinin dibine atacaklardı–. Zaten her yan ölülerle dolu değil mi? Öldürmek bir şey değil. İşemek ya da sıçmak gibi salakça bir iş olup çıkmadı mı? İnsanların anasını belleyen o değil. Yalnızca benim değil, buradan çoktan gitmiş olanların da. Nedeni o değil, başka bir şey.

– Başka bir şey mi? –Lituma, üşüdüğünü hissetti.

– Ağızda bıraktığı tat –diye fısıldadı delgici ve sesi hıçkırır gibi oldu–. İnsan ne kadar çalkalarsa çalkalasın, gitmiyor bir türlü. Şimdi bile hissediyorum. Şuramda, dilimde, dişlerimde. Gırtlağımda da. Hattâ midemde hissediyorum. Sanki daha yeni çiğnemişim gibi.

Lituma, izmaritinin parmaklarının ucunu yaktığını hissederek yere attı. Kıvılcımların üzerine bastı. Adamın dediklerini anlıyor, daha fazlasını öğrenmek istemiyordu.

– Demek bir de o nedenden –diye mırıldandı; ağzı açık, soluk soluğa kalakalmıştı.

– Uyurken bile gitmiyor –diye doğruladı delgici–. Yalnızca kafayı çekerken gidiyor. Bu yüzden öyle ayyaş oldum. Ama bana dokunuyor, ülserimi azdırıyor. Yine kanlı sıçmaya başladım.

Lituma, yeni bir sigara çıkarmaya yeltendi, ama elleri öyle titriyordu ki paket elinden düştü. Çakıltaşları ve kibrit çöpleriyle dolu olan nemli zeminde el yordamıyla arandı paketi.

– Ayin gereği hepsi yediler, istemediğim halde ben de yedim –dedi işçi, acele acele–. Beni kahreden de bu. Yuttuğum onca lokma.

Lituma, sonunda paketi bulabilmişti. İçinden iki tane sigara çıkardı. Ikisini de dudaklarına yerleştirdi, ama onları yakmak için eli kibriti tutabilsin diye uzun bir süre beklemesi gerekti. Sigaraların birini, hiçbir şey söylemeden, yatan adama uzattı. Onun sigarayı içtiğini gördü, pis kokulu bir dumanın yine yüzüne vurmasıyla burnunun gıdıklandığını hissetti.

– Bu yetmiyormuş gibi şimdi bir de uyumaktan korkar oldum –dedi delgici–. Ödlekleştim, eskiden hiç bilmediğim şeydi bu. Ama insan hiç uykuya karşı koyabilir mi? Kafayı çekmezsem karabasanlar görüyorum.

– Hemşerini yediğini mi görüyorsun? Bu mu giriyor rüyana?

– Pek az rüya görüyorum –diye anlattı delgici, büyük bir uysallıkla–. Yalnızca onları görüyorum. Taşaklarını kesip doğradığımı ve sanki yemekmiş gibi onlarla kendime ziyafet çektiğimi. –Adama bir öğürtü gelmiş, Lituma onun olduğu yerde büzüldüğünü hissetmişti–. Rüyanın içine ben de girince büsbütün kötü oluyor. O ikisi gelip elleriyle benimkileri koparıyorlar. Gözümün önünde yiyorlar. Bu rüyayı görmektense kafayı çekmeyi yeğliyorum. Ama ya ülserim? Lânet olsun, söylesenize, bu yaşamak mı be?

Lituma, sert bir hareketle ayağa kalktı.

– Umarım geçer, ahbap –dedi, başının döndüğünü hissederek. Bir an için tahta bölmeye yaslanmak zorunda kalmıştı–. İnşallah gittiğin yerde iş bulursun. Pek kolay olmayacağını tahmin ediyorum. Bunu kolay kolay unutabileceğini sanmıyorum. Sana bir şey söyleyeyim mi?

– Ne?

– Onlara ne olduğunu öğreneceğim diye tutturduğuma pişman oldum. İçimde kuşkularımla kalsaydım daha iyiydi. Hadi artık ben gideyim de sen uyu. Tomasito'yu rahatsız etmemek için geceyi açıkta geçirmek zorunda kalsam bile gideyim ben.

Senin yanında uyumak istemiyorum, ne de şu horlayanların yakınında. Yarın sabah uyanıp senin yüzünü görmek ve hiçbir şey olmamış gibi konuşalım istemiyorum. Birazcık temiz hava alacağım, anasını sattığım.

Tökezleyerek barakanın kapısına kadar gidip dışarı çıktı. Buz gibi bir rüzgârı yüzüne yemiş, tüm şaşkınlığına rağmen, pırıl pırıl bir yarımayla yıldızların, bulutsuz bir gökyüzünden, Andlar'ın sipsivri doruklarını tam bir berraklıkla aydınlattığını fark etmişti.

SON